

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

A halálokok nemzetközi összehasonlítása.¹⁾

Comparaison internationale des causes de décès.¹⁾

Közel száz esztendő már a népességi statisztikának az a főrekvése, hogy az egyes államokban előforduló halálokok gyakoriságáról egyforma módszerrel készült, teljes nemzetközi összehasonlítást nyújtson. Az ezt lehetővé tévő, minden országban alkalmazható, egységes nemzetközi halálóki nomenklatúrájának történetével Társaságunkban már foglalkoztunk, amikor a mai nemzetközi halálóki nomenklatúra IV. revíziójának párizsi ülésén résztvevén, erről beszámoltunk; az erre vonatkozó előadást Szemlénk is közölte.²⁾ Ezért most csak röviden érintjük ezt a módszertani kérdést, különösen az annak idején még nem említett újabb mozzanatok domborítva ki.

Már a legelső Nemzetközi Statisztikai Kongresszuson, Brüsszelben, 1853-ban, még *Quetelet* idejében felmerült a terv, hogy a halálokok nemzetközi összehasonlításának céljára nemzetközi halálóki nomenklatúra készüljön. Ekkor *Farr W.* és *Marc d'Espine* adták elő a halálokok feldolgozásánál minden országban alkalmazható halálóki névjegyzék tervét. A következő, az 1855. évi párizsi II. nemzetközi kongresszus el is fogadott egy 139 rubrikás nomenklatúrát, mégis a XIX. század közepének ez a kísérlete csakhamar feledésbe merült. Újból csak a XIX. század végén, a Nemzetközi Statisztikai Intézetben foglalkoztak a kérdéssel. A kezdeményezés érdeme itt is a francia tagoké volt. *Guillaume* (Bern) terjesztett elő először javaslatot, hogy a halálokok statisztikájának nemzetközi összehasonlítása céljából a legkülönbözőbb klímájú és kultúrájú országok által használható nemzetközi betegségjegyzék készüljön. *Bertillon* pedig, akinek nomenklatúrája a mai nemzetközi halálóki nomenklatúra alapja, először 1891-ben, ezen intézet bécsi ülésén jelentette be, hogy *Guillaume* javaslatát köveve három különböző terjedelmű, egymásból további

részletezéssel nyerhető halálóki és megbetegedési nomenklatúrát készít.¹⁾ Ennek tervezetét e nagynevű francia demografus azután 1893-ban, a csikágói ülésen terjesztette elő. Ebben az ügyben az Intézet azonban akkor még nem határozott. Határozatra csak az 1899. évi krisztániai ülésen került a sor, amikor azt a Nemzetközi Statisztikai Intézet minden módosítás nélkül elfogadta.

Tekintettel már a krisztániai ülésen elhangzott bírálatokra, nemkülönben a statisztika s az orvostudományok állandó fejlődésére, az Intézet *Rauchberg* indítványára elhatározta, hogy későbbi üléseken a nomenklatúra módosításai megtárgyaltassanak, s ezek a megbeszélések, ill. revíziók tíz évenként megismételtessenek. Innen, hogy a különböző nemzetközi halálóki nomenklatúráknál mindig megemlítjük, hogy az hányadik revízió esett át. E revíziók egybehívásának további előterjesztése a francia kormányra bízván, az ezek után már az Intézet üléseitől függetlenül megy a maga útján, ügyeit állandó bizottsága intézi. A revíziós ülések azután arra is alkalmasak, hogy az egyes államok a nomenklatúrához való csatlakozásra is felszólíttassanak. Az első, 1900. évi párizsi revízió után hazánknak és Ausztriának is csak városai fogadták el a nemzetközi rendszert. Hazánkat akkor a nemzetközi ülésen *Kőrösy József*, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal akkori igazgatója képviselte, kinek számos módosító javaslata is volt, amelyeket a revíziós ülés el is fogadott.²⁾ Az országos magyar statisztika azonban Németországgal, s több más közép-európai állammal együtt kezdetben még

¹⁾ A *Bertillon*-féle tervezet három nomenklatúrája közül a szerző elsőben 44, a másodikban 99, a harmadikban pedig 161 halálókot sorol fel. Ezen részben etiológiás alapon (fertőző betegs., rák) részben szervek szerint (pl. légzőszervi v. vérkeringési szervi betegs.) haladó rendszerben is különállottak az erőszakos halálokok, éppen úgy, mint a mai, azóta ismételtelen módosított nemzetközi halálóki névjegyzékben. Azóta azonban a felsorolt halálókok száma 200-ra növekedett, amelyek 18 csoportban foglalhatók.

²⁾ *L. Szél (Saile) T.*: „Kőrösy hatása a statisztika fejlődésére“ (Budapest, 1927) 50. és köv. I. Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből, II. köt. 9. sz.

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaságban 1940. április 16-án tartott előadás kivonata. Rövid német kivonatát a *Journal de la Société Hongroise de Statistique* közli. — *Extrait d'une conférence faite le 16 avr. 1940 à la Société Hongroise de Statistique. Cette conférence va être résumée en allemand dans le „Journal de la Société Hongroise de Statistique.“*

²⁾ *L. Magy. Stat. Szemle* 1930. évi I. és köv. I.

nem csatlakozott hozzá. Ezért a XX. század elején az egyes országokban történt elhalálozások okainak a mienkéivel való teljes, kimerítő összehasonlítása még nem lehetséges, bár már a század elejétől kész az a nemzetközi nomenklatúra, mely további revíziók után a mai elfogadott halál- és statisztikai rendszer alapja lett s amelyet az államok egy része már akkor is alkalmazott.

A XX. század elején ilyképen hazánk népének csak egyes jellegzetes, kiragadott halál- és okai, pl. a gümőkórhalandóság, az öngyilkosság stb. voltak nemzetközileg összehasonlíthatók, de nem a halálozás összes okai. Még egyes ily kiragadott okok arányainak a külállamokbeli megfelelő viszonyszámokkal való egybevetését is zavarta azonban számos módszerbeli különbség, amelyek az egyes országok halál- és statisztikai feldolgozásai között pl. a szinonimák, a csatlakozó halál- és okok, a többes halál- és oknevezések stb. beosztása tekintetében fennállottak. Hazánk statisztikája csak a IV. revízió alkalmával, az 1929. évi párizsi ülésén jelentette be a nemzetközi halál- és okrendszerhez való csatlakozását. Eszerint 1930-tól kezdve a harmincas évek halál- és okstatisztikája készült el. Ez az oka, hogy csak napjainkban válik lehetségessé a magyar nép halál- és okainak a többi nemzetkéivel való teljes, kimerítő egybevetése.

Annak indokolásával, hogy hazánk csatlakozása e nemzetközi rendszerhez miért késett ily soká, t. i. kerek 30 esztendőig, Szemlémben már foglalkoztunk, akkor, amikor jelen sorok írója a Magyar Statisztikai Társaságban a IV. revíziós ülésen való részvételéről számolt be.¹⁾ A magyar országos statisztika halál- és okfeldolgozása ugyanis mindig sokkal bővebb volt, mint a nemzetközi halál- és oknomenklatúra új, n. rövidített (abrévée) alakja. Már pedig a halál- és okok nemzetközi összehasonlítása a XX. század elején, — a nemzetközi nomenklatúra fentemlített három, különböző terjedelmű alakja közül, — csak e legrövidebb szerint történt. Azt, hogy az egyes országok halál- és okstatisztikai feldolgozása legalább a közbülső részletezésű (ú. n. intermédiaire) nomenklatúra szerint készüljön el, csak az 1938. évi V. revízió párizsi ülése kívánja meg. Ilyképen a magyar statisztika, a nemzetközi rendszerhez való csatlakozás előtt

is, mindig könnyen megadta a nemzetközi összehasonlítások céljából tőlünk kért adatokat. Azzal pedig, hogy a többi országok halálozásainak okairól évről-évre teljes és rendszeres egybevetések készüljenek, a magyar statisztika eddig még nem foglalkozott. Ilyen nemzetközi egybevetések sem az évkönyveink nemzetközi részében, sem a népmozgalmi és más kiadványokban eddig nem szerepeltek. Ezt most hozza Szemlénk első ízben az alábbiakban. A halál- és okokról közölt ezen első nemzetközi összehasonlító táblázatunk egybeállítását lényegesen megkönnyíti persze az a körülmény, hogy ma már két nagy nemzetközi intézet: 1. a Nemzetközi Statisztikai Intézet¹⁾ és 2. a Népszövetség genfi állandó hivatalának egészségügyi osztálya²⁾ foglalkozik azzal, hogy — jelenleg a IV. revízió rövidített nomenklatúrája szerint — az egyes országokban történt halálesetek számát és arányát, ok szerint is részletezve, összegyűjtse s további összehasonlítások és ismertetések céljaira összefoglalva közreadja. A legújabb erre vonatkozó adatok részben az 1936., részben az 1937. évről állanak kellő teljességben rendelkezésünkre. Ezeket mutatjuk be — minden országban százezer lélekre átszámítva — az idecsatolt 1. táblázatban.

Statisztikusnak páratlan érdekességű a kép, ki a számokban nemcsak hieroglifákat lát, de akinek a számok beszédesebbek a szavaknál. A számok mögött állanak az országok éghajlati és műveltségi különbségeikkel, így lehetséges már a milliós népek elhalálozásának okait, azok gyakoriságát — majdnem valamennyi európai és több más világrészbeli országról is — évről-évre teljesen egyöntetű statisztikai módszerrel feldolgozott adatok segítségével bemutatni. Ilyképen kikereshetjük, hogy mely okok azok, amelyek egyes országok — pl. a keleteurópai vagy még inkább az exotikus államok — halandóságát oly magasra szöktetik. Megrajzolhatjuk az összes nomenklatúrai halál- és okok szabatos statisztikai geográfikáját. Ám megfordítva, ily teljes halál- és ok egybevetésnél az egyes országok is összehasonlíthatók halál- és okaik tekintetében, hogy melyikben mely betegség pusztítása a kiter-

¹⁾ L. „Aperçu de la démographie des divers pays du monde 1929—36“. Office Permanent de l'Institut International de Statistique. (La Haye. 1939) 346. és köv. l.

²⁾ L. „Rapport épidémiologique annuel. Statistique corrigée des maladies à déclaration obligatoire pour l'année 1937. Société des Nations. Section d'hygiène. (Genf, 1939) 68. és köv. l.

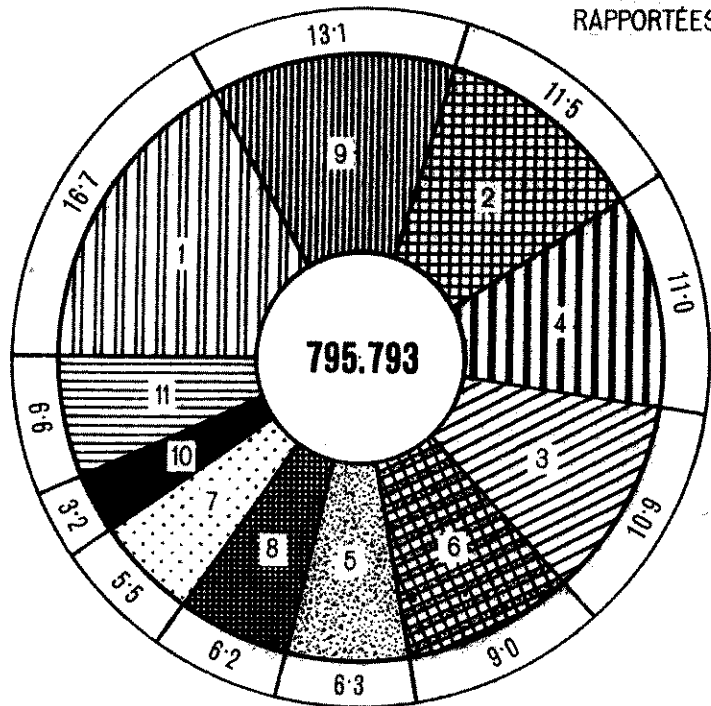
¹⁾ L. Szél T.: „A halál- és ok nemzetközi nomenklatúra IV. revíziója“. Magy. Stat. Szemle 1930. évf. 1. és köv. l., különösen a 3. lapot.

I. HALÁLOKI FŐCSOPORTOK

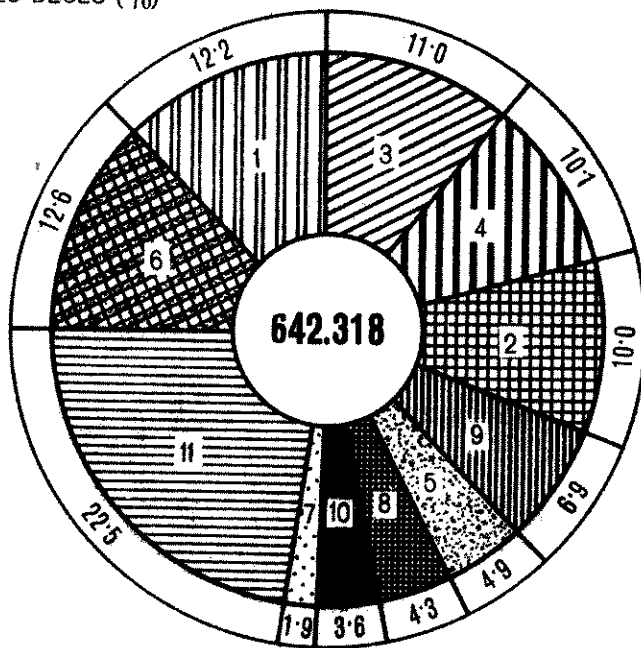
GRANDES CATÉGORIES DE CAUSES DE DÉCÈS

AZ ÖSSZES ELHALTAK %-ÁBAN

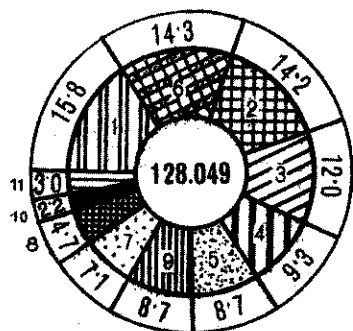
RAPPORTÉES A TOUS LES DÉCÈS (%)

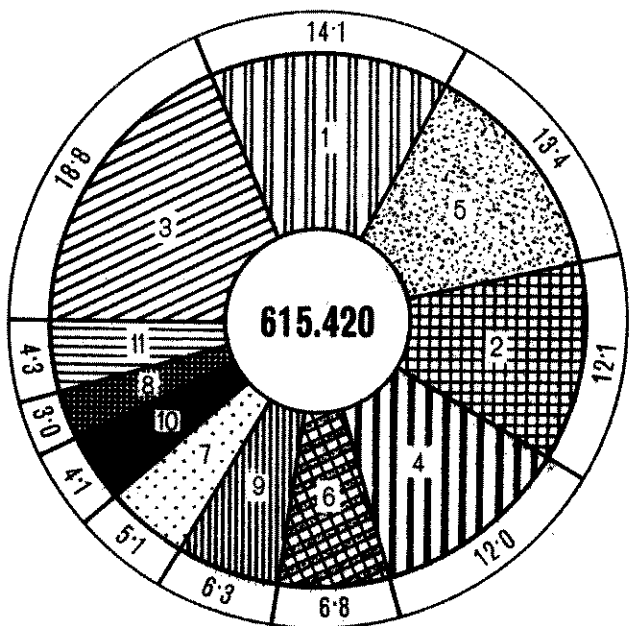
NÉMETORSZÁG
ALLEMAGNE

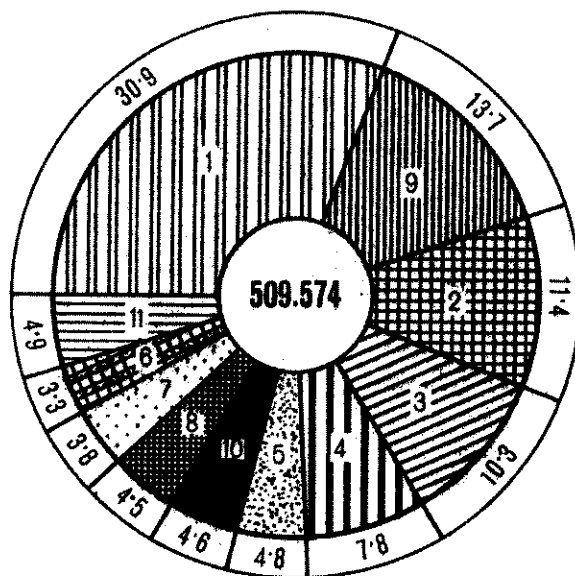
FRANCIAORSZÁG
FRANCE

MAGYARORSZÁG
HONGRIE

OLASZORSZÁG
ITALIE

ANGLIA
ANGLETERRE

1 A vérkeringési szervek betegségei
Maladies de l'appareil circulat.

2 Fertőző és élősködők okozta betegségek
Maladies infect. ou parasit.

3 Légzőszervi betegségek
Maladies de l'appar. resp.

4 Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei
Maladies du syst. nerv. et des organes des sens

5 Az emésztőszervek betegségei
Maladies de l'appar. digestif

6 Az aggság bajai
Maux de la vieillesse(sénilité)

7 Veleszületett gyengeség
Débilité congénit.

8 Erőszakos halálesetek
Morts violentes

9 Rák és egyéb daganatok
Cancers et autres tumeurs

10 Hugiivarszervi bajok
Maladies de l'app. urin. et génit.

11 Egyéb halálokok
Autres causes de décès

jedettebb és nyomozható e tömegjelenségeknek számos körülménytől függő előidézője is.

Az egyes államokban történt halálozásokat először csak halálhírek között való megismerésben vizsgálva azt látjuk, hogy az országok háromnegyed részében (az 1. táblázat szerint 24 közül 18-ban, ami 75%) a vérkeringési szervek betegségei a leggyakoribb halálhírek. E jelenség éppen az általános népműveltségnek igen magas fokán álló államokban mutatkozik kifejezetten és erőteljesebben. Északnyugat- és Nyugat-Európában, ahol az öregek aránya a legmagasabb, s ahol éppen ezért az érlelmeszesedés (arteriosclerosis s. atherosclerosis), öregkori szívizomelfajulás (myodegeneratio cordis), s az egyéb vérkeringési elégtelenségek gyakori betegségek. De Közép-Európában, mint hazánkban és Németországban is, ez a leggyakoribb halálhír, amint azt az I. grafikon körei is szemléltetik.

A vérkeringési betegségek által okozott elhalálozások csoportjának a halálhírek összes csoportjai között legerősebb volta a halálhír statisztikában évek óta mutatkozó eltérések újabb eredménye. Régebben a fertőző betegségek, a járványok évről-évre a legtöbb országban több halálesetet okoztak, mint bármely szervi betegség csoportja, bár az összes nem fertőző szervi betegségek miatt való elhalálozások körét a járványok akkor is csak kivételesen (kolerás évben, vagy háborúk után, influenza esetén stb.) múlták felül. Újabban azonban, amint egyre gyarapodik a gyermekkori fertőző betegségektől megmentettek száma és aránya, amint a gümőkór pusztításai egyre csökkennek, s egyre többen öregszenek be az érlelmeszesedés és az egyéb vérkeringési betegségek által veszélyeztetett öregkori korcsoportokba, egyre több ország halálhír statisztikájában kerülnek ezek a szervi betegségek az első helyre, az azelőtt első helyen álló fertőző ragályos kórok helyébe. Ma már csak az exotikus államokban (pl. Chile), a Balkánon (Bulgária, Görögország), s az általános népműveltség alacsonyabb fokán álló némely államnak halálhír statisztikájában szerepelnek még mindig az első helyen a fertőző betegségek.

A halálhír statisztika átalakulásának az a jövője, hogy az emberi szervezet működése e kényes szervi pontjának, a vérkeringési szerveknek betegségei, különösen a szívbajok (az öregek arányának gyarapodása révén pedig főleg az erek öregkori elsalakosodásának kórformája: az érlelmeszesedés) válnak egyre gyakoribbá. Az egyéb vérkeringési elégtelenségekkel együtt ezek kerülnek a halálhír statisztikákban az első helyre. Erre vezet, mint mondtuk a fertőző betegségek háttérbe szorulása is, két okból is: 1. mert ezáltal e, régen első helyen álló csoport terjedelme közvetlen csökken, 2. mert

közvetve arra hat e körülmény, hogy a vérkeringési betegségek terjedjenek, mert megmentve sok fiatal életet, erősödnek az ily betegségektől inkább szenvedő idősebb korosztályok.

A légzőszervi betegségek Olasz- és Spanyolországban, nemkülönben Romániában állanak első helyen, tehát Európa déli részének némely államában. Itt influenzaesetek téves beosztása is emelheti a nem fertőző légzőszervi halálozások arányát. Kevésbé Skóciában is magasabb arányuk a néphalálhírek között, mint a fertőző betegségeké. Végül az emésztőszervek nem fertőző betegségei is délen, hol az ételek könnyen romlanak, így Egyiptomban és Portugáliában vezetnek gyakrabban halálhoz, minden másféle betegségről. A halálhír statisztikában minden országban szintén igen elterjedt idegrendszeri megbetegedések, mint halálhírek, sehol sem állanak az első helyen; sem nem ismerünk olyan halálhír statisztikát, amelyben az említett négy csoporton (fertőző, vérkeringésbeli, légző- és emésztőszervi) kivüleső valamely másfajta betegség köre volna ezeknél ill. ezek valamelyikénél jelentősebb.

Az országok halálhír statisztikájában a halálhír hírcsoportok közül a második helyen legtöbbször a fertőző betegségek által okozott elhalálozások aránya áll. E csoport a halál okai tekintetében egységes módszerrel számbavett 34 ország közül, a legújabb vonatkozó statisztikai eredmények szerint, (l. az 1. táblázatot) 23-ban, ami 68%, áll második vagy éppen első helyen. Európában némely dél-európai ország (pl. Bulgária, Görögország), ahol a hasi hagymáz miatt való mortalitás magas színvonalához évről-évre némely földközi tengermenti láz (malária, máltai-láz, Dengue-láz, Pappaticci-láz stb.) áldozatai járulnak, tűnik ki ma is a fertőző betegségek miatt való halandóság magas színvonalával. Az egykori cári Oroszbirodalomtól elszakadt, önállósult kis nemzetiségek országaiban, mint pl. Észt- és Finnországban és Litvániában, nemkülönben ezeken kívül Izland szigetén is, elsősorban a gümőkór¹⁾ rendkívüli arányú pusztításai miatt, ugyancsak a fertőző csoport áll az első helyen. A sarki övezeten lévő országok között az 57°—60° szélességben elfekvő Finnország fényesegény, tundrák vidékein él az északi hideg övezetnek gümőkórral leginkább átfertőzött népessége. A fertőző betegségek magas arányát mutató másik vidék az Európán kívüli országok közül az egyenlítő mellett fekvőké. Itt részben a rovarok által átvitt, részben a kontagiózus fertőző betegségek aránya magas, számos Európában nem is endémiás betegség, pl. a sárgaláz, az álomkór, azután a pestis, a kolera, a visszatérő láz és más exotikus járványok állandó

¹⁾ A gümőkórra vonatkozó legutolsó részletes nemzetközi összehasonlító táblázat Szemlének 1940. évi júliusi számának 558. lapján jelent meg.

pusztításai révén. Ezt mutatják adataink Amerikából Chilére, Uruguayra, Ázsiából Japánra, de Brit-Indiáról, Polinéziáról és Közép-Afrika exotikus részeiről, ahol az őserdőségekben a malária és a yaws (álomkór) tizedeli a népet, is ugyanez ismeretes, bár ezekről még nem készül halállok statisztika. Ezen exotikus helyeken a mérges kígyók, a tigrisek és más ragadozók is évről-évre sokezer ember életét oltják ki. A kígyómérgezéssel foglalkozó újabb orvosi tankönyvek adatai szerint¹⁾ Kelet-Indiában a mérgeskígyók (a szemüveges, melynek harapása 25—30%-ban halálos, a kobra, a bungarusok, a daboia Russeli és a trimesurus a japán szigeteken, ahol egész falvak kiürülnek, ha a kígyó jelentkezik) évente több mint 20.000 embert pusztítanak el, míg a tigris csak 700—800-at. A mérgekígyók Európában ezzel szemben elég ritkák (Európában mindössze 3 viperaféle él, a kereszttes, az aspis és a homoki) és marásuk ritkán halálos (2—4%-ban, de nem is támadók, mint az afrikai puffogó vipera), a forró égöv alatt azonban nagyon elterjedtek és sok emberáldozatot követelnek. A nemzetközi nomenklátúra a vonatkozó haláleseteket a balesetek egyik rovatában könyveli ugyan el, pedig a kígyómérgezések tulajdonképpen éghajlati, exogén ártalmak s általában az állatok támadásai is, akárcsak a tropikus járványok, vagy éppen a rovarok (rovarcsípések, légy, szúnyog) következtében létrejövő súlyos fertőző betegségek, s melyek a mi szempontunkból hasonló jelentőségűek, mint az ezen földrészekén élőket és az ezen vidékre utazókat érhető egyéb váratlan halálesetek.

Az összes fertőző betegségeknek (a nomenkl. I. főcsoportjába tartozó kórok) a népességhez viszonyított gyakoriságára vonatkozó legutolsó adatai alapján az országok a következő — a fertőző betegségeknek az összes halálokok körében mutatkozó jelentőségével nem azonos — sorrendbe állíthatók (lásd köv. hasábon lévő összeállítást):

A fertőző betegségek által okozott elhalálozások végösszegét — bár különböző nomenklátúrák szerint képezve — történetben hasonlítva össze, a 2. táblázat szemlélteti, a végső eredmények mai nemzetközi összehasonlítását nyújtó 1. táblázatból való leösszegelesen alapuló fentebbi összeállítással, s a II. grafikon a) részének oszlopos összehasonlításával szemben.

A fertőző betegségek háttérbeszorulása kétségtelen. Az orvostudomány felismervén még a 70-es években a kórokozókat, a mikroszkóppal, s egyéb, statisztikai és más tünetekből, eredményes küzdelem indult meg ellenük. Bár még előbb, *Jenner* felfedezése a XVIII. század végén, majd *Listeré* és *Semmelweisé* a XIX. század közepén, a fertőző

¹⁾ L. *Vámosy—Fényvessy—Mansfeld*: Gyógy-szertan (Budapest, IV. kiad. 1930, VIII. kiad. 1932. stb.).

	Elhaltak fertőző betegségek miatt 1937-ben ¹⁾	
	százezer lélekre	az összes halottak százalékában
Chile	537·2 (max.)	22·4
Görögország	359·8	23·6 (max.)
Japán	319·6	18·3
Portugália	279·7	17·5
Románia	269·0	13·9
Finnország	258·8	21·0
Ir szabad állam	256·6	16·8
Izland	237·9	21·2
Esztország	228·9	15·6
Észak-Irország	224·1	14·9
Bulgária ²⁾	223·3	17·9
Spanyolország	202·1	13·0
Magyarország	202·0	14·2
Cseh-Szlovákia	186·9	14·1
Egyiptom ²⁾	178·5	6·6 (min.)
Litvánia	175·9	13·4
Uruguay	172·9	16·7
Olaszország	171·0	12·1
Skótország	168·4	12·2
Ausztria	156·4	11·7
Franciaország	152·5	9·9
Kanada	146·4	14·3
Anglia	141·2	11·4
Svédország	139·4	11·7
Németország	135·9	11·5
Norvégia	132·9	12·7
Svájc	126·4	11·2
Délafrikai Unio	121·6	12·1
Belgium	120·1	9·2
Amerikai Egyesült Államok	115·9	10·3
Németalföld	100·8	11·5
Dánia	87·0	8·6
Ausztrália	65·5	6·9
Uj-Zéland	62·0 (min.)	6·8 (2.min.)

¹⁾ Német-, Francia-, Görög- és Svédországban, Norvégiában és Japánban 1936-ban, Spanyolországban 1935-ben.

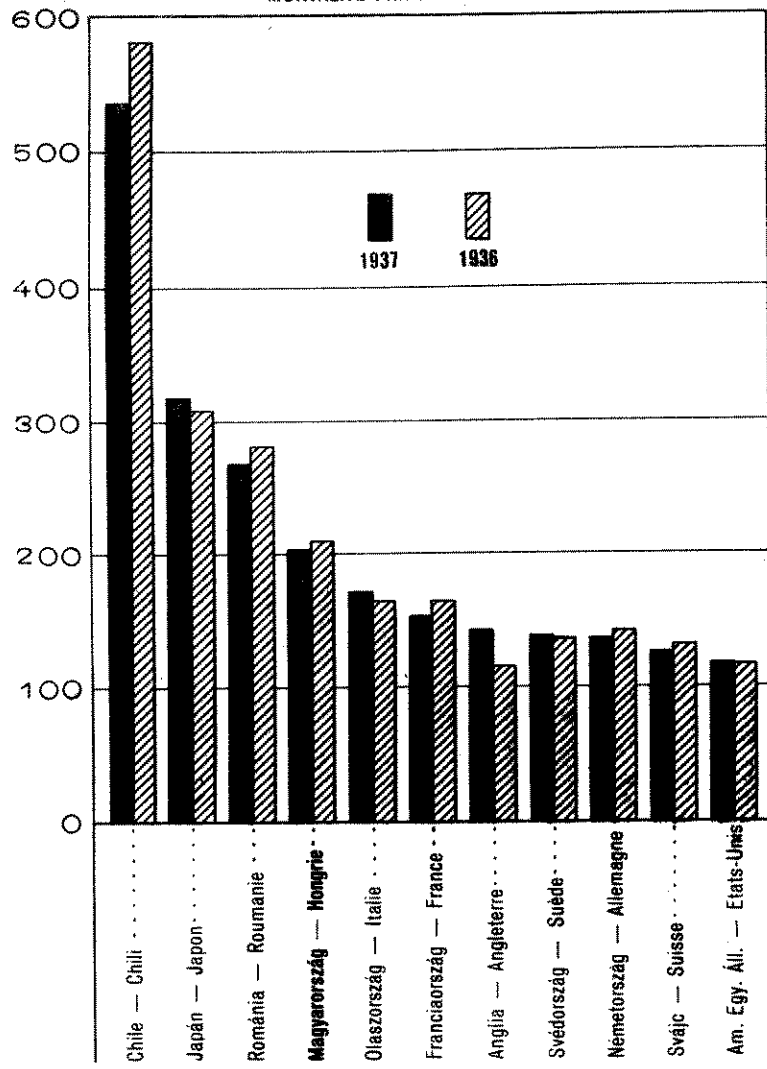
²⁾ Csak a városok.

betegségek természetét ismervén fel, a védőoltások elrendelésére és az egyéb védekezési eljárásokra vezetett, amelyek az ily okú elhalálozásoknak már szintén igen lényeges visszafejlődését eredményezték. Bizonyos fertőző megbetegedések számának csökkenését különleges eljárások hozták meg. Kétségtelen pl. a váltóláz ellen való küzdelem eredményessége a mocsarak kiszárítása útján, a hasi hagymáz ellen pl. a jó ivóvízről való gondoskodás révén, s úgy ezen betegség, mint a vérhas ellen is a fertőzést közvetíteni képes nyers piaci termékek (zöldségfélék, tej, stb.) fertőtlenítése, felforralása, a nyers piaci gyümölcsök fogyasztásának járványos időben való mellőzése útján. Hasonlóképpen kétségtelenül eredményes a küzdelem pl. a vörheny és a roncsoló toroklob (diphtheria) ellen az aktív védőoltásoknak az iskolás gyermekek széles körében való alkalmazása segítségével. Arról, hogy e tekintetben hazánkban mi történt és minő eredménnyel még a múlt század végén, majd évszázadunk elején, *Kőrösy József* a székesfővárosi statisztikai hivatal akkori igazgatója számolt be szabatos statisztikai adatok alapján az akkor is ingadozó és

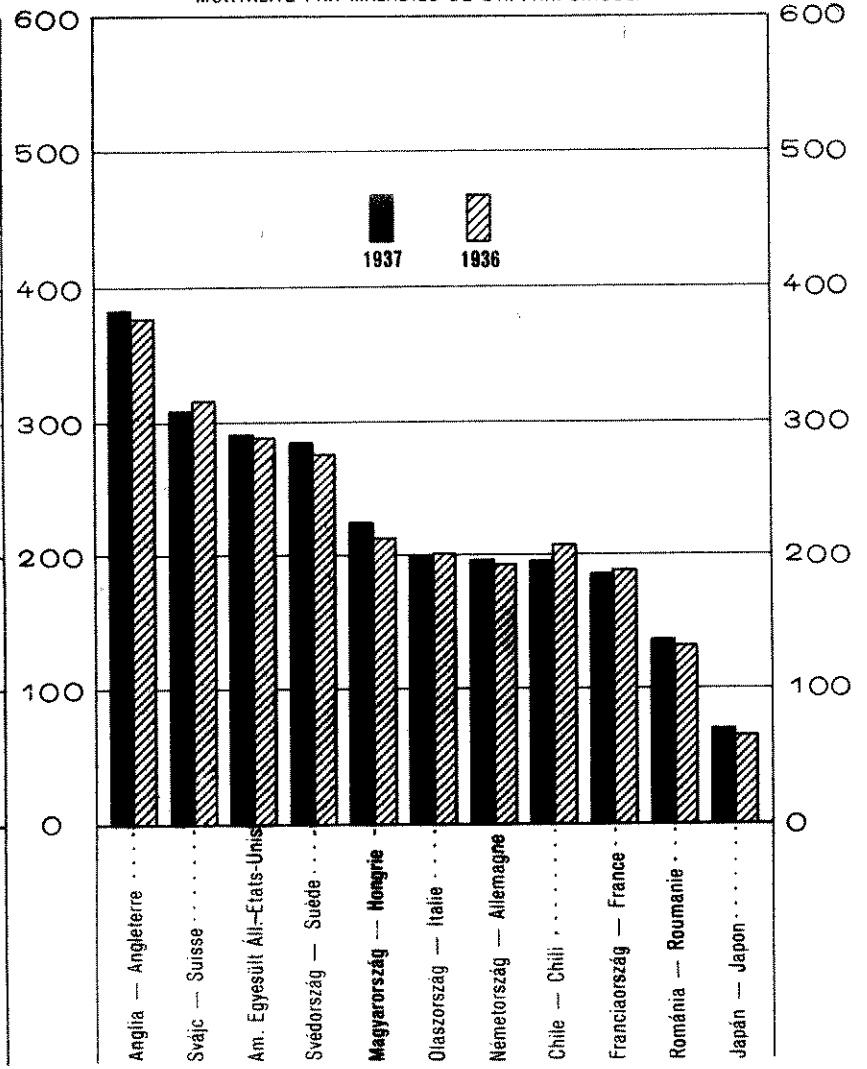
II. HALANDÓSÁG SZÁZEZER LÉLEKRE

MORTALITÉ POUR 100.000 HABITANTS

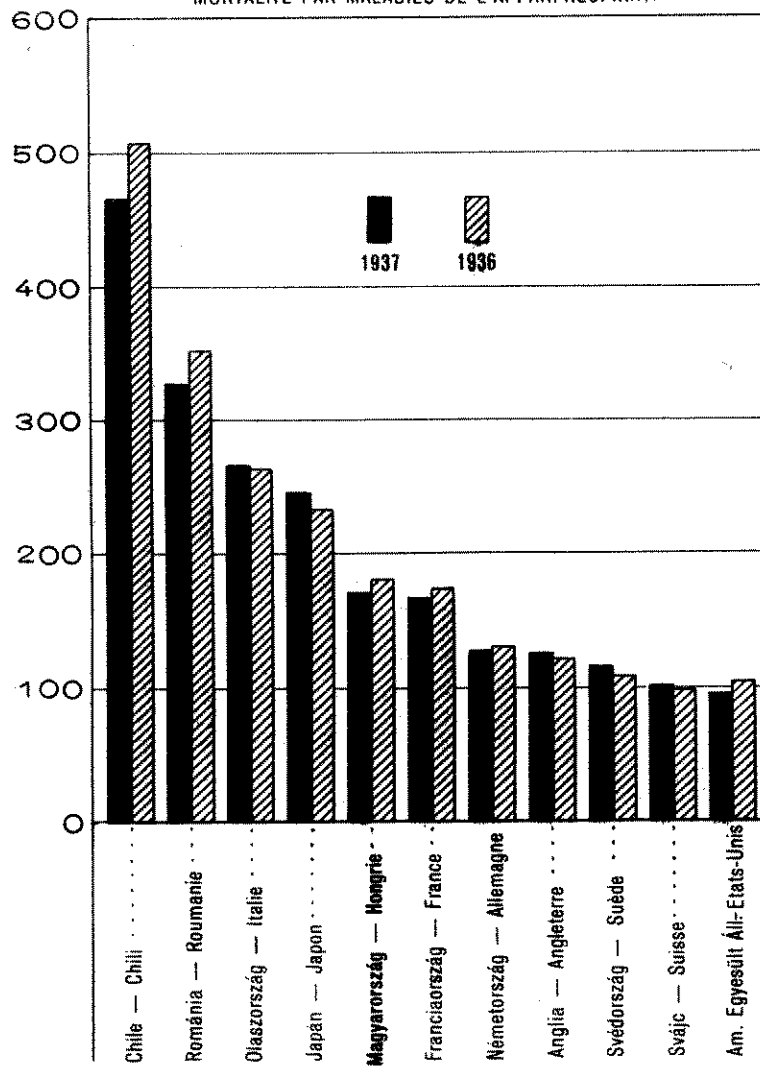
a) FERTŐZŐ BETEGSÉGEK MIATT ELHALTAK
MORTALITÉ PAR MALADIES INFECT.

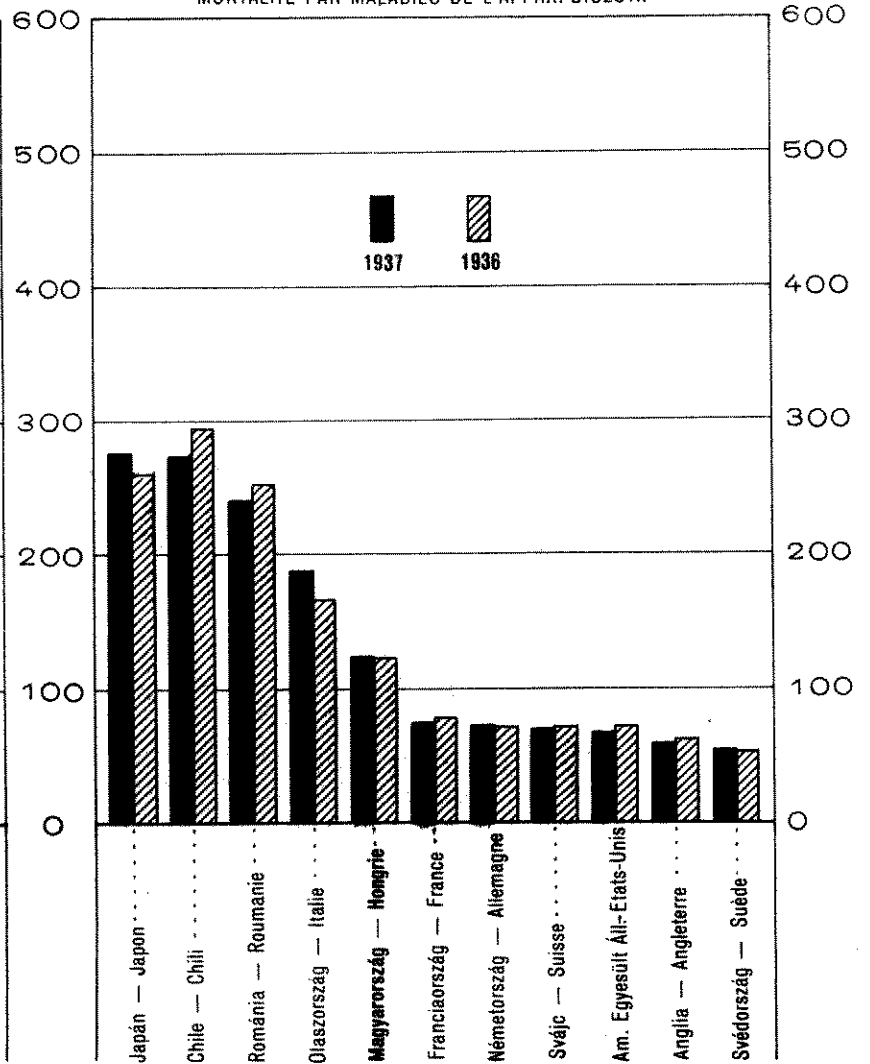
b) VÉRKERINGÉSI SZERVEK BETEGSÉGEI MIATT ELHALTAK
MORTALITÉ PAR MALADIES DE L'APPAR. CIRCULAT.

c) LÉGZŐSZERVEK BETEGSÉGEI MIATT ELHALTAK
MORTALITÉ PAR MALADIES DE L'APPAR. RESPIRAT.

d) EMÉSZTŐSZERVEK BETEGSÉGEI MIATT ELHALTAK
MORTALITÉ PAR MALADIES DE L'APPAR. DIGESTIF

a közületek tömegjelenségeinek végső eredményeinek leszűrésében a statisztikusénál akkor is kevésbé biztos orvosi véleményekkel szemben: a bejelentés, fertőtlenítés, elkülönítés, s a védőoltások stb. hatását külön-külön és együtt is jellemezve. Megjegyzendő, hogy éppen a mi *Kőrösyneknek* jelentős érdemei vannak egyes fertőző betegségek ellen való védőoltások eredményes voltának bebizonyítása terén.¹⁾ Így a himlő ellen védő oltás védőerejét, s széles körben való foganatosításának előnyeit is ő bizonyította be — akkor még ez volt szükséges —, ő egyengette és sürgette az újraoltási törvényt is számos európai országban, de Amerikában is, vonatkozó felolvasásai és könyvei segítségével.²⁾

Arról, hogy a XX. században, s éppen a legújabb évtizedekben és években e küzdelem eredményei minő jelentősek, az országos statisztikai kiadványok évről-évre, a hivatalos statisztikai folyóiratok pedig ismételtelen beszámoltak. Orvosi részről az Országos Közegészségügyi Intézet tevékenységének eredményeit domborítva ki, ezen intézet igazgatói, *Johan Béla*,³⁾ majd *Tomcsik József*⁴⁾ számolnak be. Látjuk ezekből az Intézet nagyszabású működését, különösen a hasi-hagymáz ellen, az ivóvízellátás javítása terén, a betegváladékok vizsgálata ügyében, a szérumtermelés, s annak ellenőrzése terén stb. A Népegészségügy hasábjain a gyermekfertőző betegségek — különösen a vörheny és ronsoló toroklob — ellen való védekezés megszervezéséről, az iskolás gyermekek körében foganatosított védőoltások nagy számáról és eredményességéről különösen *Faragó*⁵⁾ az OKI szerológiai osztályának vezetője, számolt be.

Bizonyos azonban másrésztől az is, hogy amíg az egyes fertőző betegségek kórokozói a népességből teljesen kiirtva nincsenek — amely elképzelést, mint nem teljesen lehetetlen eszmét *Melly*⁶⁾ is

¹⁾ L. *Kőrösy J.*: 1. „Zur Serumstatistik“ Therapeutische Monatshefte 1898 szept. sz. — 2. Adalékok a járványprophylaxishoz (Bpest, 1879) stb.

²⁾ L. 1. Tud. Akadémiai értekezések II. köt. 9. sz. (Budapest, 1927) 170. és köv. l. — 2. *Kőrösy J.*: „A himlőoltás védőerejéről“ (Bpest, 1897). — U. erről Deutsche Vierteljahrschrift f. öff. Gesundheitspflege 1896. évi XXVIII. köt. 3. füzet. stb.

³⁾ L. *Johan B.*: 1. „A laboratórium szerepe a gyakorlati közegészségügyi munkában“. Népegészségügy 1939. évi 541. és köv. l. — Az OKI évkönyvei 1937-ig, stb. — 2. „Gyógyul a magyar falu“ (Budapest, 1939).

⁴⁾ L. *Tomcsik J.*: „Jelentés a M. kir. Országos Közegészségügyi Intézet munkájáról“. Népegészségügy 1939. évi 405. és köv. l. — Az intézet évkönyvei 1938-tól, stb.

⁵⁾ L. *Faragó F.* vonatkozó beszámolóit a Népegészségügy 1930—38. évi köteteiben.

⁶⁾ L. *Melly J.*: „Budapest tuberkulózishalandósága“ (Budapest, 1929) Szföv. Statisztikai Közlemények 57. köt. 2. sz.

ismételtelen felemlít munkáiban —, addig mindig számolni kell e betegség terjesztőjénél azzal a lehetőséggel, mondjuk azzal a bennök rejlő potenciális energiával, hogy járványokat fellobbanthatnak, olykor megint járványokra vezethetnek. Ha hosszabb háború széles néprétegek hiányosabb táplálkozására, orvos- és gyógyszerhiányra képes vezetni, mindig mutatkozik, még a legújabb időszakban is — a katonaság különböző oltása, s a polgári lakosságban is foganatosított védőintézkedések ellenére is — bizonyos járványok fellobbanása, más endémiás kórok által rendszeresen okozott halandóság gyarapodása. De e téren is nagy a különbség régmúlt századok viszonyaival szemben! Gondoljunk csak a történelem adataira, hogy egykoron a himlő, a pestis, a kolera, Kelet-Európában a visszatérő láz és hogy délcén egyéb földközi tengermenti lázak minő módon irtották ki olykor a népesség harmadát, sőt olykor felét és helyenkint még nagyobb részét is.

Azok véleményével azonban bizton szembe szállhatunk, akik egész általánosságban beszélnek a fertőző betegségek pusztításainak változatlan-ságáról, az általuk okozott halandóság vagy általában a halandóság kedvezőtlenebb alakulásáról, mint ahogy *Kőrösy* szembeállt már félszázaddal ezelőtt, a szerológia eredményeit nem értők, az eredményesebb terápia vívmányait lebecsülők, a profilaxis tevékenységét nem méltányolók, s általában az orvostudomány, s az egész emberi kultúra vonatkozó küzdelmeit téves vagy félremagyarázott statisztika segítségével kommentálók véleményével szemben. Így pl. *Solth*¹⁾ írta a Népegészségügyben, hogy szerinte „nem lehet alátámasztani a heveny-fertőző betegségeknek ezt a nagyon óhajtott csökkenését a mortalitások görbéjével sem“.²⁾

A *fertőző betegségek által okozott országos mortalitás teljes körének nemzetközi összehasonlítása* Magyarország szempontjából azonban *nemcsak az igen öröndetes számottevő mérvű javulás képét mutatja, hanem még azt is, hogy hazánkban a járványok háttérbe szorulása intenzívebb, mint a többi országokban.* Látható a 2. táblázaton, hogy — alig egynegyed századja is — a fertőző betegségek által okozott mortalitás tekintetében, az európai országok közül, még alig volt magasabb arány a magyar-nál, s ahol (pl. a Balkánon) ilyen sejthető volt, onnan — akkor még — nincs adat. Ezzel szemben a vonatkozó legújabb arányok nemzetközi összehasonlítása — I. a II. grafikont is — már azzal a tanulsággal jár, hogy hazánk helyzete e tekintetben is számos európai államnál (pl. Finnország, Ír szabadállam, Északírország, Bulgária,

¹⁾ L. vitéz *Solth (Schubert) K.*: „A morbiditás és fatalitás ellentétes viselkedése“. Népegészségügy 1939. évi 742. és köv. l.

²⁾ L. *Solth* i. m. 747. lap.

Románia, Spanyol- és Görögország stb.) vált kétségtelenül, számszerűen igazolhatóan, kedvezőbbé. A magyar tudás tehát a tudomány, s a kultúra XX. századbeli fejlődése által adott lehetőségeket, a fertőző betegségek háttérbeszorítása terén is, kellőképp ki tudta használni, a statisztika tanúsága szerint még inkább, mint a többi nemzetek, minek okaira alább, — az egyéb irányokban is mutatkozó magyarországi javulás ismertetése után — még visszatérünk.

Az egyes fertőző betegségek közül némelyik által okozott mortalitás alakulásának nemzetközi összehasonlításával külön kívánva foglalkozni, először a hasi hagymáznak (a paratifusszal együtt okozott) haláleseteit vesszük szemügyre. Az ily okú halandóság történeti idősorainak negyedszázados nemzetközi összehasonlítását a 3. táblázat tárja elénk.

Az arányszámok a helyzet kedvezőbbé válására utalnak. Míg 1918. előtt, a történeti területen, nem

3. A hasi hagymáz és a paratifusz miatt való halandóság nemzetközi összehasonlítása (1911—1937). Comparaison internationale concernant la mortalité par fièvre typhoïde et par paratyphoïde (1911—37).

Ország — Pays	Elhaltak typhus abdominalis, nemkülönben paratyphus A, B és C miatt együttesen, százezer lélekre számítva Décès par fièvre typhoïde et par paratyphoïde, pour 100.000 habitants, en																			
	1911—13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	5.1	1.6	1.4	1.6	1.2	1.2	1.3	1.0	0.9	0.9	1.1	1.0	0.8	0.6	0.6	0.6	0.4	0.4	0.6	0.5
Ausztria — Autriche	—	9.7	6.0	8.2	5.2	5.3	3.7	4.4	3.0	2.9	2.6	2.4	2.8	2.3	2.0	1.8	1.6	1.8	1.6	1.7
Belgium — Belgique	9.5	9.9	6.4	6.3	5.1	4.5	3.6	3.5	3.8	2.8	2.8	2.6	3.5	2.3	2.2	1.7	1.8	1.6	1.2	1.4
Cseh-Szlovákia Tchéco-Slovaquie	—	—	30.7	17.9	9.6	7.4	8.1	8.1	8.3	8.8	8.7	8.0	7.0	6.2	7.1	5.3	5.9	4.9	6.0	6.3
Dánia — Danemark	—	—	1.4	1.2	1.0	1.3	1.0	1.4	1.1	0.9	0.6	1.0	0.8	1.0	1.8	0.6	0.7	0.7	0.3	0.4
Eszto. — Estonie	—	—	—	—	—	6.8	6.0	6.2	7.4	9.7	5.5	5.6	5.2	4.0	5.2	4.6	6.6	6.6	3.5	6.5
Északírország Irlande du Nord	—	4.6	5.2	2.9	2.0	1.6	2.0	4.0	3.0	3.5	2.3	3.4	2.3	1.2	1.3	2.0	1.3	3.2	1.6	2.0
Finnor. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.6	2.1	1.5	2.1	2.1	2.5	2.6	2.5	—	2.1	3.2
Franciaország — France	10.6	5.6	6.3	6.6	—	—	—	4.5	5.4	4.8	5.4	4.8	3.9	4.0	3.8	3.3	—	2.6	2.5	—
Görögország — Grèce	—	—	—	23.6	26.7	32.5	26.5	23.6	21.0	25.5	24.1	24.1	23.3	22.4	20.1	15.0	17.9	18.3	21.9	—
Ir szabad állam Etat libre d'Irlande	7.0	4.3	5.8	4.5	3.2	4.7	4.1	3.5	4.2	3.3	3.2	3.0	2.4	2.3	2.8	2.5	3.0	2.1	2.1	2.2
Izland — Islande	14.0	17.3	8.5	15.8	3.1	12.4	6.1	7.1	12.9	2.9	1.9	1.9	0.9	5.5	2.7	1.8	0.0	—	0.0	1.7
Litvánia — Lituanie	—	—	—	—	—	—	—	2.3	5.4	2.6	2.1	6.7	6.2	3.4	8.3	7.0	6.6	5.6	5.8	5.5
Magyarország																				
Hongria	20.9	22.0	19.0	21.3	16.5	15.5	17.0	13.8	14.4	15.4	17.2	21.3	15.1	13.0	30.8	10.1	12.8	13.8	9.9	10.0
Németalf. — Pays-Bas	4.2	8.2	4.5	4.0	1.9	2.4	2.2	1.8	1.8	1.1	1.4	1.0	1.1	0.8	0.9	0.9	0.8	1.0	0.5	0.6
Németo. — Allemagne	3.7	6.4	4.5	4.1	2.8	3.1	3.0	2.7	2.4	1.7	1.7	1.6	1.2	1.0	1.2	0.9	1.0	0.9	0.8	—
Norvégia — Norvège	2.8	4.3	2.9	2.3	1.8	1.5	1.4	1.7	0.9	1.5	1.1	1.1	0.7	1.4	1.0	0.6	0.7	0.5	0.6	—
Olaszország — Italie	24.0	21.2	26.5	27.4	22.8	22.4	19.7	19.1	22.0	21.8	19.7	17.1	15.6	14.9	15.1	11.2	11.5	12.2	8.9	11.8
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22.9	—	19.9	17.7	16.2	14.6	16.5	14.6	14.9	16.1	17.9
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.8	8.0
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	—	1.4	2.5	2.0	2.0	1.4	1.9	3.2	1.6	1.4	1.2	0.6	—	—	—	—
Skótország — Ecosse	4.5	1.7	2.0	1.8	1.4	1.6	0.8	1.2	1.0	1.1	0.9	0.7	0.9	0.6	0.7	0.6	0.4	—	0.8	0.3
Spanyol. — Espagne	23.9	26.8	33.0	32.9	25.5	23.8	21.2	19.0	21.6	19.8	20.3	16.9	15.9	15.2	13.0	13.4	12.7	11.2	—	—
Svájc — Suisse	3.6	1.7	1.6	2.7	1.5	1.6	1.0	1.3	1.5	2.0	1.6	1.3	0.8	0.9	0.9	0.8	0.9	0.8	0.6	0.6
Svédország — Suède	3.8	8.4	3.0	2.7	1.9	1.6	1.8	2.0	1.1	0.9	0.7	0.9	1.0	0.7	0.8	0.6	—	0.8	0.4	—
Más világrészek Autres parties du monde																				
Amerikai Egy. Áll. Etats-Unis	18.5	9.2	7.8	9.0	7.4	6.8	6.7	8.0	6.5	5.5	4.9	4.2	4.8	4.5	3.7	3.6	3.4	—	2.5	2.1
Ausztrália — Australie	12.0	5.2	5.8	6.4	4.1	4.2	3.7	2.9	3.0	2.6	2.7	1.7	1.7	1.6	1.2	1.0	1.0	0.9	0.9	0.9
Chile — Chili	52.7	31.5	66.3	57.1	51.1	46.2	47.5	42.5	41.4	28.5	20.2	15.8	16.9	14.1	12.0	13.9	15.8	16.5	15.5	16.1
Délafrikai Unió Union Sud-Afric. ¹⁾	—	—	—	25.7	22.5	25.9	21.0	23.1	22.5	23.6	25.2	22.3	13.2	15.3	13.4	12.7	23.1	9.9	12.3	8.9
Japán — Japon	13.8	24.0	23.0	22.3	23.0	23.4	24.9	17.5	16.8	13.5	14.8	13.2	13.5	13.0	11.1	11.9	11.8	10.3	10.8	10.2
Kanada — Canada	—	—	—	7.8	6.4	7.3	4.3	4.6	4.9	11.6	4.8	4.7	4.4	4.1	3.2	2.7	2.7	2.5	2.3	3.0
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	5.5	3.0	3.4	2.0	5.4	1.8	1.5	1.2	1.4	0.8	1.2	1.6	0.5	0.7	0.8	0.4	0.07	0.7	0.4	0.6
Uruguay — Uruguay	16.9	11.7	16.4	18.8	15.1	16.3	12.1	15.9	12.6	12.7	9.7	9.5	9.1	8.2	9.8	12.9	9.6	—	8.5	7.1

¹⁾ 1938-ban, en 1938 : 6.7. — 1939-ben, en 1939 : 5.6.

is egészen két évtized alatt, négy ízben volt száz-ezer lélekre számítva évi 30 körüli halandóságot jelentő járvány (1900-ban, 1905-ben, 1909-ben és 1915-ben), addig a nagy világégés után, több mint két évtized alatt, csak egy ízben, 1932-ben, látunk kb. ilyen mérvű pusztítást okozó tífuszjárványt. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a vonatkozó negyvenéves adatsor maximuma hazánkban mégis csak a század első évében, 1900-ban jelentkezik (31'1⁰/₀₀₀₀), minimuma pedig szintén igen figyelemre méltóan éppen a vizsgált időszak utolsó esztendejében (5'6⁰/₀₀₀₀). A minimum a maximumnak 40 év

után pedig csak $\frac{1}{6}$ része. Az európai országokkal való egybevetésnél látjuk, hogy Dél-Európában, különösen pedig Portugáliában, Spanyol-, Olasz- és Görögországban, de a Földközi-tenger mentén fekvő többi, nálunk melegebb éghajlatú országban is, a hagymáz állandóan több áldozatot szed, mint hazánkban. A klimatikus hátrányokon kívül kulturális fölényünk szerepéről is beszélhetünk, a görögországi hastífuszhalandóságnak állandóan a magyarországi felett hullámzó arányait látva, de igen figyelemreméltó, hogy még a művelt Olaszország

4. A kanyaróhalandóság nemzetközi összehasonlítása (1911—1937).

Comparaison internationale concernant la mortalité par rougeole (1911—37).

Ország — Pays	Elhaltak kanyaró (morbilli) miatt százezer lélekre számítva Décès par rougeole pour 100.000 habitants, en																			
	1911 —13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	33·6	10·0	19·2	2·3	2·1	4·0	4·2	6·4	2·2	4·6	4·3	2·9	2·1	1·8	5·7	1·3	0·5	2·4	6·7	2·6
Ausztria — Autriche	—	4·7	10·2	2·3	2·1	4·0	4·2	6·4	2·2	4·6	4·3	2·9	2·1	1·8	5·7	1·3	0·5	2·4	1·5	1·3
Belgium — Belgique	25·2	11·1	9·4	10·4	10·3	12·0	7·0	11·3	9·4	8·6	8·1	6·5	8·7	4·2	5·8	5·4	3·3	3·6	4·0	2·7
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	—	13·3	16·9	7·1	6·7	9·7	11·0	11·9	17·9	9·9	4·5	6·5	4·7	4·7	4·7	5·1	2·0	4·8	4·0
Dánia — Danemark	—	—	7·5	0·5	1·2	5·3	8·6	2·5	4·2	7·9	8·2	0·7	2·6	1·9	2·6	1·3	0·4	8·0	0·5	0·4
Esztorszag — Estonie	—	—	—	—	—	14·1	1·5	1·9	8·4	11·7	7·5	7·0	14·4	2·5	0·5	0·5	4·4	7·6	1·5	1·0
Északírország <i>Irlande du Nord</i>	—	12·6	22·1	3·5	4·1	16·2	16·9	18·1	24·6	1·8	16·3	15·3	4·3	16·6	5·0	8·3	8·0	32·6	1·7	2·2
Finno. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6·3	4·1	0·8	0·2	0·2	0·3	4·1	4·3	—	0·0	0·1
Franciao. — France	11·6	3·5	4·1	4·2	—	—	—	6·6	7·1	5·7	6·2	4·5	4·4	4·0	2·8	2·8	3·2	1·7	2·4	—
Görögo. — Grèce	—	—	—	5·9	6·1	12·0	5·0	21·6	13·0	9·1	7·0	7·6	17·4	5·1	7·1	9·2	10·8	5·1	7·1	—
Ir szabad állam <i>Etat libre d'Irlande</i>	15·8	3·2	7·3	4·6	15·1	5·7	6·6	6·6	17·5	5·9	12·5	4·7	5·4	12·6	8·4	4·2	1·7	10·4	1·7	2·2
Izland — Islande	—	—	1·1	—	—	—	12·3	13·1	8·9	—	1·9	12·3	0·9	—	—	—	—	—	7·8	4·3
Litvánia — Lituanie	—	—	—	—	—	—	—	68·9	11·6	21·4	25·8	6·6	28·6	12·1	7·2	5·5	9·0	7·6	2·1	1·3
Magyarország																				
<i>Hongrie</i>	33·7	1·6	10·8	26·1	7·6	6·8	5·4	7·5	2·9	7·0	6·0	4·5	5·5	3·3	4·0	3·3	1·3	3·6	3·5	1·0
Németalf. — Pays-Bas	19·8	20·1	9·2	9·5	4·9	10·6	3·6	8·2	11·9	13·4	8·3	4·6	6·4	5·1	3·7	2·1	3·5	2·3	2·7	1·3
Németo. — Allemagne	14·8	3·6	5·5	6·8	4·6	13·4	2·6	11·0	6·2	5·8	4·0	4·5	4·6	2·0	2·3	2·3	2·3	2·5	2·5	2·7
Norvégia — Norvège	7·2	0·7	2·0	2·8	3·5	1·4	3·3	2·1	0·3	1·9	2·0	1·1	0·4	1·9	1·2	0·9	2·1	1·6	0·8	—
Olaszország — Italie	24·9	7·8	10·5	11·7	8·3	14·0	14·2	22·2	15·1	10·2	13·0	11·2	14·4	8·3	7·3	7·4	8·2	5·7	4·6	4·9
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31·4	—	23·0	16·9	17·5	25·2	14·6	9·0	23·7	10·3	11·0
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9·7	9·2
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	—	13·0	0·7	12·4	10·3	1·2	4·1	1·9	3·5	1·9	1·1	3·1	—	—	—	—
Skótország — Ecosse	29·8	18·7	16·8	5·5	55·0	22·9	32·7	10·5	19·1	13·6	20·7	3·1	16·4	13·2	18·3	0·7	20·6	2·8	12·3	2·4
Spanyolo. — Espagne	31·4	13·6	28·8	25·4	30·1	18·1	20·1	21·6	19·8	13·5	20·7	15·9	22·4	16·1	16·5	12·5	13·6	9·4	—	—
Svájc — Suisse	8·1	3·7	11·7	4·0	0·5	3·7	1·4	2·4	3·4	1·7	5·9	1·2	0·9	2·1	2·1	0·7	2·0	0·6	0·7	2·2
Svédország — Suède	9·7	4·6	8·0	3·6	0·3	2·1	9·1	1·1	1·1	3·7	5·5	0·6	0·2	0·8	2·3	0·7	0·1	1·3	3·8	—
Más világrészek <i>Autres parties du monde</i>																				
Amerikai Egy. Áll. <i>Etats-Unis</i>	9·9	3·9	8·8	4·3	4·3	10·7	8·5	2·3	8·2	4·1	5·4	2·5	3·2	3·0	1·6	2·2	5·5	—	1·0	1·2
Ausztrália — Australie	6·6	1·0	9·0	1·5	0·5	3·9	2·0	2·2	1·8	1·8	3·2	2·2	2·3	0·7	0·5	1·6	1·2	1·9	0·6	0·3
Chile — Chili	48·7	25·3	69·4	84·3	16·6	18·9	51·9	35·5	19·7	58·7	56·8	16·3	35·7	22·0	5·7	7·5	36·6	20·6	11·3	11·0
Délafrikai Unio <i>Union Sud-Afric.</i>	—	—	—	11·2	5·2	6·2	14·8	5·6	3·3	9·0	7·4	4·8	5·4	3·3	6·7	4·7	7·5	7·6	1·7	7·0
Japán — Japon	8·0	17·7	13·4	24·5	16·8	22·8	20·3	25·8	17·3	21·9	17·8	25·3	9·3	20·9	9·4	12·6	14·4	14·2	7·5	—
Kanada — Canada	—	—	—	4·6	3·2	5·3	7·3	2·5	9·5	6·4	3·4	6·2	5·1	1·6	3·1	1·6	1·7	4·5	3·4	7·5
Új-Zéland — Nouv.- <i>Zélande</i>	2·6	0·3	10·2	3·8	0·1	0·5	4·0	0·8	1·0	2·1	0·9	0·1	0·1	—	—	1·2	3·1	0·2	0·3	—
Uruguay — Uruguay	2·7	0·07	7·7	0·9	2·3	3·9	4·6	1·0	2·0	7·8	2·4	0·8	2·2	0·3	0·1	1·6	4·1	—	0·6	2·8

vonatkozó arányszámai is rendszerint kedvezőtlenebbek a mienkénél.

Nagy különbséget mutat persze a hasi hagymáz az egyes országokban veszélyesség (lethalitás) tekintetében is. A hagymázban megbetegedettek közül elhaltakra vonatkozó ezen százalékok módszerére vonatkozólag azonban meg kell jegyeznünk azt, hogy az nem statisztikai, hanem orvosi adatgyűjtés eredménye. A bejelentési kötelezettség révén az egyes országokban a hatósági orvosokhoz és különböző egészségügyi intézetekhez a fertőző betegségekről kettős megbetegedési és elhalálozási jelentések futnak, a más úton — nálunk az anyakönyvi hivatalok segítségével — a megszervezett statisztikai halálozási adatokon kívül. Arról már több ízben volt szó, hogy a fertőző betegségekre vonatkozó egészségügyi, ill. orvosi adatgyűjtés több okból is kevesebbet ad az anyakönyvinél, ill. a statisztikainál, pl. azért is, mert a betegek egyrésze orvosi kezelés nélkül hal el, vagy különösen enyhébb fertőző betegségnél, pl. morbillinál, azért is, mert az orvosok a bejelentést elmulasztják. Mint-hogy azonban a lethalitás kiszámítása úgy mégis pontosabb, ha hasonló forrásból származó abszolút számokat vetünk egybe, a halálozások vonatkozó adatait is az orvosi adatgyűjtésből vettük, nemcsak a megbetegedéseket.

A hasi hagymáz lethalitására vonatkozó 1935—37. évi átlagos százalékok nemzetközi összehasonlítása¹⁾ hazánk vonatkozó arányát (9'4%) elég kedvezőnek mutatja. Ennél Európában, 33 állam közül, csak hét kedvezőtlenebb s ezek között is többenél, pl. a görög, a bolgár, az albán adatnál is, feltehető a megbetegedések bejelentésének az a hibája, hogy nem hagymázos bélhurutok téves bejelentése gyakori. Ezen országokban ugyanis nyáron, a hőségben a belek hurutos megbetegedései gyakoriak. Hiszen azt, hogy ezekben a mortalitás vonatkozó aránya nálunk kedvezőtlenebb, fentebb már említettük. Nem valószínű tehát, hogy ezen államokban a magas mortalitás a magyarországinál kedvezőbb lethalitás mellett alakulna ki. A más világrészek országai közül borzalmasan magas, Európában ismeretlen színvonalú hasi hagymáz lethalitás számítható, pl. Arábiában 63%, vagy a Fülöp-szigetekre nézve 52'8%.

A nemzetközi halálozási nomenklatúra felsorolásának sorrendjében haladva, a hasi hagymáz után rátérünk a hazánkban is nagyjelentőségű gyermekfertőző betegségek nemzetközi összehasonlítására. Az említett sorrendben, azok elseje a kanyaró (morbilli), az általa okozott halandóság gyakoriságának nemzetközi összehasonlítását negyedszáza-

dos történeti idősorok segélyével mutatja be a 4. táblázat.

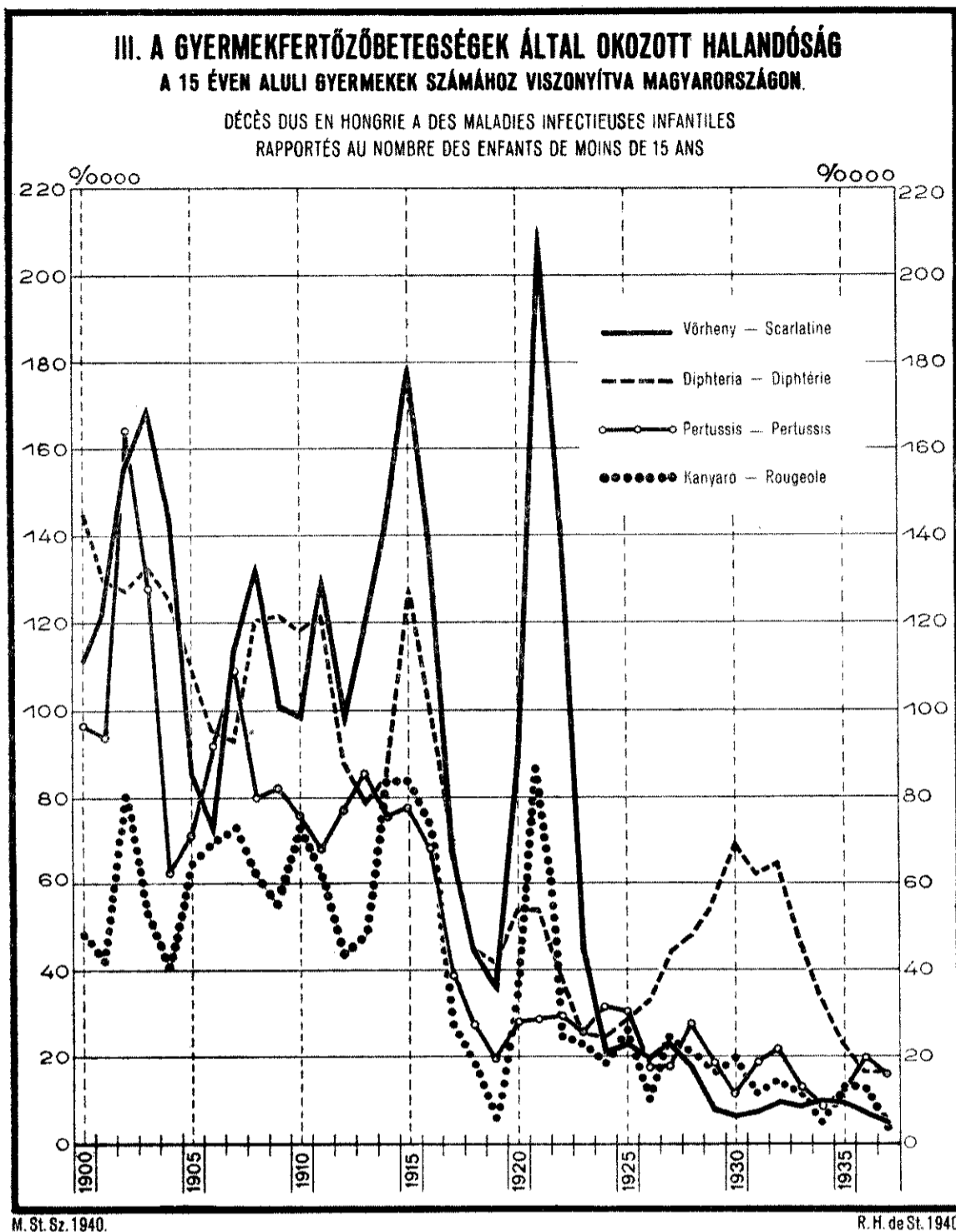
A magyarországi morbillimortalitás a rendelkezésünkre álló 1911—13. évi adatok szerint (33'7⁰/0000) akkor az összes európai államok maximuma, napjainkban pl. 1937. évi 1'0⁰/0000-es eredményével (melyhez hasonló alacsonyok az 1938. és 1939. évi arányok is) a másik európai szélsőségnek, a minimumnak színvonalát érte el. Alig egy-két európai államban (pl. Svájc 1935. 0'6⁰/0000) láttunk ugyanis csak még az 1⁰/0000 alá is eső arányt. Az, hogy a morbillimortalitás csökkenése — csak a gyermekek számához történt viszonyításban — is jelentékeny, az 5. táblázatból és a III. grafikomból is előtűnik. Ezek a XX.

5. A gyermekfertőzőbetegségek által okozott országos halandóság tiszta arányszámai.

Mortalité par maladies infectieuses de l'enfance en Hongrie.

Év Années	Terület Territoire	Vörhenyben Scarlatine	Kanyaróban Rougeole	Diphthériában Diphthérie	Számárköhögésben Coqueluche
		hazánkban meghalt, százezer 15 éven aluli előre — décès pour 100.000 vivants de moins de 16 ans			
1900	a történeti d'avant le traité de Trianon	110·8	47·9	145·2	96·9
1901		121·6	41·7	128·9	93·9
1902		155·6	80·5	126·6	164·0
1903		168·9	52·6	132·3	127·5
1904		143·6	40·3	125·0	62·2
1905		84·8	63·8	110·5	71·5
1906		72·5	69·4	95·0	92·0
1907		114·2	72·4	92·8	108·9
1908		132·1	61·6	120·4	80·1
1909		100·7	54·9	121·3	82·0
1910		98·0	72·4	118·0	76·0
1911		130·9	61·2	121·3	68·2
1912		97·5	43·7	87·5	77·6
1913		118·3	47·7	78·8	85·3
1914		142·6	83·4	85·0	75·7
1915		178·9	83·1	126·7	77·6
1916		135·5	73·3	98·1	68·0
1917		67·1	27·2	70·4	39·0
1918	43·7	18·0	44·6	27·0	
1919	a trianoni d'après le traité de Trianon	35·1	5·2	41·3	19·7
1920		89·6	35·1	53·8	27·7
1921		210·2	86·1	53·9	28·4
1922		142·8	25·3	37·5	29·1
1923		43·8	22·9	25·0	25·5
1924		20·8	18·4	24·3	31·6
1925		22·6	25·9	25·8	30·4
1926		19·4	10·2	32·7	17·4
1927		23·0	24·6	43·8	17·3
1928		17·4	21·1	47·8	27·2
1929		7·4	16·2	54·8	18·3
1930		5·8	19·8	68·1	11·1
1931		6·9	11·7	61·9	18·8
1932		9·3	14·0	64·5	21·6
1933		8·3	11·3	46·1	13·0
1934	9·2	4·6	33·1	8·7	
1935	9·0	13·0	22·6	12·9	
1936	6·6	12·4	16·8	19·9	
1937	4·8	3·7	16·3	15·9	

¹⁾ L. a fentebb idézett Rapport épidémiologique annuel abszolút számait. Ezekből számítottunk átlagokat.

századbeli kanyaróhalandósági adatok több évtizedes alakulását csak a 15 éven aluli élők számához viszonyítva mutatják. (L. az 5. táblázatot és a III. grafikont.)

A gyermekfertőző betegségek visszafejlődésében a gyermekrétegnek főleg Budapesten mutató gyengülése tehát sokkal kisebb szereppel bír, mint arra az országosnál erősebben csökkenő fővárosi születési aránynak, vagy a 15 éven aluliak népességi arányának budapesti visszafejlődése révén következtetni lehetne. Ez utóbbi pl. 1880-ban még 26·9%-ot, 1935-ben csak 14·8%-ot tett, de ha országos abszolút számaikat nézzük, az ma, a legújabb területváltozás nélkül, a trianoni területen is erősebb, mint volt húsz esztendővel ezelőtt. Egyébként persze a tiszta arányszámoknak történeti idő-sora eldönti a vitát, ha ugyan ilyen volna. A grafikon vonatkozó görbéje jól szemlélteti, hogy az újabb adat (3·7⁰/₀₀₀₀) alig huszad vagy huszonötöd része a negyedszázad előtt mutatkozottnak (pl. 1902: 80·5⁰/₀₀₀₀), ha nem is harmincad része az előző-

nek, mint az egész népességhez viszonyító arányoknál.

Éppen a gyermekfertőző betegségnél mutató országos javulás megítélését nehezíti meg gyakran a periodicitás jelensége is. Azt látjuk ugyanis, hogy egyes fertőző betegségeknél a morbiditás és a mortalitás szabályszerűen több éven át mutat emelkedést, majd ismét több éven át fogyást mutatva alakul ki. De ezekben a periodicitásokban sem szabad könnyörtelesen bekövetkező következményeit látni a vírus virulentiája időszaki változásainak. A kanyarómortalitásnak járványhullámai — l. a III. grafikont — legalább is újabban lényeges enyhülést mutatnak az évszázad elején mutatkozott hasonló periodikusan visszatérő kanyaróhalandósági kilengésekkel szemben.

Hasonló a helyzet a vörhenynél is, mint azt a 15 éven aluliakhoz viszonyítva ugyancsak az 5. táblázat és a III. grafikon, nemzetközi összehasonlításban, az egész népességhez viszonyított nyers arányok alapján pedig a 6. táblázat és a IV. grafikon mutatja.

Amikor a huszas években a Dick-oltások szélesebb körben alkalmaztattak, még élénk emlékezetben volt az 1921. évi nagy vörhenyjárvány, mely tulajdonképpen 1919-től 1924-ig tartó periodicitás maximuma volt. Sokan várták, hogy ezután újabb periodicitás, a vörhenymortalitásnak rövidesen újabb emelkedése következik, hiszen megelőzőleg az ország (1912-től 1919-ig) szintén egyetlen periodicitás, ill. járványhullám hatása alatt állott. Lehet azonban, hogy a széles körben — nemcsak Budapesten és a mintajárásokban, de másutt is vidéken — alkalmazott védőoltások hatására, de talán az erélyes járványelleni profylaxis, zárlat, elkülönítés és fertőtlenítés és az azóta csúcsteljesítményekig fejlesztett gondosabb therápia és hatásos serológiai gyógyoltások révén is történt, hogy a várt újabb emelkedés elmaradt. 1924 óta — látható úgy a III., mint a IV. grafikonon — a vörhenyperiodicitások az országos scarlatinamortalitásnál elmaradtak, a járványhullámok országos statisztikai görbéi ellaposodtak. A nyereség nemzetközi viszony-

6. A vörhenyhalandóság nemzetközi összehasonlítása 1911-től 1937-ig.
Comparaison internationale concernant la mortalité par scarlatine, de 1911 à 1937.

Ország — Pays	Elhaltak vörheny (skarlát) miatt százezer lélekre számítva Décès par scarlatine, pour 100.000 habitants, en																			
	1911 —13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	5.5	3.4	3.8	3.4	3.6	2.6	2.3	2.5	1.7	1.5	1.5	1.8	1.9	1.4	1.3	1.8	2.4	1.4	1.2	0.8
Ausztria — Autriche	—	3.4	5.1	2.7	1.4	1.5	0.9	1.8	1.2	1.6	1.1	1.8	1.8	2.0	2.2	1.8	1.1	1.5	1.2	1.2
Belgium — Belgique	13.4	5.1	4.3	3.2	2.9	5.6	2.0	2.3	1.3	1.5	1.4	1.7	1.5	1.2	1.8	3.2	2.8	1.6	1.5	1.1
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	—	2.6	12.0	13.8	8.6	5.0	3.7	2.5	3.5	5.6	5.1	5.6	3.6	3.2	3.0	3.1	3.6	5.9	3.2
Dánia — Danemark	—	—	4.2	3.6	1.9	1.2	0.9	0.6	0.7	0.3	0.6	0.4	0.4	0.4	0.6	0.7	1.2	3.0	1.5	1.0
Észtország — Estonie	—	—	—	—	—	6.7	4.8	8.8	38.0	68.4	37.1	14.6	9.0	9.2	10.4	7.0	10.0	10.5	5.1	3.9
Északírországi <i>Irlande du Nord</i>	—	15.9	16.4	4.1	3.6	4.0	7.2	9.4	3.3	3.7	4.2	3.2	2.0	2.7	1.9	3.8	4.1	10.5	7.1	2.5
Finno. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.4	1.4	3.1	1.9	1.6	1.8	2.1	2.5	—	5.4	4.6
Franciaország — France	92.8	1.6	2.0	1.7	—	—	—	0.9	1.1	1.4	1.2	1.3	0.8	0.6	0.9	1.0	0.9	0.8	0.8	0.7
Görögország — Grèce	—	—	—	9.0	13.9	13.3	4.0	3.5	4.5	5.6	4.0	11.8	19.0	12.3	26.1	14.5	12.3	3.8	1.9	—
Ír szabad állam <i>État libre d'Irlande</i>	5.8	2.1	3.5	3.6	2.4	2.2	2.2	2.3	4.5	2.7	2.7	2.1	1.4	2.5	3.1	2.6	2.7	3.0	5.8	4.3
Izland — Islande	0.4	7.6	8.5	8.4	1.0	4.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	5.5	15.4	5.3	19.3	—	1.7	0.0
Litvánia — Lituanie	—	—	—	—	—	—	—	49.5	40.2	23.0	22.8	25.3	32.0	21.0	23.6	18.5	19.4	17.7	11.8	10.1
Magyarország																				
Hongria — Hongrie	57.0	10.9	27.6	63.8	42.8	13.6	6.1	6.6	5.6	6.5	4.9	2.1	1.6	1.9	2.6	2.4	2.7	2.6	1.9	1.3
Németalf. — Pays-Bas	2.3	5.4	1.8	0.8	0.5	0.4	0.7	1.6	1.5	1.6	2.0	1.6	1.1	0.7	0.8	0.6	0.6	0.7	0.8	0.5
Németo. — Allemagne	9.4	4.5	3.2	2.4	1.7	1.4	1.2	1.4	1.5	2.1	2.5	2.2	1.5	1.0	0.9	1.3	1.8	1.8	1.9	—
Norvégia — Norvège	3.3	2.3	2.0	0.4	0.6	0.3	0.3	0.2	0.1	0.4	0.9	1.3	2.0	1.4	0.8	0.4	0.6	1.1	1.1	1.6
Olaszország — Italie	10.5	3.9	4.5	4.8	6.9	6.4	7.1	7.0	6.7	6.8	5.8	4.2	4.4	4.6	3.9	3.2	2.3	2.8	1.3	0.7
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.6	—	0.6	0.8	0.6	0.8	0.8	0.4	0.4	0.3	0.4
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24.8	15.6
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	—	1.1	1.1	0.7	1.3	3.0	3.2	1.0	0.5	0.4	1.2	4.6	—	—	—	—
Skócia — Ecosse	10.4	—	5.0	5.5	5.0	7.2	8.4	8.3	7.1	4.1	2.9	2.3	2.6	3.3	5.1	6.3	7.0	4.0	3.5	2.5
Spanyolország — Espagne	3.1	3.2	5.8	3.9	2.9	2.1	1.3	0.8	1.7	2.4	1.4	1.0	0.8	1.2	0.8	1.4	2.4	2.4	—	—
Svájc — Suisse	2.8	1.2	1.8	1.1	0.7	0.7	0.5	0.7	0.7	0.7	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8	0.7	0.6	0.6	0.6
Svédország — Suède	4.8	4.6	3.2	1.8	1.2	1.7	1.3	1.0	1.1	1.0	0.9	1.7	1.0	0.7	0.5	0.7	1.1	1.1	0.9	—
Más világrészek <i>Autres parties du monde</i>																				
Amerikai Egy. Áll. <i>États-Unis</i>	8.1	2.8	4.6	5.3	3.5	3.5	3.1	2.7	2.5	2.3	2.0	2.1	1.9	2.2	2.1	2.0	2.0	—	1.9	1.4
Ausztrália — Australie	0.7	1.3	1.7	0.8	0.7	0.8	0.9	0.9	1.3	2.6	2.1	1.6	1.2	1.1	1.6	1.2	0.7	0.4	0.8	0.5
Chile — Chili	1.1	0.7	1.4	1.2	1.2	1.3	2.1	0.5	0.3	0.6	1.1	23.3	8.1	1.3	0.6	0.6	0.7	0.6	1.1	3.7
Délafrikai Unió <i>Union Sud-Afric.</i>	—	—	—	0.9	1.5	1.6	1.0	1.0	0.7	1.1	2.7	1.4	0.7	0.6	0.3	0.7	0.5	1.7	1.4	0.8
Japán — Japon	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7
Kanada — Canada	—	—	—	6.4	5.2	4.9	5.0	3.8	3.8	4.3	3.5	4.4	3.9	2.4	1.9	1.5	2.1	2.2	2.2	2.4
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	0.8	2.0	1.3	2.0	0.8	1.0	1.0	0.5	0.6	1.2	4.0	1.9	1.1	0.8	0.4	0.3	0.5	0.5	0.5	0.4
Uruguay — Uruguay	0.8	0.0	0.3	0.3	0.3	0.2	1.4	0.6	1.5	0.8	0.6	1.0	1.3	0.4	0.2	0.4	0.3	0.2	0.3	0.4

¹⁾ A világháború előtti régi, történelmi területen. — *Territoire d'avant la guerre mondiale.*

latban is jelentős. A mai Magyarország vörhenyhalandósága (1⁰/0000 körül) az európai államok felénél jobb, míg az 1911—13. évi átlag (57.0⁰/0000) bármely más állam vonatkozó átlagánál rosszabb volt s egészen 1924-ig tartó legutolsó jelentős, magyar vörhenyhullám idején évről-évre a magyar adat volt a maximum.

A diphthéria halandóságnál is hasonló a helyzet. L. a 7. táblát és az V. grafikont is. Érdekes itt is a Magyarországon mutatkozó rendkívüli javulás,

amelynél a Schick-próbákkal való átrostálás s a Ramon-féle anatoxinnal, ugyancsak széles körben végzett védőoltásoknak kell szerepet tulajdonítani. Itt is érdekes a magyarországi javulásnak nemzetközi viszonylatban is méltányozható sikere, ami újból csak a Magyarországon a többi államnál intenzívebben előrehaladó profilaxis mellett bizonyít. Érdekes azonban, hogy míg a vörhenynél 20 éve, addig a diphthériánál csak 10 éve van a legutolsó (1930—32) évi jelentékeny periodicitásos

kilengésnek. Végül megfigyelhető az is, hogy többször, — így 1921-ben a háború után, 1915—16-ban a háború alatt s megelőzőleg a történeti terület régi békés esztendeinek periódusai alkalmával is, a két különböző fertőző betegség (a vörheny és a roncsoló toroklob) periódusainak maximumai, egymásnak gyakran majdnem teljesen megfelelnek. Kétséget támaszt e körülmény újból az iránt, hogy e periódusok csak e betegségek belső tulajdonságaiból származnának, inkább arra mutat, hogy külső körülmények, pl. háborús vagy háború utáni nélkülözések, gyógyszer- és orvoshiány, különböző

fertőző betegségek fellobbanására és éveken át bekövetkező terjedésére képesek vezetni. Erre utal a periódusoklak egyazon betegségnél is különböző hossza is, de a járványoknak a legújabb hús esztendő alatt igen csökevényes jelentkezése, a hullámok eltorzulása, sőt olyik fertőző kórnál azok megszűnése is.

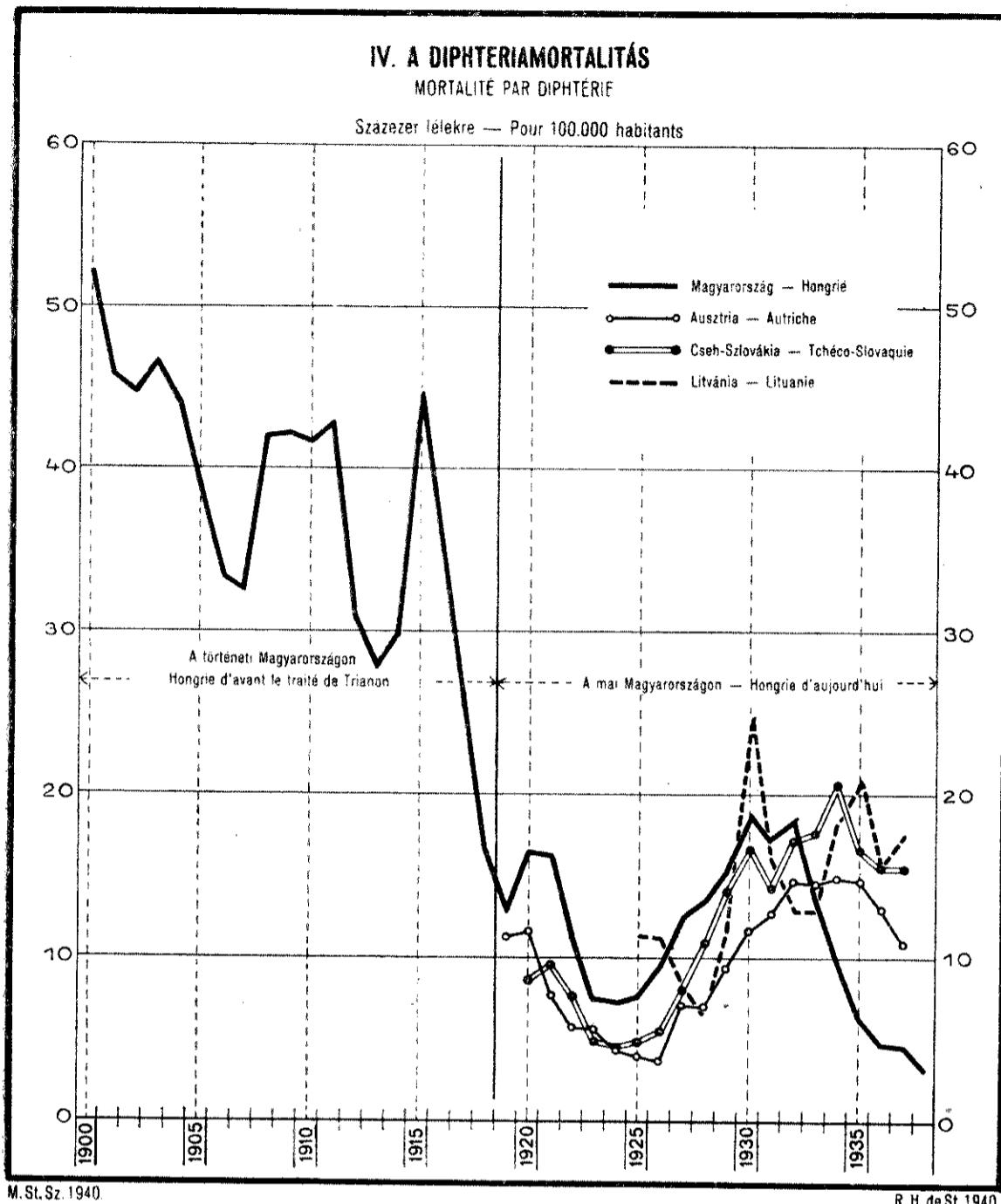
A számárhuruthalandság nemzetközi összehasonlítása (l. a 8. táblázatot) is hazánk helyeztének lényeges javulását igazolja. A maximumot e tekintetben Európában most Portugália tartja, de Skócia és Északírország is felette átfertőzött területek. A te-

7. A diphtheriahalandság nemzetközi összehasonlítása 1911-től 1937-ig.

Comparaison internationale concernant la mortalité par diphtérie, de 1911 à 1937.

Ország — Pays	Elhaltak roncsoló toroklob (torokgyík, croup v. diphtheria) miatt százezer lélekre számítva Décès par diphtérie, pour 100.000 habitants, en																			
	1911-13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	12.6	13.8	15.1	12.6	10.7	7.1	6.5	7.1	7.7	7.0	8.1	8.7	8.8	6.7	5.8	6.6	10.1	8.6	7.5	7.2
Ausztria — Autriche	—	11.2	11.4	7.6	5.8	5.6	4.3	4.0	3.8	7.1	7.0	9.3	11.6	12.6	14.7	14.5	14.9	14.7	12.9	10.8
Belgium — Belgique	12.2	17.1	12.0	9.8	6.8	4.3	3.4	3.9	3.6	3.2	3.7	4.8	6.3	5.6	5.7	5.7	4.6	4.6	4.5	5.7
Cseh-Szlovákia Tchéco-Slovaquie	—	—	8.7	9.5	7.7	4.9	4.7	4.9	5.4	8.0	10.8	14.0	16.6	14.1	17.1	17.7	20.5	16.6	15.5	15.5
Dánia — Danemark	—	—	17.7	15.5	10.4	5.8	6.0	4.4	4.5	4.6	5.4	3.4	4.2	3.3	2.1	1.7	1.8	4.5	3.0	2.0
Esztország — Estonie	—	—	—	—	—	13.1	6.5	5.6	6.0	10.9	5.4	9.7	15.3	14.3	6.7	4.1	5.4	6.2	6.6	10.8
Északírország Irlande du Nord	—	5.4	11.2	11.4	10.6	8.1	7.0	8.0	10.0	6.8	5.4	5.9	5.9	4.9	4.9	9.0	8.9	12.0	10.1	5.4
Finno. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.2	4.3	4.7	4.2	5.5	6.7	8.0	9.3	—	10.3	9.3
Franciaország — France	6.9	7.1	7.3	7.4	—	—	—	3.3	4.2	5.0	5.7	6.5	6.5	5.5	5.2	5.0	—	—	3.8	3.2
Görögország — Grèce	—	—	—	7.5	7.2	5.7	5.5	4.3	4.7	6.4	5.0	5.9	8.5	9.6	8.4	5.5	6.0	4.2	4.5	—
Ir szabad állam Etat libre d'Irlande	7.6	6.0	12.2	14.9	13.3	9.5	6.2	5.3	6.6	7.4	7.6	10.3	13.1	10.7	12.9	14.0	11.3	12.5	11.6	9.9
Izland — Islande	17.9	2.2	10.7	30.5	25.0	7.2	8.2	5.0	2.0	2.0	2.9	1.9	0.9	0.9	0.0	0.0	0.0	—	—	—
Litvánia — Lituanie	—	—	—	—	—	—	—	11.3	11.1	8.2	6.5	11.9	24.6	16.0	12.8	12.8	18.1	20.9	15.4	17.4
Magyarország																				
Hongria	33.8	12.8	16.5	16.4	11.2	7.4	7.2	7.5	9.4	12.5	13.5	15.3	18.8	17.2	18.3	13.4	9.7	6.2	4.7	4.5
Németalf. — Pays-Bas	7.2	12.2	7.3	6.2	4.5	3.2	3.3	3.5	2.7	3.3	3.9	4.1	5.6	3.9	3.3	2.3	1.7	1.3	1.2	0.5
Németo. — Allemagne	21.3	17.2	13.1	9.7	7.3	7.2	5.8	4.5	3.5	4.1	5.4	7.1	8.8	6.4	6.1	7.4	9.7	11.4	10.9	—
Norvégia — Norvège	17.8	41.9	24.0	11.1	6.2	4.7	3.7	2.5	2.6	2.0	1.5	1.8	1.7	1.8	1.5	1.2	1.1	0.5	0.3	—
Olaszország — Italie	10.3	7.8	8.7	8.2	7.4	7.5	8.4	7.4	7.0	7.6	7.8	8.2	8.6	7.7	7.4	7.7	6.7	6.8	6.0	6.3
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14.2	—	13.5	15.0	14.5	14.0	12.9	11.1	11.7	9.7	9.2
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.5	4.0
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	—	8.9	8.7	4.9	3.7	4.7	3.1	4.4	8.0	6.4	7.6	13.9	—	—	—	—
Skócia — Ecosse	17.9	15.1	14.9	12.5	10.9	10.1	9.1	10.4	10.1	10.0	10.1	9.7	9.5	7.4	7.5	7.2	11.8	—	7.8	8.6
Spanyolország — Espagne	23.5	12.5	12.8	14.2	13.5	10.3	9.1	6.3	7.0	6.0	6.0	5.3	5.5	5.1	4.7	4.9	5.1	5.0	—	—
Svájc — Suisse	11.1	14.6	17.4	13.4	8.1	5.2	4.6	4.8	2.9	3.8	5.0	5.2	5.5	3.1	2.2	3.2	2.2	2.3	1.1	0.9
Svédország — Suède	13.8	34.9	21.2	11.7	6.4	3.6	3.2	3.0	3.0	3.4	2.4	2.4	2.3	1.5	0.9	—	—	0.4	0.4	—
Más világrészek Autres parties du monde																				
Amerikai Egy. Áll. Etats-Unis	18.7	14.7	15.3	17.6	14.6	12.0	9.3	7.8	7.5	7.8	7.2	6.6	4.9	4.8	4.5	3.9	3.3	—	2.4	2.0
Ausztrália — Australie	16.2	11.2	15.5	16.8	9.7	6.9	7.5	4.6	5.3	6.3	6.9	7.2	6.0	6.5	6.5	6.1	6.3	6.1	6.7	4.6
Chile — Chili	7.4	5.9	6.2	4.7	3.6	4.1	2.9	2.0	2.5	3.1	2.4	4.9	5.2	4.8	6.1	7.6	9.5	6.6	5.4	4.5
Délafrikai Unio Union Sud-Afric.	—	—	—	14.5	14.0	15.5	10.9	14.2	6.6	6.3	9.0	5.8	8.2	7.1	4.7	4.7	6.3	3.9	4.5	5.9
Japán — Japon	9.8	6.5	6.8	6.8	6.2	5.8	6.0	6.0	6.0	6.4	7.1	7.4	6.3	7.0	6.8	8.1	7.7	6.3	6.4	6.2
Kanada — Canada	—	—	—	20.2	15.8	13.0	12.8	9.1	9.7	10.5	9.3	9.8	7.2	6.2	3.8	2.2	2.1	2.4	2.3	3.3
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	6.2	13.7	8.0	8.7	6.2	5.2	6.2	3.9	4.9	4.2	5.2	6.5	4.1	3.8	2.7	1.8	1.8	2.2	1.3	1.6
Uruguay — Uruguay	4.5	7.5	10.4	11.1	5.1	3.9	2.7	1.9	2.2	3.3	4.8	6.0	7.1	8.2	11.7	15.9	19.1	—	15.7	12.6

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

rülethez kötött fertőző betegségek közül a *váltóláz* hazánkban kevésbé jelentős — a Tisza forrásánál s alább lápos vidéken vannak ugyan esetek —, míg Délolaszország (Calabria, Szicília), Albánia, Spanyolországnak Portugáliával határos nyugati tavas részei szenvednek sokat tőle. Az *egyiptomi szembetegségnek* Európában némely Földközi-tengervidéki részén vannak gócai, így hirhedt róla a francia tengerparton Marseille és környéke. Nálunk az átfertőzött községekben hosszú évek óta küzd vele az ez ügyre szervezett kormánybiztosság.

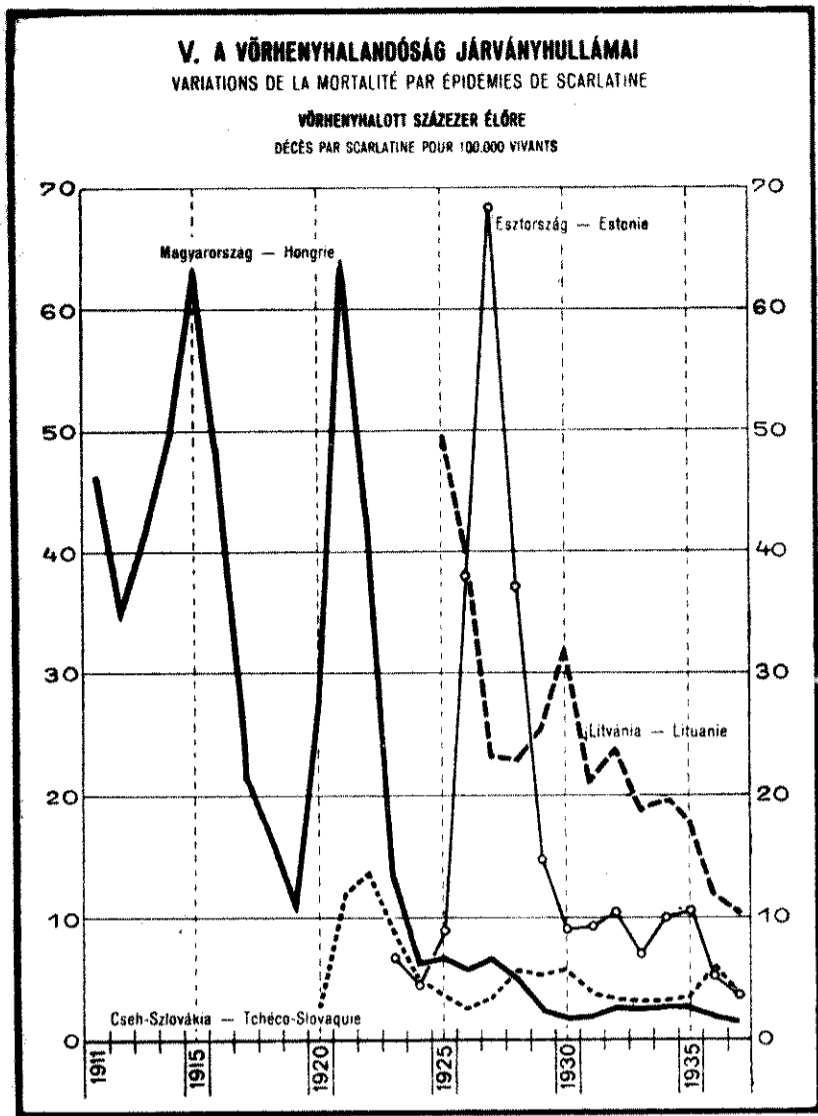
Különös helyet foglal el a fertőző betegségek körében az *influenza*, mely a világháború után származott csak el hozzánk, azelőtt igen ritka volt. Lehet, hogy filtrálható vírus az oka s nem a Pfeiffer-féle bacillus. Az influenzának nincsenek oly járvány-periódusai, mint pl. a vörhenynek, ahol láttuk a több évig fel-, ill. lefelé tartó hullámvonalakat, ezzel szemben itt egy-egy éves kilobbánások után mutatkoznak, majdnem teljes megszű-

nések, mint azt a 9. táblázat szemlélteti. Az influenza halandóságának nemzetközi összehasonlításánál a Spanyol-félszigeten, azután Európa északi vidékein Izlandban, Észak-Írországban és az Ír Szabadállamban mutatkozik a legkedvezőtlenebb helyzet.

A fertőző betegségek „egyéb” rovatában — a IV. revízió át-
 esetett rövidített nemzetközi halál-
 oki nomenklátúra 14. pontjában — az idegrendszer súlyos járványos megbetegedései, mint pl. a *Weichselbaum-féle meningococogén cerebrospinalis meningitis epidemica*, azután az *acuta polyomyelitis* miatt való elhalálozások is bennfoglaltatnak. E két utóbbi miatt való országos halandóság a rendelkezésünkre álló legutolsó, 1937. évi adatok szerint, százézer lélekre számítva, s a járványos meningitis arányának nagyságrendjében felsorolva a következő képet mutatja:

Elhaltak százézer lélekre
 meningitis polymyeli-
 epidemica tis acuta
 miatt

Finnország	2·9 (max.)	0·7
Skótország	2·9	0·2
Délafrikai Unio	2·3	—
Ír szabad állam	1·8	0·3
Amerikai Egyesült Államok	1·7	1·1
Anglia	1·7	0·3
Egyiptom	1·6	0·1
Esztország	1·4	0·4
Németország	1·2	0·5
Észak-Írország	1·0	—
Norvégia	0·9	2·9
Görögország	0·9	0·9
Japán	0·9	0·7
Dánia	0·8	3·6
Kanada	0·8	1·8
Németalföld	0·6	0·1
Svédország	0·5	6·8
Svájc	0·5	4·2
Olaszország	0·5	0·8
Magyarország	0·4	0·2
Új Zéland	0·3	2·6
Cseh-Szlovákia	0·3	0·2
Románia	0·2	0·2
Ausztria	0·1	1·1
Belgium	—	0·3
Uruguay	0·0	0·2
Chile	0·0 (min.)	0·2

Európában mindkettőnek aránya északi tengerparti országokban maximális; a járványos agyhártyalobé Finn- és Skótországból, a heveny velőlobé pedig Svédországból.

Rátérve a nem fertőző ú. n. természetes halálok csoportjaira, első helyen a vérkeringési szervek betegségei által okozott elhalálozások gyakoriságának nemzetközi összehasonlításával foglalkozunk. Azt már említettük, hogy a halálokokhoz viszonyítva, a haláloki csoportok közül, ma már legtöbb államban e betegségcsoport terjedelme a legerősebb (pl. úgy Angol-, mint Német- és Magyarországon is), háttérbe szorítva az államok nagyobb részében régebben első helyen állott fertőző betegségek körét. Azt, hogy az ilyen csoportbeli halálokok a népességhez viszonyítva minő gyakoriak, az 1. táblázatból (a 24. és 25. sorszámú halálokok arányának összegezését útján), leolvashatjuk; ezt szemlélteti a II. grafikon b) része is.

A vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak százezer lélekre eső aránya ma Angolországban a legmagasabb (1937-ben 383'2), de közvetlen utána sorakozik Észak-Írország (332'6) és Skótország (316'2) vonatkozó aránya is. Szomszédos és angol nyelvű államokról lévén szó, hasonló orvosellátottsági és orvosnevelési viszonyok állhatnak a háttérben, melynél fogva az angol halottkémlés halálóként a szívbénulást (a tulajdonképeni betegség felkutatása helyett) más országok orvosainál gyak-

rabban adja meg. A törvényszéki orvostan ugyanis az emberi szervezet működése megszűnésének csak háromféle halálját ismeri: 1. a szívhalált, 2. a fulladást, vagy tüdőbeli kiindulási halált s 3. a központi idegrendszer működésének elsődleges megszűnését, a bénulásos halált. Számos betegségnél tulajdonképen: szívhalálokról van szó. Az orvosképek e kérdésben való fontosságára utal, hogy a vérkeringési szervek betegségei miatt való elhalálozás aránya az Európán kívül eső országok közül, ugyancsak angol gyarmatban, Új-Zélandban a maximum (301'2); utána pedig ugyancsak az Európán kívüli országok közül az Északamerikai Egyesült Államok vonatkozó aránya (290'6) sorakozik.

A sörivásról s az e révén tágult szív miatt gyakran bekövetkező szívhalálról hírhedt Németország, az egész birodalomra vonatkozó vérkeringési szervi betegség miatt való halálozás gyakoriságának százezer lélekre eső színvonala tekintetében, elég kedvező képet mutat. Az 1937. évi német arány csak 197'5, kedvezőbb hazánk megfelelő adatánál is, mely ugyanekkor: 224'1⁰/0000. A halálokokhoz viszonyítva pedig — mint azt az I. grafikonon ábrázoltuk — Németországban a vérkeringési szervi csoportra a halálokoknak csak 16'7%-a esik, szemben a majdnem kétszer akkora (30'9%-os) megfelelő angol hányaddal, bár — mint azt szintén említettük — mindkét államban és hazánkban is e csoportbeli halálok miatt való elhalálozások a leggyakoribbak.

Az a körülmény, hogy statisztikáink szerint Európában az e csoportbeli halálokokat Görögország halottkémlése jelenti a legritkábban (75'0⁰/0000) és hogy utána Litvánia (108'8) és Románia (136'7) vonatkozó aránya sorakozik, arra mutat, hogy ezek a kedvezőnek látszó arányok nem azt bizonyítják, hogy a szívbetegségek és egyéb vérkeringési szervi bajok, illetőleg a miattuk való halálozások ezekben az országokban tényleg felette ritkák volnának, vagy hogy éppen ezekben volnának a legritkábbak. Feltűnik ugyanis, hogy éppen ezek az európai országok igen alacsony átlagos népműveltségűek; halottkémlésük még ma is magas arányban nem orvosi. Már pedig a nem orvos-halottkémlés az egyes belső szervek betegségeiben rejlő ú. n. természetes halálokokat gyakran nem tudják felismerni. Az ő haláloki jelentéseikben tudvalevőleg az ú. n. takaródiagnózisok, pl. aggkori végelgyengülés, aránya magas. Ezen haláloki jelentések körében pedig az idősebb- s az öregkorban vérkeringési szervi betegségei miatt elhaltak nagy számúak lehetnek. Romániában pl. a haláloki jelentéseknek ma is több mint fele származik nem orvos halottkémléstől.

A légzőszervi betegségek miatt való halálozásokat a többi betegségcsoportéhoz viszonyítva, az ilyen okú halandóság arányának nemzetközi össze-

8. A számárhuruthalandság nemzetközi összehasonlítása.
Comparaison internationale concernant la mortalité par coqueluche.

Ország — Pays	Elhaltak számárhuruthalandság (pertussis s. tussis convulsiva) miatt, százezer lélekre számítva <i>Décès par coqueluche pour 100.000 habitants</i>																			
	1911 —13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	19.9	7.4	11.8	12.1	16.7	10.8	10.3	15.6	10.5	9.4	7.5	16.0	5.1	6.3	7.4	5.6	5.1	3.9	5.1	4.3
Ausztria — Autriche	—	8.8	7.0	5.5	12.6	10.0	9.9	5.8	6.6	9.5	6.8	2.3	2.4	5.0	4.2	2.2	2.0	3.1	3.9	2.5
Belgium — Belgique	26.0	14.2	16.5	13.0	19.2	8.6	12.1	16.8	10.6	11.0	10.8	9.8	9.4	8.8	7.9	6.0	5.9	6.6	5.2	4.6
Cseh Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	—	8.4	9.0	15.6	9.6	7.3	12.8	20.2	11.3	10.2	4.8	9.5	6.7	7.3	5.8	4.8	5.4	4.4	3.7
Dánia — Danemark	—	—	19.7	3.6	10.7	20.0	5.4	11.7	16.1	9.0	7.9	4.4	6.8	8.6	10.7	3.7	2.8	7.1	8.1	2.3
Észtország — Estonie	—	—	—	—	—	26.2	5.6	3.8	15.4	9.3	12.1	7.8	8.6	9.9	7.1	11.1	5.1	4.1	2.1	8.9
Eszakírország <i>Irlande du Nord</i>	—	12.6	14.7	29.1	15.3	24.2	21.9	26.9	8.5	17.6	13.8	20.1	14.1	6.7	20.4	12.8	7.8	5.4	10.4	11.4
Finno. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16.1	22.8	16.4	11.1	9.8	12.1	11.0	13.3	—	7.2	6.5
Franciaország — France	7.1	3.3	5.8	2.7	—	—	—	4.7	3.4	4.1	5.4	3.3	3.6	2.3	4.5	2.0	—	2.0	2.9	—
Görögország — Grèce	—	—	—	5.7	8.1	7.9	12.0	9.4	5.6	12.4	22.8	13.9	24.3	20.9	13.5	26.7	20.2	7.4	20.1	—
Ír szabad állam <i>État libre d'Irlande</i>	16.3	9.3	25.6	7.0	6.6	15.1	20.7	14.4	8.7	15.2	9.5	13.3	11.9	4.7	9.9	9.6	9.4	4.1	7.7	9.6
Izland — Islande	0.0	1.1	150.0	8.4	1.0	0.0	0.0	0.0	2.0	151.0	2.9	0.0	0.0	1.8	0.0	0.0	0.0	—	0.9	0.0
Litvánia — Lituanie	—	—	—	—	—	—	—	19.4	20.6	16.0	53.9	43.6	22.9	28.1	32.5	9.8	20.1	22.0	11.1	5.7
Magyarország <i>Hongrie</i>	30.9	6.1	8.5	8.6	8.7	7.6	9.3	8.9	5.0	4.9	7.7	5.1	3.1	5.2	6.1	3.8	2.5	3.7	5.6	4.4
Németalf. — Pays-Bas	17.1	15.3	10.7	8.3	14.6	10.6	7.9	7.3	12.3	10.2	7.4	7.2	7.9	4.8	5.9	5.2	5.3	3.8	4.8	3.9
Németo. — Allemagne	19.0	10.4	11.3	7.7	12.1	10.8	8.6	10.1	9.4	6.6	5.6	5.4	5.6	3.6	3.9	3.5	2.5	—	2.7	4.6
Norvégia — Norvège	8.4	5.5	9.1	6.0	8.5	11.0	5.3	5.5	4.7	5.1	5.5	4.0	1.9	1.9	4.3	4.5	1.6	1.2	1.8	—
Olaszország — Italie	17.6	6.7	12.4	7.0	9.0	12.8	7.5	8.2	10.3	8.9	9.7	7.2	5.7	7.2	7.1	6.8	5.2	4.5	5.5	6.3
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17.8	—	12.3	14.6	14.9	16.4	14.2	10.9	9.4	15.8	18.4
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.7	4.8
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	12.5	6.4	9.0	5.3	5.7	3.5	6.0	2.1	1.4	2.8	2.9	—	—	—	—	—
Skócia — Ecosse	39.3	32.6	12.9	30.3	28.7	20.2	33.4	35.7	10.4	17.5	22.1	18.6	13.0	19.8	9.4	15.5	7.8	11.4	8.3	14.4
Spanyol. — Espagne	13.3	8.4	16.7	7.4	5.7	9.2	9.9	8.0	5.6	4.1	7.5	4.9	4.8	4.4	6.6	6.2	4.2	4.2	—	—
Svájc — Suisse	12.1	9.8	8.6	4.0	10.8	5.4	2.9	6.7	5.5	5.1	5.3	2.5	3.2	2.2	4.5	2.0	1.5	2.4	2.8	3.5
Svédország — Suède	15.3	10.2	9.9	7.0	8.9	11.5	7.8	5.1	3.8	5.2	7.4	3.5	3.1	3.3	3.9	2.6	—	1.2	1.6	—
Más világrészek <i>Autres parties du monde</i>																				
Amerikai Egy. Áll. <i>États-Unis</i>	10.2	5.5	12.5	9.1	5.6	9.7	8.2	6.7	8.9	6.9	5.5	6.3	4.8	3.9	4.5	3.6	5.9	—	2.1	3.9
Ausztrália — Australie	8.2	4.1	10.5	7.8	3.3	2.1	7.2	7.8	5.6	6.1	3.8	5.4	5.1	4.7	2.3	1.9	6.6	2.4	3.8	2.6
Chile — Chili	72.9	37.9	78.6	82.0	42.3	29.8	49.4	55.1	46.4	49.0	39.6	50.7	42.4	30.2	39.3	54.7	52.0	49.8	46.6	34.5
Délafrikai Unió <i>Union Sud-Afric.</i>	—	—	—	14.1	5.9	12.5	16.2	16.4	13.1	13.5	14.9	8.0	8.9	10.3	14.4	8.9	9.5	7.5	13.1	8.3
Japán — Japon	9.3	11.3	14.2	12.3	10.9	14.6	17.4	14.2	12.1	14.9	18.3	15.5	11.5	12.6	22.1	9.2	12.5	—	17.6	13.9
Kanada — Canada	—	—	—	9.8	7.2	11.4	8.1	8.3	13.2	10.7	7.4	7.5	9.5	7.2	5.3	5.2	8.1	8.1	5.4	6.9
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	4.9	0.6	9.0	4.0	0.3	3.1	3.6	1.2	8.0	3.0	1.9	1.2	2.3	2.5	3.0	1.2	2.7	2.8	3.2	0.9
Uruguay — Uruguay	3.2	2.6	4.8	2.8	3.5	2.7	6.5	6.8	1.9	3.3	3.5	1.3	2.0	4.8	2.6	1.4	4.2	—	3.7	5.0

hasonlítása tekintetében Románia, Spanyol- és Olaszország állnak az első helyen. Dél-Európában az ily csoportbeli halálokok közül főleg a tüdőgyulladás gyakori s bizonyára fel nem ismert influenzák szövödményei is gyarapítják itt a nem fertőző, nem gümös légzőszervi bántalmak miatt elhaltak körét. Olaszország halálokeinak halálói főcsoportok között való megoszlását — mint e csoportok közül a légzőszervi betegségek körének legerősebb voltát mutató egyik államét — az I. grafikonon ábrázoltuk. Itt a vérkeringési szervbeli csoport csak a második helyen, a fertőző

betegségek haláleseteinek köre pedig, az emésztőszervbeliek által is megelőzve, csak a negyedik helyen következik.

A légzőszervi betegségek miatt való halálozások százezer lélekre kiszámított gyakoriságának nemzetközi összehasonlítását tekintve, — amelyet a II. grafikon c) része is szemléltet, — azt látjuk, hogy az európai államok közül Portugália (1937-ben 298.5⁰/0000) áll első helyen, utána Románia (210.1), Spanyol- (229.0), Görög- (190.5-es) és Olaszország (189.7⁰/0000) sorakozik. Ugyanazok az államok, amelyekben a légzőszervi betegségek a többi

9. Az influenzamortalitás nemzetközi összehasonlítása 1911-től 1937-ig.
 Comparaison internationale concernant la mortalité par influenza, de 1911 à 1937.

Ország — Pays	Elhaltak influenza (nátház v. spanyol nátha) miatt, százezer lélekre számítva Décès par influenza (grippe espagnole) pour 100.000 habitants																			
	1911 —13	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Európa — Europe																				
Anglia — Angleterre	14.7	118.0	28.2	23.7	56.3	22.0	49.0	32.7	22.9	56.7	19.6	73.4	12.6	36.0	32.7	56.7	13.9	18.2	14.8	45.4
Ausztria — Autriche	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.7	13.4
Belgium — Belgique	16.0	85.9	39.2	30.4	46.4	29.0	27.6	26.5	34.5	32.1	25.0	47.4	15.3	31.2	38.0	38.9	19.6	31.7	23.0	24.6
Cseh-Szlovákia Tchéco-Slovaquie	—	—	52.4	8.8	16.5	5.3	4.2	8.4	10.5	—	7.3	19.1	4.6	12.5	8.2	16.1	4.3	13.8	6.5	11.7
Dánia — Danemark	—	—	97.0	4.9	46.1	21.4	18.8	12.1	13.8	55.8	15.0	39.5	9.5	34.5	32.6	23.8	6.3	13.6	19.5	20.4
Észtorsz. — Estonie	—	—	—	—	—	16.0	3.2	4.8	8.1	20.5	6.7	128.0	7.4	19.7	14.0	38.8	9.1	7.6	29.7	16.5
Északírország Irlande du Nord	—	155.0	44.5	25.1	70.1	33.0	81.6	55.8	38.4	59.6	31.0	107.0	20.5	46.0	36.1	68.6	26.5	32.3	21.4	89.6
Finno. — Finlande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19.6	7.2	39.7	4.9	17.8	8.2	19.6	4.9	—	45.2	14.3
Franciaország — France	17.3	108.0	28.7	17.6	—	—	—	14.1	17.1	38.1	15.3	40.2	8.3	24.8	11.1	21.9	—	18.3	10.7	—
Görögország — Grèce	—	—	—	72.7	72.9	55.3	76.0	55.7	41.4	87.1	52.8	112.0	52.8	87.5	76.3	132.0	43.1	76.3	43.0	—
Ir szabad állam Etat libre d'Irlande	22.6	241.0	22.4	20.9	60.9	20.6	69.0	39.2	22.0	71.0	29.1	56.3	20.8	49.8	55.6	59.8	22.9	31.8	23.1	94.0
Izland — Islande	13.5	98.5	55.5	83.2	25.0	20.6	34.7	7.1	22.8	6.8	16.3	19.9	4.7	20.1	0.9	12.4	5.3	—	4.3	74.2
Litvánia — Lithuanie	—	—	—	—	—	—	—	5.6	5.3	127.0	12.1	30.6	30.5	68.2	23.5	20.0	12.8	24.8	11.3	28.9
Magyarország																				
Hongrie	3.3	35.0	71.6	6.0	16.9	5.4	12.4	7.6	5.4	20.0	5.0	15.3	4.0	7.7	10.9	9.3	5.6	8.8	5.4	6.4
Németalf. — Pays-Bas	8.7	23.0	35.8	6.7	52.5	11.0	8.1	8.7	18.8	42.6	18.8	57.1	8.5	39.9	17.4	21.2	10.7	18.9	18.4	36.7
Németo. — Allemagne	11.0	68.0	96.0	27.2	64.2	38.8	23.5	22.4	25.8	46.3	19.4	57.5	12.0	30.0	15.9	41.3	14.2	32.9	28.9	—
Norvégia — Norvège	3.5	66.9	13.8	2.1	29.0	12.6	3.6	2.0	3.5	19.7	5.5	17.2	1.7	9.1	6.4	7.3	1.7	6.4	4.4	—
Olaszország — Italie	12.5	88.1	67.2	11.3	36.1	23.9	22.5	22.5	34.4	22.5	25.3	48.2	17.2	32.2	32.1	28.7	19.5	4.4	12.3	—
Portugália — Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24.9	—	37.5	15.7	40.5	23.4	39.0	29.1	32.6	17.7	24.2
Románia — Roumanie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.9	10.5
Saar-vidék — Sarre	—	—	—	—	—	23.6	11.4	14.6	26.2	35.5	8.2	18.9	6.1	15.4	8.8	17.3	—	—	—	—
Skócia — Ecosse	5.2	25.8	6.0	27.2	75.7	10.9	51.2	25.6	29.2	41.7	19.8	71.1	14.4	26.2	35.3	41.3	12.2	29.5	13.3	54.1
Spanyol. — Espagne	40.2	100.0	83.7	27.2	36.9	38.3	31.9	28.2	22.5	29.1	14.9	23.4	10.3	31.2	20.7	32.5	22.6	32.7	—	—
Svájc — Suisse	21.2	90.1	90.7	11.8	44.0	13.9	38.2	28.5	20.3	67.1	19.1	44.2	12.7	45.5	46.9	27.6	11.2	45.6	15.2	16.4
Svédország — Suède	5.2	126.0	48.6	8.1	37.4	3.7	7.6	11.1	12.1	47.3	7.3	22.0	5.2	40.9	8.6	10.9	—	11.0	10.3	—
Más világrészek Autres parties du monde																				
Amerikai Egy. Áll. Etats-Unis	12.7	98.8	70.9	11.4	31.2	44.3	19.4	29.7	40.8	22.6	45.3	55.5	19.5	26.5	30.8	26.4	17.3	—	26.3	29.4
Ausztrália — Australie	8.5	222.0	8.4	12.0	6.4	21.2	10.0	5.9	12.5	6.9	12.7	15.9	4.3	13.0	5.3	13.3	14.1	17.3	7.0	5.7
Chile — Chili	91.8	644.0	168.0	191.0	125.0	449.0	138.0	204.0	171.0	121.0	138.0	267.0	214.0	121.0	136.0	251.0	179.0	192.0	168.7	133.6
Délfrikai Unió Union Sud-Afric.	—	—	—	82.8	50.6	25.3	30.7	24.4	39.0	24.4	26.9	19.4	23.8	17.4	45.7	17.4	15.3	60.4	17.7	25.1
Japán — Japon	4.5	76.0	194.0	18.2	22.1	11.2	11.0	18.1	7.6	13.2	15.5	13.4	8.1	24.0	8.1	7.1	14.9	—	4.4	12.3
Kanada — Canada	—	—	—	14.7	36.9	54.6	19.7	32.4	54.8	35.9	47.9	71.6	24.2	31.0	40.4	37.7	18.5	31.0	28.3	47.4
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	5.9	30.3	40.2	8.6	5.3	31.6	6.9	6.5	21.3	9.5	17.4	21.1	9.2	15.3	4.6	7.0	12.6	7.4	9.4	7.3
Uruguay — Uruguay	3.7	75.3	2.0	12.2	3.3	14.1	11.5	7.2	7.3	12.8	3.2	9.3	6.6	9.1	6.4	11.4	3.5	—	3.6	7.1

halálteki csoportokhoz viszonyítva is rendkívül magas százalékos arányt mutatnak.

Az emésztőszervi betegségek miatt való halandóság százezer lélekre eső aránya — l. a II. grafikon d) részét — is délen magas, mint a légzőszervbelieké. Európában e tekintetben Románia áll az első helyen (328.9⁰/0000), utána Spanyol-, Olasz- és Görögország sorakozik. Az emésztőszervbeli nem fertőző betegségek — bélhurut, béllob stb. — miatt való halandóságnak a déleuropai államokban kimagasló színvonalát az ételeknek délvidéken gyors erjedése, bomlása, megromlása segíti elő.

Meleg nyáron ezért emelkedik nálunk is az ilyenmű megbetegedéseknek aránya; a csecsemők ilyen bélhuruttal kapcsolatos táplálkozási zavarai miatt való halandóságát Scholtz a nyári átlagos hőmérséklettel szoros korrelációban levőnek találta.

A 2 éven aluli gyermekek gyermekkori bélbetegségeinek (bélhurut, hasmenés) áldozatai az élvészületésekhez viszonyítva hasonló sorrendet mutató arányokhoz vezetnek, mint az egész lakosságból, illetőleg, mint a két éven felüliek közül ilyen okból elhaltak a népességhez viszonyítva. A táblázatban felsorolt 34 ország között — a két éven alul bél-

hurut miatt elhalt gyermekeknek fent említett módon számított 1937. évi halálozási aránya tekintetében — ugyanis a következő sorrend alakul:

	Ezer újszülöttre esett bélhurut miatt 2 éven alul elhalt gyermek	A százezer lélekre eső teljes enteritismortalitás
Egyiptom ¹⁾	168·9	999·9
Portugália	73·1	245·9
Chile	51·8	200·1
Románia	51·6	194·8
Olaszország	47·9	131·9
Görögország ²⁾	39·4	142·7
Magyarország	35·8	80·4
Japán ²⁾	33·6	172·4
Bulgária ¹⁾	31·2	68·2
Délafrikai Unió	17·1	52·5
Észtország	14·6	28·2
Ír Szabad Állam	11·0	26·7
Észak-Írország	10·5	28·3
Skótország	9·1	21·6
Ausztria	8·6	14·6
Belgium	7·6	16·1
Németország ²⁾	6·8	17·2
Amerikai Egyesült Áll.	6·5	14·6
Dánia	5·5	14·2
Anglia	5·5	12·0
Svájc	4·0	10·2
Ausztrália	2·8	9·7
Norvégia ²⁾	2·4	8·2
Svédország ²⁾	2·1	6·4
Németalföld	2·0	7·2
Új-Zéland	0·7	3·2

¹⁾ Csak a városok.

²⁾ 1936-ban.

Látható, hogy a csecsemőkori és a legkorábbi gyermekkori bélhurutok miatt való halandóság nemzetközi összehasonlítása is arra az eredményre vezet, hogy e tekintetben Európában a déleuropai államok helyzete a legkedvezőtlenebb, éppen úgy, mint a teljes enteritismortalitás tekintetében. A 2 éven alul bélhurut miatt elhaltaknak ezer élveszületésre eső aránya Dél-Európában Portugáliában maximum: 73·1‰; utána az európai államok közül Románia, Olasz- és Görögország sorakoznak. A föld összes országait tekintve, amint az összes emésztőszervi betegségek miatt, úgy a 2 éven aluli gyermekeknek ezer élveszületésre eső bélhurut és egyéb táplálkozási zavarok miatt való halandósága is, a nagyon meleg éghajlatú Egyiptomban a legmagasabb: 168·9‰. A teljes enteritismortalitásra vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatok számsorának maximuma is itt jelentkezik, Egyiptomban. Mind a déli, mind az északi mérsékelt égöv hűvösebb éghajlatú s kedvező átlagos általános népműveltségű országaiban — pl. Új-Zélandon, vagy csak Európát tekintve Németalföldön — viszont úgy az összes emésztőszervi, mint a csak a bélhurut miatti halandóság feltűnően kedvező, igen alacsony arányokat mutat.

Sajnos, a többi szervi betegségecsoportok, különösen a kevésbé jelentős számú halálesetekkel sze-

replő egyéb halálokok nemzetközi összehasonlítását nagyon megnehezíti az a körülmény, hogy az egyes országok halottkémlése s általában kultúrája igen eltérő színvonalú. Kevésbé könnyen diagnosztizálható, rejtett belső betegségek ugyanis — pl. vese- és májbajok, a belső szekrecios betegségek, vagy a belső szervek rákjai is — a nem orvos halottkémlés előtt rendszerint rejtve maradnak. Oly országokban, ahol a népesség a kultúra alacsonyabb fokán él s ahol a halottkémlést a nem-orvos halottkémlés nagyobb arányban végzik, ott ilyen halálokoknál takaródiagnózisok, pl. agykori végegyengülés aránya magas s az ilyen rejtett szervi betegségeké alacsony. Arra vonatkozólag, hogy a halálokok legújabb nemzetközi összehasonlításai szerint *a rák és az egyéb rosszindulatú daganatok miatt való halandóság az agykori végegyengülés, ill. elaggottság miatt való elhalálozás arányával minő meglepő ellentétes kialakulást (negatív korrelációt) mutat,* közöljük a következő adatokat:

	A rák-halandóság és alacsony agykori végegyengülés miatt való mortalitás.	Az aggság miatt való elhalálozások százezer lélekre eső aránya
Magas rákhalandóság és alacsony agykori végegyengülés miatt való mortalitás.		
Svájc	164·9	37·1
Anglia	163·3	41·4
Skócia	156·9	50·1
Dánia	146·6	69·9
A középhelyen:	Magyarország	114·9
Alacsony rákhalandóság és magas agykori végegyengülés miatt való elhalálozási arány.		
Portugália	50·9	134·0
Görögország	49·6	149·2
Litvánia	46·9	265·7
Románia	44·1	294·8
Egyiptom	22·2	270·8

Látható, hogy *a rákhalandóság az alacsony kultúrájú országokban, pl. Egyiptom, Románia, Litvánia stb. feltűnő alacsony aránnyal szerepel,* míg ugyanezekben az agykori végegyengülés éppen ellenkezőleg, igen gyakran jelentett halálok. Ezzel szemben látható az is, hogy megfordítva, ahol az öregkorú halottak rákra és egyéb rosszindulatú daganatokra nézve gondosan kivizsgáltatnak, pl. Svájcban, Angliában, Skóciában s általában igen művelt népű országokban, ott meg az aggság miatt való elhalálozásoknak aránya mozog szembe-szőkően alacsony színvonalon. Nem lehet tehát a rákhalandóság arányának színvonalából a rákhalálozás gyakorisága között való tényleges különbségekre kellő biztonsággal következtetni. Az *egyes országok halottkémlése és orvosi műveltsége eltérő lévén, a rákot és sok rejtett szervi bajt az egyes országokban rendszeresen eltérő arányban ismernek fel.* Hiába tehát a halálteki statisztikai feldolgozás egységes nemzetközi rendszere, mert ott is van egy országonként eltérő differencia, ahogy a halottkém az előtte fekvő hulláról papiroson nyilatkozik.

Ahol magas és az alacsony kultúrájú országok szomszédosak, ott még az egymással határos or-

szágrészek és kerületek között is hasonló különbség mutatkozik a műveltség és halottkémlés eltérése miatt, pl. Franciaország és Svájc határán, Litvánia és Németország határán stb.

Egészen hasonló ok miatt látunk azután az egyes országok között különbségeket a csecsemőhalálozás okainál a veleszületett gyengeség színvonalának tekintetében. Ez is jórészt csak takaródiagnózis. Magas az pl. — 1. az 1. táblázaton — Romániában, ezer élveszülettre 111'3, vagy Chilében 75'2, vagyis ismét az alacsony átlagos nép-műveltségű országokban. Míg ezzel szemben u. ez alacsony színvonalú pl. Belgiumban 18'2 (Islandban 14'4, Franciaországban 19'2, Németalföldön 21'4). Azonban nemcsak a kedvező műveltségi viszonyok és alacsony csecsemőhalandóság miatt, hanem azért, mert a kedvezőbb orvosellátottság révén a csecsemők halálai itt pontosan kivizsgálhatók, a megfelelő betegségek rovataiban könyveltetnek el. A művelt országokban a nem orvos halottkémlés szerepe csekély, ritkábban jön az a jelentés a statisztikához, hogy a „csecsemőgyenge volt“ s ezért halt el, vagy azért, mert „életképtelen“ volt, mert ez gyakran csak azt jelenti, hogy a halottkém tulajdonképpen nem tudja pontosan, hogy minő belső betegség volt a halál oka. Így az előzőekhez hasonlóan *a csecsemőkori halálokok terén is rámutathatunk a nemzetközi összehasonlítás egy olyan gyenge pontjára, amelyen az egységes nemzetközi statisztikai rendszer sem segít.*

A görcsök és rángások (convulsiones et contracturae) is hasonlóképpen takaródiagnózis, amely ismét a kevésbé szakszerű halottkémlésű országokban gyakori s ott az idegrendszeri csoportbeli halálozások rovatát duzzasztja fel. Itt az a hiba is fennállhat, hogy bélgörcsök, emésztőszervi zavarok, hashártyalob (vagy tetania, tehát egy fertőző betegség) stb., vagyis más, nem is idegrendszeri betegségek szerepelnek e takaródiagnózissal elkönnyelve az idegrendszeri csoportban. A halottkémlés tulajdonképpen itt is csak azt mondja, hogy nem ismerte pontosan a halált előidéző betegséget, mert csak azt látta, hogy a beteg rángatózott, hogy görcsei voltak.

A haláloki nemzetközi nomenklatura utolsó pontja — a részletes jegyzékben a 200., a rövidítettben a 43. — „*a külön meg nem nevezett és rosszul meghatározott halálokoké.* Ennek nemzetközi összehasonlítása példátlanul érdekes tanulsággal szolgál. Vessünk csak egy pillantást az 1. táblázat utolsó sorára. Azt látjuk, hogy *e tekintetben első helyen Franciaország áll, 1937-ben 314'3, 1936-ban 308'9* százezreléssel. A hibás haláloki jelentések terén tehát az összes nemzeteket megelőzve Franciaország áll az első helyen. Kitűnik ez az I. grafikonból is, ahol a Franciaországra vonatkozó körnek közel negyedrésze (22'5%-a) a 11-es

vonalkázással a hiányos és a hibásan, rosszul meghatározott halálokok arányát jelenti. Ez azonban azt jelenti, hogy a nehezebben diagnosztizálható belső betegségek, mint halálokok (pl. emésztőszervi, vérkeringési betegség, rák) egy része Franciaországban, az itt nagyszámú hiányos jelentések körében van elrejtve. Nem azért kedvező tehát a művelt Franciaországban az emésztőszervi s több más szervi betegséges csoport miatt való balandóság, mint némely más országban, mert tényleg ritkábban fordul elő, de azért is, mert a szabadság országában, ahol a kötelező betegsegélyző intézet rendszer is csak 1930 óta van meg, Európaszerte példátlanul hanyag halottkémlés folyik. Ismét egy olyan jelenséget láttunk tehát, amely arra mutat, hogy *nem elég a haláloki nemzetközi nomenklatura ahhoz, hogy az összes halálokokat teljes megbízhatósággal hasonlíthassuk össze abból a célból, hogy színvonaluk különbségeiből e halálokok előfordulásának gyakorisága között fennálló tényleges különbségekre következtethessünk.* Nem elég a statisztika egységes rendszere, annak minden részletekre kiterjedő tízéves revíziója, addig míg a halottkémlés nem kerül minden országban teljes szakszerű orvosi kézbe, amíg minden országban minden halott halála előtt is orvosi kezelésben, szakszerű laboratóriumi vagy kórházi vizsgálatokban nem részesül.

E vizsgálódások folyamán több halálom miatt való halandóság nemzetközi összehasonlításából kicsendült az a tanulság, hogy hazánk helyzete az illető betegség miatt való elhalálozás aránya tekintetében újabban kedvezőbbé vált. Láttuk így ismét, hogy több halálomnál a javulás nálunk oly intenzív volt, hogy az ország helyzete nemzetközi relációban is megjavult s azt mondtuk, hogy hazánkban az illető kórforma miatt való halandóság intenzívebben javult mint más államokban. Különösen egyes fertőző betegségeknél, a gyermekfertőző betegségeknél s a hasi hagymáznaif is, amelyek miatt való magyarországi mortalitás egy negyedszázada Európaszerte ritka magas volt, míg ma egyike a legkedvezőbbeknek vagy éppen a mi országunk a minimumot képviseli. Éppen olyan betegségeknél van nálunk feltűnő haladás, amelyeknél a szakszerű orvosi munka, a védekezés és gyógyítás sokat tehet, míg az *erőszakos halálokok, pl. az öngyilkosság aránya tekintetében nincs javulás, ott most is hazánké a szomorú elsőség s általában a középeurópai országoké.* Ezekre az arányokra a közegészségügy javulása nincs hatással.

Kérdés már most, hogy mi az oka ennek a Magyarországon a legutolsó két évtizedben több halálknál, továbbá a csecsemő- és gyermekhalandóságnál s más egészségügyi téren is már több alkalommal hangsúlyozott rendkívüli változásnak, nemzetközi összehasonlításokban is kifejezésre jutó kedvezőbbé válásnak. Kérdés az is, hogy jól olvastuk-e a számokat s helyesen szűrtük-e le a tanulságot? Azt is lehetne gondolni, hogy talán valami túlzó hazaszeretet sugallta e megállapítást; de az nem lehet téves, hiszen ezt már számos nemzetközi összehasonlításunk igazolta. Ha pedig elfogadjuk azt ténynek, hogy több halálok miatt való mortalitás Magyarországon, immár két évtizede, rendkívüli javulást mutat, úgy kérdés, mi ennek az oka. Statisztikai jelenségeknél a számok változásának okai a vizsgált tömegjelenségre hatással lévő külső (természeti, népességi, gazdasági stb.) körülmények megváltozásában keresendők. A közegészségügyi jelenségeknek alakulására az egészségügyi személyzet, szervezet, intézmények és intézetek alakulása van hatással és azt hisszük, hogy ezek statisztikájában megtaláljuk azon okot, ill. okokat, amelyek Magyarországon több betegség miatt való halandóság rendkívüli arányú fent jellemzett csökkenésére vezetett.

Közegészségügyi személyzetünk és szervezetünk statisztikájából három körülményt óhajtunk e tekintetben kidomborítani. Ezek közül is nem annyira az első helyen említendő két körülmény, hanem majd a harmadik, a legutolsó körülmény az, amely véleményünk szerint a magyar közegészségügy jelzett irányú javulásával szoros korrelációban áll, s azzal — azt hiszem nem tévedtünk — ok és okozati kapcsolatba hozható. Egészségügyi szervezetünk nemzetközi összehasonlításának anyagából először a kórházüggyel vagyis a nyilvános betegápolás statisztikájával foglalkozunk. Az erre vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatokat a 10. táblázat foglalja magában.

Látható, hogy a százezer lakosra eső kórházi ágyszám ma hazánkban már 540, ami közel háromszor akkora, mint volt a világháború előtt, 1913-ban a történeti területen: 198. A trianoni terület 1921. évi kórházi ágylétszám aránya: 335, is csak kevéssel több a mai arány felénél; a legutóbbi két évtizedben a megcsönkült országterületen is rohamosabb volt az ágylétszám fejlődése, mint a lakosságé, mert az ágylétszám a lakosság számához viszonyítva is közel

10. A kórházak férőhelyeinek nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison internationale des lits des hôpitaux.

Ország, év Pays et années	A kórházi ágyak Lits d'hôpitaux		
	száma nombres abs.	százezer lakosra eső aránya pour 100.000 habi- tants	
Ausztrália — <i>Australie</i> . . . 1934	55.200	830	
Ausztria — <i>Autriche</i> . . . 1924	43.200	661	
	1935	52.300	774
Belgium — <i>Belgique</i> . . . 1923	33.210	445	
Bulgária — <i>Bulgarie</i> . . . 1925	5.969	123	
	1936	12.400	199
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco- Slovaquie</i> 1925	37.953	267	
	1936	81.000	540
Dánia — <i>Danemark</i> 1925	19.316	565	
	1935	23.900	650
	1936	24.583	662
Amerikai Egyes. Államok — <i>Etats-Unis</i> 1925	802.065	707	
Észtország — <i>Estonie</i> . . 1936	4.683	414	
Finnország — <i>Finlande</i> . . 1937	24.429	638	
Görögország — <i>Grèce</i> . . 1924	2.360	36	
	1935	13.200	194
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i> 1934	22.600	155	
Kanada — <i>Canada</i> 1935	172.000	927	
Lengyelország — <i>Pologne</i> . 1925	54.235	188	
	1937	72.247	211
Lettország — <i>Lettonie</i> . . 1936	12.500	639	
Litvánia — <i>Lituanie</i> . . . 1934	3.820	155	
	1937	4.152	163
Magyarország — <i>Hongrie</i> . 1925	29.802	358	
	1930	39.821	457
	1938	48.898	540
Németország — <i>Allemagne</i> 1925	517.752	828	
	1935	657.680	956
	1936	660.000	977
Norvégia — <i>Norvège</i> . . . 1935	23.700	828	
Románia — <i>Roumanie</i> . . 1924	28.746	174	
Svédország — <i>Suède</i> . . . 1925	44.484	741	
	1937	48.735	780
Szovjetorszo. — <i>U. R. S. S.</i> 1925	175.790	126	
	1935	325.000	280

megkétszereződött. A nyilvános betegápolás fejlettségének mértékéül a kórházi ágyak százezer lakosra eső arányát tekintve, azt látjuk, hogy e tekintetben hazánk helyzete ma kedvezőbb Bulgária, Észtország, Görögország, Jugoszlávia, Litvánia, Oroszország stb. számos keleti és délkelet európai, nem-

11. A társadalombiztosító intézetek főbb adatainak nemzetközi összehasonlítása.
Comparaison internationale des principaux chiffres des établissements d'assurance sociale.

Ország, intézetfélétség, év <i>Pays, genre d'établissements et années</i>	Taglétszám <i>Nombre</i>		A táppénzes <i>Nombre des</i>		Pénznem <i>Unité de monnaie</i>	A bevételek <i>Recettes</i>			A kiadások <i>Dépenses</i>			A vagyonszám az év végén <i>Actif à la fin de l'année</i>
	a férfiak száma <i>des membres hommes</i>	összesen ³⁾ <i>total des membres³⁾</i>	esetek — <i>cas où il a été versé une indemnité</i>	napok — <i>jours pour lesquels il a été versé une indemnité</i>		közül — <i>dont provenant de</i>		összesen <i>totales</i>	közül — <i>dont</i>		összesen <i>totales</i>	
						járulékok <i>cotisations</i>	segélysek <i>secours (subventions)</i>		természetbeliek <i>pour des choses fournies en nature</i>	készpénzkifizetések — <i>en espèces</i>		
ezrekben — <i>en milliers</i>												
az illető országbeli pénznemben mérve, ezrekben <i>dans la monnaie nation. des pays considérés; en milliers</i>												
Anglia Észak-Irországgal <i>Angleterre et Irlande du Nord</i> 1934	12.524	18.801(46·5)	—	—	£	27.359	6.312	39.942	12.894	18.199	36.803	131.272
1935	13.564	18.874(46·4)	—	—		27.882	6.813	41.028	13.195	18.574	37.496	134.833
Ausztria — <i>Autriche</i> munkásbizt. (mező és erdőg. is) — <i>assurance ouvrière (assur. agric. et forest. aussi)</i> 1933	—	1.009(15·0)	524	9.941	Schilling	88.588	—	97.446	49.105	29.386	98.004	34.981
1934	—	1.009(14·9)	20	9.690		89.432	—	97.149	46.444	27.693	92.222	39.250
Ausztria tisztviselőp. <i>Autriche, caisse de fonctionnaires</i> 1933	—	245 (3·6)	—	—	Schilling	31.740	—	34.980	28.640	—	33.880	11.840
1934	—	243 (3·6)	—	—		31.145	—	34.783	24.516	—	34.045	12.155
Bulgária — <i>Bulgarie</i> 1934	—	—	—	—	Léva	77.963	—	109.706	45.855	—	76.663	419.289
1935	—	—	—	—		104.168	—	226.086	81.138	—	179.786	465.589
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> 1934	—	2.385(15·8)	1.000	22.579	Kč <i>Cour. tch.</i>	946.442	—	1.064.030	437.260	303.174	996.581	449.013
1935	—	2.437(16·1)	1.041	22.946		953.007	—	1.073.098	470.526	297.511	1.026.852	499.627
Dánia — <i>Danemark</i> 1934	953	1.974(53·8)	—	9.799	Kr <i>Couronne</i>	42.364	17.183	61.805	40.543	11.167	59.521	41.676
1935	1.020	2.100(56·8)	—	11.335		47.284	19.358	69.120	45.612	13.264	66.690	43.887
Finnország — <i>Finlande</i> 1933	—	96 (2·7)	14	288	Fmk <i>M.f.</i>	10.322	—	12.640	8.876	—	11.269	—
1934	—	105 (3·0)	18	313		11.863	—	13.838	9.504	—	11.853	—
Franciaország — <i>France</i> 1933	—	7.050(16·8)	—	—	Fr.	1.664.000	27.000	1.691.000	710.000	475.000	1.275.000	1.600.000
1934	—	7.075(16·9)	—	—		1.613.000	71.000	1.684.000	774.000	507.000	1.366.000	2.150.000
Ir szabad állam — <i>État libre d'Irlande</i> 1934	348	503(16·7)	—	—	£	625	297	1.106	105	739	1.022	3.546
1935	360	520(17·1)	—	—		651	975	1.114	87	712	955	3.617
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i> 1934	—	544 (3·7)	—	—	Dinár <i>Dinar</i>	259.900	—	264.200	126.700	72.500	256.400	—
1935	—	—	—	—		261.200	—	265.400	131.400	77.400	268.400	—
Lengyelország — <i>Pologne</i> 1933	—	2.044 (6·2)	—	—	Zloty	192.800	—	214.000	159.800	—	233.800	—
1934 ¹⁾	—	1.816 (5·5)	—	—		104.800	—	119.700	98.900	—	130.000	—
Magyarország — <i>Hongrie</i> 1933	534	856 (9·7)	211	9.112	P <i>Pengő</i>	57.701	2.109	61.392	30.634	15.064	55.703	77.924
1934	580	917(10·3)	230	9.391		58.650	1.657	61.890	32.459	14.992	56.886	82.943
1935	617	961(10·8)	252	9.845		55.671	—	61.683	—	—	—	—
1937	724	1.100(12·2)	316	10.983		71.680	—	74.902	—	—	—	—
Németország ²⁾ — <i>Allemagne</i> ²⁾ 1935	13.702	20.886(31·2)	8.034	184.518	RM <i>Reichsm.</i>	1.343.915	—	1.404.454	921.373	373.926	1.453.889	821.569
1936	14.200	21.600(32·1)	—	193.000		1.479.000	—	1.523.000	1.341.100	—	1.505.000	839.900
Norvégia — <i>Norvège</i> 1934	445	719(25·1)	213	5.331	Kr <i>Cour.</i>	29.871	8.172	38.483	26.053	9.306	38.769	14.711
1935	474	764(26·6)	228	5.804		30.309	10.391	41.073	28.463	10.024	41.971	13.711
Olaszország keresk. alk. <i>Italie, employés de commerce</i> 1934	—	252 (0·6)	61	1.243	Lira <i>Lire</i>	34.727	—	—	5.482	17.668	23.150	—
1935	—	249 (0·6)	83	1.381		34.727	—	—	5.682	18.408	24.090	—
Olaszország ipari alk. — <i>Italie, employés d'industrie</i> 1933	—	1.318 (3·1)	—	—	Lira <i>Lire</i>	64.054	—	71.044	49.100	—	58.296	74.864
1934	—	2.085 (4·9)	—	—		—	—	—	—	—	—	—
Svájc — <i>Suisse</i> 1933	781	1.477(35·8)	—	—	Fr.	59.628	15.680	82.169	41.485	26.230	78.899	77.944
1934	793	1.513(36·5)	—	—		62.345	15.407	86.289	42.470	24.831	79.055	85.214

¹⁾ Felső-Szilézia nélkül — *Sans la Haute-Silésie.* — ²⁾ A Saar-vidékkel együtt — *Y compris la Sarre.* — ³⁾ A zárójelben a taglétszám az illető ország egész népességben mutatkozó százaléka. — *Les nombres entre parenthèses indiquent le pourcentage des membres à la population des pays respectifs.*

különböző több északeurópai országokénál; a magyar arány kb. Cseh-Szlovákiával egyezett. A maximumnak, a németországi 977-nek, kb. $\frac{3}{5}$ -ét éri el, a többi nyugateurópai

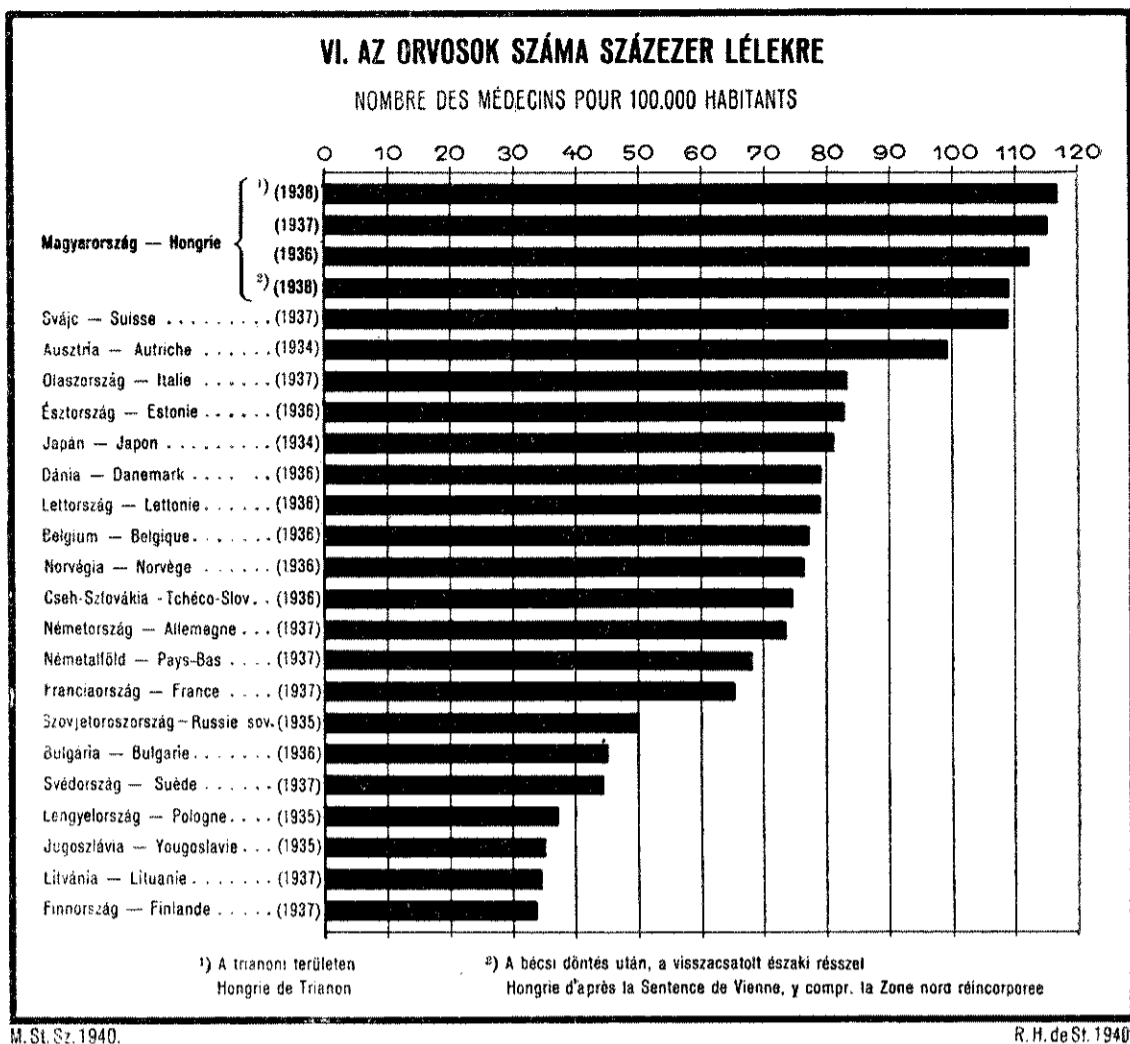
arányának $\frac{2}{3}$ — $\frac{4}{5}$ részét. A kórházügy tekintetében is megjavult az ország helyzete. A történelmi terület vonatkozó arányának nemzetközi összehasonlítása sokkal kedvezőbb.

zötlenebb eredménnyel zárult. *Egészségügyi szervezeteinknek nemzetközileg összehasonlíthatni kívánt másik mozzanata: a betegéelyző intézményé. Hazánk helyzete e tekintetben is kedvező s újabb szintén nagy haladást mutató, a még a kilencvenes évekből származó vonatkozó magyar intézmények 1928. évi országos átszervezése, majd pedig 1933 óta, a gazdasági világválság elmúltával, a taglétszám gyarapodása révén. A társadalombiztosító intézetek vonatkozó főbb adatainak nemzetközi összehasonlítása 11. táblázat tárja elénk.*

Hazánkban jelenleg már meghalad 1 milliót a kötelező betegbiztosítás körébe tartozó népesség száma. Tekintettel arra, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatójának, *Barla Szabó Józsefnek* számítása szerint 1 tagra 1·7 családtag esik, látható, hogy e biztosítók a trianoni területen népességünk közel $\frac{1}{3}$ részének (1937 1·1 millió tag és 1·8 millió családtag = 2·9 millió lélek) egészségügyét gondozzák. A többi államokkal való egybevetésnél számolni kell azonban az iparosodásnak magyarországi fokával, hiszen a kötelező betegbiztosításhoz csak az iparforgalmi csoport népessége tartozik. Így más lesz az ily biztosító intézetek jelentősége Angolországban, ahol a népességnek már csak 7·5%-a él mezőgazdaságból, mint Nyugat-Európában, ahol ebből még 30—40%, hazánkban, ahol 50% vagy a keleteurópai államokban, ahol ebből pedig még a nép 80%-a él.

Az a harmadik körülmény azonban, amelyben egészségügyi szervezetünk szintén feltűnő fejlődést mutató egyéb tényezői mellett leginkább látjuk meg a magyar közegészségügy legújabb — a többi nemzetek vonatkozó viszonyánál is intenzívebb — rohamos javulásának, számos betegség miatt való halandóság Magyarországon rendkívüli csökkenésének okát, a magyar orvosok számának a legutolsó két évtizedben azelőtt ismeretlen arányú fejlődése. Úgyhogy az orvosok százezer lélekre eső arányának

nemzetközi összehasonlítása néhány év óta azzal a tanulsággal jár, hogy ez az arány ma a világ összes államai közül Magyarországon a legmagasabb. Legalább is nekünk ma nem áll semmiféle olyan statisztikai adat rendelkezésünkre, amelyből a vonatkozó életviszonyra valamely más államban a magyarországi mai aránynál kedvezőbb viszony szám volna számítható. A mai Magyarország ezen kedvező orvosellátottsági viszonyait a 12. táblázat tárja elénk. s azt grafikusán a VI. ábra is szemlélteti.

Látható a 12. táblázaton, hogy hazánk trianoni területén, az 1938. év végéről rendelkezésünkre álló legújabb adat szerint, az orvosok százezer lélekre eső aránya: 116·9, kerekén 117 s hogy a vonatkozó viszony szám sehol sem, egy más országban sem olyan magas, mint volt Magyarország trianoni területén. Legközelebb a magyarhoz még a svájci és az osztrák arány áll, százezer lélekre kb. 109-cel. A többi állam vonatkozó arányai mind alacsonyabbak; a németországi csak 73, a kiváló közegészségügyű Dániáé is csak 79, Németalföldé 68, Svédországé 44. Nincs olyan állam, amelynek orvosellátottsága a magyarral ma mérközni tudna.

A nálunk kedvezőtlenebb orvosellátottságú visszacsatolt felvidék 672 orvosát is tekintetbe véve, 1938-ban a mai Magyar-

12. Az orvosok számának és a népességhez viszonyított arányának nemzetközi összehasonlítása.
Comparaison internationale concernant le nombre des médecins et leur proportion à la population totale.

Ország, év — <i>Pays et années</i>	Az orvosok <i>Médecins</i>	A népesség <i>Population</i>	A százezer lélekre eső orvosszám <i>Médecins pour 100.000 habitants</i>
	száma <i>nombres absolus</i>		
Ausztria — <i>Autriche</i> 1934	6.702	6,760.233	99·3
Belgium — <i>Belgique</i> 1934	6.100	8,261.751	74·0
	1935	8,299.940	76·2
	1936	8,330.959	77·1
Bulgária — <i>Bulgarie</i> 1936	2.800	6,212.400	45·0
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> 1936	11.251	15,186.944	74·5
Dánia — <i>Danemark</i> 1921	1.961	3,267.831	60·0
	1936	3,706.349	79·0
Észtország — <i>Estonie</i> 1921	370	1,097.733	33·8
	1936	1,129.804	82·8
Finnország — <i>Finlande</i> 1920	657	3,364.804	27·1
	1937	3,834.662	33·6
Franciaország — <i>France</i> 1921	24.116	38,797.540	62·2
	1937	41,907.056	65·3
Japán — <i>Japon</i> 1934	55.200	68,194.900	81·0
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i> 1935	5.180	14,839.990	35·0
Lengyelország — <i>Pologne</i> 1935	12.427	33,620.500	37·0
Lettország — <i>Lettonie</i> 1936	1.540	1,960.376	79·0
Litvánia — <i>Lithuanie</i> 1937	876	2,549.668	34·5
Magyarország — <i>Hongrie</i> . . . . . 1913¹⁾	¹⁾ 5.758	¹⁾ 18,684.284	¹⁾ 30·9
	1920	7,980.143	58·3
	1925	8,368.273	68·7
	1930	8,649.285	94·0
	1936	8,967.356	112·1
	1938	9,060.283	116·9
Németalföld — <i>Pays-Bas</i> 1920	3.531	6,865.146	51·4
	1937	8,639.595	68·0
Németország — <i>Allemagne</i> 1925	45.751	62,410.619	73·3
	1937	67,346.000	73·4
Norvégia — <i>Norvège</i> 1920	1.070	2,649.755	40·4
	1936	2,907.000	76·3
Olaszország — <i>Italie</i> 1921	29.327	38,710.576	75·8
	1937	43,504.000	83·2
Svájc — <i>Suisse</i> 1920	2.794	3,880.320	72·0
	1937	4,176.400	109·0
Svédország — <i>Suède</i> 1920	1.789	5,904.489	30·3
	1937	6,284.722	44·2
Szovjetországi Szovjetunió (U. R. S. S.) — <i>U. R. S. S.</i> 1935	58.000	116,063.000	50·0

¹⁾ A történelmi területen, 1920-tól a trianoni terület adatai. — *Jusqu'en 1920, territoire d'avant-guerre ; à partir de 1920, territoire selon le traité de Trianon.*

ország százezer lélekre eső orvosellátottsági aránya ugyan számításunk szerint kisebb, kb. csak: 109·1. A most még számba nem vett, 1939-ben a nagy orvoshiánnyal küzdő Kárpátalja visszatérése után pedig a magyarországi orvosok százezer lélekre eső

aránya az 1939. évi kb. 300 főnyi orvos-többlet ellenére is még tovább kb. 106-ig szállhat vissza.¹⁾ Lehetséges tehát, hogy a

¹⁾ Még további visszaesésre vezet persze Erdély visszacsatolt része. (Utólagos megjegyzés, az 1940 IV. 6-i felolvasás után.)

megnagyobbodott Magyarország orvosellátottsági aránya utóbb 1939-ben vagy még 1940-ben is a megfelelő svájci viszonyszám mögé esett ismét vissza, s esetleg még az osztrák arány is közel áll majd ismét hozzá. A magyarországi egyetemek orvostermelésének mai üteme mellett azonban kétségtelen, hogy igen rövid idő alatt a mai meggyobbodott Magyarország vonatkozó aránya is az összes országok élén fog haladni.

A magyarországi orvosarány mai rendkívüli magassága éles ellentétben áll a történeti terület egykori viszonyaival, amikor állandó volt a panasz közegészségügyünk elmaradottságáról, s az orvosok számának elégtelenségéről, amikor ez utóbbi miatt a községi és körorvosi állásoknak évről-évre mindig számottévő része volt betöltetlen. A történeti Magyarországon 1913-ban száz-ezer élöre csak 31 orvos esett, — kevesebb, mint ma Finnországban, ahol pedig fentebb a számsor minimuma mutatkozott, — de ez az arány akkor évről-évre csak igen keveset változott, akkor az új orvosi diplomák és az elhalálozások száma egymással minden esztendőben közel egyensúlyban volt.

A területváltozással indult meg aztán a magyarországi orvosellátottsági arány hirtelen emelkedése, mert az orvosoknak mindig közel fele (1938-ban 41% -a) székesfővárosunkban élt. Így az orvosoknak nagyobb része maradt a trianoni területen, mint a népességnek: az orvosokban mindig szegényebb országrészeket, a gyér népességű hegyvidékeket (Erdélyt, a Felvidéket stb.) szakították el tőlünk. Így már 1920-ban a trianoni területen egyszerre 58·3 az orvosellátottság ezen aránya, de akkor az még több ország (a 12. táblázaton pl. Franciaország, Olaszország, Németország, Svájc és Dánia) vonatkozó arányánál kedvezőtlenebb.

Látható a 12. táblázaton azután az is, hogy az orvosokkal való ellátottság arányának színvonala tekintetében még Trianon után is Franciaország halad egyideig az országok élén, azután Olaszország. A vonatkozó angol és amerikai adatok azonban —

akkor is, most is — hiányoznak. De már akkor is csak kevéssel volt magasabb a magyarországinál az akkori olasz (75·8), a svájci (72·0) és a német (73·3) arány. Már akkor is több nyugateurópai államnál — éppen a magas átlagos népműveltségű északnyugateurópai kis országoknál — hazánk akkori orvosellátottsági arányainál alacsonyabbakkal találkozunk. Akkor nyílnak meg azután az új egyetemek: Szeged, Pécs, Debrecen s a megcsonkult országnak évről-évre 2 vagy 3 százzal is több orvost adnak, mint amekkora az elhalt orvosok egy-egy évi száma. Így történt meg azután, hogy hazánk orvosellátottsága tekintetében a vonatkozó nemzetközi számsorban az államok élére került.

E jelenség következményei persze az orvosok megélhetési szempontjából is mutatkoztak, de örvendetes eredményei is: a halandóság csökkenése, különösen pedig a fertőző betegségek által okozotté, a csecsemő- és gyermekhalandóságé, másrészt pedig mutatkoznak persze az élettartamra, a további várható életre vonatkozó viszonyszámoknak emelkedései is. Így történt, hogy számos betegség által okozott elhalálozásnál, pl. a vörhenynél vagy a kanyarónál, ahol a viszonyok nemzetközi összehasonlításának tanulsága szerint azelőtt Magyarország történeti területéé volt a szomorú maximum, ott Magyarország aránya ma egyike a legkedvezőbbeknek, másoknál meg, ahol azelőtt ugyancsak a miénk volt a maximum (pl. hasi hagymáznál, gümőkórtnál stb.), ma már számos államénál legalább is kedvezőbb, alacsonyabb arányszámunk van. Felvirágoztak az orvosi intézetek és intézmények (OKI, OTI, MABI stb.), javult, mint fentebb láttuk, a betegek nyilvános ápolására vonatkozó arány is, s munkásságukkal mindezek tovább közreműködnek a népegészségügy javításában. És várható is, hogy a jövő magyar közegészségügynek világszerte méltánylást követelő, a magyar műveltségnek megbecsülésére és tiszteletére vezető, igen figyelemre méltó fejlődését fogja meghozni.

Szél Tivadar dr.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

A fontosabb folyami és tavi kikötők áruforgalma az 1939. évben.

Le trafic des principaux ports des cours d'eau et lacs hongrois en 1939.

Résumé. En 1939, les cours d'eau et lacs de Hongrie avaient, selon une enquête statistique faite à cet égard, 232 ports ou lieux de chargement. Il y en avait 151 au bord du Danube; 52, à celui de la Tisza; 6, à celui du Körös; 23, à celui du Balaton.

Le trafic y a augmenté de 5·3% par rapport à l'année précédente. La quantité des marchandises expédiées ou arrivées a été de 33·0 millions de q, contre 31·4 millions l'année d'avant. Dans les ports du Danube, le trafic-marchandises a mieux progressé que dans ceux de la Tisza. Pour les ports du Körös et du lac Balaton, on constate sous ce rapport une régression.

Dans le trafic-marchandises des ports, le trafic intérieur a représenté 21·9 millions de q et le trafic en provenance ou à destination de l'étranger, 11·1 millions de q. Comparativement à l'année précédente, le trafic intérieur a grandi de 4·6%; le trafic avec l'étranger, de 6·8%.

Des marchandises expédiées à l'étranger, 65·4% sont allés en Allemagne; 27·9%, en Roumanie; 3·6%, en Yougoslavie. De celles arrivées de l'étranger, 55·6% sont venues d'Allemagne; 21·2%, de Roumanie; 10·9%, de Slovaquie, qui occupait à cet égard la troisième place; 9·1%, de Yougoslavie.

*

A Hivatalnak a fontosabb folyami és tavi kikötők áruforgalmára vonatkozó adatgyűjtése az 1939. évben 232 kikötőnek, illetve rakodónak adatait gyűjtötte be. A kikötők közül 151 a Duna, 52 a Tisza mellett fekszik, 6 pedig a Körös partján épült. A Balaton kikötői közül az adatgyűjtés 23-nak a forgalmát részletezi. A begyűj-

tött adatok azt mutatják, hogy a hazai kikötők 1939. évi forgalma 5·3%-kal nagyobb mint az előző évben volt, amennyiben a feladott és érkezett áruk mennyisége 33·0 millió métermázsát tett az előző évi 31·4 millióval szemben. A dunai kikötők forgalma az előző évi 28·0 millió métermázsáról 29·6 millióra, a tiszai kikötők forgalma pedig 2·1 millióról 2·3 millió métermázsára növekedett. Ezzel szemben a Körös kikötőinek áruforgalma 229 ezer métermázsáról 199 ezerre, a Balaton kikötőinek forgalma pedig 1·1 millióról 1·0 millió métermázsára hanyatlott. A hazai kikötők forgalmából 21·9 millió métermázsát a belforgalomban továbbítottak, 11·1 millió métermázsát pedig külföldről érkezett, illetve oda szállítottak. Az előző évhez viszonyítva a belforgalomban szállított áruk mennyisége 4·6%-kal növekedett, míg a külforgalomban lebonyolódó áruszállítás 6·8%-kal multa felül az előző évit.

A hazai kikötők áruforgalmának havonkénti alakulását az 1. számú táblázat tartalmazza. A dunai kikötők a legnagyobb forgalmat november és augusztus hónapokban mutatják, a tiszai kikötők forgalma májusban és augusztusban, a Körös kikötőinek forgalma pedig június és július hónapokban volt a legnagyobb. A balatoni kikötőkben viszont áprilisban és júniusban bonyolódott le a legnagyobb forgalom.

A kikötők áruforgalmát folyónként a fontosabb kikötők szerint a 2. számú táblázat tünteti fel. Az összes kikötők árufor-

1. A kikötőforgalom alakulása 1939-ben havonként.

Mouvement des marchandises dans les ports hongrois; par mois, en 1939.

A vizi útvonal megnevezése <i>Voies navigables</i>	Kikötők együttes áruforgalma — <i>Mouvement des marchandises dans les ports</i>												egész évben <i>pendant l'année</i>
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
	<i>hónapban — aux mois ci-dessus</i>												
<i>ezer métermázsában — en milliers de q métriques</i>													
Duna — <i>Danube</i>	295	1.833	2.247	2.679	2.742	2.715	2.889	2.975	2.807	2.893	3.112	2.372	29.559
Tisza	42	195	211	306	328	282	210	314	54	154	86	100	2.282
Körös	—	—	10	5	35	49	39	32	—	—	13	16	199
Balaton — <i>Lac Balaton</i>	—	—	—	246	138	159	91	91	84	74	93	23	999
Együtt — Ensemble	337	2.028	2.468	3.236	3.243	3.205	3.229	3.412	2.945	3.121	3.304	2.511	33.039

galmának 89,5%-át a dunai kikötőkön keresztül szállították. E kikötők forgalma az 1939. évben 5,7%-os emelkedést mutat, a növekedés a belforgalomban volt nagyobb, itt 7,2%-ot ért el. A külforgalomban a növekedés viszont kisebb, itt 2,7%-ot tett. A dunai kikötők közül a legnagyobb forgalmat Budapest kikötői mutatják, ezeken át 13,1 millió métermázsá áru (1938-

ban 11,4 millió mm) került ki- és bera- kásra. E mennyiségből 8,5 millió a bel- forgalomban maradt, míg 4,6 millió kül- földről érkezett, illetőleg oda szállított. Igen jelentős forgalma volt még Duna- kesznek (3,6 millió mm), Esztergomnak, Dorognak és Almásfüzitőnek (összesen 2,7 millió mm) és Mohácsnak (2,6 millió mm).

A tiszai kikötők áruforgalma, amely

2. A kikötők forgalma az 1938. és 1939. években.

Trafic des ports en 1938 et 1939.

A vízi útvonal, kikötők megnevezése <i>Voies d'eau et ports</i>	Együttes forgalomban <i>Trafic intérieur et international</i>		Belforgalomban <i>Trafic intérieur</i>		Külforgalomban <i>Trafic international</i>	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
évben feladott és érkezett áruk súlya métermázsában <i>poids, en q métr., des marchandises expédiées ou arrivées pendant les années ci-dessus</i>						
1. Duna — Danube.						
Baja, Dunapart — <i>Baja, quai du Danube</i>	566.892	509.468	427.628	318.879	139.264	190.589
Budafok	149.200	178.945	48.198	39.442	101.002	139.503
Budapest	11,387.494	13,149.695	6,723.203	8,535.146	4,664.291	4,614.549
Dunabogdány	177.638	274.392	177.638	274.392	—	—
Dunaföldvár	238.243	249.011	176.662	169.103	61.581	79.908
Dunakeszi	2,856.000	3,568.500	2,856.000	3,568.500	—	—
Esztergom, Dorog és — <i>et Almásfüzitő</i>	2,196.068	2,682.481	1,831.234	2,507.019	364.834	175.462
Fadd — Tolna	123.098	150.419	68.295	64.770	54.803	85.649
Gönyű	117.052	270.262	114.864	255.669	2.188	14.593
Győr	990.901	1,181.123	264.858	182.219	726.043	998.904
Kalocsa — Foktó	165.373	134.441	140.198	94.398	25.175	40.043
Komárom	1,322.710	1,339.904	34.445	41.232	1,288.265	1,298.672
Mohács, város és vasút — <i>Mohács, ville et chem. de fer</i>	2,714.040	2,619.847	1,651.314	1,396.944	1,062.726	1,222.903
Paks	156.418	149.520	135.798	128.068	20.620	21.452
Szigetmonostor	838.523	878.161	838.523	878.161	—	—
Szob	491.325	237.518	490.835	222.167	490	15.351
Visegrád	241.255	230.336	241.255	229.264	—	1.072
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	3,220.652	1,754.229	2,725.078	1,401.445	495.574	352.784
Együtt — <i>Ensemble</i>	27,952.882	29,558.252	18,946.026	20,306.818	9,006.856	9,251.434
2. Tisza.						
Szeged	772.161	713.130	225.127	201.169	547.034	511.961
Szolnok	351.947	478.244	119.014	96.165	232.933	382.079
Tokaj	213.701	149.727	202.518	134.326	11.183	15.401
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	720.350	941.118	230.881	223.839	489.469	717.279
Együtt — <i>Ensemble</i>	2,058.159	2,282.219	777.540	655.499	1,280.619	1,626.720
3. Körös.						
Békésszentandrás	104.643	60.250	104.643	3.535	—	56.715
Gyoma	6.615	50.332	—	—	6.615	50.332
Egyéb — <i>Autres</i>	117.690	88.329	46.500	—	71.190	88.329
Együtt — <i>Ensemble</i>	228.948	198.911	151.143	3.535	77.805	195.376
4. Balaton. — Lac Balaton						
Badacsonytomaj	364.165	278.163	364.165	278.163	—	—
Fonyód	265.254	185.984	265.254	185.984	—	—
Virusztelep	144.510	119.265	144.510	119.265	—	—
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	320.307	415.986	320.307	415.986	—	—
Együtt — <i>Ensemble</i>	1,094.236	999.398	1,094.236	999.398	—	—
5. Sió						
	28.460	—	28.460	—	—	—
Osszesen — Total	31,362.685	33,038.780	20,997.405	21,965.250	10,365.280	11,073.530

3. A kikötők áruforgalma az 1938. és 1939. években.
Mouvement des marchandises, en 1938 et 1939, dans les ports hongrois.

Árúk megnevezése Marchandises	Együttes forgalomban Trafic intérieur et international		Belforgalomban Trafic intérieur		Külforgalomban Trafic international	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
évben feladott és érkezett áruk súlya métermázsában poids, en q métr., des marchandises expédiées ou arrivées dans les années ci-dessus						
Búza — <i>Froment</i>	1,719.886	2,691.811	224.907	58.453	1,494.979	2,633.358
Rozs — <i>Seigle</i>	298.415	39.036	126.327	33.728	172.088	5.308
Árpa — <i>Orge</i>	68.593	17.884	67.204	12.029	1.389	5.855
Zab — <i>Avoine</i>	48.071	54.267	48.071	51.348	—	2.919
Búzaliszt — <i>Farine de froment</i>	413.239	622.325	146.261	112.574	266.978	509.751
Egyéb őrlemény — <i>Autres prod. moulus</i>	126.135	87.690	56.782	61.402	69.353	26.288
Tengeri — <i>Mais</i>	699.657	262.610	371.931	158.880	327.726	103.730
Egyéb szemes takarmány — <i>Autres grains pour le bétail</i>	86.057	24.136	15.886	18.849	70.171	5.287
Szálás takarmány — <i>Fourrages (plantes)</i>	2.881	4.597	2.381	3.997	500	600
Hüvelyesek, magvak — <i>Légumineuses et graines</i>	404.525	358.922	100.877	117.234	303.648	241.688
Ló — <i>Chevaux</i>	1.080	24.274	1.080	24.274	—	—
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	1.114	3.906	1.114	3.906	—	—
Sertés — <i>Porcs</i>	141	1.960	141	1.400	—	560
Juh — <i>Moutons</i>	63	374	16	374	47	—
Baromfi élő — <i>Volaille vivante</i>	6.955	5.816	6.955	5.816	—	—
Baromfi leölt — <i>Volaille tuée</i>	682	486	682	486	—	—
Tojás — <i>Oeufs</i>	9.512	7.124	9.512	7.124	—	—
Tej — <i>Lait</i>	1.594	2.099	1.594	2.099	—	—
Só — <i>Sel</i>	585.995	308.424	9.904	3.653	576.091	304.771
Cukor — <i>Sucre</i>	7.495	6.954	7.344	6.921	151	33
Bor — <i>Vin</i>	31.565	22.886	26.574	17.804	4.991	5.082
Egyéb italok — <i>Autres boissons</i>	25.766	36.561	23.970	33.663	1.796	2.898
Egyéb élelmiszerek — <i>Autres aliments</i>	356.983	405.424	167.210	226.706	189.773	178.718
Dohány — <i>Tabac</i>	29.898	74.897	3.126	2.105	26.772	72.792
Tüzifa — <i>Bois de chauffage</i>	570.785	223.779	436.540	195.132	134.245	28.647
Gömbölyű fa — <i>Bois ronds</i>	360.190	200.615	195.183	85.913	165.007	114.702
Erdőgazdaság egyéb termékei — <i>Autres produits forest.</i>	99.704	53.886	18.322	30.835	81.382	23.051
Növényi eredetű nyersanyag és hulladék <i>Matières premières végétales et déchets d'orig. végétale</i>	264.666	225.368	64.432	78.437	200.234	146.931
Kavics, kő — <i>Cailloux et pierres</i>	9,112.457	10,188.327	9,106.922	10,181.921	5.535	6.406
Mész — <i>Chaux</i>	647	1.549	255	664	392	885
Homok — <i>Sable</i>	1,615.890	1,437.678	1,603.084	1,423.280	12.806	14.398
Tégla — <i>Briques</i>	680.589	397.714	679.129	382.714	1.460	15.000
Cement — <i>Ciment</i>	164.517	193.232	161.674	192.482	2.843	750
Tetőpala — <i>Ardoise de toiture</i>	11.591	129.571	11.585	129.067	6	504
Egyéb építőanyag — <i>Autres matériaux de constr.</i>	16.440	20.775	15.152	16.371	1.288	4.404
Szén — <i>Charbon</i>	7,803.331	8,809.580	6,442.433	7,376.495	1,360.898	1,433.085
Ásványok, ércek — <i>Minéraux et minerais</i>	2,258.813	2,555.231	3.948	5.571	2,254.865	2,549.660
Nyersolaj, benzin, petróleum — <i>Huile brute, benzine (essence) et pétrole</i>	601.033	536.800	50.759	49.757	550.274	487.043
Zsiradékok — <i>Matières grasses</i>	36.982	42.571	13.350	19.430	23.632	23.141
Mezőgazdasági gépek — <i>Machines agricoles</i>	34.652	39.689	16.645	19.053	18.007	20.636
Vas- és acél-(öntvények) — <i>Fer et acier (fontes)</i>	449.677	137.222	17.832	32.692	431.845	104.530
Egyéb nyersfémek és öntvények — <i>Autres métaux bruts; autres fontes</i>	142.003	129.338	4.863	8.971	137.140	120.367
Vas- és acélárúk — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	225.677	164.133	106.899	111.479	118.778	52.654
Gyári termékek — <i>Objets fabriqués par des manufactures</i>	1,134.799	1,547.849	200.782	218.503	934.017	1,329.346
Egyéb és ismeretlen áruk — <i>Autres marchandises et celles qui n'étaient pas spécif.</i>	851.940	939.410	427.767	441.658	424.173	497.752
Összesen — Total . . .	31,362.685	33,038.780	20,997.405	21,965.250	10,365.280	11,073.530

az összes kikötők forgalmának 6·9%-át teszi, az 1939. évben 10·9%-os forgalom-emelkedést mutat. A belforgalomban maradt áruk mennyiségénél az előző évvel szemben 15·7%-os visszaesés észlelhető, azonban a külforgalomba irányuló áruk mennyiségének 27·0%-os növekedése elegendőnek bizonyult a csökkenés pótlására. A Tisza kikötői közül a legnagyobb forgalmat Szeged (0·7 millió mm) és Szolnok (0·5 millió mm) kikötői érték el. A Körös kikötőinek forgalma az előző évhez viszonyítva 13·1%-os csökkenést mutat, hanyatlott ezenkívül a Balaton kikötőinek áruforgalma is, ahol a visszaesés 8·7%-ot tesz.

A hazai kikötők 1939. évi áruforgalmát áruk szerint részletezve a 3. számú táblázat tartalmazza. A gabonafélék¹⁾ közül a búza mennyisége 56·5%-os emelkedést ért el, viszont a rozs, árpa szállított mennyisége lecsökkent. Zabból mintegy 6 ezer métermázsával több került szállításra. Búzalisztból 50·6%-kal többet forgalmaztak a kikötők. Az egyéb őrlemény és szemes takarmány mennyisége visszaesett. Tengeriből 263 ezer métermázsát, 62·5%-kal kevesebbet szállítottak, mint az előző évben. Hüvelyesekből a forgalom 11·3%-os hanyatlást mutat. Az élő állatok forgalma megnövekedett, viszont baromfiból kevesebb került szállításra. Tojásból kevesebbet, tejből viszont többet szállítottak a hajók. A szállításra került só mennyiségénél egy év alatt 47·4%-os csökkenés jelentkezik, amit az aknaszlatinai sóbánya visszakerülésével lehet megmagyarázni. Visszaesett ezenkívül a

cukor, bor mennyisége is, míg a szállításra került dohány és élelmiszerek mennyisége megnövekedett. Tüzifából 60·8%-kal, gömbölyű fából pedig 44·3%-kal kevesebbet adtak fel a kikötőkben, az erdőgazdaság egyéb termékeinél is hanyatlás észlelhető. Kavicsból, kőből 11·8%-kal több, homokból pedig 11·0%-kal kevesebb került víziúton szállításra. A téglából kevesebbet, cementből viszont többet forgalmaztak a kikötők. A tetőpala és egyéb építési anyag szállított mennyisége is megnőtt. Szénből 12·9%-kal, ásványokból és ércekből 13·1%-kal nagyobb mennyiséget továbbítottak víziúton, mint 1938-ban. A nyersolaj, benzin és petróleum mennyiségénél 10·7%-os csökkenés jelentkezik. Visszaesett ezenkívül a vas- és acélöntvények, a nyersfémek és öntvények, a vas- és acélárak szállított mennyisége is. A mezőgazdasági gépekből és gyári termékekből viszont emelkedett a forgalom. A szállításra került áruk közül a búza, búzaliszt, hüvelyesek, só, dohány, ásványok, nyersolaj és a gyári termékek legnagyobb része a külföldről érkezett vagy oda szállították azt. Ezzel szemben a rozs, árpa, zab, tengeri, élő állatok, italok, tüzifa, kavics, kő, homok, téglák, szén mennyiségének jelentősebb része a belforgalomban került szállításra.

A kikötők áruforgalmát származási és rendeltetési országok szerint a 4. számú táblázat részletezi. A belforgalomban az 1939. évben 11·0 millió métermázsás árut adtak fel, 5·7%-kal többet, mint az előző évben, érkezett viszont ugyancsak 11·0 mil-

4. A kikötők áruforgalma 1938-ban és 1939-ben országonkint.

Mouvement des marchandises, par pays, dans les ports hongrois en 1938 et 1939.

Származási, illetőleg rendeltetési ország <i>Pays d'origine ou de destination</i>	F e l a d á s <i>Marchandises expédiées des ports</i>		É r k e z é s <i>Marchandises arrivées</i>	
	1938	1939	1938	1939
	é v b e n m é t e r m á z s á b a n — e n q m é t r i q u e s			
Belforgalom — <i>Trafic intérieur</i>	10,383.886	10,977.759	10,613.519	10,987.491
Külforgalom — <i>Trafic international</i> :				
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	339.832	43.516	58.473	42.069
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	250.835	253.630	524.867	371.157
Németország — <i>Allemagne</i>	4,856.841	4,566.507	2,367.243	2,270.697
Románia — <i>Roumanie</i>	512.863	1,951.849	922.006	865.843
Szlovákia — <i>Slovaquie</i>	¹⁾ 130.068	65.129	¹⁾ 350.674	445.594
Egyéb — <i>Autres pays</i>	27.286	106.418	24.292	91.121
Együtt — <i>Ensemble</i>	6,117.725	6,987.049	4,247.555	4,086.481
Összesen — <i>Total général</i>	16,501.611	17,964.808	14,861.074	15,073.972

¹⁾ Cseh-Szlovákia. — *Tchéco-Slovaquie.*

lió métermázsas áru, ami 3·5%-kal több az 1938. évi mennyiségnél. A külforgalomban feladott áruk mennyisége 7·0 millió métermázsát tett, ami 14·2%-os növekedést jelent, ezzel szemben a külföldről érkezett áruk mennyiségénél 3·8%-os visszaesés észlelhető.

Ha a külföldre feladott árukat a rendeltetési országok szerint részletezzük, akkor megállapítható, hogy azok 65·4%-át Németországba szállították. Az előző évben Németország aránya kedvezőbb volt, ekkor ugyanis még az egész külföldre feladott mennyiség 79·4%-a irányult oda. A második helyen Románia következik, ahová az összes külföldre feladott áruk 27·9%-át vitték, míg az előző évben csak 8·4%-át szállították ebbe az országba. A Romániába irányult kivitelünk mennyisége egy év alatt majdnem megnégyszereződött s a szállításra került áruk legnagyobb része búza volt, ami Románián át Olaszországba irá-

nyult. Jugoszláviába ment a külföldre feladott áruk 3·6%-a. Jugoszlávia után a forgalom nagysága szerint Szlovákia, majd Bulgária következik.

A külföldről érkezett árukat tekintve megállapítható, hogy azok 55·6%-át Németországban adták fel. A Németországban feladott áruk mennyisége egy év alatt majdnem 100 ezer métermázsával lett kevesebb. Romániából is kevesebb áru érkezett mint az előző évben, a külföldről érkezett áruk 21·2%-át adták fel ebben az országban. A harmadik helyen Szlovákia áll, itt rakták hajóra a külföldről érkezett áruk 10·9%-át. Majd Jugoszlávia következik, ahonnan szintén kevesebb árut hoztak be, mint 1938-ban. A külföldről érkezett áruk 9·1%-át Jugoszláviában adták fel, míg az előző évben az áruk 12·4%-a érkezett innen. Ezután Bulgária következik, ahonnan az előző évi mennyiségnél szintén kevesebb áru érkezett.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Az autóbusszállalatok 1939. évi forgalma.

Les entreprises hongroises d'autobus en 1939.

Résumé. Dans la Hongrie agrandie de la Zone nord et de la Subcarpathie, il y avait en 1939 99 entreprises d'autobus (contre 94 l'année précédente), dont 26 assuraient des services locaux; 65, des services interurbains; 8, des services non réguliers. Le nombre total des services journaliers était en moyenne de 5.108, accusant une augmentation de 17·3% sur celui de 1938.

La longueur des chemins parcourus par les autobus était de 12.703 kilomètres, soit 24·9% de plus que dans l'année précédente. Le trafic était assuré par 828 autobus (contre 675 l'année d'avant). Ils avaient des places pour 27.344 personnes, et ont fait 3·5 millions de marches, soit 18·5% de plus qu'en 1938 (3·0 millions).

Le chemin fait par les autobus pendant l'année dernière a représenté 31·7 millions de km (22·8% de plus qu'en 1938), et le nombre total des personnes transportées a été de 68·8 millions, soit 26·7% de plus qu'en 1938.

La consommation des autobus a été de 3·5 millions de kilos pour l'essence, y compris le „motalko“, et de 5·6 millions de kilos pour l'huile brute; ces chiffres dépassent respectivement de 12·2% et de 47·4% ceux de l'année d'avant.

Les recettes brutes desdites entreprises ont été de 25·5 millions de pengős, soit 33·0% de plus qu'en 1938.

*

A felvidéki területsávval és a Kárpát-aljával megnövekedett Magyarországon az 1939. évben 99 vállalat indított autóbusszállatokat az előző évi 94-gyel szemben. Bár az újonnan visszatért országrészek az autóbusszállalatok számát 11-gyel növelték, a régi vállalatok megszűnése miatt az összes vállalatok száma csak öttel multa felül az 1938. évit. A vállalatok közül 26 helyi járatokat (1938-ban 22), 65 helyközi járatokat (1938-ban 62) indított, 8 vállalat pedig (1938-ban 10) nem rendszeres járatokat tartott fenn.

Az autóbusszállalatok naponként átlag 5.108 járatot indítottak, 17·3%-kal többet mint 1938-ban. A kocsik 12.703 km hosszú útvonalon közlekedtek az előző évi 10.171 km-rel szemben. Az útvonalak hossza egy év alatt 24·9%-os növekedést mutat. A forgalmat 828 autóbussz bonyolította le, míg az előző évben 675 kocsit állott üzemben. Az autóbusszokban 27.344 személy részére volt hely, míg az egy évvel azelőtt járatott kocsikban csak 22.844 személy fért el. Az ülőhelyek száma 20.076 (1938-ban 15.973), az állóhelyeké pedig 7.268 (1938-ban 6.871) volt. Az év folyamán a kocsik 3·5 millió menetet végeztek az előző évi 3·0 millióval

lió métermázsas áru, ami 3·5%-kal több az 1938. évi mennyiségnél. A külforgalomban feladott áruk mennyisége 7·0 millió métermázsát tett, ami 14·2%-os növekedést jelent, ezzel szemben a külföldről érkezett áruk mennyiségénél 3·8%-os visszaesés észlelhető.

Ha a külföldre feladott árukat a rendeltetési országok szerint részletezzük, akkor megállapítható, hogy azok 65·4%-át Németországba szállították. Az előző évben Németország aránya kedvezőbb volt, ekkor ugyanis még az egész külföldre feladott mennyiség 79·4%-a irányult oda. A második helyen Románia következik, ahová az összes külföldre feladott áruk 27·9%-át vitték, míg az előző évben csak 8·4%-át szállították ebbe az országba. A Romániába irányult kivitelünk mennyisége egy év alatt majdnem megnégyszereződött s a szállításra került áruk legnagyobb része búza volt, ami Románián át Olaszországba irá-

nyult. Jugoszláviába ment a külföldre feladott áruk 3·6%-a. Jugoszlávia után a forgalom nagysága szerint Szlovákia, majd Bulgária következik.

A külföldről érkezett árukat tekintve megállapítható, hogy azok 55·6%-át Németországban adták fel. A Németországban feladott áruk mennyisége egy év alatt majdnem 100 ezer métermázsával lett kevesebb. Romániából is kevesebb áru érkezett mint az előző évben, a külföldről érkezett áruk 21·2%-át adták fel ebben az országban. A harmadik helyen Szlovákia áll, itt rakták hajóra a külföldről érkezett áruk 10·9%-át. Majd Jugoszlávia következik, ahonnan szintén kevesebb árut hoztak be, mint 1938-ban. A külföldről érkezett áruk 9·1%-át Jugoszláviában adták fel, míg az előző évben az áruk 12·4%-a érkezett innen. Ezután Bulgária következik, ahonnan az előző évi mennyiségnél szintén kevesebb áru érkezett.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Az autóbusszállalatok 1939. évi forgalma.

Les entreprises hongroises d'autobus en 1939.

Résumé. Dans la Hongrie agrandie de la Zone nord et de la Subcarpathie, il y avait en 1939 99 entreprises d'autobus (contre 94 l'année précédente), dont 26 assuraient des services locaux; 65, des services interurbains; 8, des services non réguliers. Le nombre total des services journaliers était en moyenne de 5.108, accusant une augmentation de 17·3% sur celui de 1938.

La longueur des chemins parcourus par les autobus était de 12.703 kilomètres, soit 24·9% de plus que dans l'année précédente. Le trafic était assuré par 828 autobus (contre 675 l'année d'avant). Ils avaient des places pour 27.344 personnes, et ont fait 3·5 millions de marches, soit 18·5% de plus qu'en 1938 (3·0 millions).

Le chemin fait par les autobus pendant l'année dernière a représenté 31·7 millions de km (22·8% de plus qu'en 1938), et le nombre total des personnes transportées a été de 68·8 millions, soit 26·7% de plus qu'en 1938.

La consommation des autobus a été de 3·5 millions de kilos pour l'essence, y compris le „motalko“, et de 5·6 millions de kilos pour l'huile brute; ces chiffres dépassent respectivement de 12·2% et de 47·4% ceux de l'année d'avant.

Les recettes brutes des dites entreprises ont été de 25·5 millions de pengős, soit 33·0% de plus qu'en 1938.

*

A felvidéki területsávval és a Kárpát-aljával megnövekedett Magyarországon az 1939. évben 99 vállalat indított autóbusszállatokat az előző évi 94-gyel szemben. Bár az újonnan visszatért országrészek az autóbusszállalatok számát 11-gyel növelték, a régi vállalatok megszűnése miatt az összes vállalatok száma csak ötten multa felül az 1938. évit. A vállalatok közül 26 helyi járatokat (1938-ban 22), 65 helyközi járatokat (1938-ban 62) indított, 8 vállalat pedig (1938-ban 10) nem rendszeres járatokat tartott fenn.

Az autóbusszállalatok naponként átlag 5.108 járatot indítottak, 17·3%-kal többet mint 1938-ban. A kocsik 12.703 km hosszú útvonalon közlekedtek az előző évi 10.171 km-rel szemben. Az útvonalak hossza egy év alatt 24·9%-os növekedést mutat. A forgalmat 828 autóbussz bonyolította le, míg az előző évben 675 kocsit állott üzemben. Az autóbusszokban 27.344 személy részére volt hely, míg az egy évvel azelőtt járatott kocsikban csak 22.844 személy fért el. Az ülőhelyek száma 20.076 (1938-ban 15.973), az állóhelyeké pedig 7.268 (1938-ban 6.871) volt. Az év folyamán a kocsik 3·5 millió menetet végeztek az előző évi 3·0 millióval

szemben. A menetek száma egy év alatt 18·5%-os növekedést mutat. Az autóbuszok az év folyamán összesen 31·7 millió kilométer utat tettek meg, míg 1938-ban 25·8 millió kilométert futottak be, az emelkedés 22·8%-nak felel meg. Az utasok száma meghaladta a 68·8 milliót, ezzel szemben 1938-ban számuk csak 54·3 millió volt. Az utasok száma egy év alatt 26·7%-kal növekedett. Az év folyamán közlekedett kocsik összesen 3·5 millió kg benzint, illetőleg motalkót és 5·6 millió kg nyersolajat fogyasztottak el. Az előző évvel szemben a benzin-, illetve a motalkófogyasztás 12·2%-os, a nyersolaj pedig 47·4%-os növekedést mutat. Az autóbuszvállalatok gumiabroncsból és tömlőből 5.821 darabot vásároltak, 14·9%-kal többet mint 1938-ban, ezek értéke 1·3 millió pengőt tett, ami 23·1%-kal volt nagyobb az előző évinél. Az autóbuszvállalatok bruttó bevétele 25·5 millió pengőt tett 6·3 millió pengővel, illetőleg 33·0%-kal multa felül az előző évi bevételt.

1. Helyi járatok.

Az 1939. évben a rendszeresen közlekedő helyi járatok száma 3.596 volt (1938-ban 3.125), 15·1%-kal több mint az előző évben. Ezzel szemben az útvonalak hossza

368 km-ről 358 km-re, mintegy 2·7%-kal csökkent. A forgalmat 293 autóbusz látta el (1938-ban 260), melyeknek befogadóképessége 11.862 személy (1938-ban 10.697) volt. Az ülőhelyeken 7.239 utast, az állóhelyeken pedig 4.623 személyt lehetett elhelyezni. A kocsik az év folyamán 2·4 millió menetet végeztek az előző évi 2·1 millióval szemben, a növekedés 12·9%-nak felel meg. A megtett utak hossza 13·1 millió km volt, ami 18·8%-kal multa felül az előző évit. A helyi forgalomban közlekedő autóbuszok az év folyamán összesen 47·7 millió utast szállítottak, 31·0%-kal többet mint 1938-ban.

A helyi forgalom lebonyolításával a fővárosban 1 vállalat, a tj. városokban 7 vállalat, a megyei városokban és községekben pedig 18 vállalat foglalkozott. A fővárosban 203 autóbusz állott üzemben az előző évi 187-tel szemben. A kocsik közül 201-nek befogadóképessége 24 személynél nagyobb volt. A tj. városokban 52 autóbusz közlekedett, 17-tel több mint az előző évben. A megyei városokban viszont 38 kocsit szállított utasokat, ugyanannyit mint az előző évben. A helyi forgalomban járatott autóbuszok közül 253 magyar gyártmányú, 13 amerikai, 9 német, 9 cseh, 5 francia és 4 olasz márkájú volt.

1. Az autóbuszvállalatok forgalma.¹⁾ — Services des entreprises d'autobus.¹⁾

Megnevezés Désignation des services	A közlekedett járatok Services		A forgalmi időszak tartama — Durée du fonctionnement des services			A vállalatok gépjárműveinek Véhicules à moteur des entreprises			Az év folyamán Nombre, pour chacune des années envisagées,			
	száma naponta — leur nombre par jour	útvonalainak hossza km-ben — longueur des lignes, kilom.	1—3 de 1 à 3	4—6 de 4 à 6	7—12 de 7 à 12	darabszáma — leur nombre	befogadóképessége — leur capacité de contenance		száma des services	által megtett út hossza km-ben — des kilom. faits	szállított utasok száma des voyageurs transportés	
			hónap — mois				ülőhely p.aces assises	állóhely places debout				
Helyi járatok Services locaux	1938 1939	3.125 3.596	368 358	1 1	2 2	19 23	260 293	6.528 7.239	4.169 4.623	2.141.958 2.417.917	11.020.697 13.091.678	36.432.230 47.712.787
Helyközi járatok Services inter-urbains	1938 1939	1.231 1.512	9.803 12.345	2 1	1 2	59 62	371 494	8.351 11.808	2.626 2.586	810.216 1.086.493	14.091.844 17.973.968	17.621.012 20.839.275
Nem rendszeres járatok — Services extraord.	1938 1939	— —	— —	— —	— —	— —	44 41	1.094 1.029	76 59	14.915 11.920	677.447 596.778	267.125 289.225
Együtt Ensemble	1938 1939	4.356 5.108	10.171 12.703	3 2	3 4	78 85	675 828	15.973 20.076	6.871 7.268	2.967.089 3.516.330	25.789.988 31.662.424	54.320.367 68.841.287
Ebből budapesti helyi járatok Dont services locaux à Budapest	1938 1939	2.493 2.972	135 135	— —	— —	1 1	187 203	5.108 5.410	3.772 4.090	1.733.313 1.923.360	9.282.452 11.316.045	32.647.071 43.066.473

¹⁾ 1938 és 1939-ben 4 vállalat adatai nélkül, amelyek közül 1938-ban 1, 1939-ben 3 nem működött.

¹⁾ En 1938 et 1939. Non compris 4 entreprises. Parmi celles-ci, 1 ne fonctionnait pas en 1938 et 3 ne fonctionnaient pas en 1939.

A fővárosban és a vidéki városokban és községekben közlekedett helyi járatok forgalmát az alábbi táblázat részletezi:

	Év	Helyi járat		
		Évi menetek száma	Megtett utak hossza km	Szállított utasok száma
Budapest	1938	1,733.313	9,282.452	32,647.071
	1939	1,923.360	11,316.045	43,066.473
Vidék . .	1938	408.645	1,738.245	3,785.159
	1939	494.557	1,775.633	4,646.314

A fővárosban közlekedett autóbuszok az 1939. évben 11·0%-kal több menetet végeztek és 21·9%-kal hosszabb utat tettek meg, mint az előző évben, a szállított utasok száma pedig 31·9%-os növekedést mutat. A vidéki városokban és községekben a helyi forgalmat lebonyolító autóbuszok az év folyamán 21·0%-kal több menetet indítottak és a kocsik 2·2%-kal hosszabb utat tettek meg, mint 1938-ban, a szállított utasok száma pedig 22·8%-kal volt több.

A helyi forgalomban közlekedett autóbuszok 0·4 millió kg benzint, illetőleg motalkót és 3·4 millió kg nyersolajat használtak fel üzemanyagul. A benzin, illetőleg motalkó mennyisége 4·7%-kal, a nyersolajé pedig 19·0%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget. Az év folyamán 2.068 darab gumiabroncsot és tömlőt vásároltak 530 ezer pengő értékben. A vállalatok 12·9 millió pengő bevételt mutattak ki, 24·5%-kal többet mint az előző évben.

2. Helyközi járatok.

A rendszeresen közlekedő helyközi autóbusz-járatok száma 1.512 volt (1938-ban 1.231), 22·8%-kal több mint az előző évben. A kocsik 12.345 km hosszú útvonalon közlekedtek (1938-ban 9.803 km). Az útvonalak hossza egy év alatt 25·9%-os növekedést mutat. A helyközi vonalakon a forgalmat 494 autóbusz látta el az előző évi 371 kocsival szemben. Az autóbuszok közül 364 a tj. városokban (1938-ban 251), 130 pedig (1938-ban 120) a vidéken bonyolí-

2. Az autóbuszvállalatok üzemanyagfogyasztása és évi nyers bevétele.¹⁾

Consommation de matières et recettes brutes des entreprises d'autobus.¹⁾

Megnevezés Services	száma Nombre des entre- prises d'auto- bus	A v á l l a l a t o k				évi nyers (brutto) bevétele Recettes brutes des entreprises P — pengős	
		által az év folyamán elhasznált Elles ont utilisé au cours de l'année :					
		benzin, ill. ben- zin szeszkeverék essence et mé- lange d'essence et d'alcool:	nyersolaj huile brute:	gumiabroncsok pneumatiques :			
				db száma ²⁾ en nombre abs. ²⁾	értéke ²⁾ valeur ²⁾ P — pengős		
mennyisége kg-ban — kilos							
Helyi járatok — Services locaux	1938	22	³⁾ 413.869	³⁾ 2,890.847	1.765	364.772	10,383.915
	1939	26	433.501	3,438.969	2.068	529.772	12,924.354
Helyközi járatok — Ser- vices interurb.	1938	62	³⁾ 2,502.791	896.740	3.052	599.886	8,255.044
	1939	65	2,876.914	2,117.711	3.556	676.208	11,955.469
Nem rendszeres járatok — Services extraord.	1938	10	176.030	11.656	248	57.069	545.925
	1939	8	158.891	44.992	197	52.071	640.213
Együtt — Ensemble . . .	1938	94	³⁾ 3,092.690	³⁾ 3,799.243	5.065	1,021.727	19,184.884
	1939	99	3,469.306	5,601.672	5.821	1,258.051	25,520.036

¹⁾ 1938 és 1939-ben 4 vállalat adatai nélkül, amelyek közül 1938-ban 1, 1939-ben 3 nem működött.

¹⁾ *En 1938 et 1939. Non compris 4 entreprises. Parmi celles-ci, 1 ne fonctionnait pas en 1938 et 3 ne fonctionnaient pas en 1939.*

²⁾ Köpeny és tömlő együtt. — *Enveloppes et chambres à air.*

³⁾ Helyesbített adat. — *Chiffres rectifiés.*

totta le a forgalmat. Az autóbuszok befogadóképessége 14.394 személy (1938-ban 10.977), melyből 11.808 ülőhely és 2.586 pedig állóhely volt. A helyközi vonalakon közlekedett autóbuszok az 1939. évben összesen 1·1 millió menetet végeztek, 34·1 %-kal többet mint az előző évben. A kocsik összesen 18·0 millió km utat tettek meg, itt az emelkedés 27·5 %-ot tesz, továbbá 20·8 millió utast szállítottak, 18·3 %-kal többet mint 1938-ban.

Helyközi járatokat a fővárosban 3 vállalat, Győrött, Pécsen 2—2 vállalat, Miskolcon, Sopronban és Szegeden 1—1 vállalat tartott fenn. A vármegyék közül a legtöbb helyközi autóbuszjáratot Pest vármegyében és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében indították, ahol 14, illetve 5 vállalat működött. A fővárosnak a környékével való forgalmát 111 kocsival látta el. A fővárosi kocsik közé vehető ezenkívül a Mávautnak a 210 autóbusza is, amelyek legnagyobb része azonban nem a fővárosban és környékén közlekedett, hanem az ország különböző vidékein. Az ily módon a fővárosnál kimutatott kocsik mindegyike 24 személynél nagyobb befogadóképességű. A tj. városokban 7 autóbuszvállalat tartott fenn helyközi járatokat, ezek kocsijai közül 39 db 24 személynél nagyobb befogadóképességű. A vidéken székelő vállalatok 130 autóbusszal látták el a helyközi forgalmat. Ezek közül 46 kocsiba 24 személynél több fér el, 66 kocsinak a befogadóképessége 17—24 személyű. A helyközi járatokat fenntartó kocsik közül 356 magyar, 69 német, 27 cseh, 19 amerikai, 12 francia, 9 olasz, 1 angol és 1 pedig spanyol gyártmányú volt.

A helyközi járatokon közlekedő autóbuszok az 1939. évben üzemanyagul elhasználtak 2·9 millió kg benzint, illetve motalkót és 2·1 millió kg nyersolajat. Az elhasznált benzin, illetőleg motalkó mennyisége egy év alatt 14·9 %-os, a nyersolajé pedig 136·2 %-os emelkedést mutat. Az autóbuszok részére az év folyamán 3.556 gumibroncsot és tömlőt vásároltak 676 ezer pengő értékben. A helyközi autóbuszvállalatok bruttó bevétele az 1939. évben majdnem 12 millió pengőt tett és így 44·8 %-kal multa felül az előző évit.

3. Nem rendszeres járatok.

Nem rendszeres járatokat az 1939. évben 8 vállalat (1938-ban 10) indított, amelyek összesen 41 kocsival (1938-ban 44) rendelkeztek. A nem rendszeres autóbuszjáratokat végző kocsik az év folyamán 11.920 menetet, 20·1 %-kal kevesebbet teljesítettek mint 1938-ban. A megtett utak hossza 597 ezer km volt, 11·9 %-kal kevesebb az előző évinél. Az év folyamán a kocsik összesen 289 ezer utast szállítottak, ami 8·3 %-os emelkedésnek felel meg. A nem rendszeres járatok autóbuszai 159 ezer kg benzint, illetőleg motalkót és 45 ezer kg nyersolajat használtak el az előző évi 176 ezer, illetve 12 ezer kg-mal szemben. A vállalatok az év folyamán 197 darab gumibroncsot és tömlőt vásároltak 52 ezer pengő értékben. A vállalatok bruttó bevétele 640 ezer pengőt tett, ami az előző évvel szemben 17·3 %-os emelkedést jelent.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Egyenesadók az 1927—1938. években.

Les impôts directs hongrois en 1927—38.

Résumé. Notre statistique des impôts classe les charges publiques en trois grandes catégories: 1. impôts directs, 2. impôts indirects, 3. contribution pour assurance sociale.

En Hongrie, avant la crise économique, les charges publiques ont atteint leur maximum en 1929, où elles se sont élevées à 1.222 millions de pengős. Depuis, les recettes dues à ces charges diminuaient pendant plusieurs années, et étant tombées au plus bas en 1933, elles se mirent à fort augmenter, montant à 1.234 millions de pengős en 1937 et à 1.302 millions en 1938. De sorte que pendant ces deux dernières années-là, elles étaient supérieures à ce qu'elles étaient en 1929.

Au cours de la crise, la proportion des impôts directs à l'ensemble des charges publiques grandissait toujours. Plus la crise progressait, plus on voyait augmenter cette proportion, qui s'est élevée en 1932 à 44·8%, contre 36·2% en 1928. Ceci tenait à plusieurs causes. L'une de ces causes, c'était que, relativement, les impôts directs sont moins sensibles que les impôts indirects aux changements des conjonctures économiques; on sait que les impôts indirects se ressentent immédiatement de la diminution de la production et de la consommation. D'autre part, les impôts directs furent fort augmentés en 1930—33 pour assurer l'équilibre financier de l'Etat, et ces augmentations ont en effet contre-balancé dans une grande mesure l'effet de la crise sur les recettes publiques. Ajoutons à cela que les impôts directs étaient recouverts avec plus de soin qu'auparavant.

Pendant la crise, les impôts indirects ne furent fort augmentés que pour la taxe sur le chiffre d'affaires. Mais malgré cela, cette taxe ne produisait pas beaucoup alors; sous ce rapport, les recettes grandissaient fortement après 1934 seulement. Quant aux recettes provenant des droits de douane, elles ont, naturellement, le plus baissé, pour des raisons connues, pendant la période considérée.

Pour la proportion des recettes dues aux impôts directs et indirects en 1928—38, voyez le tableau ci-contre.

Ces chiffres montrent nettement combien différemment réagissaient les recettes dues aux impôts directs et celles d'impôts indirects contre les circonstances économiques de la période considérée. On voit encore par eux quelle lourde charge fut mise pendant la crise sur les contribuables soumis aux impôts directs, pour maintenir

Années	Impôts directs	Impôts indirects
	indice des recettes (1928=100)	
1928	100·0	100·0
1929	104·0	93·3
1930	101·9	80·8
1931	105·7	72·8
1932	102·9	68·3
1933	101·8	67·3
1934	98·5	74·9
1935	99·9	78·2
1936	106·8	85·1
1937	110·4	90·4
1938	116·4	95·3

l'équilibre financier de l'Etat. Les recettes provenant des impôts indirects ont, malgré les mesures rigoureuses prises à cet égard, fort baissé, indiquant une grande réduction du train de vie des gens, due à l'aggravation de la situation économique; tandis que les recettes dues aux impôts directs se maintenaient, le plus souvent, au-dessus de leur niveau de 1928, ce qui n'était possible qu'en augmentant extrêmement l'imposition.

En 1928, d'après les documents publiés dans le texte hongrois, il revenait des charges publiques par habitant 143·09 pengős, notamment 51·76 p. d'impôts directs, 84·51 p. d'impôts indirects et 6·82 p. de contribution à l'assurance sociale. Depuis, la population augmentant toujours, la charge publique par habitant diminuait pendant quelques années et elle est tombée au plus bas en 1933 (114·12 pengős), pour se relever en 1938 avec 143·68 p., somme presque tout à fait égale à celle de 1928, au niveau de 1929. — En 1938, de la charge publique par habitant, il revenait 56·67 pengős aux impôts directs, 75·73 p. aux impôts indirects et 11·28 p. à la contribution pour assurance sociale. On voit par là que la somme payée pour l'assurance sociale représentait une charge considérable.

Les tableaux ci-dessous offrent sur l'imposition des renseignements détaillés.

*

A pénzügyminisztérium által kiadott hivatalos adóstatisztika legújabb kötete, mely az 1938. év adatait ismertette, csak nemrégiben, az 1940. év vége felé jelent meg. Tekintettel arra, hogy az 1938. év

hazánk történetében is egy lezártnak tekinthető korszak határvonáé tekinthető, célszerűnek látszik az adózás terén is az erről az időszakról rendelkezésre álló adatokat összefoglalni.

A hivatalos adóstatistika az 1927. évvel kezdődik. Azóta egészen 1938-ig az adatok évről-évre rendelkezésre állanak. Az anyag annyiban nem egyöntetű, hogy az első évekről (különösen a legelső 1927. évről) csak gyérebb adataink vannak, az adóstatistika fokozatos fejlesztése következtében. Ez magában véve nem kifogásolható, mert hiszen minden újonnan bevezetett folyamatos statisztikai munkát csak az időnkint szerzett tapasztalatok és felmerült kívánalmak figyelembevételével, szerves és fokozatos fejlődés útján érheti el a tökéletességnek azt a fokát, amely után bizonyos megállapodottság következhetik be — legalább is egy időre —, mert az állandó fejlődés és tökéletesülés törvénye alól semmiféle folyamatos statisztikai munkát sem lehet kivétel az elavulás veszélye nélkül, legkevesebb az adóstatistika. Ebből a szempontból legfeljebb az a kíváncsóság merülhet fel, hogy az adatokat jobban részletező későbbi kötetekben egyes, az összehasonlítás szempontjából fontosabb adatok visszamenőleg pótolassanak. Adóstatistikánkban ez nem történt meg s ez kétségkívül kár, mert használhatóságát nagymértékben emelte volna.

Ismeretes, hogy az adózás kérdésével elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozó szakemberek nagy előszereettel támadják mindenféle szempontból a pénzügyminisztérium adóstatistikáját, dicsérő szó pedig ritka, mint fehér holló. Nem szándékunk ezekkel a kritikákkal e helyen bővebben foglalkozni, le kell szögeznünk azonban a teljes tárgyilagosság szemmel tartásával a következőket:

Senki sem vonhatja kétségbe, hogy az adóstatistikának immár testes kötetű növekedett füzetében rendkívül bőséges, részletes és igen értékes anyag áll rendelkezésre, amely nem marad el más, hosszú multra visszatekinthető statisztikai ágazataink anyaga mögött s általában nem szorul háttérbe a külföldi hasonló munkálatokkal szemben sem. Az ellene emelhető kifogások elsősorban technikai természetűek, ezek a kifogások azonban — sajnos — elég súlyos természetűek. Hiányzik elsősorban az átfogó koncepció, hogy az

összetartozó adatok lehetőleg egymás mellett, könnyen áttekinthetően összefoglalassanak. A kutatóknak sokszor csak a véletlen jön segítségére, hogy a táblázatok tömegében egyes, már meg nem lévők tekintett adatokat valami eldugott helyen végül is felfedezzen. A táblázatok szerkesztése gyakran roppant nehézkes (l. pl. a társulati adó részletezését!), nehéz és idegölő munkába kerül a keresett adatok kihalászása és közös nevezőre hozatala. És emellett — ami szintén nagyon fontos volna — teljesen hiányzanak a több évre visszatekintő és legalább a főeredményeket összefoglaló táblázatok. Ez már csak azért is kívánatos lenne, hogy az időnkint szükségesnek mutató utólagos korrekciók ily formában közölve elkerülhetővé tennék azt, hogy — legalább a főeredmények tekintetében — ne legyen szükséges az egyes kötetekből kivett adatokat mindig újra behasonlítani a következővel, hogy nem történt-e utólagos korrekció? E sorok írója saját tapasztalatából mondhatja, hogy bizony fáradságos munka volt az adóstatistika kötetei alapján az alább következő összefoglaló táblázatok összeállítását és az csak az adóstatistika táblázatainak igen beható tanulmányozása után sikerült. Mellőzve a további taglalást, bizvást megállapíthatjuk adóstatistikánk jellegzetességét: rendkívül értékes és bőséges anyag, ezzel szemben technikai hiányosságok, amelyek az értékes adatok felhasználását megnehezítik.

Hogy az adóstatistikával szemben az anyag szempontjából is mindúntalan újabb kívánalmak jelentkeznek, azt nem lehet általában a meglévő anyag hiányosságának tulajdonítani, mert olyan statisztikát még nem találtak fel, amely mindig minden támasztható követelményeknek meg tudott volna felelni. A fejlődés rendes útjára tartozik, hogy a felmerülő új kívánalmak lehetőség szerint figyelembe véssenek s ebből a szempontból az eddig elért eredmények alapján adóstatistikánk nem tehető szemrehányás.

Az azonban feltétlenül kívánatos volna, hogy az adóstatistika füzetei gyorsabban jelenjenek meg. Az 1938. évi adatok közel két év után láttak csak napvilágot, s egészen bizonyos, hogy ezt a hosszú időközt alaposan meg lehetne rövidíteni.

Az alább közlendő adatok áttekinthetően igyekeznek összefoglalni az adósta-

1. A közterhek alakulása az 1927—1938.
Variations des charges publiques en 1927—38.

	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.
Földadó	41.755	38.894	37.766	31.191	29.367	27.696
Házadó	57.892	68.255	68.162	73.380	82.899	89.257
Kereseti adó:						
a) általános	26.938	28.262	27.625	25.738	23.931	18.975
b) alkalmazottak kereseti adója	19.324	22.315	22.873	22.741	21.244	16.937
Társulati adó:						
a) társulati adó	13.404	19.863	21.186	21.275	16.023	14.608
b) tantiém adó	—	—	—	—	—	—
c) hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz	—	—	—	—	—	—
Jövedelemadó	45.043	44.955	44.213	42.189	45.992	43.449
Vagyonadó	13.506	12.805	12.896	12.260	10.974	17.560
Alkalmazottak különadója	—	—	—	—	19.402	23.031
Nyilvános betegápolási pótagó	22.310	25.770	24.481	24.615	21.092	20.667
Rokkantellátási adó:						
a) általános	9.255	11.186	10.066	10.597	9.379	7.095
b) alkalmazottak rokkantellátási adója	—	—	—	—	—	894
Gépjárművek közúti adója	—	3.045	4.045	4.457	4.415	3.841
Vármegyei pótagó	14.141	14.834	14.784	14.946	13.976	12.068
Útagó	26.981	13.148	11.757	13.393	12.083	11.200
Ebagó	1.742	1.751	1.639	1.583	1.273	1.204
Községi pótagó	43.415	51.778	59.207	58.886	65.796	62.150
Közmunkaváltság	—	15.493	15.199	14.504	13.935	13.187
Kereskedelmi és iparkamarai illeték	1.493	1.844	2.178	1.615	1.284	1.098
Mezőgazdasági kamarai illeték	857	849	777	758	698	642
Vízszabályozási járulék	8.395	8.706	8.743	9.359	8.117	6.541
Párbérváltság, egyházi adók	8.172	21.859	22.949	23.069	21.464	19.968
Vegyes adók	18.136	35.345	47.837	42.553	42.593	41.524
Kéményseprési díj ²⁾	—	—	—	—	—	—
<i>Egyenes adók összesen . . . . .</i>	<i>372.759</i>	<i>440.957</i>	<i>458.383</i>	<i>449.109</i>	<i>465.937</i>	<i>453.592</i>
Forgalmi adók	175.560	169.674	144.333	110.126	94.851	104.201
Illetékek	190.971	155.667	159.199	153.866	138.749	136.389
Fogyasztási adók	131.852	137.186	136.778	126.913	116.405	113.006
Vámok	165.271	152.074	126.705	101.697	78.478	47.073
Jövedékek	92.408	105.445	104.933	89.527	95.863	91.284
<i>Közvetett adók összesen . . . . .</i>	<i>756.062</i>	<i>720.046</i>	<i>671.948</i>	<i>582.129</i>	<i>524.346</i>	<i>491.953</i>
<i>Összesen . . . . .</i>	<i>1,128.821</i>	<i>1,161.003</i>	<i>1,130.331</i>	<i>1,031.238</i>	<i>990.283</i>	<i>945.545</i>
OTI	—	52.868	74.878	67.119	61.050	55.064
MABI	—	5.241	16.988	16.274	15.676	13.264
OMBI	—	—	—	—	—	—
<i>Társadalombiztosító intézetek összesen . . . . .</i>	<i>—</i>	<i>58.109</i>	<i>91.866</i>	<i>83.393</i>	<i>76.726</i>	<i>68.328</i>
Főösszeg	—	1,219.112	1,222.197	1,114.631	1,067.009	1,013.873

¹⁾ 1927-ben a közmunkaváltság az útagóval egy összegben van kimutatva.

²⁾ 1933-ig bezárólag a kéményseprési díj a vegyes adók között van kimutatva.

tisztika 1927—1938. évi eredményeit. Ez annál is inkább szükségesnek látszik, mert ily összefoglalás eddig még sehohsem jelent meg, magából az adóstatisztikából pedig hiányoznak a visszatekintő táblázatok. Csak az egyenesadókról lesz szó, elsősorban az állami egyenesadókról, a többi közterhek főadatai csak összehasonlítás végett és csak az összes közterhek és a fejenkinti

közteher összefoglaló táblázataiban szerepelnek.

Az adatok általában változatlanul vannak az adóstatisztika füzetekből átvéve, mindazonáltal néhány kivétellel. Így az adózók számának és a fejenkinti köztehernek az összes népességhez való viszonyszámai az egész vonalon át vannak dolgozva a Statisztikai Hivatal által minden

években. 1000 P (A lerovási eredmények szerint).

(En 1000 pengős et d'après les impôts et taxes payés).

1933.	1934.	1935.	1936.	1937.	1938.	
30.815	29.896	30.894	34.223	33.535	34.228	Impôt foncier
86.074	82.157	79.011	78.103	77.483	73.618	Impôt sur les maisons
						Impôt sur le gain :
17.513	16.169	16.212	17.396	18.510	20.371	a) général
14.709	14.395	14.972	15.762	16.719	18.143	b) payable par les employés
						Impôt sur les Sociétés :
11.751	11.593	11.017	12.820	17.726	22.238	a) impôt sur les Sociétés
—	—	1.155	1.345	1.647	1.940	b) impôt sur les tantièmes
—	4.559	4.625	4.684	4.711	4.603	c) contribution au Fonds de secours pour agriculteurs
37.466	34.307	35.070	38.677	44.156	50.369	Impôt sur le revenu
16.649	15.828	15.752	16.437	16.889	20.030	Impôt sur la fortune
22.360	23.694	24.805	26.412	25.066	24.197	Impôt spécial des employés
21.418	20.730	21.276	22.612	23.603	25.112	Taxe additionn. pour l'hospitalisat. d'indigents
						Impôt pour les invalides :
13.174	12.507	12.989	13.772	14.724	15.971	a) général
1.446	1.626	1.753	1.863	2.005	2.075	b) payable par les employés
4.556	3.908	3.246	3.334	3.475	3.624	Impôt de route sur les véhicules à moteur
16.428	14.938	15.854	17.672	18.164	19.403	Taxe additionn. départementale
13.304	11.432	11.589	12.322	13.001	14.006	Taxe pour les routes
1.227	1.247	1.215	1.285	1.344	1.359	Taxe sur les chiens
56.490	54.000	52.669	57.151	58.354	63.253	Taxe additionn. communale
13.239	16.109	15.712	17.408	17.255	16.147	Rachat pour travaux d'utilité publique
1.084	901	939	1.064	1.265	1.590	Taxe pour les Chamb. de Commerce et d'Ind.
808	776	827	895	947	1.001	Taxe pour les Chambres d'Agriculture
6.778	4.115	5.885	7.578	8.091	8.330	Contribution pour régularisat. des eaux
18.891	18.269	20.201	21.644	23.109	23.694	Taxe et impôts ecclésiast.
42.865	38.373	39.692	43.483	41.921	45.039	Taxes mixtes
—	2.709	2.903	3.043	3.137	3.084	Taxe sur les cheminées ²⁾
449.045	434.238	440.263	470.985	486.837	513.425	Ensemble des impôts directs
103.201	146.983	149.924	169.967	193.495	194.971	Taxes sur le chiffre d'affaires
132.497	128.890	131.184	143.936	151.525	160.281	Droits
110.193	115.131	118.191	131.960	133.415	148.106	Impôts de consommation
45.633	48.796	57.877	58.401	62.929	60.918	Taxes de douane
93.266	99.222	105.794	108.279	109.439	121.849	Régies
484.790	539.022	562.970	612.543	650.803	686.125	Ensemble des impôts indirects
933.835	973.260	1,003.233	1,083.528	1,137.640	1,199.550	En tout
58.883	59.876	61.511	68.739	79.748	82.122	Institut Nat. d'Assurance Soc.
12.932	12.119	11.723	14.273	15.276	16.429	Inst. d'Assur. des Employés Privés
—	412	419	432	878	3.658	Institut Nat. d'Assur. Agricole
71.815	72.407	73.653	83.444	95.902	102.209	Ensemble des assurances sociales
1,005.650	1,045.667	1,076.886	1,166.972	1,233.542	1,301.759	Total général

¹⁾ Pour 1927, rachat pour travaux d'utilité publique et taxe pour les routes, réunis. — ²⁾ Jusqu'en 1933 inclusivement, cette taxe est comprise dans les taxes mixtes.

évre vonatkozólag, az év közepére kiszámított népesség adatai alapján. E téren különösen a tárgyalt időszak első éveiben észlelhető az adóstatisztikánál némi bizonytalanság s az egyöntetűség kedvéért egységes alapon az összes ily természetű arányszámokat át kellett dolgozni. Jelentősebb korrekciót kellett végrehajtani az összes közterhek összehasonlító tábláza-

tainál (l. az 1. és 2. sz. táblázatokat) az 1927—1930. évekről, mert ezekben az években az adóstatisztika az összes és fejenkénti átlagos közteher kiszámításánál az állami jövedékek bruttó eredményeit vette számításba, míg a többi években — helyesen — a nettó eredményeket. Táblázatainkban egyöntetűen a nettó eredmények vannak végig beállítva s ez termé-

szetesen a mondott években eléggé jelentősen befolyásolta a fejenkinti közteher végső összegét. Az adóstatistikánál utóbb végrehajtott javítások vagy változtatások természetesen minden egyes évnél keresztül vezetettek.

A következőkben az összefoglaló rész ismerteti az összes, az adóstatistika által egyenesadó jellegűnek tekintett szolgáltatásokat összefoglaló táblázatokban, tehát

nemcsak az állami, hanem a községi, városi, megyei stb. adókat is. Az összefoglaló rész után következik az állami egyenesadóknak, mint legfontosabb alap-adóknak részletes ismertetése.

Miután adatok csak az 1938. év végéig állanak rendelkezésre, az összes közölt adatok természetesen csak a trianoni Magyarország volt területére vonatkoznak.

2. Fejenkinti adóteher pengőben. — Charges publiques par habitant, en pengős.

Részletezés — Détails	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Földadó — <i>Impôt foncier</i>	4·93	4·56	4·40	3·61	3·37	3·16	3·50	3·37	3·46	3·82	3·72	3·78
Házadó — <i>Impôt sur les maisons</i>	6·85	8·01	7·94	8·48	9·51	10·18	9·77	9·26	8·86	8·71	8·60	8·13
Kereseti adó — <i>Impôt sur le gain</i> :												
<i>impôt</i> { a) általános — <i>général sur le gain</i>	3·19	3·32	3·22	2·98	2·73	2·17	1·99	1·82	1·82	1·94	2·05	2·25
b) alkalmazottak kereseti adója — <i>sur le gain, payable par les employés</i>	2·29	2·62	2·67	2·63	2·44	1·93	1·67	1·62	1·68	1·76	1·86	2·00
Társulati adó — <i>Impôt sur les Sociétés</i> :												
a) társulati adó — <i>impôt sur les Sociétés</i>	1·59	2·33	2·47	2·46	1·84	1·67	1·34	1·31	1·23	1·43	1·97	2·45
b) tantiémadó — <i>impôt sur les tantièmes</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	0·13	0·15	0·18	0·21
c) hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz — <i>contribution au Fonds de secours pour agriculteurs</i>	—	—	—	—	—	—	—	0·52	0·52	0·52	0·52	0·51
Jövedelemadó — <i>Impôt sur le revenu</i>	5·33	5·28	5·15	4·88	5·28	4·96	4·25	3·87	3·93	4·31	4·90	5·56
Vagyonadó — <i>Impôt sur la fortune</i>	1·60	1·50	1·50	1·41	1·26	2·00	1·89	1·78	1·77	1·83	1·87	2·21
Alkalmazottak különadója — <i>Impôt spécial des employés</i>	—	—	—	—	2·22	2·63	2·54	2·67	2·78	2·95	2·78	2·67
Nyilvános betegápolási pótdadó — <i>Taxe additionn. pour l'hospitalisation, d'indigents</i>	2·64	3·02	2·85	2·85	2·42	2·36	2·43	2·34	2·38	2·52	2·62	2·77
Rokkantellát. adó — <i>Impôt pour l'entretien des inval.</i> :												
a) általános — <i>général</i>	1·09	1·31	1·17	1·21	1·08	0·81	1·50	1·41	1·46	1·54	1·63	1·76
b) alkalmazottak rokkantellátási adója — <i>payable par les employés</i>	—	—	—	—	—	0·10	0·16	0·18	0·20	0·20	0·22	0·23
Gépjárművek közúti adója — <i>Impôt de route sur les véhicules à moteur</i>	—	0·36	0·47	0·52	0·51	0·44	0·52	0·44	0·36	0·37	0·39	0·40
Vármegyei pótdadó — <i>Taxe additionn. départementale</i>	1·67	1·74	1·72	1·73	1·60	1·38	1·86	1·68	1·78	1·97	2·01	2·14
Útdadó — <i>Taxe pour les routes</i>	1) 3·19	1·54	1·37	1·54	1·39	1·28	1·51	1·29	1·30	1·38	1·44	1·55
Ebadó — <i>Taxe sur les chiens</i>	0·20	0·21	0·19	0·18	0·15	0·14	0·14	0·14	0·14	0·14	0·15	0·15
Községi pótdadó — <i>Taxe additionn. communale</i>	5·14	6·08	6·90	6·81	7·55	7·09	6·41	6·09	5·90	6·37	6·47	6·98
Közmunkaváltság — <i>Rachat pour travaux d'utilité publique</i>	1)	1·82	1·77	1·68	1·60	1·50	1·50	1·82	1·76	1·94	1·91	1·78
Kereskedelmi és iparkamarai illeték — <i>Taxe pour les Chambres de Commerce et d'Industrie</i>	0·18	0·22	0·25	0·19	0·15	0·13	0·12	0·10	0·11	0·12	0·14	0·18
Mezőgazdasági kamarai illeték — <i>Taxe pour les Chambres d'Agriculture</i>	0·10	0·10	0·10	0·09	0·08	0·07	0·09	0·09	0·09	0·10	0·11	0·11
Vízszabályozási járulék — <i>Contribution pour régularisation des eaux</i>	0·99	1·02	1·02	1·08	0·93	0·74	0·77	0·46	0·66	0·85	0·90	0·92
Párbérváltság, egyházi adók — <i>Taxe et impôts ecclésiast.</i>	0·97	2·57	2·67	2·67	2·46	2·28	2·14	2·06	2·26	2·41	2·56	2·62
Vegyes adók — <i>Taxes mixtes</i>	2·15	4·15	5·57	4·92	4·89	4·74	4·86	4·33	4·45	4·85	4·65	4·97
Kéményseprési díj ²⁾ — <i>Taxe sur les cheminées</i> ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	10·31	0·32	0·34	0·35	0·34
Egyenesadók összesen — Ensemble des impôts directs	44·10	51·76	53·40	51·92	53·46	51·76	50·96	48·96	49·35	52·52	54·00	56·67
Forgalmi adók — <i>Taxes sur le chiffre d'affaires</i>	20·77	19·92	16·82	12·73	10·88	11·89	11·71	16·57	16·81	18·95	21·47	21·52
Illetékek — <i>Droits</i>	22·59	18·27	18·55	17·79	15·92	15·56	15·04	14·53	14·70	16·05	16·81	17·69
Fogyasztási adók — <i>Impôts de consommation</i>	15·59	16·10	15·94	14·68	13·36	12·90	12·50	12·98	13·25	14·72	14·80	16·35
Vámok — <i>Taxe de douane</i>	19·55	17·85	14·76	11·76	9·00	5·37	5·18	5·50	6·49	6·51	6·98	6·72
Jövedékek — <i>Régies</i>	10·93	12·37	12·23	10·35	11·00	10·42	10·58	11·19	11·86	12·08	12·14	13·45
Közvetett adó stb. összesen — Ensemble des impôts indirects, etc.	89·43	84·51	78·30	67·31	60·16	56·14	55·01	60·77	63·11	68·31	72·20	75·73
Összesen: — En tout.	133·53	136·27	131·70	119·23	113·62	107·90	105·97	109·73	112·46	120·83	126·20	132·40
OTI — <i>Institut Nat. d'Assurance Soc.</i>	—	6·21	8·72	7·76	7·00	6·28	6·68	6·75	6·90	7·67	8·84	9·07
MABI — <i>Institut d'Assur. des Employés Privés</i>	—	0·61	1·98	1·88	1·80	1·51	1·47	1·37	1·31	1·59	1·70	1·81
OMBI — <i>Institut Nat. d'Assur. Agricole</i>	—	—	—	—	—	—	—	0·05	0·05	0·05	0·10	0·40
Társadalombiztosító intézetek összesen — <i>Ensemble des assurances sociales</i>	—	6·82	10·70	9·64	8·80	7·79	8·15	8·17	8·26	9·31	10·64	11·28
Főösszeg: — Total général.	—	143·09	142·40	128·87	122·42	115·69	114·12	117·90	120·72	130·14	136·84	143·68

1) 1927-ben a közmunkaváltság az útdóval egy összegben van kimutatva. — *Pour 1927, rachat pour travaux d'utilité publ. et taxe pour les routes, réunis.*

2) 1933-ig bezárólag a kéményseprési díj a vegyes adók között van kimutatva. — *Jusqu'en 1933 inclusivement, cette taxe est comprise dans les taxes mixtes.*

Az egyenesadók összefoglaló adatai.

Az összes közterhek alakulását az 1927—1938. években az 1. sz. táblázat foglalja magában. Nincs helye itt vitatni azt, hogy az adóstatistika összeállításai valóban megfelelnek-e teljes tökéletességgel az összes közterhek fogalmának, miután szándékunk egyszerűen összefoglalni az adóstatistika adatait. Az adóstatistika a közterheket három főcsoportban összefoglalva közli, még pedig: 1. Egyenesadók, 2. Közvetett adók, 3. Társadalom biztosítási járulékok. Az utóbbi csak 1928-tól kezdve van meg. Az egyenesadók csoportjában mindenfajta oly szolgáltatás szerepel, melyet közhatóságaink egyenesadónak tekintenek. Az adóstatistika kritikusai már gyakran kifejtették, hogy ezek között számos olyan szolgáltatás akad, melynek nincs helye az egyenesadók között (kamara-illetékek, vízdíj, kéményseprési díj stb.). Ez igaz is, de ezzel a kérdéssel feltett célunkhoz képest nem foglalkozunk, hiszen nem lehet vállalkozni az adatok messzemenő átdolgozására. A közvetett adók című csoport tulajdonképpen gyűjtő név, melyben a forgalmi és fogyasztási adókon, tehát a szoros értelemben vett közvetett adókon kívül az illetékek, a vámok és a jövedékek is szerepelnek. A társadalombiztosítási járulékok csoportjában az OTI, MABI és az OMBI részére fizetett szolgáltatásokat találjuk.

A válság előtt az így értett közterhek összege 1929-ben volt a legmagasabb, mikor 1.222 millió P-t ért el. Ezután a bevételek fokozatosan csökkentek egészen 1933-ig, mikor 1.006 millió P-vel legalacsonyabb színvonalukra süllyedtek. De csakhamar erőteljes növekedés következett be, s a lerótt közterhek összege 1937-ben 1.234 millió, 1938-ban pedig 1.302 millió P-re növekedett. Ez utóbbi két évben tehát már felülmúlta az 1929. évi színvonalat.

Az 1927. évi, az összehasonlításra kevésbé alkalmas adatoktól eltekintve, a közterhek megoszlása az említett három főcsoport szerint százalékos arányban a következő volt (l. a köv. hasábon lévő összeállítást):

Az adatokból az tűnik ki, hogy az egyenesadók részesedési aránya a válság előhaladtával az összes közterhekben folytonosan növekedett. 1928-ban 36·2% esett az összes közterhekből az egyenesadókra, 1932-ben pedig 44·8%. Ebben több ok játszott közre. Egyrészt az egyenesadók vi-

É v	Egyenes adók	Közvetett adók	Társ. bizt. járulékok
	az összes közterhek százalékában		
1928	36·2	59·1	4·7
1929	37·5	55·0	7·5
1930	40·3	52·2	7·5
1931	43·7	49·1	7·2
1932	44·8	48·5	6·7
1933	44·7	48·2	7·1
1934	41·5	51·6	6·9
1935	40·9	52·3	6·8
1936	40·4	52·5	7·1
1937	39·4	52·8	7·8
1938	39·4	52·7	7·9

szonylag kevésbé érzékenyek a konjunkturális változások iránt, mint a termelés és a fogyasztás értékének csökkenése által azonnal érintett közvetett adók, másrészt pedig ismeretes, hogy az 1930—1933. években az államhatalom az állam pénzügyi egyensúlyának biztosítására nagyarányú adóemeléseket hajtott végre az egyenesadóknál, melyek nagymértékben ellensúlyozták a válságos évek csökkentő hatását. De bizonyára része lehetett ebben az egyenesadók fokozottabb és jobb kimunkálásának is. A közvetett adóknál erőteljes emelés a válság alatt tulajdonképpen csak a forgalmi adó tételeinél következett be, de hozadéka ennek dacára is elég alacsony színvonalon maradt a válság idején, viszont 1934 után annál erőteljesebben emelkedett. Közismert okoknál fogva természetesen a legnagyobb csökkenés a vámoknál következett be. De nem célunk a közvetett adókkal foglalkozni s most megelégszünk azzal, hogy az alábbi adatokban ismertessük, hogy mily százalékos arányban csökkentek, vagy emelkedtek az 1928. évhez képest az egyenesadók és a közvetett adók:

É v	Egyenes adók	Közvetett adók
	hozadéka indexszámokban (1928 = 100)	
1928	100·0	100·0
1929	104·0	93·3
1930	101·9	80·8
1931	105·7	72·8
1932	102·9	68·3
1933	101·8	67·3
1934	98·5	74·9
1935	99·9	78·2
1936	106·8	85·1
1937	110·4	90·4
1938	116·4	95·3

Így domborodik tulajdonképpen a magateljességében, hogy végeredményben mily eltérően reagáltak a tárgyalt időszak vál-

3. A lerótt közterhek főeredményei.

Résultats principaux relatifs aux charges publiques payées.

Év Années	Egyenesadók Impôts directs	Egyéb közterhek Autres charges publiques	Összesen Ensemble	Társadalombizto- sítási járulékok Taxes (cotisations) d'assurance sociale	Főösszeg Total général	Fejenkénti közteher Charges publiques par habitant
	millió pengő — en millions de pengős					pengő en pengős
1927	373	756	1.129	—	—	—
1928	441	720	1.161	58	1.219	143.09
1929	458	672	1.130	92	1.222	142.40
1930	449	582	1.031	84	1.115	128.87
1931	466	524	990	77	1.067	122.42
1932	454	492	946	68	1.014	115.69
1933	449	485	934	72	1.006	114.12
1934	434	539	973	73	1.046	117.90
1935	440	563	1.003	74	1.077	120.72
1936	471	613	1.084	83	1.167	130.14
1937	487	651	1.138	96	1.234	136.84
1938	514	686	1.200	102	1.302	143.68

tozó gazdasági viszonyaira egyrészt az egyenesadó címén befolyt jövedelmek, másrészt a közvetett adók csoportjában összefoglalt közterhek. De kitűnik ebből az is, hogy mily súlyos terheket vállaltak a válságos években a különféle egyenes-

adók alanyai az állam pénzügyi egyensúlyának fenntartása érdekében. Mert ha látjuk, hogy akkor, mikor a közvetett adók nagymérvű csökkenése — az e téren is hozott szigorító rendszabályok dacára — egész állami és társadalmi gazdasági életünk nagymérvű összezsugorodását jelezték, akkor az a körülmény, hogy az egyenesadók összesített hozadékát az 1928. évi színvonalon, sőt többnyire e fölött fenntartani, kétségkívül az adózók rendkívül súlyosan fokozott megterhelését jelentette.

Ez a súlyos és fokozódó megterhelés a kiszámított fejenkénti és átlagos egyenesadó terhekből (2. sz. táblázat) nem tűnik ki, miután a fejenkénti adóteher minden évben a kiszámított összes népességhez van viszonyítva. Sokkal tisztább képet nyernénk, ha mód volna arra, hogyha a befizetett egyenesadók végösszegét az összes adókötelesek számához viszonyítanánk, ez azonban nem lehetséges, mert az adóstatistikai adatokból az adózók globális száma nem állapítható meg. Ha el is ismerjük, hogy komplikált adórendszerünkben e szám megállapítása technikai szempontból rendkívüli nehézségekbe ütközik, mégis módot kellene keresni arra, hogy ez a kérdés valahogy megoldható

4. Az államkincstár részesedése a közterhekből (ezer P).

Part de l'Etat des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés — Details	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Földadó — Impôt foncier	41.755	38.894	37.766	31.191	29.367	27.696	30.815	29.896	29.977	33.269	32.619	33.290
Házadó — Impôt sur les maisons	57.892	68.255	68.162	73.380	82.899	89.257	86.074	82.157	77.151	76.315	76.087	72.243
Társulati adó — Impôt sur les Sociétés :												
a) társulati adó — impôt sur les Sociétés	13.404	19.863	21.186	21.275	16.023	14.608	11.751	11.593	11.017	12.820	17.726	22.238
b) tantiémadó — impôt sur les tantièmes	—	—	—	—	—	—	—	—	1.155	1.345	1.647	1.940
c) hozzájárulás — contribution spéciale	—	—	—	—	—	—	—	4.559	4.625	4.684	4.711	4.603
Jövedelemadó — Impôt sur le revenu	45.043	44.955	44.213	42.189	45.992	43.449	37.466	34.307	35.070	38.677	44.156	50.369
Vagyonadó — Impôt sur la fortune	13.506	12.805	12.896	12.260	10.974	17.560	16.649	15.828	15.752	16.437	16.889	20.030
Alkalmazottak különadója — Impôt spécial des employés	—	—	—	—	19.402	23.031	22.360	23.694	24.805	26.412	25.066	24.197
Nyilvános betegápolási pótdadó — Taxe additionn. pour l'hospitalisat. d'indigents	22.310	25.770	24.481	24.615	21.092	20.667	21.418	20.730	14.276	15.612	16.603	18.112
Rokantellátási adó — Impôt pour les invalides :												
a) általános — général	9.255	11.186	10.066	10.597	9.379	7.095	13.174	12.507	12.989	13.772	14.724	15.971
b) alkalmazottak rokkantellátási adója payable par les employés	—	—	—	—	—	894	1.446	1.626	1.753	1.863	2.005	2.075
Gépjárművek közúti adója — Impôt de route sur les véhicules à moteur	—	3.045	4.045	4.457	4.415	3.841	4.556	3.908	3.246	3.334	3.475	3.624
Egyenesadók összesen — Ensemble des impôts directs	203.165	224.773	222.815	219.964	239.543	248.098	245.709	240.805	231.816	244.540	255.708	268.692
Forgalmi adók — Taxes sur le chiffre d'affaires	140.748	140.615	117.507	86.874	75.697	89.372	92.839	137.715	141.377	160.400	184.230	179.771
Illetékek — Droits	183.497	143.914	137.596	131.517	119.414	113.624	112.868	105.133	105.618	116.812	122.540	130.698
Fogyasztási adók — Impôts de consomm.	96.050	101.027	99.646	90.252	80.710	78.773	81.734	85.995	88.787	101.727	101.330	114.124
Vámok — Taxes de douane	151.746	134.759	110.133	86.479	65.775	36.525	35.813	39.534	42.216	43.662	48.166	46.391
Jövedékek — Régies	92.408	105.445	104.933	89.527	95.863	91.284	93.266	99.222	105.794	103.279	109.439	121.849
Közvetett adók együtt — Ensemble des impôts indirects	661.449	625.760	569.815	484.649	437.459	409.578	416.570	467.599	483.792	530.880	565.705	592.833
Összesen — Total	864.614	850.533	792.630	704.613	677.002	657.676	662.279	708.404	715.608	775.420	821.413	861.525

5. Budapest részesedése a közterhekből (ezer P).
Part de Budapest des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Kereseti adó: <i>Impôt sur le gain:</i>						
a) általános <i>général</i>	5.723	6.058	5.616	5.757	6.043	6.959
b) alkalmazottak kereseti adója <i>payable par les employés</i>	7.967	8.008	8.205	8.580	8.883	9.868
Nyilvános betegápolási pótdó - <i>Taxe additionn. pour l'hospitalisat. d'indigents</i>	—	—	7.000	7.000	7.000	7.000
Útdó - <i>Taxe pour routes</i>	850	769	760	779	881	965
Ebdó - <i>Taxe sur les chiens</i>	134	149	157	160	173	184
Községi pótdó <i>Taxe additionn. communale</i>	19.510	18.046	15.637	16.847	16.680	19.290
Vegyés adók - <i>Taxes mixtes</i>	22.121	22.297	24.980	27.307	24.966	26.971
Egyenes adók együtt. - Ensemble des impôts directs	56.305	55.327	62.355	66.430	64.626	71.237
Forgalmi adók <i>Taxes sur le chiffre d'affaires</i>	5.655	4.419	4.204	4.568	4.423	7.846
Illetékek - <i>Droits</i>	5.667	9.783	11.308	11.358	12.890	13.057
Fogyasztási adók <i>Impôts de consommation</i>	11.799	12.134	12.004	11.982	11.737	12.074
Vámok - <i>Taxes de douane</i>	3.768	3.765	9.498	7.354	7.081	6.773
Egyéb közterhek együtt. - Ensemble des autres charges publiques	26.889	30.101	37.014	35.262	36.131	39.750
Összesen - Total	88.194	85.428	99.369	101.692	100.757	110.987

legyen, hiszen minden tekintetben fontos, hogy tisztában legyünk azzal, hogy tulaj-

6. Törvényhatósági jogú városok részesedése a közterhekből (ezer P).
Part des villes autonomes des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Kereseti adó: <i>Impôt sur le gain:</i>						
a) általános <i>général</i>	2.079	1.838	1.741	2.146	2.131	2.326
b) alkalmazottak kereseti adója <i>payable par les employés</i>	1.202	1.153	1.147	1.288	1.394	1.408
Útdó - <i>Taxe pour routes</i>	1.413	1.535	1.542	1.552	1.637	1.716
Ebdó - <i>Taxe sur les chiens</i>	88	87	85	98	101	101
Községi pótdó <i>Taxe additionn. communale</i>	6.393	6.427	5.828	6.130	6.539	6.924
Vegyés adók - <i>Taxes mixtes</i>	5.241	5.424	4.309	4.121	4.053	4.521
Együtt - Ensemble	16.416	16.464	14.652	15.335	15.855	16.996
Forgalmi adók <i>Taxes sur le chiffre d'affaires</i>	1.266	979	903	878	1.412	2.540
Illetékek - <i>Droits</i>	3.658	3.388	3.364	3.770	3.651	3.603
Fogyasztási adók <i>Impôts de consommation</i>	3.281	3.494	3.617	3.733	4.048	4.336
Vámok - <i>Taxes de douane</i>	1.780	1.824	1.899	2.187	2.285	2.311
Együtt - Ensemble	9.985	9.685	9.783	10.568	11.396	12.790
Összesen - Total	26.401	26.149	24.435	25.903	27.251	29.786

7. Megyei városok részesedése a közterhekből (ezer P).

Part des villes départementales des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Kereseti adó: <i>Impôt sur le gain:</i>						
a) általános <i>général</i>	3.179	2.666	2.801	3.099	3.418	3.600
b) Alkalmazottak kereseti adója <i>payable par les employés</i>	1.670	1.660	1.596	1.771	1.912	1.940
Községi pótdó <i>Taxe additionn. communale</i>	8.168	7.557	7.322	8.231	8.955	9.631
Közmunkaváltás - <i>Rachat de travaux d'utilité publ.</i>	586	464	401	507	487	484
Vegyés adók - <i>Taxes mixtes</i>	7.043	5.995	5.415	5.934	6.234	6.188
Ebdó - <i>Taxe sur les chiens</i>	194	—	—	—	—	—
Együtt - Ensemble	20.840	18.342	17.535	19.602	21.006	21.843
Forgalmi adók <i>Taxes sur le chiffre d'affaires</i>	1.995	1.871	1.571	1.803	2.326	3.494
Illetékek - <i>Droits</i>	4.315	4.315	4.398	4.898	4.943	5.242
Fogyasztási adók <i>Impôts de consommation</i>	4.291	4.328	4.445	4.780	5.248	5.663
Vámok - <i>Taxes de douane</i>	1.022	1.353	1.363	1.565	1.721	1.726
Együtt - Ensemble	11.623	11.867	11.777	13.046	14.238	16.125
Összesen - Total	32.463	30.209	29.312	32.648	35.244	37.968

donképpen hány ember fizet adót Magyarországon. Némileg az is jobb adat volna, ha az adóösszeget nem az összes lakosság-

8. Községek részesedése a közterhekből (ezer P).

Part des communes des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Házadó - <i>Impôt sur les maisons</i>	—	—	1.860	1.788	1.396	1.375
Kereseti adó: <i>Impôt sur le gain:</i>						
a) általános <i>général</i>	6.532	5.607	6.054	6.394	6.918	7.486
b) alkalmazottak kereseti adója <i>payable par les employés</i>	3.870	3.574	4.024	4.123	3.772	4.049
Községipótdó - <i>Taxe additionn. communale</i>	22.419	21.970	23.882	25.883	26.180	27.408
Közmunkaváltás - <i>Rachat de travaux d'utilité publ.</i>	2.378	2.239	2.406	2.598	2.628	2.396
Vegyés adók - <i>Taxes mixtes</i>	8.460	2.571	1.918	1.948	2.132	2.342
Együtt - Ensemble	43.659	35.961	40.144	42.734	43.026	45.056
Forgalmi adók <i>Taxes sur le chiffre d'affaires</i>	1.446	1.993	1.869	2.318	1.104	1.320
Illetékek - <i>Droits</i>	5.939	6.271	6.456	7.049	7.447	7.632
Fogyasztási adók <i>Impôts de consommation</i>	9.033	9.180	9.338	9.738	11.052	11.909
Vámok - <i>Taxes de douane</i>	303	323	237	311	330	250
Együtt - Ensemble	16.776	17.773	17.900	19.416	19.933	21.111
Összesen - Total	60.435	53.734	58.044	62.150	62.959	66.167

hoz, hanem a keresők számához viszonyíthatnók, de ezek száma viszont csak évtizedenkint egyszer (a népszámláláskor) határozható meg, de egyébként is a konjunkturális változások befolyása ebben épp oly kevésbé tükröződnék vissza, mint az összes lakossághoz viszonyított arányszámokban.

Az említett táblázatban közölt adatok szerint a fejenkinti adóteher 1928-ban 143·09 P volt, mely összegből 51·76 P esett az egyenesadókra, 84·51 P a közvetett adók címén összevont szolgáltatásokra és 6·82 P a társadalombiztosítási járulékokra. A közölt abszolút számoknak megfelelően azután a fejenkinti adóteher is csökkent a lakosság állandó szaporodása mellett, s legalacsonyabb volt 1933-ban, mikor 114·12 P volt. A válság előtti színvonalat a fejenkinti adóteher 1938-ban érte el újra 143·68 P-vel, amely összeg csaknem pontosan megfelel az 1928. évinek. Az 1938. évi közteherből 56·67 P volt az egyenesadó, 75·73 P a közvetett adó és 11·28 P volt a társadalombiztosítási járulék. Látni, hogy a fejenkinti átlagos arányszámok szerint is mily jelentős terhet jelentenek a társadalombiztosítási intézmények az adózók szempontjából.

A 3. sz. táblázat röviden összefoglalva sommásan közli a lerótt közterheknek főeredményeit.

A lerótt egyenesadónak csak egy része illeti magát az államot. Az állam részére lerótt közterhek részletes adatait a 4. sz. táblázat tartalmazza. Az összehasonlítás kedvéért e táblázatba a közvetett adóknak az államot illető része is felvétel, hogy kitűnjék az államnak az adójellegű szol-

gáltatásokból származó egész jövedelme. Ezek szerint az állam részesedése a közszolgáltatásokból a következő volt:

Az állam részesedése (% szerint) az

É v	egyenes adókból	közvetett adókból	összes közterhekből
1928	51·0	86·9	69·8
1929	48·6	84·8	64·9
1930	49·0	83·2	63·2
1931	51·4	83·4	63·4
1932	54·7	83·3	64·9
1933	54·7	85·9	65·8
1934	55·5	86·7	67·7
1935	52·7	85·9	66·4
1936	51·9	86·7	66·4
1937	52·5	86·9	66·6
1938	52·3	86·4	66·1

Az egyenesadónak tehát az állam csak alig több, mint a felét tartja meg magának, a közvetett adók alatt összefoglalt közszolgáltatásoknak azonban — mint látni — több, mint hatheted részét. Az állami adók egyébként az alábbiakban részletes ismertetést fognak nyerni, s e helyen csak a többi adónemokről kell röviden megemlékeznünk. A városokat, községeket, megyéket vagy egyéb közületeket illető egyenesadókat megfelelő részletességgel tulajdonképpen csak 1933 óta közli az adóstatistika, mert azelőtt a kimutatásokban a megyei városok a községekkel, Budapest pedig a többi törvényhatósági jogú várossal összevontan szerepel. Ezért az adatok összehasonlításra csak 1933-tól kezdődőleg alkalmasak. A közületek részesedése az összes egyenesadókból ez években a következő volt, összehasonlításként az állami részesedést is feltüntetve:

Az állam és a közületek részesedése az egyenes adókból:

	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	e z e r p e n g ó b e n					
Allam	245.709	240.805	231.816	244.540	255.708	268.692
Budapest szföv.	56.305	55.327	62.355	66.430	64.626	71.237
Vármegyék	38.555	38.483	39.019	43.030	44.652	46.034
Törv. h. j. városok	16.416	16.464	14.652	15.335	15.855	16.996
Megyei városok	32.463	30.209	29.312	32.648	35.244	37.968
Községek	43.659	35.961	40.144	42.734	43.026	45.056
Egyéb közj. testületek	27.561	28.856	34.742	39.314	41.964	43.567

A városi, községi stb. egyenesadók részletezését az 5—10. sz. táblázatok foglalják magukban. Ezek az adatok teljes részletességgel feltüntetik a közületeket illető

adónemeket. Hálás feladat volna ezekkel behatóbban is foglalkozni, a rendelkezésre álló szűk tér azonban ezt nem engedi meg.

9. Vármegyék részesedése a közterhekből (ezer P.)

Part des comitats des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Alkalmazottak kereseti adója — Impôt sur le gain des employés	—	—	—	—	758	878
Vármegyei pótdadó Taxe additionn. département.	16.428	14.938	15.854	17.672	18.164	19.403
Útadó — Impôt pour routes	11.041	9.128	9.287	9.991	10.483	11.325
Ebadó — Taxe sur les chiens	811	1.011	973	1.027	1.070	1.074
Közmunka váltság Rachat de travaux d'utilité publ.	10.275	13.403	12.905	14.303	14.140	13.267
Vegyessadók — Taxes mixtes	—	—	—	37	37	87
Együtt — Ensemble	38.555	38.483	39.019	43.030	44.652	46.034
Illetékek — Droits	—	—	40	49	54	49
Vámok — Taxes de douane	2.947	1.997	2.664	3.322	3.346	3.467
Együtt — Ensemble	2.947	1.997	2.704	3.371	3.400	3.516
Összesen — Total	41.502	40.480	41.723	46.401	48.052	49.550

A 11. sz. táblázat azt közli, hogy az állami egyenesadók kivetési eredmények szerint hogy oszlottak meg városok és községek szerint. Látni, hogy ezeknek állandóan több mint kétharmadát vetették ki a városokban.

Ezzel tulajdonképpen végeztünk az összefoglaló eredmények ismertetésével s most áttérhetünk az állami egyenesadók egyes nemeinek részleteire.

10. Egyéb közjogi testületek részesedése a közterhekből (ezer P.)

Part d'autres Collectivités des charges publiques (en milliers de pengős).

Részletezés - Détails	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Földadó — Impôt foncier	—	—	917	954	916	938
Kereskedelmi és iparkamarai illeték Taxe pour les Chambres de Commerce et d'Industrie	1.084	901	939	1.064	1.265	1.590
Mezőgazdasági kamarai illeték Taxe pour les Chambres d'Agriculture	808	776	827	895	947	1.001
Vízszabályozási járulékok — Contribution pour régularisation des eaux	6.778	4.115	5.885	7.578	8.091	8.330
Párbérváltság, egyházi adók — Taxe et impôts ecclésiast.	18.891	18.269	20.201	21.644	23.109	23.694
Vegyessadók Taxes mixtes	—	2.086	3.070	4.136	4.499	4.930
Kéményseprési díj Taxe sur les cheminées	—	2.709	2.903	3.043	3.137	3.084
Együtt - Ensemble	27.561	28.856	34.742	39.314	41.964	43.567
OTI	58.883	59.876	61.511	68.739	79.748	82.122
MABI	12.932	12.119	11.723	14.273	15.276	16.429
OMBI	—	412	419	432	878	3.658
Együtt - Ensemble	71.815	72.407	73.653	83.444	95.902	102.209
Összesen - Total	99.376	101.263	108.395	122.758	137.866	145.776

11. Az állami egyenesadók megoszlása városok és községek szerint.

Impôts directs assis par l'Etat, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Összesen — Total 1000 P	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Községekre aux communes			
					1000 P	%		
1932	147.082	29.781	40.634	217.497	69.2	96.984	30.8	314.481
1933	135.569	26.994	37.252	199.815	68.6	91.513	31.4	291.328
1934	127.823	24.634	35.125	187.582	68.6	85.856	31.4	273.438
1935	127.476	23.785	34.005	185.266	68.3	85.839	31.7	271.105
1936	129.336	24.574	35.973	189.883	68.2	88.433	31.8	278.316
1937	137.936	25.825	37.990	201.751	68.6	92.561	31.4	294.312
1938	147.488	26.291	39.882	213.661	68.7	97.545	31.3	311.206

Földadó.

A földadóra jelenleg érvényes jogszabályokat a 100/1927. PM. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. Azóta a földadóra vonatkozó rendelkezéseket csak az 1929: XXIII. t.-c. változtatta meg lényegesebben, mikor a földadó kulcsát 25%-ról 20%-ra szállította le.

Az adóstatistikából a földadóra vonatkozólag a következő részletező adatokat tudjuk meg:

1. Kivetési és lerovási eredmények.
2. Az elemi kár címén leírt földadóra vonatkozó adatok.
3. A vizitársulatoknak és érdekeltségeknek kifizetett földadóvisszatérítés.

12. A földadóra vonatkozó egyes adatok az 1927-1938 években.

Données pour 1927-38 sur l'impôt foncier.

Év — Années	Adókötelesek száma Nombre des contribuables assujettis à cet impôt	A lakosság %-ában — Par rapport à la population, %	Földadóelőírás 1000 P Impôt foncier exigé (porté sur les réels), en 1000 pengős	Földadólerovás 1000 P Impôt foncier payé, en 1000 pengős	Lerovás az előírás %-ában Pourcentage de l'impôt payé à l'impôt exigé	Elemi kár címén leírandó 1000 P Dégrèvements pour calamités agric., en 1000 pengős	Az előírás %-ában — Ces derniers par rapport à l'impôt exigé, %	Avizitársulatoknak kifizetett visszatérítés 1000 P — Remboursements aux Sociétés pour la régularisation des eaux, en 1000 p.	Az előírás %-ában — Ces derniers par rapp. à l'impôt exigé, %
1927	—	—	—	41.755	—	1.465	—	—	—
1928	1,690.183	19.8	40.596	38.894	95.8	1.108	3.6	—	—
1929	—	—	41.074	37.766	91.9	798	1.9	—	—
1930	—	—	32.601	31.191	95.7	960	2.9	838	2.6
1931	—	—	32.106	29.367	91.5	1.623	5.1	850	2.6
1932	—	—	31.638	27.696	87.5	2.120	6.7	871	2.8
1933	1,963.094	22.3	32.981	30.815	93.4	588	1.8	929	2.8
1934	—	—	30.638	29.896	97.6	2.864	9.3	920	3.0
1935	2,065.073	23.1	30.708	30.894	100.6	2.750	9.0	917	3.0
1936	2,073.604	23.1	32.853	34.223	104.2	618	1.9	954	2.9
1937	2,049.067	22.7	32.571	33.535	103.0	926	2.8	916	2.8
1938	2,070.638	22.9	33.263	34.228	102.9	261	0.8	938	2.8

4. A földadó alá eső területeknek és a kataszteri tiszta jövedelemnek részletei az 1928., illetőleg 1933. decemberi állapot szerint.

5. A terület és a kataszteri tiszta jövedelem megoszlása vármegyék és művelési ágak szerint az évi kivetési lajstromok alapján.

6. A mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap által térített összegek.

7. A földadó megoszlása városok és községek szerint.

8. Adómérséklések.

A földadóra vonatkozó fontosabb adatok összefoglalását a 12. táblázat foglalja magában. A táblázat első rovata az adókötelesek számát tünteti fel. Meg kell jegyezni, hogy a hivatalos adóstatistika az adókötelesek számát egyenlőnek veszi az adófükönyv szerinti tételek számával. Bizonyos azonban, hogy ez a kettő nem fed egymást teljesen, mert a több helyen adózóknál nem zárja ki a kettős vagy többes számbavételt. Sőt az adóstatistika egészen 1934-ig a kivetési lajstromok szerinti tételek számát tekinti az adókötelesek számával egyenlőnek, mely pedig a természet-szerűen fokozott kettős számbavétel miatt az előbbinél is jóval magasabb számokat ad és így szempontból az összehasonlításra még kevésbé alkalmas. S miután az adóstatistika táblázataiból 1935 előtt csak az 1928. és 1933. évekre vonatkozólag sikerült az adófükönyv szerinti tételek számát megállapítani, a 12. sz. táblázatban a többi évek (1935 előtt) adatai az adókötelesek számát nem foglalják magukban.

Ezek szerint az adókötelesek száma a földadónál — értve ez alatt az adófükönyv szerinti tételek számát — 1928-ban 1,690.183 volt, 1933-ban pedig ez a szám 1,963.094-re emelkedett. 1935 óta a földadókötelesek száma már állandóan meghaladja a két milliót és évről-évre csak kis mérvű ingadozásokat mutat. Összehasonlítva ezeket az adatokat a lakosságnak az egyes évek közepére kiszámított számával, azt látjuk, hogy az ország egész lakosságának jelenleg mintegy 22—23%-a köteles földadót fizetni. 1928-ban ez az arányszám még csak 19'8% volt, azóta tehát elég számottevő emelkedés mutatkozik, ha feltételezzük, hogy az adófükönyvi tételek száma valóban — legalább hozzávetőleg — megfelel az adókötelesek számának.

Az előírt földadó összege 1928-ban és 1929-ben az évi helyesbített kivetések szerint meghaladta a 40 millió P-t. Az 1929 : XXIII. t.-c. rendelkezései alapján történt adókulcsleszállítás következtében

azonban 1930-ban már csak 32'6 millió P-t vetettek ki. A legalacsonyabb volt a földadó 1934-ben (30'6 millió P). 1938-ig azután az adó ismét 33'3 millió P-re emelkedett.

A földadó tényleges lerovása a válság előtt és a válság alatt állandóan elmaradt a kivetés összege mögött, 1935 óta azonban már meghaladja azt, nyilván a hátralékok fokozott törlesztése következtében. Legkedvezőtlenebb volt ebből a szempontból az 1932. év, mikor 31'6 millió P kivetéssel szemben csak 27'7 millió P befizetés történt, ami az előírásnak csak 87'5%-a. Legkedvezőbb volt viszont a helyzet 1936-ban, mikor a lerovás elérte a kivetésnek 104'2%-át.

Elemi károk címén időnkint lényeges összegeket kellett az előírt földadóból leírni, legtöbbször 1934-ben és 1935-ben, mikor az ily címen elengedett összeg megközelítette a 3 millió P-t, vagyis a kivetésnek több mint 9%-át. Legkevesebb volt az elemi kár címén történt leírás 1938-ban (261 ezer P, azaz 0'8%).

A vízszabályozási társulatoknak és érdekelt ségeknek kifizetett visszatérítésekről csak 1930 óta vannak az adóstatistika kötetében adatok. E visszatérítések összege meglehetősen állandó és 0'9 millió P körül mozog, a kivetésnek 2'6—3'0%-a.

A gabonaértékesítési, illetőleg a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap által megtérített földadó összege csak költségvetési évek szerint áll rendelkezésre, s az erre vonatkozó adatok a következők:

Költségvetési év	Térített összeg (ezer P)
1930—31	4.330
1931—32	4.384
1932—33	8.055
1933—34	8.830
1934—35	8.565
1935—36	8.620
1936—37	8.647
1937—38	8.710

Ilyen címen tehát a földadónak igen jelentős része, hátrítatott át más társadalmi rétegekre, 1932/33 óta az egész kivetett földadónak több mint negyedrésze.

Az adóstatistika kötetei állandóan közlik a földadókataszter egyes adatait, elég részletesen. Tudvalevőleg nálunk ma is az 1909 : V. t.-c. rendelkezései szerint kiigazított földadókataszter alapján történik a földadó megállapítása és ezek alapján, illetőleg az 1928. és 1933. években végrehajtott nem lényegbevágó kiigazítások után Magyarország földadó alá eső területének nagysága és művelési ágak szerinti megoszlása az adózás szempontjából a következő:

Terület	ezer kat. hold	%
Szántó föld	9.750	64.3
Kert	199	1.3
Rét	1.160	7.7
Szőlő	367	2.4
Legelő	1.694	11.2
Erdő	1.941	12.8
Nádas	54	0.3
Összesen	15.165	100.0
Földadó alá nem eső ter.	973	—
Összes terület	16.138	—

Az adatok szerint tehát a trianoni területen a földadó alá eső területek 64.3%-a volt szántó föld, míg az erdőterületekre csak 12.8% jutott. A legelőterület aránya 11.2%, a rét pedig 7.7% volt.

A földbirtokok nagyságkategóriái szerint a földadó alá eső birtokterületek és az adófükönyvi tételek (adóalanyok) száma 1928-ban és 1933-ban a következőképpen oszlott meg:

Birtoknagyság	Adófükönyvi tételek száma		Terület ezer kat. hold	
	1928	1933	1928	1933
1—50 kat h.	1,661.178	1,934.964	7.494	7.786
51—100 " "	14.638	14.008	935	931
101—500 " "	10.521	10.723	2.191	2.183
501—1000 " "	2.086	1.780	1.299	1.294
1001—5000 " "	1.613	1.499	2.880	2.846
5001—10000 " "	113	94	703	590
10.000 kat. h. felül	34	26	606	508

Az 50 holdig terjedő nagyságkategóriában úgy az adóalanyok száma, mint a birtokok területe jelentékeny gyarapodást mutat és pedig az előbbi 274 ezerrel, az utóbbi pedig 292 ezer holddal növekedett, nyilván a földbirtokreformra vonatkozó rendelkezések következtében. A többi kategóriáknál ezzel szemben csökkenést látunk (kivéve a 101—500 holdig terjedő birtokcsoportnál az adóalanyok számát), ez a csökkenés azonban csak az

13. A földadó megoszlása városok és községek szerint.

Impôt foncier, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Total Összesen — Total	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes		Községekre aux communes		
				1000 P	%	1000 P		%
1928	104	1.631	2.980	4.718	14.9	26.920	85.1	31.638
1929	96	1.706	3.085	4.887	14.8	28.094	85.2	32.981
1930	94	1.498	2.689	4.281	14.0	26.357	86.0	30.638
1931	95	1.451	2.681	4.227	13.8	26.481	86.2	30.708
1932	94	1.707	3.042	4.843	14.7	28.010	85.3	32.853
1933	96	1.713	3.025	4.844	14.8	27.737	85.2	32.581
1934	95	1.718	3.066	4.879	14.7	28.384	85.3	33.263

5000 holdon felüli birtoktesteknél ölt nagyobb mértéket. E két utóbbinál együttesen az adóalanyok száma 1933-ban az 1928. évi 147-ről 120-ra, birtokaik területe pedig 1 millió 309 ezer holdról 1 millió és 98 ezerre csökkent.

Az összes kataszteri tiszta jövedelem és a holdankinti átlagos jövedelem az 1933. évi megállapítás szerint a következő volt:

	Kataszteri tiszta jövedelem ezer	Holdankinti átlag
	a r a n y k o r o n á b a n	
Szántó föld	111.363	11.42
Kert	3.798	19.11
Rét	11.387	9.82
Szőlő	7.882	21.45
Legelő	5.617	3.32
Erdő	4.454	2.29
Nádas	436	8.06
Összesen	144.937	9.56

Ez a 144.9 millió aranykorona 168.1 millió P-nek felel meg. Ennek 20%-a 33.6 millió P, az 1938. évben ténylegesen előírt földadó pedig 33.3 millió P volt s így a kettő között nincs számottevő különbség. Az igaz, hogy az előző években a különbség lényegesen magasabb volt. Hogy mily összegű földadót vetettek ki tényleg a különböző művelés alatt álló területekre, az adóstatistika adataiból nem állapítható meg, de miután a kulcs egységesen 20%, bizonyos, hogy az legalább hozzávetőlegesen tényleg is arányban áll a birtokterületek nagyságával, illetőleg kataszteri tiszta jövedelmével.

Az 1932. év óta az adóstatistika adatokat közöl arra vonatkozólag is, hogy a kivetett földadó miképpen oszlott meg városok és községek szerint. Ezeket az adatokat a 13. sz. táblázat tünteti fel. Az adatokból kitűnik, hogy a megoszlás aránya meglehetősen állandó, amint hogy a földadó jellegénél fogva az nem is lehet másképp. A községekben vetik ki állandóan a földadó 85—86%-át, s csak a fennmaradó töredék esik a városokra.

Az ország összes egyenesadóterhéből a tárgyalt években a földadó a következő arányban részesedett:

É v	Lerótt földadó ezer P	Az összes egyenesadó jövedelem %-ában
1927	41.755	11.2
1928	38.894	8.8
1929	37.766	8.2
1930	31.191	6.9
1931	29.367	6.3
1932	27.696	6.1
1933	30.815	6.9
1934	29.896	6.9
1935	30.894	7.0
1936	34.223	7.3
1937	33.535	6.9
1938	34.228	6.7

Ha az 1927. évnél összehasonlításra nem alkalmas adataitól eltekintünk, látjuk, hogy 1928-ban és 1929-ben a földadó részese az összes egyenesadóteherben 8%-on felül volt. Az adókulcsnak bekövetkezett leszállítása azután ezt az arányszámot 6—7%-ra szállította le.

Egyes jogszabályaink a földadónál bizonyos kedvezményeket adnak, egyrészt a hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek, hadiárvának, Károly csapatkereszteseknek és vitézségi éremtulajdonosoknak, másrészt pedig a négyél több gyermekkel bíró kisadózóknak. E kedvezményekre vonatkozólag 1933 óta a következő adatokkal rendelkezünk (pengőben):

Év	Hadirokkantak stb. kedvezménye		4-nél több gyermekes kisadózók kedvezménye	
	a mérséklés alapjául szolgáló adók összege	a mérséklés összege	a mérséklés alapjául szolgáló adók összege	a mérséklés összege
1933	990.649	125.842	452.240	44.786
1934	1.034.487	128.907	484.295	46.925
1935	1.049.013	133.777	511.855	50.187
1936	1.079.573	137.691	502.054	49.139
1937	1.128.337	142.231	489.711	48.349
1938	1.637.304	175.716	479.623	47.278

A kedvezmények együttes aránya az összes lerótt földadóhoz viszonyítva 1938-ban 0,7 volt, tehát nem igen képviselt jelentősebb összeget.

Sajnálatos, hogy a földadó is az együttesen kezelt adók közé tartozván, a hátralékok évi öz-

szége a hivatalos adatokból nem tűnik ki. Ez alighanem könnyen pótolható lenne. Ezenkívül kívánatos lenne az adóalanyok tényleges számának teljes pontossággal való meghatározása.

Házadó.

A házadóra vonatkozó jogszabályokat a 200/1927. P. M. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. Az 1929. II. t. c. a házadó kulcsát leszállította, viszont 1931 óta a házadót rendkívüli pótlékok terhelik. 1938 január 1-től kezdődően azután ezt a rendkívüli pótlékot a 4310. sz. M. E. rendelet csökkentette. Időközben több különböző jogszabály intézkedett a házadó alól való mentesítésekről, melyek közül kiemelhető a 2700/1936. M. E. sz. rendelet az egy-szobás és napszámosok tulajdonában levő házak állandó mentesítéséről.

Adóstatistikánk a házadóval igen részletesen foglalkozik s a következő fontosabb adatokat tudhatjuk meg belőle:

1. Kivetési és leróvási adatok.
2. Adóalapok, a házak és lakrészek száma, házhasznóérték és nyers bérjövődlem.
3. Állandó és ideiglenes mentességek.
4. Részletező adatok a lakóházakról.
5. Tatarozási kedvezmények.
6. A házadó megoszlása városok és községek szerint.
7. Adómérséklések.

14. A házadóra vonatkozó egyes adatok az 1927—38. években.

Données pour 1927—1938 au sujet de l'impôt sur les maisons.

Év Années	Házak száma ¹⁾ Nombre des maisons ^{*)}	Az összes lakosság %ában (az évvégi népességhez viszonyítva) Par rapport au nombre de la population à la fin de l'année (%)	Hasznóérték és nyers bérjövődlem — Valeur du rapport des maisons et revenus bruts provenant des loyers	Ebből adómentes Dont exempts d'impôt		Adóalap Base de l'impôt	Előírás Impôt exigé, c'est-à-dire porté sur les rôles	Leróvás Impôt payé	Leróvás az előírás %ában — Pourcentage de l'impôt payé à l'impôt exigé
				ezer P — en milliers de pengős	%				
1927	1,347.006	15,9	358.851	38.694	10,8	320.157	55.644	57.892	104,0
1928	1,397.516	16,3	467.676	54.813	11,7	412.863	71.301	68.255	95,7
1929	1,440.654	16,7	554.523	77.190	13,9	477.333	73.900	68.162	92,2
1930	1,474.094	17,0	593.096	106.210	17,9	486.886	76.513	73.380	95,9
1931	1,494.724	17,1	601.920	117.574	19,5	484.346	86.653	82.899	95,7
1932	1,508.553	17,2	589.853	107.948	18,3	481.905	101.952	89.257	87,5
1933	1,486.665	16,8	549.903	108.698	19,8	441.205	92.123	86.074	93,4
1934	1,514.911	17,0	520.697	105.087	20,2	415.610	84.945	82.157	96,7
1935	1,516.481	16,9	510.794	108.793	21,3	402.001	79.297	79.011	99,6
1936	1,540.145	17,1	512.090	114.467	22,4	397.623	75.759	78.103	103,1
1937	1,559.361	17,3	508.793	119.962	23,6	388.831	76.003	77.483	101,9
1938	1,574.137	17,3	522.676	131.507	25,2	391.169	72.193	73.618	102,0

¹⁾ 1932-ig bezárólag az összes épületek vannak feltüntetve, 1933 óta pedig csak a lakóházak, az ideiglenesen és állandóan mentes lakóházakkal együtt. — *Jusqu'en 1932 inclusivement, tous les bâtiments; à partir de 1933, les maisons d'habitation seulement, y compr. celles qui étaient temporairement ou définitivement exemptes d'impôt.*

A házadóra vonatkozó egyes fontosabb adatokat a 14. sz. táblázat foglalja magában.

A táblázat közli a házak számát az adóstatistikából megállapítható adatok alapján. Az adatok felhasználásánál annyiban kell ügyelni, hogy 1932-ig bezárólag az adóstatistika csak közelebbi meghatározás nélkül az „épületek” számát közli, míg 1933 óta a „lakóházak” számát, mégpedig az ideiglenesen és állandó adómentes lakóházakkal együtt. A lakóházakra vonatkozó adatok természetesen alacsonyabbak az épületek mindenkorin számánál. A házak számadatai minden év november havára vonatkozólag vannak megállapítva s minden év folyamán a házadó kivétele az előző év novemberére vonatkozó adatok alapján történik. A házak számára vonatkozó adatokat ellenőrzésképp behasonlíthatjuk a Statisztikai Hivatal által 1930 óta minden év végére kiszámított adatokkal s akkor a következő képet kapjuk:

É v	H á z a k s z á m a	
	az adóstatistika szerint	a Statisztikai Hivatal szerint
1930	1,474.094	1,467.926
1931	1,494.724	1,486.590
1932	1,508.553	1,499.070
1933	1,486.665	1,510.278
1934	1,514.911	1,522.556
1935	1,516.481	1,535.364
1936	1,540.145	1,549.233
1937	1,559.361	1,563.745
1938	1,574.137	1,577.712

Az adatok nem mutatnak nagy eltérést, mióta az adóstatistika a lakóházak számát és nem az „épületek” számát közli, kivéve 1935-ben, mikor az adóstatistika adatai szerint egy év alatt a lakóházak száma mintegy 1500-zal szaporodott, holott a tényleges szaporulat a Statisztikai Hivatal adatai szerint közel 13.000 volt. Igaz, hogy a következő két évben ez a különbség kipótlódik s az adóstatistika adatainál nyilván valami eltolódásról van szó. Az összlakossághoz viszonyítva a lakóházak száma mintegy 17%-ot tesz ki, tehát átlag minden hatodik lakosra esik egy lakóház. Hogy a házak közül mennyi az egészben, vagy részben adóköteles ház, arról csak 1935 óta vannak adataink, amelyek szerint az ily házak száma a következő volt:

1935-ben	1,406.418
1936-ban	1,321.805
1937-ben	1,215.179
1938-ban	1,217.209

Ezekben a számokban azonban nemcsak a lakóházak, hanem a házadó alá tartozó egyéb állandó jellegű épületek is fel vannak tüntetve. A csökkenést az egyszobás házak jelentékeny részé-

15. Az ideiglenesen adómentes lakóházak száma. Nombre des maisons d'habitation temporairement exemptes d'impôt.

Év Années	Budapest Budapest	Tj. városok Villes autonomes	Megyei városok Villes département.	Városok össze- sen — Ensem- ble des villes	Községek Communes	Összesen Total
a) Az egyes években ideiglenesen adómentességet kapott új lakóházak száma						
<i>Nombre des nouvelles maisons d'habitation temporairement exonérées d'impôt dans les années indiquées</i>						
1927	576	2.719	5.650	8.945	33.536	42.481
1928	1.034	2.988	6.356	10.378	29.549	39.927
1929	1.045	2.640	6.703	10.388	29.996	40.384
1930	891	1.799	4.518	7.208	22.079	29.287
1931	812	1.552	4.565	6.929	18.784	25.713
1932	1.027	1.489	2.985	5.501	13.294	18.795
1933	811	1.204	2.105	4.120	10.609	14.729
1934	1.013	1.847	4.207	7.067	15.945	23.012
1935	897	1.314	3.798	6.009	12.649	18.658
1936	1.049	1.379	2.155	4.583	16.408	20.991
1937	1.369	1.325	2.186	4.880	19.554	24.434
1938	1.011	967	2.212	4.190	10.924	15.114
b) Az 1924. óta épült ideiglenesen adómentes új lakóházak összes száma.						
<i>Nombre total des maisons d'habitation bâties depuis 1924 et temporairement exemptes d'impôt</i>						
1927	1.498	6.476	11.640	19.614	84.938	104.552
1928	2.532	9.464	17.996	29.992	114.487	144.479
1929	3.577	12.104	24.699	40.380	144.483	184.863
1930	4.468	13.903	29.217	47.588	166.562	214.150
1931	5.280	15.455	33.782	54.517	185.346	239.863
1932	6.307	16.944	36.767	60.018	198.640	258.658
1933	7.118	18.148	38.872	64.138	209.249	273.387
1934	8.131	19.995	42.690	70.816	225.583	296.399
1935	8.831	21.869	48.550	79.250	224.492	303.742
1936	9.880	23.248	50.705	83.833	239.738	323.571
1937	11.249	24.573	52.770	88.592	259.292	347.884
1938	12.260	25.540	54.982	92.782	269.660	362.442

nek 1936-ban, vagy azóta történt mentesítése idézte elő.

A házadó kivétele a házak hasznosértéke vagy bérjövödelme alapján történik. A közölt adatok szerint (14. sz. táblázat) látjuk, hogy 1927-ben a hasznosérték és a nyers bérjövödelem összege 358'9 millió pengő volt, s innen kezdve gyors emelkedést mutat egészen 1931-ig, mikor elérte a 601'9 millió P-t. Ez 67'7%-os emelkedésnek felel meg, holott az adatok szerint a házak száma ugyanezen idő alatt csak 10'9%-kal emelkedett. Az adóstatistika nem magyarázza ezt a feltűnő eltérést (alig 4 év alatt). Így csak következtethetünk a bérmegekötés alól felszabaduló házak számának növekedésére, a nagyobb bérházak fokozott építésére (Budapesten) s esetleg általában az adóalapok jobb kimunkálására. 1932 óta a lakóházak állandó szaporodása dacára a házhasznosérték és a nyers bérjövödelem összege csökkent, s csak legújabbán észlelhető bizonyos szilárdulás. Ez kétségtelenül a gazdasági válság rovására

16. Ideiglenesen adómentes lakrészek és üzlethelyiségek száma.

Nombre de locaux servant d'habitation ou à usage industriel ou commercial qui étaient temporairement exempts d'impôt.

Év Années	Budapest Budapest	Tj. városok Villes autonomes	M. városok Villes département.	Városok együtt Ensemble des villes	Községek Communes	Összesen Total
1928	63.193	23 120	33 752	120 065	163.225	283.290
1929	74.115	27 819	54.107	156.041	213.863	369.904
1930	89.448	36.143	73.213	198.804	263.940	462.744
1931	102.822	42.639	88.473	233.934	309.547	543.481
1932	118.271	47.280	100.207	265.758	333.615	599.373
1933	121.186	51.361	107.148	279.695	351.658	631.353
1934	103.988	54.444	114.822	273.254	364.142	637.396
1935	115.074	57.725	127.872	300.671	378.047	678.718
1936	123.718	60.802	134.581	319.101	399.198	718.299
1937	139.256	63.481	137.864	340.601	363.571	704.172
1938	151.872	67.315	140.919	360 106	377.622	737.728
1939	158.669	69.412	144.141	372.222	391.272	763.494

írandó, emlékeztet a lakbéreknek a válság által előidézett jelentékeny csökkenése. 1938-ban a haszonérték és bérjövdelem együttes összege 5227 millió pengő volt, 13,2%-kal kevesebb, mint 1931-ben.

A most közölt adatokból azonban levonásba kell hozni azt a részt, amely az ideiglenes adómentességben részesített házakra esik (az állandóan mentesek adatai az előbbi adatokban sem szerepelnek). A közölt adatokból kitűnik, hogy 1927 óta az e címen történt levonások nagy arányban emelkedtek. Ez természetes, mert csak akkoriban kezdődött a lakóházépítkezések fellendülése s az új építkezések legnagyobb része adómentességben részesült. 1927-ben az adómentes házakra eső haszonérték és bérjövdelem összege 387 millió pengő volt, ami az összes házakhoz viszonyítva 10,8%-nak felel meg. Ez az összeg 1938-ban már 131,5 millió P-t ért el, ami már nem kevesebb, mint 25,2%-nak felel meg. Az adózás szempontjából tehát a házadó alól való ideiglenes mentesítések igen jelentékeny és állandóan fokozódó szerepet játszanak, ezért célszerűnek látszott ezekre vonatkozólag a 15. és 16. sz. táblázatokban részletesebb adatokat is közölni.

Az adatokból kitűnik, hogy mily jelentős számú új ház részesült évről-évre adómentességben, különösen 1927—29-ben, mikor számuk 40.000 körül volt, sőt ezt a számot meg is haladta. A válság a lakóház építkezésekre kedvezőtlenül hatott vissza s bár javulás következett később, az új építkezések s ezzel együtt természetesen az adómentesítések száma is aránylag alacsony maradt. Ha az 1924 óta épült összes új és ideiglenes házadómentesítések együttes számát nézzük, látjuk, hogy 1938-ban már nem kevesebb, mint 362.442 ily ház akadt. E házakból 269.660-at építettek kis és nagy községekben

(74,4%), míg a városokra mindössze 92.782 (25,6%) jutott. Budapesten 12.260 ily ház akadt, ami 3,4%-nak felel meg. Vidéken a községekben természetesen kis házak épülnek, s így a kép egészen más, ha nem magukat a lakóházakat, hanem a mentesített lakrészek és üzlethelyiségek számát vesszük figyelembe. Ezek összes száma 1928-ban 283.290 volt, 1938-ban azonban már 763.494. S míg a községekben egy-egy házra 1,5 lakrész és üzlethelyiség esett, a városokban együttesen ez az arányszám 4,0-ra, Budapesten külön pedig 12,9-re emelkedik.

Még jellemzőbb a különbség, ha nem a házak, vagy lakrészek számát tekintjük, hanem az ideiglenesen adómentes házakra kivetett, de elő nem írt adó összegét tekintjük. A 17. sz. táblázatban ezek az adatok 1932-ig visszamenőleg találhatóak meg. Az elengedett házadó egész összege 1938-ban 224 millió P volt, mely összegből a községekre mindössze 4,7 millió P (2,1%) esett, míg a városokra együttesen 17,7 millió P (7,9%), Budapestre pedig külön 11,7 millió P (5,2%). Budapesten 1938-ban egy-egy adómentes házra 950 P elő nem írt házadó esett, míg a községekben 1750 P.

A házadó netto alapja, tehát a mentesítések levonásával kiszámított haszonérték és bérjövdelem 1927-ben 320,2 millió P volt, mely összeg erősen emelkedve az 1930—1932. években meghaladta a 480 millió P-t, tehát több mint 50% emelkedést ért el. A bekövetkezett csökkenés azután 1937-ig folytonos volt s ekkor érte el a mélypontját a válság utáni 388,8 millió P-vel. 1938-ban némi kis szilárdulás volt észlelhető.

Az adóelőírások összege (nem számítva bele a mentes lakóházakra kivetett, de elő nem írt összegeket) nagyobb ingadozásokat mutat, mint az adóalapok összege. 1927-ben összesen 57,9 millió pengő értékű házadót írtak elő, s gyors emelkedés után az előírások összege 1932-ben érte el a maximumát, megközelítve a 102 millió P-t, ami 83,2%-os emel-

17. A kivetett, de elő nem írt házadó összege (ezer pengő).

Impôt sur les maisons établi, mais non exigé (c'est-à-dire non porté sur les rôles, en milliers de pengős).

Év Années	Budapest Budapest	Tj. városok Villes autonomes	M. városok Villes département.	Városok együtt Ensemble des villes	Községek Communes	Összesen Total
1932	8.335	1.781	3.257	13.373	3.812	17.185
1933	8.440	1.733	3.212	13.385	3.914	17.299
1934	7.955	1.652	3 146	12.753	3.931	16.684
1935	8.320	1.676	3.168	13.164	4.107	17.271
1936	8.764	1.741	3.376	13.881	4.331	18.212
1937	9 679	1.830	3.481	14.990	4.177	19.167
1938	10.860	2.008	3.691	16.559	4.481	21.040
1939	11.650	2.123	3.887	17.660	4.728	22.388

kedésnek felel meg, míg a nettó adóalap ugyanakkor 50,5%-kal emelkedett. A nagy emelkedést a pénzügyi válság következtében behozott rendkívüli pótlékok idézték elő. Ezek a pótlékok az 1931. év negyedik negyedétől kezdve kerültek kivetésre s 1933-tól kezdve állandó jelleget öltöttek. Ezeknek a pótlékoknak az összege azóta a következő volt:

É v	ezer P
1931 IV. negyede	10.443
1932 év	31.118
1933 "	30.687
1934 "	28.472
1935 "	27.439
1936 "	27.180
1937 "	27.273
1938 "	22.238

Látni, hogy a válságos idők következtében mily roppant teher nehezedett a házbirtokra (1938-ban az 5 milliós csökkenést a rendkívüli pótlék leszállítása idézte elő). Ennek ellenére azt látjuk, hogy a házadó-előírás egész összege — tehát beszámítva a rendkívüli pótlékokat — 1932 után erős csökkenést mutat, úgy hogy végül az adóelőírás összege 1936 után már alatta marad az 1930. évinek, mikor pedig még rendkívüli pótlékok nem voltak. A csökkenést részben az adóalapoknál látott lemorzsolódás idézte elő, de ez magában véve nem lett volna elegendő, hanem 1932 után erősen éreztette hatását az üresen álló lakások és üzletek után törölt (leírt) házadó, valamint az átalakítási (tatarozási) kedvezmények. Ezek összege a következő volt:

É v	Üresen álló bér- lemények után leírt házadó	Átalakítási kedvezmények	Összesen
	e z e r p e n g ő		
1933	4.264	—	4.264
1934	7.534	2.814	10.348
1935	5.566	7.051	12.617
1936	4.662	9.466	14.128
1937	3.809	9.533	13.342
1938	2.740	9.509	12.249

Ezek együttes összege tehát igen jelentékenyen befolyásolta a házadóelőírás összegét és végeredményben az adóalapok összezsugorodásával együtt jóformán teljesen ellensúlyozta — az összes adóelőírás szempontjából — a kétségkívül nagyarányú pótlékolás hatását.

A házadó tényleges lerovása már a válság előtt is elég számottevően elmaradt az előírás mögött (az 1927. év kivételével) 1932-ben pedig a 102 milliós kivetés, illetőleg előírás idején a lerovás több mint 12 millió P-vel maradt el az előírás mögött s ez utóbbinak csak 87,5%-át érte el. Később a helyzet fokozatosan javult és 1936 óta a lerovás meghaladja az előírás összegét, ami a hátralékok törlesztését jelzi.

18. A házadó megoszlása városok és községek szerint.

Impôt sur les maisons, suivant les villes et les communes.

É v Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Total Összesen — Total	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Közsé- gekre aux communes			
					1000 P	%		
					1000 P	%	1000 P	
1932	55.705	12.377	15.089	83.171	81,6	18.781	18,4	101.952
1933	51.079	10.876	13.177	75.132	81,6	16.991	18,4	92.123
1934	45.688	9.943	12.768	68.399	80,5	16.546	19,5	84.945
1935	42.164	9.376	11.887	63.427	80,0	15.870	20,0	79.297
1936	40.513	9.096	11.725	61.404	81,1	14.355	18,9	75.759
1937	40.863	9.104	11.792	61.759	81,3	14.244	18,7	76.003
1938	38.413	8.632	11.192	58.267	80,7	13.926	19,3	72.193

A 18. sz. táblázat bemutatja, hogy a házadó miképpen oszlott meg városok és községek szerint 1932 óta. Amint a földadó súlypontja természetesen a községekben van, épp úgy a házadó legnagyobb részben a városokban folyik be. Az arány kb. 80—20% és a rendelkezésre álló adatok szerint csak kismértékű eltolódást mutat. A fővárosnak predomináló helyzetét mutatja, hogy itt írták elő 1938-ban az egész országban kivetett házadónak 53,3%-át.

Mint a földadónál, úgy a házadónál is adnak egyes jogszabályaink bizonyos kedvezményeket egyrészt a hadirokkantoknak, hadiözvegyeknek, hadiárváknak, Károly csapatkereszteseknek és vitézségi érentulajdonosoknak, másrészt pedig a 4-nél több gyermekkel bíró kisadózóknak. Az erre vonatkozó adatok a következők (pengőben):

É v	Hadirokkantak stb. kedvezménye		4-nél több gyermekes kisadózók kedvezménye	
	a mérséklés alapjául szolgáló adók összege	a mérséklés összege	a mérséklés alapjául szolgáló adók összege	a mérséklés összege
1933	637.999	88.676	313.965	30.620
1934	706.143	92.507	324.848	31.658
1935	696.709	93.211	328.509	32.351
1936	619.916	81.643	281.498	27.692
1937	596.221	77.456	256.308	24.991
1938	871.352	94.712	241.959	23.684

A hadirokkantaknak stb. adott kedvezményeket az 1938/29.000. P. M. sz. rendelet felemelte.

Még röviden megemlékezhetünk a 2700/1936. M. E. sz. rendeletről, mely a napszámosoknak, gazdasági cselédek és gazdasági munkások és az ezekkel egy tekintet alá vehető hadigondozottak és közsegélyben részesülők egy szobából s még ezen felül legfeljebb egy lakrészről álló házát állandóan mentesítette a házadó alól. Ez alapon

291.276 háztulajdonos részesült állandó mentességben, az elengedett házadó összege pedig — a pótadókon kívül — 1,247.026 P-re rúgott.

Kereseti adó.

A kereseti adó fogalma alá tartozik az *általános kereseti adó* és az *alkalmazottak kereseti adója*. Mind a kettőről az 1927/300. P. M. számú Hivatalos Összeállítás rendelkezik. Ide számítható ezen felül az 1930. évi 47. t.-c. által behozott *alkalmazottak különadója*, mely tulajdonképpen az alkalmazottak kereseti adója, valamint a tantiémadó után kivetett pótadó. Az első kettő hozamát az 1922:XXIII. t.-c. a községi (városi) háztartásoknak engedte át, tehát csak formailag (a kivetés szempontjából) tekinthető állami adónak. Nem vonatkozik azonban ez az alkalmazottak különadójára, melynek hozama az államot illeti. Mind a három külön tárgyalást kíván. Már itt megjegyezhetjük, hogy az alkalmazottak kereseti és különadójára vonatkozólag az adóstatistikában csak kevés részletező adatot találunk.

Általános kereseti adó. Az általános kereseti adó a régi négy osztályos kereseti adó utóda. Joghatálya nagy általánosságban kiterjed minden oly hasznothajtó foglalkozásra, mely nem tartozik a földadó,

19. Az általános kereseti adóra vonatkozó egyes adatok az 1927—1938. években.

Données relatives à l'impôt général sur le gain en 1927—38.

Év — Années	Az adózók száma Nombre des contribuables pour lesquels la base de l'impôt était				Adóalap — Base de l'impôt	Előírás — Impôt exigé, c'est-à-d. porté sur les rôles	Lerovás — Impôt payé	Lerovás az előírás %-ában — Impôt payé par rapport à l'impôt exigé, %	Hátralék az év végén Impôt arriéré à la fin de l'année
	10.000 P. adóalapig — inférieure ou égale à 10.000 pengős	10.000 P. n. feletti adóalapig supérieure à 10.000 P.	Összesen — au total	Az összlakosság %-ában par rapport à la population, %					
1927	—	—	—	—	—	26.938	—	—	—
1928	464.777	6.541	471.318	5.5	567.390	28.326	28.262	99.8	—
1929	468.732	5.713	474.445	5.5	560.223	27.944	27.625	98.9	—
1930	467.026	4.696	471.722	5.5	516.209	25.859	25.738	99.5	—
1931	472.736	3.951	476.687	5.5	481.593	24.205	23.931	98.9	—
1932	473.466	3.123	476.589	5.4	439.864	21.956	18.975	86.4	—
1933	468.739	2.367	471.106	5.3	397.580	20.177	17.513	86.8	—
1934	475.674	2.410	478.084	5.4	392.524	19.100	16.169	84.7	8.533
1935	485.454	2.416	487.870	5.5	396.661	19.954	16.212	81.2	8.611
1936	497.751	2.582	500.333	5.6	409.911	20.460	17.396	85.0	7.477
1937	509.294	3.628	512.922	5.7	443.813	22.331	18.510	82.9	6.891
1938	514.775	4.461	519.236	5.7	483.432	24.481	20.371	83.2	8.105

házadó, vagy társulati adó alá. Az 1927—1938. évek folyamán a kereseti adóra vonatkozó rendelkezések nem változtak lényegesebben, a több gyermekes adózóknak s a tűzharcosoknak és ezekkel egy tekintet alá eső adózóknak adott kedvezményektől eltekintve.

Adóstatistikánk a kereseti adóval elég behatóan foglalkozik. A főbb adatokat a 19. sz. táblázat foglalja magában. A táblázat az 1927. évről csak a lerovás összegét közölheti a meglévő adatok alapján, mivel részletesebb adatok csak 1928-tól kezdve állnak rendelkezésre. A kereseti adó fizetésére kötelezettek száma az 1933. évig nem változott lényegesen, ami azonban az összlakosság szaporodását tekintve, relatív csökkenést jelent s látni is, hogy a kereseti adó alanyainak %-os aránya az összes lakossághoz 1928-tól 1933-ig 5.5%-ról 5.3%-ra csökkent. 1934-től kezdve az adózók számának növekedése állandó és elég gyors. 1938-ig a kereseti adó alanyainak száma az 1934 előtti 470 ezer körüli létszámról 519 ezerre emelkedett. Ez megfelel az évek során az általános konjunkturális helyzetnek. Sokkal inkább észlelni azonban a konjunkturális változások befolyását, ha külön vesszük azokat az adózókat, akiknek adóalapja meghaladja a 10.000 P-t, vagyis a nagy keresettel bíró adóalanyokat. Ezek száma aránylag igen csekély. 1928-ban mindössze 6.541 ilyen akadt és rohamos csökkenés után 1933-ban már csak 2.367-en fizettek adót 10.000 P-t meghaladó kereset után. Azután itt is javulás következett be, de még 1938-ban is csak 4.461 ily adózó akadt. A 10.000 P-t meghaladó kereset után adózók számának aránylagos változását a következő adatok mutatják be:

Év	10.000 P-t meghaladó kereseti adóalappal bírók	
	az összes kereseti adózók %-ában	Indexszámok (1928. évi létszám = 100)
1928	1.4	100
1929	1.2	87
1930	1.0	72
1931	0.8	60
1932	0.7	48
1933	0.5	36
1934	0.5	37
1935	0.5	37
1936	0.5	39
1937	0.7	55
1938	0.9	68

Az indexszámokból azt látjuk, hogy a 10.000 P-nél több kereset után adózók száma 1928-tól 1933-ig nem kevesebb mint 64%-kal csökkent s bár a további években újra növekedett, de még 1938-ban is 32%-kal alacsonyabb volt, mint 1928-ban. Tisztán észlelhető a gazdasági válság pusztító

20. Az általános kereseti adóalapoknak megoszlása keresetforrások szerint a II. fokú kivetések alapján.

Assiette de l'impôt général sur le gain, d'après les impositions du 2e degré.

Keresetforrás <i>Sources de gains</i>	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
a) ezer P — en milliers de pengős											
Ipar (kézmű és gyár- ipar) — <i>Industrie (ma- nuelle et manufact.)</i>	245.493	244.214	223.642	207.838	191.221	171.515	167.417	170.341	174.851	191.629	202.034
Kereskedelem — <i>Com- merce</i>	191.094	184.711	170.484	158.701	142.265	128.593	128.660	131.839	137.346	149.800	172.112
Bányászat és kohászat <i>Mines et métallurgie</i>	995	1.994	1.513	1.329	679	893	936	1.193	1.343	1.128	1.248
Földhaszonbérlet <i>Fermeage de terres</i> .	59.965	59.455	50.313	44.159	37.697	33.147	32.040	30.346	31.228	35.005	36.564
Egyéb haszonbérlet <i>Autres fermages</i> . .	4.038	3.352	3.044	2.379	2.626	2.410	1.978	2.112	3.253	2.348	2.546
Értelmi foglalkozások <i>Professions intellect.</i>	48.068	50.529	49.293	49.322	49.040	45.319	44.603	43.726	42.905	44.734	47.808
Járadékok, szolgál- mak és egyéb kereset- források — <i>Rentes, servitudes et autres sources de gains</i> . .	17.737	15.968	17.920	17.865	16.336	15.703	16.891	17.104	18.985	19.169	21.120
Összesen — Totaux	567.390	560.223	516.209	481.593	439.864	397.580	392.525	396.661	409.911	443.813	483.432
b) % szerint — pourcentages											
Ipar (kézmű és gyár- ipar) — <i>Industrie (ma- nuelle et manufact.)</i>	43·3	43·6	43·3	43·1	43·5	43·1	42·7	43·0	42·7	43·1	41·8
Kereskedelem — <i>Com- merce</i>	33·7	33·0	33·0	33·0	32·3	32·4	32·8	33·2	33·5	33·8	35·6
Bányászat és kohászat <i>Mines et métallurgie</i>	0·1	0·3	0·3	0·3	0·1	0·2	0·2	0·3	0·3	0·3	0·3
Földhaszonbérlet <i>Fermeage de terres</i> .	10·6	10·6	9·8	9·2	8·6	8·3	8·2	7·7	7·6	7·9	7·5
Egyéb haszonbérlet <i>Autres fermages</i> . .	0·7	0·6	0·6	0·5	0·6	0·6	0·5	0·5	0·8	0·5	0·5
Értelmi foglalkozások <i>Professions intellect.</i>	8·5	9·0	9·5	10·2	11·2	11·4	11·3	11·0	10·5	10·1	9·9
Járadékok, szolgál- mak és egyéb kereset- források — <i>Rentes, servitudes et autres sources de gains</i> . .	3·1	2·9	3·5	3·7	3·7	4·0	4·3	4·3	4·6	4·3	4·4
Összesen — Totaux	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

hatása. 1928-ban az összes adózóknak még 1·4%-a esett erre a kategóriára, a válság azonban ezt az arányszámot 0·5%-ra szorította le, s 1938-ban is csak 0·9%-ra tudott újra emelkedni. Azt is látni, hogy erőteljesebb emelkedést itt csak az 1937. és 1938. évek hoztak.

Természetesen az adóalapoknak, tehát az adó alá eső összes keresetnek az alakulása is érzékenyen reagált a romló, majd javuló gazdasági viszonyokra. 1928-tól 1934-ig a kereseti adó összes alapja 567·4 millió P-ről 392·5 millió P-re, tehát 31%-kal csökkent s 1938-ban is még 15%-kal alacsonyabb volt az 1928. évinél (483·4 millió P). Az adóalapnak, a kivetésnek (előírásnak) és a tényleges lerovásnak a 19. sz. táblázatban feltün-

tetett adatai indexszámokban kifejezve a következők:

É v	Adóalap	Előírás	Lerovás
	1928. évi adatok = 100		
1928	100	100	100
1929	99	98	98
1930	91	91	91
1931	85	85	85
1932	78	78	67
1933	70	71	62
1934	69	67	57
1935	70	70	57
1936	72	72	62
1937	78	79	65
1938	85	86	72

Az adókiivetés (előírás) természetesen az arány-számok szerint követte az adóalap indexszámainak irányvonalát, miután a kereseti adó rendszerében, így különösen tételeiben, a tárgyalt időszakban változás nem történt. Az összes kiivetés az egész adóalapnak általában 5%-a körül járt, megfelelően a vonatkozó jogszabályoknak. Másként alakult azonban a helyzet a lerovásnál. 1931-ig itt is együtt haladnak az indexszámok az előbbiekkal, a kitört válság azonban viszonylagosan is erősen csökkentette az adónak tényleg befizetett összegét. 1934-ben és 1935-ben 43%-kal kevesebb kereseti adót róttak le, mint 1928-ban, míg az adóalap és az előírás csökkenése ekkor csak 30% körül volt. Feltűnő, hogy bár a további években a kereseti adó lerovásánál is számottevő javulás észlelhető, a lerovás és az előírás közti különbség az indexszámok szerint nem csökkent, sőt egyes években némileg növekedett is. Ez kitűnik abból is, hogy még egészen 1931-ig a lerovás abszolút összege alig maradt el valamivel az évi előírás összegénél, a válság alatt megromlott arány a későbbi években sem tudott számottevően megjavulni.

A kereseti adónál előállott hátralékok évi ösz-

szegéről 1934 óta rendelkezünk adatokkal, s mint a 19. táblázat mutatja, a hátralékok összege tekintélyes. 1934-ben és 1935-ben meghaladta a 8 millió P-t, majd csökkenve, 1937-ben 7 millió P alá esett, de 1938-ban újra 8 millió P fölé került. Az utóbbi — tekintettel a jóformán mindenütt jelentkező javulásra — mindenesetre feltűnő. Meg kell jegyezni, hogy az adóstatistika adatai szerint az évi hátralékok összegének nagyobb fele évről-évre leírásra kerül. Ez a magyarázata annak, hogy a hátralékok összege a kiivetés és lerovás állandó különbsége mellett nem mutat még magasabb számokat.

A 20. sz. táblázat a kereseti adó alapjainak keresetforrások szerinti megoszlását mutatja be, úgy abszolút számokban, mint % szerint. Az adatokból kitűnik, hogy az általános kereseti adó legnagyobb részét természetesen az ipar és kereskedelem viseli, amennyiben e két foglalkozási csoportra esik állandóan az adóalapok egész összegének mintegy háromnegyed része. Az értelmi — szabad — foglalkozások részesedése 10% körül van, míg a földhaszonbérleté újabban 8% alá süllyedt. A százalékos arányokban annyiban jelent-

21. Az általános kereseti adót fizetők számának és keresetének megoszlása kereseti források szerint 1938-ban.

Nombre et gains des contribuables assujettis en 1938 à l'impôt général sur le gain; d'après la source de gains.

A keresetforrás megnevezése <i>Sources de gains</i>	Az adózók száma ¹⁾ <i>Nombre des contribuables en question¹⁾</i>				Az adóköteles kereset összege ²⁾ (ezer pengő) <i>Gains assujettis à l'impôt²⁾ (en milliers de pengős)</i>			
	Buda- pesten <i>A Buda- pest</i>	Vidéken <i>En pro- vince</i>	Összesen <i>Total</i>	%	Budapest <i>A Budapest</i>	Vidéken <i>En pro- vince</i>	Összesen <i>Total</i>	%
Kézműipar — <i>Industrie manuelle</i>	35.589	185.559	221.148	41.16	66.773	130.202	196.975	39.17
Gyáripár — <i>Industrie manufact.</i>	200	404	604	0.11	6.112	6.558	12.670	2.52
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	27.160	85.252	112.412	20.92	83.647	97.316	180.964	35.98
Bányászat és kohászat — <i>Mi- nes et métallurgie</i>	—	320	320	0.06	—	1.263	1.263	0.25
Földhaszonbérlet — <i>Ferme de terres</i>	378	147.719	148.097	27.56	470	36.513	36.982	7.35
Egyéb haszonbérlet — <i>Autres fermes</i>	164	2.727	2.891	0.54	307	2.333	2.640	0.53
Orvosi foglalkozás — <i>Profes- sion médicale</i>	3.428	4.860	8.288	1.54	6.285	7.212	13.498	2.68
Ügyvédi foglalkozás — <i>Profes- sion d'avocat</i>	3.000	3.268	6.268	1.17	8.762	7.916	16.677	3.32
Egyéb értelmi (szabad) foglal- kozás — <i>Autres professions intellectuelles (libérales)</i>	5.554	8.051	13.605	2.53	11.476	8.308	19.784	3.93
Járadék, szolgálmány — <i>Rentes et servitudes</i>	959	531	1.490	0.28	3.360	984	4.344	0.86
Egyéb keresetforrás — <i>Autres sources de gains</i>	4.381	17.828	22.209	4.13	7.592	9.544	17.136	3.41
Összesen — Total	80.813	456.519	537.332	100.00	194.784	308.149	502.933	100.00
%	15.0	85.0	100.0	—	38.7	61.3	100.0	—

¹⁾ Az adatok azért térnek el a 19. sz. táblázatban közölt adatoktól, mert itt a több keresetforrás után kereseti adót fizetők a keresetforrásoknak megfelelően többszörösen vannak számbavéve. — *Si ces chiffres diffèrent de ceux du tableau 19, c'est qu'ici les contribuables payant l'impôt général sur le gain pour plusieurs sources de gain sont comptés autant de fois qu'ils ont de telles sources.* — ²⁾ I. fokú kiivetés, ezért a végösszeg valamivel magasabb, mint a 19. és 20. sz. táblázatokban közölt adat. — *D'après les impositions pu 1er degré. C'est pourquoi ces chiffres dépassent légèrement ceux des tableaux 19 et 20.*

22. Az általános kereseti adó megoszlása városok és községek szerint.

Impôt général sur le gain, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Össze- sen Total	
	Budapestre à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Községekre aux communes			
	1000 P		%	1000 P		%	1000 P	
1932	7.376	2.786	4.139	14.301	65.1	7.655	34.9	21.956
1933	7.236	2.481	3.675	13.392	66.4	6.785	33.6	20.177
1934	6.811	2.288	3.461	12.560	65.8	6.540	34.2	19.100
1935	7.448	2.398	3.564	13.410	67.2	6.544	32.8	19.954
1936	7.468	2.441	3.768	13.677	66.8	6.783	33.2	20.460
1937	8.127	2.672	4.132	14.931	66.9	7.400	33.1	22.331
1938	9.052	2.943	4.420	16.415	67.1	8.036	32.9	24.481

kezik az évek során eltolódás, hogy az ipar részesedési aránya inkább csökkenni, míg a kereskedelemé némileg növekedni látszik. Határozottan csökkenő a földhasznóbérletnek már említett részesedési aránya, mely 1938-ban már csak 7.5% volt, az 1928. és 1929. évi 10.6%-kal szemben. Az értelmi foglalkozások csoportjának százalékos aránya a válságos években mutatott emelkedést.

Valamivel jobban részletezi a foglalkozási csoportokat a 21. sz. táblázat, mely egyszersmind kiemeli úgy az adózók számánál, mint az adóalapnál a főváros és a vidék adatait (csak 1938-ról). A főváros fölénye főleg abban nyilvánul, hogy míg az adóalanyoknak csak 15%-a esik Budapestre, ezek az adóalapoknak 38.7%-a felett rendelkeznek.

A 22. sz. táblázat az általános kereseti adózás körében kivetett összegeket ismerteti városok és községek szerint részletezve az 1932. évtől kezdődőleg. Általában a városokra esik az adó mintegy kétharmada, míg a falvakra egyharmad rész jut.

A földadónál és a házadónál már említett jogszabályok által egyrészt a hadirokkantoknak, tüzharcosoknak stb., másrészt a többgyermekes családfőeknek adott kedvezmények az általános kereseti adónál a következők (pengőben):

Év	Hadirokkantak stb. kedvezménye		4-nél több gyermekes kisadózók kedvezménye	
	a mérséklés alapjával szolgáltató adók összege	a mérséklés összege	a mérséklés alapjával szolgáltató adók összege	a mérséklés összege
1933	300.323	35.752	143.675	15.045
1934	296.611	35.297	140.222	14.801
1935	292.777	35.087	137.970	14.408
1936	294.686	35.306	135.776	13.931
1937	308.968	37.057	140.981	14.606
1938	544.666	50.569	144.298	14.919

23. Alkalmazottak kereseti adója (ezer P).

Impôt dit sur le gain, frappant les traitements des employés (en milliers de pengős).

Év Années	Előírás Impôt exigé	Lerovás Impôt payé	A lerovásból — De l'impôt payé, part des	
			köz- fönn- foglaló publ.	magán- alkalmazottak privés
			alkalmazottakra esik	
1927	—	19.324	—	—
1928	—	22.315	—	—
1929	22.873	22.873	—	—
1930	20.528	22.741	—	—
1931	18.977	21.244	—	—
1932	16.937	16.937	—	—
1933	14.709	14.709	3.789	10.920
1934	14.422	14.395	5.266	9.129
1935	16.997	17.070	5.216	11.854
1936	15.246	15.762	5.731	10.031
1937	16.556	16.720	6.030	10.690
1938	18.219	18.144	6.455	11.689

Az általános kereseti adóból ily címeken elengedett összegek tehát nem nagyon jelentősek.

Alkalmazottak kereseti adója. Adóstatistikánk erről az adónemről csak eléggé gyér adatokkal szolgál. A rendelkezésre álló jelentősebb adatokat a 23. és 24. sz. táblázatok foglalják magukban.

Az alkalmazottak által fizetett kereseti adó összege nem sokkal marad el az általános kereseti adó összegétől, tehát igen jelentős adónem, ha a különadót nem is vesszük tekintetbe. A kivetés és lerovás összege legmagasabb volt 1929-ben, mikor 22.9 millió P-t ért el s 1934-ig 14.4 millió P-re, vagyis 37%-kal csökkent. Azután újra emelkedve 1938-ban elérte a 18.2 millió P-t. Az előírás és a lerovás összege között nem igen mutatkozik különbség. Az alkalmazottak kereseti adójánál a

24. Az alkalmazottak kereseti adójának megoszlása városok és községek szerint.

Impôt sur le gain payable par les employés, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt assis, il revenait						Össze- sen Total	
	Budapestre à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Községekre aux communes			
	1000 P		%	1000 P		%	1000 P	
1932	9.739	1.391	1.794	12.924	76.3	4.013	23.7	16.937
1933	7.967	1.202	1.670	10.839	73.7	3.870	26.3	14.709
1934	8.017	1.170	1.679	10.866	75.3	3.556	24.7	14.422
1935	10.254	1.140	1.596	12.990	76.4	4.007	23.6	16.997
1936	8.037	1.289	1.749	11.125	73.0	4.121	27.0	15.246
1937	8.690	1.389	1.953	12.032	72.7	4.528	27.3	16.555
1938	9.950	1.404	1.949	13.303	73.0	4.917	27.0	18.220

25. Az alkalmazottak különadójára vonatkozó adatok.

Données sur l'impôt spécial des employés.

Év Années	Előírás Impôt exigé	Lerovás Impôt payé	Montant de l'impôt spécial payé par les		
			Köztisztviselők fonctionnaires publ.	Magántisztviselők employés privés	Tantiémadó kötelesek personnes assujetties à l'impôt sur les tantièmes
által fizetett különadó összege — en					
ezer pengő — milliers de pengős					
1931	19.402	19.402	—	—	—
1932	23.031	23.031	—	—	—
1933	22.360	22.360	—	—	—
1934	24.510	23.694	5.051	18.488	155
1935	24.849	24.805	5.399	19.104	302
1936	26.387	26.412	5.624	20.461	327
1937	24.978	25.066	5.519	19.138	409
1938	24.172	24.197	5.888	17.739	570

városok jelentősége még inkább előtérbe nyomul, mint az általános kereseti adónál, mert észlelhető a közölt adatokból, hogy az alkalmazottak kereseti adójának általában mintegy (vagy közel) háromnegyed részét vetették ki a városokban, a községekben pedig csak a fennmaradó egynegyed részt. Budapest részesedése pedig a kivetésnél meghaladja az 50%-ot.

Az alkalmazottak kereseti adójából a nagyobb részt a magánalkalmazottak fizetik, míg a köztisztviselőkre a kisebb rész esik. Az arány 1938-ban 64,4—35,6% volt.

1930-ban és 1931-ben — mint a 23. sz. táblázat adataiból kitűnik — az alkalmazottak kereseti adójánál a lerovás összege erősen felülmúlja a kivetés (előírás) összegét. Ezt az akkor utólag kivetett rendkívüli pótlékok idézték elő.

Alkalmazottak különadója. Az alkalmazottak különadóját az 1930: XLVII. t.-c. hozta be, mint rendkívüli és ideiglenes adónemet. Tulajdonképpen pótdadó, melyet az alkalmazottak kereseti adója és a tantiémadó után vetnek ki. Kifejezett ideiglenessége dacára az adónem egyelőre állandósulni látszik adórendszerünkben.

Eltérően az általános kereseti adótól és az alkalmazottak kereseti adójától, a különadó hozadéka teljes egészében az államtól illeti. Az alkalmazottak különadójáról az adóstatistikában csak igen kevés adatot találunk, bár hozadéka igen jelentős, jóval több mint akár az általános kereseti adó, akár az alkalmazottak kereseti adójának hozadéka. A rendelkezésre álló fontosabb adatokat a 25. sz. táblázat foglalja magában.

Az első évben (1931-ben) a különadó összege 19,4 millió P volt, de csakhamar 20 millió P fölé emelkedett. Legtöbb különadót 1936-ban róttak le, mikor elérte a 26,4 millió P-t. Azóta valamivel csökkent. A különadó a közölt adatok szerint jóval erősebben terheli a magánalkalmazottakat, mint a közalkalmazottakat, míg a tantiémadó után kivetett különadó csekély. Az alkalmazottak különadójának megoszlását városok és községek szerint a 26. sz. táblázat tartalmazza.

Kívánatos volna, hogy adóstatistikánk úgy az alkalmazottak kereseti adójáról, mint a különadóról a néhány összefoglaló adaton kívül további részleteket is közölne, főleg a magánalkalmazottak által fizetett összegekről.

26. Az alkalmazottak különadójának megoszlása városok és községek szerint.

Impôt spécial des employés, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt assis, il revenait						Összesen — Total 1000 P	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Községekre aux communes	%		
1932	16.972	1.594	1.769	20.335	88,3	2.696	11,7	23.031
1933	16.566	1.540	1.723	19.829	88,7	2.531	11,3	22.360
1934	18.163	1.535	2.086	21.784	88,9	2.725	11,1	24.509
1935	18.743	1.519	1.871	22.133	89,1	2.716	10,9	24.849
1936	19.720	1.615	2.168	23.503	89,1	2.884	10,9	26.387
1937	18.422	1.572	2.181	22.175	88,8	2.803	11,2	24.978
1938	18.440	1.441	1.942	21.823	90,3	2.349	9,7	24.172

Társulati adó.

A társulati adóra vonatkozó jogszabályokat a tárgyalta időszakra vonatkozólag a 400/1927. P. M. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. 1932-ben a társulati adó után 25% rendkívüli pótlékot vetettek ki, 1933-tól kezdve pedig 40%-ot s ugyancsak az 1933. évben intézkedés történt a társulati adó alá eső vállalatok részéről a mezőgazdaság megsegítése alapjához való hozzájárulás iránt, ami saját tőkájuk 2,5%-át tette (1940-ben a társulati adó rendszerét teljesen újjá alakította az 1940:VII. t.-c.).

A társulati adó fogalma alá jelenleg tulajdonképpen 3 adójellegű közszolgáltatás tartozik: A *társulati adó*, a *tantiémadó* és a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap-hoz való *hozzájárulás*. (A tantiémadó alanyaira kirótt különadóról az alkalmazottak különadójának ismertetésénél már volt szó.)

A társulati és a tantiémadónak jelentősebb adatait a 27. sz. táblázat közli. Látni,

hogyan az adatok meglehetősen hézagosságok, különösen azért, mert az adóstatistika a társulati és tantiémadóra vonatkozó előírási adatokat 1932-ig, a lerovási adatokat pedig 1934-ig bezárólag egybefoglalva közli. Az adóköteles vállalatok számáról is csak 1933 óta rendelkezünk használható adatokkal, mert az adóstatistika által az előző évekről közzétett adatok az összehasonlításra alkalmatlanok.

27. A társulati és tantiémadóra vonatkozó egyes adatok.

Données relatives à l'impôt sur les Sociétés et à l'impôt sur les tantièmes.

Év — Années	Az adóköteles vállalatok száma Nombre des entreprises assujetties à l'impôt		Előírás (1000 P) Impôt exigé, c'est-à-dire porté sur les rôles (en 1000 pengős)			Lerovás (1000 P) Impôt payé (en 1000 pengős)			Lerovás az előírás %-ában — Impôts payés par rapport aux impôts exigés, %
	Társulati adó sur les Sociétés	Tantiémadó sur les tantièmes	Társulati adó Impôt sur les Sociétés	Tantiémadó Impôt sur les tantièmes	Összesen — Total	Társulati adó — Imp. sur les sociétés	Tantiémadó — Imp. sur les tantièmes	Összesen — Total	
1927	—	—	—	—	—	—	—	13.404	—
1928	—	—	—	—	20.744	—	—	19.863	95.8
1929	—	—	—	—	23.627	—	—	21.186	89.7
1930	—	—	—	—	22.230	—	—	21.275	95.7
1931	—	—	—	—	17.519	—	—	16.023	91.5
1932	—	—	—	—	16.680	—	—	14.608	87.6
1933	6.164	1.753	11.338	1.238	12.576	—	—	11.751	93.4
1934	5.938	1.778	10.838	1.176	12.014	—	—	11.593	96.5
1935	5.950	1.526	11.088	1.156	12.244	11.017	1.155	12.172	99.4
1936	6.084	1.616	12.479	1.309	13.788	12.820	1.345	14.165	102.7
1937	6.686	1.848	17.446	1.630	19.076	17.726	1.647	19.373	101.6
1938	7.129	1.938	21.878	1.911	23.789	22.238	1.940	24.178	101.6

Társulati adót 1933-ban összesen 6.164 vállalat fizetett. Számuk 1934-ben és 1935-ben 6000 alá csökkent, de azóta — különösen 1937-ben és 1938-ban — erősen megnövekedett és ez utóbbi évben már 7.129-et ért el. A tantiémadó alá eső vállalatok száma ennél jóval kisebb, 1933-ban 1.753 volt, 1935-ben 1.526-ra csökkent, de azután 1938-ig 1.938-ra emelkedett. A kivetett (előírt) társulati adó összegének adatai 1928-tól kezdve állanak rendelkezésre, de csak a tantiémadóra vonatkozó adatokkal összevonva. Ezek szerint e kétfajta adóból 1928-ban 20.7 millió P-t, 1929-ben pedig 23.6 millió P-t írtak elő. A válság alatt jelentkező csökkenés a jelentékeny pótlékolás dacára igen nagyarányú volt s a mélyponton, 1934-ben mindössze 12.0 millió P társulati és tantiémadót vetettek ki, alig felét az 1929. évinek. Viszont a későbbi években bekövetkezett emelkedés is gyors és elég nagyarányú volt, s a kivetett összeg 1938-ban elérte a 23.8 millió P-t. Az előírás szerint 1933 óta — mióta erről adataink vannak — az együttes összeg-

28. A társulati és tantiémadó megoszlása városok és községek szerint.

Impôt sur les Sociétés et celui sur les tantièmes, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett Desdits impôts assis, il revenait								Összesen Total
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensem- ble des villes	Közsé- gekre aux com- munes	1000 P		%	
1932	9.608	1.146	2.690	13.444	80.6	3.236	19.4	16.680	
1933	7.255	958	2.000	10.213	81.2	2.363	18.8	12.576	
1934	7.787	846	1.419	10.052	83.7	1.962	16.3	12.014	
1935	7.442	737	1.678	9.857	80.5	2.387	19.5	12.244	
1936	8.230	823	1.882	10.935	79.3	2.853	20.7	13.788	
1937	11.930	1.072	2.377	15.379	80.6	3.697	19.4	19.076	
1938	14.374	1.133	3.169	18.676	78.5	5.113	21.5	23.789	

nek mindig több, mint 90%-a esett a társulati adóra. 1938-ban a társulati adó összege 21.9 millió P, a tantiémadó előírt összege pedig 1.9 millió P volt.

A lerovás egészen 1935-ig elmaradt az előírás mögött. Legalacsonyabb volt a lerovás viszonylagos összege 1932-ben, mikor csak 87.6%-át érte el az előírásnak. 1936 óta a lerovás meghaladja az évi előírás összegét.

Hogy a társulati és a tantiémadó kivetése miképpen oszlott meg városok és községek szerint, a 28. sz. táblázat adatai mutatják be. A városok részesedése ebből a szempontból általában 80% körül volt.

Az 1936. év óta az adóstatistika rendkívül bősz részletezéseket közöl a társulati és a tantiémadóról, az adatok óriási tömegével. E részletezések fokozati megkülönböztetések mellett kiterjednek a vállalatok fajaira, a foglalkozási csoportokra, melyekben működnek, a különböző adókulcsok mellett megadóztatott, továbbá az adómentes vállalatokra stb. Hogy mily arányúak ezek a részletezések, mutatja, hogy pl. 1938-ban ezek közlése több mint 100 oldalt, az egész adóstatistikai kötetnek mintegy negyedrészt foglalta le. Ez már persze túlzás, s amellet a táblázatok ropant nehezen kezelhetők. Ez adattömegből e helyen csak a tőkék, valamint az adómérleg szerinti nyereség és veszteség adatainak a kiemelése látszik szükségesnek. Ezeket az adatokat — külön megkülönböztetve Budapestet és a vidéket — a 29. sz. táblázat mutatja be.

Ezek szerint a társulati adó alá eső vállalatok összes saját tőkéje 1938-ban csak kevéssel maradt el a 2 milliárd P-től. E tőkeösszegeből 764 millióval részesedtek az ipari vállalatok (38.4%) és 463 millió P-vel a hitelintézetek (23.3%). A dolog természeténél fogva legkisebb az őstermelés részese-

29. A társulati- és tantiémadó alá eső vállalatok saját tőkéje, nyeresége vagy vesztesége az 1938. évben (ezer P).¹⁾

Les capitaux dits propres et les bénéfices ou les pertes en 1938 des entreprises soumises à l'impôt sur les Sociétés et à l'impôt sur les tantièmes (en milliers de pengős) ¹⁾

A vállalatok működési köre <i>Champ d'activité des entreprises</i>	Saját tőke <i>Capitaux dits propres</i>			Adómérlegszerinti nyereség <i>Bénéfices selon les bilans servant de base à l'imposition</i>			Adómérlegszerinti veszteség <i>Pertes selon les bilans servant de base à l'imposition</i>		
	Budapest <i>A Budapest</i>	Vidék <i>En province</i>	Összesen <i>Total</i>	Budapest <i>A Budapest</i>	Vidék <i>En province</i>	Összesen <i>Total</i>	Budapest <i>A Budapest</i>	Vidék <i>En province</i>	Összesen <i>Total</i>
Östermelés — <i>Production du sol</i>	10.004	7.093	17.097	193	475	668	2.726	230	2.956
Ipar — <i>Industrie</i>	559.445	204.148	763.593	33.370	12.866	46.236	9.426	4.486	13.912
Bánya — <i>Mines</i>	172.981	6.707	179.688	16.420	248	16.668	1.464	32	1.496
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	122.564	30.522	153.086	6.421	2.036	8.457	4.506	1.151	5.657
Közlekedés — <i>Communications</i>	165.543	19.046	184.589	1.344	203	1.547	2.535	290	2.825
Hitel — <i>Crédit</i>	341.337	121.248	462.585	9.802	3.943	13.745	877	247	1.124
Ház — <i>Maisons</i>	32.796	185	32.981	16.849	5	16.854	610	7	617
Egyéb — <i>Autres</i>	189.303	6.264	195.567	7.219	324	7.543	5.498	191	5.689
Összesen — Total	1.593.973	395.213	1.989.186	91.618	20.100	111.718	27.642	6.634	34.276

¹⁾A társulati adó alól mentesített vállalatok nélkül. — ¹⁾ *Sans les entreprises exonérées de l'impôt sur les Sociétés.*

dése, melynek körébe tartozó vállalatokra az adóstatistika adatai szerint mindössze 171 millió P (0,9%) jutott. Budapest jelentősége persze többszöröse a vidékének, mert a fővárosban adózik a vállalati tőkéből 1.594 millió P (80,1%). A nyereségre és veszteségre vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy az „adómérleg“ a társulati adóra vonatkozó rendelkezések értelmében nem egyezik a vállalatok rendes évi mérlegével, miután a társulati adóról szóló 1922:XXIV. t.-c. nem a mérleg szerint kimutatott, hanem a valóságos jövedelmet kívánta adózás alá vonni s ezért az értékelés módjait megsabta. Ennek következtében az adómérleg szerinti nyereség rendszerint magasabb, mint a rendes mérleg szerinti, de viszont ennek az ellenkezője is lehetséges. Valóban 1938-ban is úgy volt, hogy az adózás alá vont közlekedési vállalatoknál, továbbá a hitelintézeteknél az adózás szempontjából megállapított mérleg szerinti nyereség jelentősen alacsonyabb, mint a rendes mérlegben kimutatott nyereség. Mindezek a kimutatott veszteségekre is vonatkoznak (a veszteséges vállalatok saját tőkéjük 2%-ével adóznak). Legfeltűnőbb az eltolódás a ház-vállalatoknál, mert ezek adózása a fennálló rendelkezések értelmében nem lehet alacsonyabb, mint ahogy magánkézben volnának. Ezért az adómérleg ezeknél közel 17 millió P nyereséget és csak 0,6 millió P veszteséget mutat ki, míg ugyanezen vállalatok rendes mérlegeiben csak 0,4 millió P nyereség, ellenben 2,3 millió P veszteség van kimutatva.

Az összes társulati adó alá vont vállalati nyereség az adómérlegek szerint 111,7 millió P volt, melyből a főváros vállalatai 91,6 millió P-vel, vagyis 82%-kal részesedtek. A veszteséggel dolgozó vállalatok 34,3 millió veszteséget mutattak

ki, mely összegből 27,6 millió P (80,7%) esett a fővárosban adózó vállalatokra. A kivetett társulati és tantiémadó összege gazdasági csoportok szerint 1938-ban a következő volt (ezer P):

Vállalatok részletezése	Társulati adó	Tantiém adó
Östermelési vállalatok	77	10
Ipari	7.521	803
Bányászati	2.814	319
Kereskedelmi	1.278	99
Közlekedési	299	36
Hitel	2.259	313
Ház	142	2
Egyéb	1.243	179
Összesen	15.633	1.761

A végösszegek azért térnek el a 27. sz. táblázatban közölt adatoktól, mert itt csak az I. fokú kivetés adatai vannak részletezve pótlékok nélkül és — a tantiémadóknál — nem szerepelnek a társulati adó alól állandóan mentes (de tantiémadó-köteles) és a csak tantiémadóval megrótt vállalatok.

A társulati és a tantiémadóknak a vállalatok neme és formája szerinti megoszlását az 1938. évben az I. fokú kivetési eredmények alapján a 30. sz. táblázat mutatja be.

A táblázatban a vállalatok száma alatt feltüntetett adatok az összes, akár ideiglenesen adómentes, akár adóköteles vállalatok fel vannak tüntetve, a tőkére, valamint a kivetett adóra vonatkozó adatok azonban csak adóköteles vállalatokat foglalják magukban. Nem szerepel tehát az adó alól ideiglenesen mentesített vállalatok tőkéje s az ezekre kivetett, de elő nem írt társulati vagy tantiémadó összege.

30. A társulati és a tantiémadó alá eső vállalatok kivetési eredményeinek megoszlása a vállalatok neme és formája szerint 1938-ban (ezer pengő).

Répartition des impôts mis en 1938 sur les Sociétés et sur les tantièmes; d'après le genre des entreprises y assujetties (en milliers de pengős).

Vállalatok <i>Entreprises</i>	A vállalatok <i>Entreprises en question</i>				A kivetett <i>Impôts assis</i>			
	száma <i>leur nombre</i>	%	saját tőkéje <i>leurs capi- taux dits propres</i>	%	társulati adók összege <i>montant de l'impôt assis sur les Sociétés</i>	%	tantiémadó összege <i>montant de l'impôt assis sur les tantièmes</i>	%
Összesen: — <i>Au total:</i>								
Részvénytársaságok — <i>Sociétés anonymes</i>	2.714	37·9	1,879.830	94·5	14.554	93·1	1.691	96·0
Korlátolt felelősségű társaságok <i>Sociétés à responsab. limitée</i>	1.297	18·1	27.058	1·4	480	3·1	6	0·3
Szövetkezetek — <i>Coopératives</i>	2.945	41·1	68.294	3·4	469	3·0	61	3·5
Magánvállalatok összesen <i>Entreprises privées au total</i>	6.956	97·1	1,975.182	99·3	15.503	99·2	1.758	99·8
Közületi vállalatok — <i>Entreprises de collectivités</i>	210	2·9	14.004	0·7	130	0·8	3	0·2
Összes vállalatok — <i>Toutes les entreprises</i>	7.166	100·0	1,989.186	100·0	15.633	100·0	1.761	100·0
Ebből Budapest: — <i>Dont à Budapest:</i>								
Részvénytársaságok — <i>Sociétés anonymes</i>	1.760	56·5	1,522.709	95·5	11.844	94·3	1.284	96·6
Korlátolt felelősségű társaságok <i>Sociétés à responsab. limitée</i>	1.092	35·0	20.898	1·3	362	2·9	2	0·1
Szövetkezetek — <i>Coopératives</i>	263	8·4	48.874	3·1	320	2·5	42	3·2
Magánvállalatok összesen <i>Entreprises privées au total</i>	3.115	99·9	1,592.481	99·9	12.526	99·7	1.328	99·9
Közületi vállalatok — <i>Entreprises de collectivités</i>	3	0·1	1.492	0·1	37	0·3	1	0·1
Összes vállalatok — <i>Toutes les entreprises</i>	3.118	100·0	1,593.973	100·0	12.563	100·0	1.329	100·0

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a kisebb számú, de természetesen a legnagyobb tőkeerőt képviselő részvénytársaságok fizetik viszonylag is a legtöbb társulati és tantiémadót, míg a korlátolt felelősségű társaságok és a szövetkezetek ebből a szempontból csak alárendelt szerepet játszanak. Hasonlóképpen csekély ebből a szempontból a társulati vagy tantiémadó alá eső közületi vállalatok szerepe is. Budapest predomináló szerepe az itt közölt adatokból is kitűnik.

Hozzájárulás a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz. Ezt a hozzájárulást a 6.100/1933. M. E. sz. rendelet hozta be az agrárválság által okozott súlyos helyzet enyhítésére. Ennek kétségkívül egyenesadó-jellege van és tulajdonképpen vagyonadó, mert kivetése a vagyonállag ezrelékében történik. 1934 óta az adóstatisztika e hozzá-

járulásra vonatkozólag a következő adatokat közli:

É v	A társulatiadó alanyainak hozzájárulása a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaphoz (ezer P)		
	Előírás	Lerovás	Hátralék az év végén
1934	—	4.559	—
1935	4.561	4.625	539
1936	4.890	4.684	686
1937	4.771	4.711	683
1938	4.764	4.603	729

További részletezéseket erre az adójellegű hozzájárulásra vonatkozólag az adóstatisztika kötetében nem találunk. A hozzájárulás természeténél fogva úgy az előírás, mint a lerovás meglehetősen állandó összegeket mutat. A lerovás általában némileg elmarad az előírás összegétől s így a hátralékok némileg emelkednek.

Jövedelemadó.

A jövedelemadóra vonatkozó rendelkezéseket az 500/1927. P. M. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. A válság alatt a jövedelemadót rendkívüli pótlékokkal sújtották. 1933 óta 60%-os rendkívüli pótlék állandósult és továbbra is érvényben maradt, a 2.600/1933. M. E. sz. rendelet értelmében.

Adóstatistikánk a jövedelemadóval a kivetés és főleg az adóalapok részletezése szempontjából elég behatóan foglalkozik, bár a részletezés korántsem megy oly messzire, mint azt a társulati adónál láttuk.

A jövedelemadóra vonatkozó jellegzetes összefoglaló adatokat a 31. sz. táblázat foglalja magában.

31. Jövedelemadó.

Impôt sur le revenu.

Év - Années	Jövedelemadókötelesek száma összesen — Nombre des contribuables assujettis à cet impôt	Az összlakosság %/é-ában — Par rapport à la population, %	10.000 P-nél nagyobb jövedelemmel bírók száma — Nombre des personnes ayant un revenu de plus de 10.000 P.	Az összes jövedelemadó kötelesek %/é-ában — Par rapport à tous les contribuables assujettis à cet impôt, %	ezer pengő en milliers de pengős			Lerovás az előírás %/é-ában — Pourcentage de l'impôt payé à l'impôt exigé, %
					Adóalap — Base de l'impôt	Előírás — Impôt exigé	Lerovás — Impôt payé	
1927	—	—	—	—	—	—	45.043	—
1928	342.393	4.0	19.710	5.8	1.253.204	46.961	44.955	95.7
1929	349.994	4.1	19.383	5.5	1.278.016	48.641	44.213	90.9
1930	324.543	3.6	17.625	5.4	1.206.793	43.902	42.189	96.1
1931	310.709	3.6	16.619	5.3	1.126.450	39.817	45.992	115.5
1932	280.523	3.2	13.979	5.0	953.131	49.628	43.449	87.5
1933	239.764	2.7	10.275	4.6	786.026	40.114	37.466	93.4
1934	215.560	2.4	9.289	4.3	698.566	35.460	34.307	96.7
1935	204.529	2.3	8.838	4.3	672.134	35.181	35.070	99.7
1936	202.308	2.2	9.385	4.6	689.835	37.503	38.677	103.1
1937	209.584	2.3	10.871	5.2	744.451	43.316	44.156	101.9
1938	220.136	2.4	12.411	5.6	808.826	49.445	50.369	101.9

A jövedelemadót fizetők száma 1928-ban 342.393 volt és számuk 1929-ben 349.994-re emelkedett. Ekkor az ország összes lakosságának 4.1%-a volt jövedelemadóköteles. A bekövetkezett válság a jövedelemadó alanyainak számát rohamosan csökkentette és 1936-ban mikor legalacsonyabban állott, mindössze 202.308-an fizettek az országban jövedelemadót. A válság hatása a jövedelmekre méginkább kidomborodik, ha a nagy jövedelemmel bíró adózók számát tekintjük. Ezek aránya az összes adózók között nálunk amúgyis alacsony, így 1928-ban is csak 19.710 oly adózó akadt, akinek adóköteles jövedelme meghaladta a 10.000 P-t. A válság alatti mélyponton azonban már csak 8.838 oly adózót találunk, akik 10.000

P-nél nagyobb jövedelem után adóztak. Számuk jóval erősebben csökkent, mint az összes jövedelemadó-köteleseké, amint ez különösen kitűnik az alábbi adatokból:

É v	Jövedelemadó-kötelesek száma	
	összesen	10.000 P jövedelemen felül
	(Indexszámok, 1929 = 100)	
1929	100.0	100.0
1930	92.7	90.9
1931	88.8	85.7
1932	80.2	72.1
1933	68.5	53.0
1934	61.6	47.9
1935	58.4	45.6
1936	57.8	48.4
1937	59.9	56.1
1938	62.9	64.0

Látni, mennyivel magasabb arányban csökkent a nagyadózók száma. Érdekes viszont, hogy ugyanezeknél a viszonylagos javulás a válság után egy évvel korábban és nagyobb arányban indult meg, ami nyilván az adóalapok jobb kimunkálására vezetendő vissza.

Az adóalapok összege is 1929-ben állott legmagasabban, mikor 1.278 millió P jövedelem került adóztatás alá. Ez az összeg — mint a közölt adatokból látszik 1935-ig közel felére, 672 millió P-re csökkent és azután emelkedve, 1938-ban újra 808 millió P-t ért el. Ez az utóbbi összeg 63%-kal marad el az 1929. évi mögött, az arány tehát csaknem pontosan megfelel az összes jövedelemadó-kötelesek számánál észlelt csökkenési aránynak.

Egészen más azonban a kép, ha a kivetés (előírás) és a lerovás adatait tekintjük, ugyancsak a 31. sz. táblázatban közölt adatok alapján. 1929-ben 48.6 millió P jövedelemadót vetettek ki, mely összeg 1931-ben 39.8 millió P-re csökkent. De a pótlékolások következtében 1932-ben már 49.6 millió P került előírásra, tehát az 1929. évit is felülmúló adóösszeg. Az adóalanyok és az adóalapok nagyarányú csökkenése következtében azonban a további években a pótlékolások dacára is mindig kisebb lett a jövedelemadó összege és 1935-ben már csak 35.2 millió P jövedelemadó került kivetésre, 27.7%-kal kevesebb, mint 1929-ben. A bekövetkezett emelkedés azután 1938-ban 49.4 millió P-re emelte a kivetett jövedelemadó összegét, ami már meghaladja az 1929. évi adóösszeget. Ezt az adót azonban jelentékenyen kevesebb adózó fizeti, úgy hogy a jövedelemadózóknak fejenkénti terhe az 1929. évi 139 P-ről 1938-ban 225 P-re emelkedett.

A tényleg lerótt jövedelemadó összege már a válság előtt is elmaradt a kivetés mögött, a válság következtében pedig ez a különbség csökkent,

32. A jövedelemadóalapoknak jövedelemforrások szerinti megoszlása (ezer pengő). II. fokú kivetés.
Répartition, par sources de revenus, de la base de l'impôt sur le revenu (en milliers de pengős), d'après les impositions du 2e degré.

Év — Années	Földbirtok Propriété foncière	%	Házbirtok — Maisons	%	Ált. ker. adó alá eső foglalkozás — Profes- sions assujetties à l'im- pôt général sur le gain	%	Tantiémadó alá eső jö- vedelem — Revenus assujettis à l'impôt sur les tantièmes	%	Szolgálati viszony Emploi	%	Tőkevagyon Capitaux	%	Egyéb jövedelemforrás Autres sources de revenus	%	Együtt — Ensemble	%	Mentes — Exempts	Marad adóalap Restait comme base d'impôt
1928	443.926	32.4	193.168	14.1	422.253	30.8	11.381	0.8	271.032	19.8	16.547	1.2	13.167	0.9	1,371.474	100.0	118.270	1,253.204
1929	434.579	30.0	253.024	17.5	407.460	28.7	13.532	0.9	308.912	21.4	18.676	1.3	11.891	0.8	1,448.074	100.0	170.058	1,278.016
1930	382.315	27.2	273.118	19.4	367.420	26.2	14.303	1.0	337.611	24.0	19.218	1.4	11.868	0.8	1,405.853	100.0	199.060	1,206.793
1931	330.663	24.6	289.349	21.5	332.439	24.7	14.003	1.0	348.291	25.9	20.972	1.5	10.673	0.8	1,346.390	100.0	219.940	1,126.450
1932	264.135	22.0	280.652	23.3	296.365	24.7	11.102	0.9	317.303	26.4	21.657	1.8	11.146	0.9	1,202.360	100.0	249.229	953.131
1933	210.196	20.5	254.311	24.8	255.287	24.9	8.255	0.8	268.761	26.3	16.832	1.6	10.805	1.1	1,024.447	100.0	238.421	786.026
1934	174.408	18.7	230.104	24.7	244.283	26.2	6.354	0.7	251.395	27.0	15.269	1.6	10.208	1.1	932.021	100.0	233.455	698.566
1935	157.708	17.4	223.517	24.6	248.652	27.4	6.068	0.7	245.616	27.1	15.396	1.7	10.022	1.1	906.979	100.0	234.845	672.134
1936	164.819	17.7	223.513	24.0	255.391	27.4	6.546	0.7	255.787	27.5	14.832	1.6	10.044	1.1	930.932	100.0	240.997	689.935
1937	188.213	18.8	225.422	22.5	283.430	28.3	7.099	0.7	270.221	27.0	16.061	1.6	10.471	1.1	1,000.917	100.0	256.466	744.451
1938	203.797	18.7	232.088	21.4	324.468	29.8	7.850	0.7	291.922	26.9	16.468	1.5	11.099	1.0	1,087.692	100.0	278.866	808.826

kivételként csak az 1930 és főleg az 1931. évek jelentkeznek, mely utóbbi években a lerovás lát-
szólag 115.5%-át érte el a kivetésnek, tehát annál
lényegesen magasabb volt. Ennek oka azonban az,
hogy az akkor kivetett rendkívüli pótlékok egy
része a rendes évi előírásban nem szerepel, a le-
rovásoknál azonban igen s ez zavarja meg a
képet. A további években azonban a válság jelleg-
zetes hatása már tisztán észlelhető és ugyanúgy
kitűnik a bekövetkezett javulás hatása is. A hátra-
lékok törlesztése következtében 1936-tól kezdve a
lerovás összege már állandóan valamivel meg-
haladja az évi előírás összegét.

A 32. sz. táblázat az 1928—1938. évekről az
évi II. fokú kivetések alapján részletezi a jövede-
lemadó alapjait jövedelemforrások szerint és közli
együttal a jövedelemadó alól mentesített jövedel-
mek összegét is. Megjegyzendő, hogy az adómen-
tes jövedelmeket a meglévő adatok alapján nem
lehet jövedelemforrások szerint részletezni s így a
megoszlás csak hozzávetőleges képet nyújt, mert
nem állapítható meg, hogy a mentesítés mily mér-
tékben érinti az egyes jövedelemforrásokat. Így is
igen érdekes eltolódások észlelhetők az évek folya-
mán. Abszolút számokban az összes jövedelem-
kategóriák csökkenést mutatnak 1929-hez képest,
a csökkenés aránya azonban rendkívül eltérő. Így
a földbirtokból származó jövedelem 1929-ben 435
millió P volt, ez azonban óriási arányban csök-
kent 1935-ig 158 millió P-re, s 1938-ban is csak
204 millió P-re tudott növekedni. A házbirtokból
származó jövedelem ellenben 1929 után is még
elég erősen növekedett egészen 1931-ig, még pedig
253 millió P-ről 289 millió P-re s ezután is elég
jól tartotta magát; sohasem süllyedt 220 millió P
alá, csakhamar felülmúlva így viszonylagos jelentő-
ségében a földbirtokból származó jövedelmet. Az
általános kereseti adó alá eső foglalkozásokból

származó jövedelem 1929-ben meghaladta a 400
millió P-t, majd 1934-ig 244 millió P-re esett,
1938-ban pedig 324 millió P-re növekedett. Leg-
inkább meg tudta őrizni viszonylagos jelentőségét
a szolgálati viszonyból származó, valamint a tőke-
vagyonból eredő jövedelem.

Mindezek következtében az egyes foglalkozási
kategóriák sorrendjében a viszonylagos részesedés
szempontjából jelentős változások állottak be. Ha
a jövedelemadó alapjául szolgáló összes jövedel-
meket az egyes foglalkozási kategóriák részesedési
nagysága szerinti sorrendben sorolják fel, 1929 és
1938 között a következő változások észlelhetők
(százalékokban):

	1929
1. Földbirtok	30.0
2. Általános keresetiadó alá eső foglalkozások	28.1
3. Szolgálati viszony	21.4
4. Házbirtok	17.5
5. Tőkevagyon	1.3
6. Tantiém-adó alá eső jövedelem	0.9
7. Egyéb jövedelmi forrás	0.8
	1938
1. Általános keresetiadó alá eső foglalkozások	29.8
2. Szolgálati viszony	26.9
3. Házbirtok	21.4
4. Földbirtok	18.7
5. Tőkevagyon	1.5
6. Tantiém-adó alá eső jövedelem	0.7
7. Egyéb jövedelmi forrás	1.0

A földbirtokból származó jövedelem tehát az
adóztatás szempontjából az első helyről a negye-
dikre esett vissza, aránya pedig 30.0%-ról 18.7%-ra
csökkent. A többi jelentősebb foglalkozási kategó-
riák részesedési aránya ennek megfelelően emel-
kedett.

Ugyancsak foglalkozási részletezést közöl a
33. sz. táblázat is, ebben azonban a jövedelem ősz-
szege mellett az adóalanyok száma és a kivetett

33. A jövedelmi adó alanyainak, a jövedelemnek és a kivetett adónak megoszlása foglalkozási csoportok szerint. (I. fokú kivetés.)

Répartition, par catégories professionnelles, des contribuables assujettis à l'impôt sur le revenu, des revenus imposés et de l'impôt établi (d'après les impositions du 1er degré).

A jövedelmi adó alapjául szolgáló kereseti forrás megnevezése <i>Ressources servant de base à l'impôt</i>	Az adóalanyok száma <i>Nombre des contribuables assujettis à l'impôt sur le revenu</i>			A jövedelem összege (ezer pengő) <i>Revenus (en milliers de p.)</i>			A kivetett adó összege (ezer pengő) <i>Impôt établi (en milliers de p.)</i>		
	1936	1937	1938	1936	1937	1938	1936	1937	1938
Földbirtok — <i>Propriétés foncières</i>	82.778	84.910	91.939	165.467	187.637	203.174	4.148	6.229	6.711
Háztulajdon — <i>Maisons</i>	120.250	132.258	135.337	225.053	227.303	235.655	5.108	4.502	4.743
Kézműipar — <i>Industrie manuelle</i>	43.236	41.472	44.026	91.735	94.018	108.530	2.297	2.149	2.815
Gyárpar — <i>Industrie manufact.</i>	719	1.178	1.025	8.167	14.838	16.189	519	1.037	1.106
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	35.490	36.733	39.789	103.521	121.904	142.877	2.938	3.786	5.185
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	121	138	159	603	763	913	31	50	68
Földhaszonbérlet — <i>Fermage de terres</i>	9.243	10.341	11.163	11.061	13.959	16.642	320	477	621
Egyéb haszonbérlet — <i>Autres fermages</i>	558	718	756	1.235	1.487	1.637	37	44	52
Orvosi foglalk. — <i>Profession médicale</i>	5.563	5.147	5.128	13.027	11.299	12.449	250	244	299
Ügyvédi „ — „ <i>d'avocat</i>	4.846	4.984	4.959	15.413	15.137	15.476	392	396	425
Egyéb értelmi foglalkozás — <i>Autres professions intellect.</i>	4.584	4.931	4.908	14.818	16.510	16.061	400	483	488
Járadékszolgálmány — <i>Rentes et servitudes</i>	2.419	974	1.036	5.850	2.893	2.971	162	78	82
Egyéb keresetforrás — <i>Autres sources de gains</i>	—	2.104	2.140	—	3.720	4.071	—	105	127
Tantiém — <i>Tantièmes</i>	3.689	3.952	4.180	6.479	6.864	7.844	176	386	477
Szolgálati viszony — <i>Emplois</i>	42.483	48.122	51.026	256.837	272.146	295.538	6.726	7.374	8.079
Tőketulajdon — <i>Capitaux</i>	8.507	9.210	9.631	15.297	16.697	17.025	788	955	903
Egyéb jövedelemforrás — <i>Autres ressources</i>	4.762	4.714	5.278	11.290	11.208	12.809	400	437	522
Összesen — Total	202.308	209.584	220.136	945.853	1.018.383	1.109.821	24.690	28.732	32.703
Levonható teher — <i>charges qui pouvaient être déduites</i>				234.870	250.463	272.433			
Marad adóköteles jövedelem — <i>restait comme revenu imposable</i>				710.983	767.920	837.388			

adó összege is részletezve van. Erre a táblázatra vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy az adóköteles jövedelem végösszege azért nem egyezik a 31. és 32. sz. táblázatokban közölt adatokkal, mert itt az I. fokú kivetés van részletezve, mely némileg mindig magasabb a II. fokú kivetésnél, a kivetett adónak az összege pedig szintén az I. fokú kivetés alapján van beállítva és nem tartalmazza a pótlékokat sem, az utóbbi oknál fogva tehát lényegesen alacsonyabb számokat ad a 31. sz. táblázatban közölt adatoknál. Azonkívül csak a három legutolsó év adatai vannak részletezve, mert az adóstatistika által a korábbi évekről közölt adatok az összehasonlításra nem alkalmasak. A táblázat értéke főleg abban áll, hogy míg a 32. sz. tábla csak 7 főcsoportban közli az egyes foglalkozások jövedelemadatait, itt 17 csoport van, tehát az adatok jóval részletesebbek.

A legtöbb adóalanyt a jövedelemadó számára a háztulajdon szolgáltatja, utána a földbirtok, a

szolgálati viszony, majd a kézműipar és a kereskedelem következik. A kivetett adónál már a szolgálati viszonyból származó jövedelem áll az első helyen, csak utána következik a földbirtok, majd a kereskedelem és a házbirtok.

A 34. sz. táblázat a kivetett jövedelemadónak városok és községek szerinti megoszlását közli az 1932—1938. évekről. Általában a városokban vetik ki az egész jövedelemadónak a háromnegyed részét, míg a községekre csak a fennmaradó egy-negyed rész esik. Budapesten vetették ki 1938-ban az összes jövedelemadónak több mint 56%-át.

Kedvezményeket a jövedelemadónál az 1929: XXIII. t.-c. és a 2.600/1933. M. E. számú rendelet engedélyezett. Az előbbi a gyermekek számára való tekintettel mentesített egyes adózókat a jövedelemadó alól az adómentes létminimum felemelésével, az utóbbi pedig egyes adózók részére négy-nél több gyermek után mérséklést adott. Az ilyen módon nyújtott kedvezmények összege nem

34. A jövedelemadó megoszlása községek és városok szerint.

L'impôt sur le revenu, suivant les communes et les villes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Össze- sen Total 1000 P	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes anlo- noms	Megyei városokra aux villes départe- ment.	Városokra együtt à l'ensemble des villes		Községekre aux communes		
				1000 P	%	1000 P		%
1932	27.023	4.000	6.242	37.265	75.1	12.363	24.9	49.628
1933	22.584	2.950	4.912	30.446	75.9	9.668	24.1	40.114
1934	20.027	2.549	3.928	26.504	74.7	8.956	25.3	35.460
1935	20.036	2.503	3.774	26.313	74.8	8.868	25.2	35.181
1936	21.368	2.558	4.025	27.951	74.5	9.552	25.5	37.503
1937	24.116	3.012	4.565	31.693	73.2	11.623	26.8	43.316
1938	27.949	3.448	5.488	36.885	74.6	12.560	25.4	49.445

nagyon jelentős a jövedelemadó egész összegéhez viszonyítva s ezért elégnék látszik megemlíteni, hogy 1938-ban a létminimum felemelésével nyújtott mentesítés 166 ezer, a gyermekkedvezmény pedig 18 ezer P elengedett jövedelemadót jelentett.

Vagyonadó.

A vagyonadóra vonatkozó jogszabályokat — a jövedelemadóval együtt — az 500/1927. P. M. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. 1932 óta a vagyonadót 100 %-os rendkívüli pótlék terheli s ez a rendkívüli pótlék jelenleg is érvényben van.

A vagyonadó főadatait a 35. sz. táblázat tartalmazza.

Az adókötelesek száma a vagyonadónál is az 1929. évben volt a legmagasabb, mikor összesen 263.862 adózó fizetett vagyonadót. Számuk ezután 1936-ig 147.748-ra csökkent, mikor is mélypontját érte el. Ezután emelkedni kezdett, bár csak kis mértékben, mert 1938-ban is csak 156.205 volt a vagyonadó alanyainak száma. Míg 1928-ban és 1929-ben is az ország összes lakosságának 3.1%-a volt vagyonadóköteles, 1938-ban csak 1.7%-a. Kitűnik természetesen a válság értékpusztító hatása az adóalapokra vonatkozó adatokból is. Az adóköteles vagyon összege 1929-ben 10.145 millió P volt, 1936-ban azonban már csak 6.147 millió P. 1938-ban azután a vagyonadóalapok összege 7 milliárd fölé emelkedett. Bármily tekintélyesek ezek a milliárdos számok, kétségtelen, hogy a vagyonadó a nemzeti vagyonnak csak kisebb részét érinti, aminthogy a jövedelemadó is távol áll attól, hogy a nemzeti jövedelemnek legalább nagyobb részét fogja meg. (Épp azért aligha lehet — legalább is jelenlegi adórendszerünk mellett — arra számítani, hogy jövedelem- és vagyonadónk

35. Vagyonadó

Impôt sur la fortune.

Év An- nées	Adókö- telesek száma Nombre des con- tribua- bles	Az összlakosság %-ában - Par rapp. à la population, %	Adóalap Base de l'impôt	Előírás Impôt exigé	Lerovás Impôt payé	Lerovás az előírás %-ában Pourcen- tage de l'impôt payé à l'impôt exigé
1927	—	—	—	—	13.506	—
1928	261.576	3.1	10,063.632	13.380	12.805	95.7
1929	263.862	3.1	10,144.791	13.113	12.896	98.3
1930	244.011	2.8	9,813.485	12.717	12.260	96.4
1931	233.075	2.7	9,402.634	12.002	10.974	91.4
1932	211.156	2.4	8,135.026	20.073	17.560	87.5
1933	180.012	2.0	7,142.984	17.819	16.649	93.4
1934	159.378	1.8	6,440.360	16.333	15.828	96.9
1935	149.738	1.7	6,170.641	15.766	15.752	99.9
1936	147.748	1.6	6,146.913	15.896	16.437	103.4
1937	153.475	1.7	6,377.393	16.514	16.889	102.3
1938	156.205	1.7	7,063.059	19.617	20.030	102.1

adatai a nemzeti vagyon és jövedelem kiszámításánál komoly szerepet játszhatnak.)

A vagyonadó hozadéka aránylag nem nagyon magas. A kivetés összege a válság előtt 1929-ben volt a legmagasabb, mikor 13.4 millió P értékű vagyonadót vetettek ki. Ez az összeg 1931-ig 12.0 millió P-re csökkent, de 1932-ben a kivetés a 100%-os pótlékolás következtében hirtelen 20.1 millió P-re ugrott. Erről a színvonalról azonban tovább csökkent a kivetett adó összege s legalacsonyabb volt 1935-ben 15.8 millió P-vel. A későbbi években gyors emelkedés észlelhető, különösen 1938-ban, amiben nyilván része van az ekkor az eltitkolásokra utólagos bevallás esetén adott amnesztiának. Mindenesetre látni, hogy a vagyonadó általában felét sem éri el a jövedelemadó hozadékának. A lerovás a válság alatt a szokott képet adja, legalacsonyabb volt 1931-ben 11.0 millió P-vel. Feltűnő a vagyonadónak hirtelen emelkedése (1938) a lerovás tekintetében is, amiben a már említett amnesztiának van bizonyára a legnagyobb jelentősége itt is. A tényleges lerovás az 1932. évben, tehát a 100%-os pótlék első évében csak 87.5%-át érte el az előírásnak, de a későbbiekben a helyzet gyorsan javult és csakhamar a vagyonadónál is meghaladta (1936-tól kezdve) a lerovás az előírást.

A 36. sz. táblázat a vagyonadó alapjának vagyontárgyak szerinti megoszlását tartalmazza, a százalékos arányok feltüntetésével együtt. A vagyonnál természetesen két tétel dominál: a földbirtok és a házbirtok. A kettő együtt — beszámítva a mezőgazdaság üzemi tőkéjét is — állandóan meghaladja a 80%-ot. A tárgyalt időszakban erős eltolódás mutatkozik a házbirtokok javára a földbirtok nagyarányú értékcsökkenése következtében, hiszen látni az adatokból, hogy az

36. A vagyoadó-alapoknak vagyontárgyak szerinti megoszlása (millió P). II. fokú kivetés.

Répartition de la base de l'impôt sur la fortune, suivant les avoirs assujettis à cet impôt (en millions de pengős).
D'après les impositions du 2e degré.

Év — Années	Mezőgazdasági ingatlan Immobles agricoles	%	Mezőgazdasági üzemi tőke Capitaux d'exploitations agric.	%	Házbirtok — Maisons	%	Iparüzem tőkéje — Capitaux d'exploitations industrielles	%	Kereskedelmi üzlet üzemi tő- kéje — Capitaux d'exploita- tions commerciales	%	Bánya és kohó üzemi tőkéje Capitaux d'exploitations de mines et de hauts fourneaux	%	Tőkevagyon — Fortunes con- sistant en capitaux	%	Egyéb vagyon — Autres fortunes	%	Együtt — Ensemble	%	Tőketartozások — Dettes pour capitaux	Marad adóalap — Restait comme base d'impôt
1928	5.066	47.4	716	6.7	3.367	31.5	520	4.8	574	5.4	29	0.3	373	3.5	44	0.4	10.689	100.0	625	10.064
1929	5.079	45.9	701	6.3	3.718	33.6	520	4.7	570	5.2	21	0.2	412	3.7	49	0.4	11.070	100.0	925	10.145
1930	4.816	44.1	659	6.0	3.940	36.1	503	4.6	502	4.6	23	0.2	421	3.9	51	0.5	10.915	100.0	1.102	9.813
1931	4.503	42.6	596	5.6	4.103	38.7	429	4.1	490	4.6	17	0.1	419	3.9	47	0.4	10.604	100.0	1.201	9.403
1932	3.649	39.2	465	5.0	3.902	41.8	383	4.1	429	4.6	17	0.2	441	4.7	42	0.4	9.328	100.0	1.193	8.135
1933	3.106	37.6	351	4.3	3.650	44.2	332	4.0	366	4.4	16	0.2	407	4.9	37	0.4	8.265	100.0	1.122	7.143
1934	2.718	36.3	295	3.9	3.350	44.7	327	4.4	351	4.7	17	0.2	398	5.3	38	0.5	7.494	100.0	1.054	6.440
1935	2.591	35.8	269	3.7	3.232	44.7	321	4.5	351	4.9	16	0.2	411	5.7	36	0.5	7.227	100.0	1.056	6.171
1936	2.548	35.5	260	3.6	3.181	44.3	314	4.4	379	5.3	20	0.3	442	6.1	37	0.5	7.181	100.0	1.034	6.147
1937	2.606	35.0	235	4.0	3.221	43.3	363	4.9	408	5.5	14	0.2	490	6.6	40	0.5	7.437	100.0	1.060	6.377
1938	2.720	33.3	325	4.0	3.317	40.6	398	4.9	501	6.1	18	0.2	829	10.2	55	0.7	8.163	100.0	1.100	7.063

adó alapjául szolgáló mezőgazdasági ingatlanok értéke 1929-től 1936-ig 5.079 millió P-ről 2.548 millió P-re, tehát felére esett, míg a házbirtok meglehetősen értékállóan bizonyult. Az 1938. évi amnesztia főleg a tőkevagyonot érintette, mely ekkor 1937-hez képest közel kétszeres összeggel — 829 millió P-vel — szerepel. A kereskedelmi és az ipari vállalatok üzemi tőkéje a vagyoadó szempontjából aránylag jelentéktelen szerepet játszik, hasonlóképpen kis jelentőségűek az „egyéb vagyon“ alatt összefoglalt vagyontételek is, melyek bizonyára nehezen hozzáférhetők a vagyoadó számára.

A 37. számú táblázat a kivetett vagyoadónak városok és községek szerinti megoszlását tartal-

mazza az 1932—1938. években. A városok jelentősége ebből a szempontból növekvő s a városokban kivetett vagyoadó 1938-ban elérte az összes kivetések 61%-át, míg a községek részesedése megfelelően csökkenő. Ezt az eltolódást a házbirtok részarányának növekedése és a mezőgazdasági ingatlanok részesedésének viszonylagos csökkenése magyarázza.

Bizonyos kedvezményeket a vagyoadónál az 1929:XXIII. t.-c. biztosít az adómentes létminimumnak az emelésével tekintettel a gyermekek számára. Az ily címen elengedett adó értéke 1938-ban 139 ezer P volt.

Nyilvános betegápolási pótdadó.

Szabatos elnevezése tulajdonképpen a „nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdadó“ és jelenleg a 6.000/1931. M. E. sz. rendelet szabályozza. Kivetésre kerül a földadó, a házadó, az általános kereseti adó, a társulati adó és a tantiémadó után, 16%-os kulcs mellett. Hozadéka elég jelentős, a tárgyalt időszakban állandóan meghaladta a 20 millió P-t. Az adó kulcsát tulajdonképpen évről-évre állapítja meg a kormány, tényleg azonban ma is változatlanul kerül kivetésre a 16%-os kulcs alapján. Ez az adó nem tulajdonképpen utóda a megszüntetett községi betegápolási pótdadónak, jövedelme azonban jelenleg az államot illeti. (A Budapest fővárosnak 12 év tartamára átengedett 7 millió P-nek tulajdonképpen törlesztés jellege van.)

37. A vagyoadó megoszlása városok és községek szerint.

Impôt sur la fortune, suivant les villes et les communes.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt établi (assis), il revenait						Össze- sen Total	
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra összesen à l'ensemble des villes	Közsé- gekre aux communes			
					1000 P	%		
1932	6.654	1.725	2.767	11.146	55.5	8.927	44.5	20.073
1933	6.285	1.548	1.669	9.502	53.3	8.317	46.7	17.819
1934	5.871	1.383	2.197	9.451	57.9	6.882	42.1	16.333
1935	5.744	1.305	2.100	9.150	58.0	6.616	42.0	15.766
1936	5.809	1.284	2.090	9.183	57.8	6.713	42.2	15.896
1937	6.173	1.334	2.135	9.642	58.4	6.872	41.6	16.514
1938	8.096	1.436	2.427	11.959	61.0	7.658	39.0	19.617

A nyilvános betegápolási póttadóval az adóstatistika elég röviden végez, a rendelkezésre álló egyes fontosabb adatokat a 38. sz. táblázat foglalja magában.

Az adózók száma — miután ez a póttadó a fent említett fontos adónemekre egyaránt kiterjed — megfelelően magas. 1932-ben az új szabályozás után 2'6 millióra ugrott az adózók száma, az akkori kiszámított népesség 29'8%-ára, majd csökkenve, valamivel 2'4 millió felett állapodott meg. 1938-ban az összes népesség 26'9%-a fizetett nyilvános betegápolási póttadót, átlagosan valamivel több, mint 10 pengőt. Az előírt adó összege 1929-ben volt a legmagasabb, mikor 27'1 millió P-t ért el, legalacsonyabb pedig 1935-ben, mikor valamivel meghaladta a 21'3 millió pengőt. 1938-ban 24'6 millió pengő nyilvános betegápolási póttadót írtak elő, ami 9'3%-kal alacsonyabb összeg az 1929. évinél. A lerovásnál természetesen visszatükröződik az alapadónál jelentkező tendencia: válság alatt a tényleges lerovás elmaradt az előírás mögött, 1936 óta pedig meghaladja azt. Legkedvezőtlenebb volt ebből a szempontból az 1932. év, mikor a lerovás csak 87'6%-át érte el az előírásnak.

Az adóstatistika adatokat közöl arravonatkozólag is, hogy a nyilvános betegápolási póttadó címén befolyt összegek miképpen oszlottak meg jövedelemforrások szerint. A tárgyalt időszak három utolsó évében ebből a szempontból a helyzet a következő volt (a II. fokú kivetés alapján):

Nyilvános betegápolási póttadó (1000 P)

Jövedelemforrás	1936	1937	1938
Földbirtok	5.256	5.211	5.322
Házbirtok	11.720	12.070	12.560
Kézműipar	1.343	1.421	1.534
Gyárpar	46	112	99
Kereskedelem	1.105	1.220	1.409
Bányaművelés	11	9	10
Földhaszonbérlet	246	276	288
Egyéb haszonbérlet	24	19	21
Orvosi foglalkozás	106	105	105
Ügyvédi foglalkozás	120	131	130
Egyéb értelmi foglalkozás	125	132	154
Járadékok, szolgáltatások stb.	148	148	167
Társulatok	1.427	1.994	2.500
Tantiém	209	261	306
Összesen:	21.886	23.109	24.605

Feltűnő a házbirtok nagy adóterhe, mely a kivetett egész adónak állandóan több mint felét éri el. A nyilvános betegápolási póttadót ugyanis a házadó alól ideiglenes mentesített házak után is fizetni kell és ez erősen emeli a házbirtok részese-
dését. A házbirtok után sorrendben a földbirtok,

38. Nyilvános betegápolási póttadó.

Taxe additionnelle pour soins donnés aux indigents admis dans les établissements sanitaires publics.

Év Années	Adókötele- sek száma Nombre des contri- buables	%	Előírás Taxe exigée	Lerovás Taxe payée	Lerovás az előírás %-ában Pourcentage de la taxe payée à la taxe exigée
			ezer pengő — en milliers de pengős		
1927	—	—	—	22.310	—
1928	—	—	—	25.770	—
1929	2.233.109	26'0	27.125	24.481	90'3
1930	2.327.592	26'9	25.075	24.615	98'2
1931	2.340.133	26'8	23.705	21.092	89'0
1932	2.612.332	29'8	23.596	20.667	87'6
1933	2.466.972	28'0	22.922	21.418	93'4
1934	2.415.148	27'2	21.338	20.730	97'2
1935	2.428.838	27'2	21.308	21.276	99'8
1936	2.426.505	27'1	21.886	22.612	103'3
1937	2.421.846	26'9	23.109	23.603	102'1
1938	2.438.874	26'9	24.605	25.112	102'1

majd a társulatok következnek. Meghaladja a mil-
liót a kézműipar és a kereskedelem részese-
dése is.

A nyilvános betegápolási póttadó címen előírt adóösszegeknek városok és községek szerinti meg-
oszlását 39. sz. táblázat foglalja magában. Eszerint
ennek az adónemnek, mintegy 60%-át vetik ki a
városokban és a fennmaradó összeget a községek-
ben. A főváros részese-
dése a kivetés egész össze-
gében az 1938. évi adatok szerint mintegy 40%
volt.

A nyilvános betegápolási póttadónál egyrészt a
hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárva, valamint
a vitéségi éremtulajdonosok és a tűzharcosok,
másképpen a négy-nél több gyermekkel bíró kisadó-
zó részese-
désük bizonyos fokú mérséklésben. Az ily
címen engedélyezett mérséklésnek összege 1938-
ban az első helyen említetteknek 58.957 P, a négy-
nél többgyermekes kisadózóknál pedig 15.095 P
volt.

39. A nyilvános betegápolási póttadó megoszlása városok és községek szerint.

*Répartition, par villes et communes, de la taxe addition-
nelle pour soins donnés aux indigents admis dans les
établissements sanitaires publics.*

Év Années	A kivetésből esett De la taxe assise, il revenait					Össze- sen Total		
	Budapest à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensemble des villes	Községekre aux communes			
							1000 P	%
1932	9.371	2.259	1.956	13.586	57'6	10.010	42'4	23.596
1933	8.728	2.216	3.290	14.234	62'1	8.688	37'9	22.922
1934	7.927	2.046	3.049	13.022	60'9	8.366	39'1	21.388
1935	7.860	2.010	3.043	12.913	60'6	8.395	39'4	21.308
1936	8.145	2.083	3.208	13.436	61'4	8.450	38'6	21.886
1937	8.955	2.162	3.348	14.465	62'6	8.644	37'4	23.109
1938	9.644	2.253	3.552	15.449	62'8	9.156	37'2	24.605

Rokkantellátási adó.

A rokkantellátási adó is tulajdonképpen póttadó. Fizetni tartoznak ezt az adónevet mindazok, akik földadót, házadót, társulati adót, tantiémadót, kereseti adót (beleértve az alkalmazottak kereseti adóját), valamint jövedelem- és vagyonadót fizetni kötelesek. Itt tehát a pótlékolás szélesebb körű, mint a betegápolási póttadónál és kiterjed az összes tulajdonképeni állami egyenesadókra. A rokkantellátási adóra vonatkozó rendelkezéseket a 700/1927. P. M. sz. Hivatalos Összeállítás foglalja össze. Azóta lényeges változás az adó tekintetében 1933-ban következett be, mikor a kivetési kulcsot rendeletileg kétszeresére emelték fel.

A 40. sz. táblázat adatai szerint a rokkantellátási adó fizetésére kötelezettek száma megközelítőleg megegyezik a nyilvános betegápolási póttadót fizetők számával, sőt egyes években alatta marad annak, holott — mint láttuk — a rokkantellátási adó több állami egyenesadófajtát pótlékol, mint betegápolási póttadó. Mag kell jegyezni azonban, hogy a táblázatban közölt rokkantellátási adót fizetők számában az alkalmazottak rokkantellátási adóját fizetők nem szerepelnek, mentesek pedig a pénzbeni ellátásban részesülő, vagy végkielégített hadirokkantak, hadiözvegyek

40. Rokkantellátási adó.

Impôt pour subvenir aux besoins des invalides.

Év — Années	Általános rokkantellátási adó <i>Impôt général pour subvenir aux besoins des invalides</i>					Alkalmazottak rokkantellátási adója <i>Impôt payable par les employés pour subvenir aux besoins des invalides</i>	
	Adókötelesek száma <i>Nombre des assujettis</i>	Az össznépeség %-ában <i>à la population</i>	Előírás <i>Impôt exigé</i>	Lerovás <i>Impôt payé</i>	Lerovás az előírás %-ában <i>Impôt payé par rapp. à l'impôt exigé, %</i>	Előírás <i>Impôt exigé</i>	Lerovás <i>Impôt payé</i>
			ezer pengő <i>en milliers de pengős</i>			ezer pengő <i>en milliers de pengős</i>	
1927	—	—	—	9.255	—	—	—
1928	—	—	—	11.186	—	—	—
1929	2.256.412	26.3	10.194	8.921	87.5	1.145	1.145
1930	2.313.958	26.8	9.573	9.499	99.2	1.098	1.098
1931	2.354.750	27.0	9.030	8.311	92.0	1.068	1.068
1932	2.400.072	27.4	8.096	7.095	87.6	894	894
1933	2.430.183	27.6	14.101	13.174	93.4	1.446	1.446
1934	2.451.781	27.6	12.923	12.507	96.8	1.706	1.626
1935	2.450.861	27.5	13.036	12.989	99.6	1.765	1.754
1936	2.422.510	27.0	13.368	13.772	103.0	1.852	1.863
1937	2.417.832	26.8	14.444	14.724	101.9	1.942	2.005
1938	2.450.118	27.0	15.680	15.971	101.9	2.058	2.075

¹⁾ Általános és alkalmazottak rokkantellátási adója együtt. *Impôt général, ainsi que celui à payer par les employés, pour subvenir aux besoins des invalides.*

és hadiárva. Hogy mindezek kielégítően indokolják-e a rokkantellátási adót fizetők viszonylagosan alacsony számát, a rendelkezésre álló adatok alapján nem ellenőrizhető, mert — mint egyebütt sem — az adóstatistikában itt sincs feltüntetve a módszer, mely szerint az adókötelesek száma összeállított. 1938-ban feltüntetett 2,450.118 adózó 27%-át tette az ország egész népességének.

A kivetett általános rokkantellátási adó összege 1929-ben 10.2 millió P volt, s ez az összeg 1932-ig 8.1 millió P-re csökkent. 1933-ban a bekövetkezett emelés folytán, az adóelőírás összege 14.1 millió P-re ugrott, de azután újból alacsonyabb összegeket találunk, a mélypont 1934-ben volt — az emelés után — 12.9 millió P-vel. 1938-ban az általános rokkantellátási adó összege nem sokkal maradt 16 millió pengőn alul. A lerovásnál természetesen itt is az egyenesadónál látott tendencia érvényesül.

Az alkalmazottak rokkantellátási adója jóval szerényebb számokat tüntet fel. 1929—1931-ben 1.0—1.1 millió P körül mozog, majd 1932-ben 894 ezer P-re csökken. Az 1933. évi emelés itt nagyon erőteljesen érvényesült s már 1934-ben 1.7 milliós előírást látunk, mely szám fokozatosan emelkedve 1938-ban meghaladja a 2 millió pengőt. Előírás és lerovás tekintetében az alkalmazottak rokkantellátási adójánál a dolog természeténél fogva lényeges különbséget nem találunk az adóstatistikában közölt adatok szerint.

A kivetett általános rokkantellátási adó megoszlása jövedelemforrások szerint az 1936/38. években a következő volt (a II. fokú kivetés alapján).

Jövedelemforrás	Általános rokkantellátási adó (1000 P)		
	1936	1937	1938
Földbirtok	3.184	3.323	3.492
Házbirtok	6.593	6.782	7.090
Kézműipar	846	884	1.005
Gyáripár	66	142	141
Kereskedelem	786	918	1.136
Bányaművelés	11	10	14
Földhaszonbérlet	145	173	191
Egyéb	14	13	14
Orvosi foglalkozás	70	70	75
Ügyvédi	88	95	97
Egyéb értelmi foglalkozás	90	101	114
Járadékok, szolgálmányok stb	84	87	99
Társulatok	695	986	1.245
Tantiém	115	158	188
Szolgálati viszony	498	550	608
Tőkevagyon	100	119	127
Egyéb jöv. források	33	33	44
Összesen	13.368	14.444	15.680

41. Az általános rokkantellátási adó megoszlása városok és községek szerint.

Répartition, par villes et communes, de l'impôt général pour subvenir aux besoins des invalides.

Év Années	A kivetésből esett De l'impôt assis, il revenait							Összesen — Total 1000 P
	Buda- pestre à Budapest	Tj. városokra aux villes auto- nomes	Megyei városokra aux villes départe- mentales	Városokra együtt à l'ensem- ble des villes		Közsé- gekre aux com- munes		
				1000 P	%	1000 P	%	
1932	3.959	773	1.125	5.857	72.3	2.239	27.7	8.096
1933	6.813	1.364	1.916	10.093	71.6	4.008	28.4	14.101
1934	6.289	1.210	1.693	9.192	71.1	3.731	28.9	12.923
1935	6.457	1.187	1.668	9.312	71.4	3.724	28.6	13.036
1936	6.514	1.222	1.750	9.486	71.0	3.882	29.0	13.368
1937	7.153	1.289	1.862	10.304	71.3	4.140	28.7	14.444
1938	7.811	1.364	2.032	11.207	71.5	4.473	28.5	15.680

A házbirtok szerepe a rokkantellátási adónál is első helyen áll, mert a betegápolási adóhoz hasonlóan rokkantellátási adót az ideiglenesen adómentes házak után is fizetni kell. Második helyen itt is a földbirtok, majd a társulatok, a kereskedők, és a kézműiparosok következnek. A „Szolgálati viszony“ címe alatt kimutatott általános rokkantellátási adó a magánalkalmazottak terhére jövedelemadójuk után kivetett rokkantellátási adót jelenti. Az általános rokkantellátási adónak városok és községek szerinti megoszlását a II. fokú kivetés alapján a 41. sz. táblázat adatai tüntetik fel. Az adatok szerint ebből az adónemből, mintegy 71%-kal részesednek a városok. Budapestre a kivetett általános rokkantellátási adónak kb. fele esik. A rokkantellátási adónál a hadi-rokkantak, tűzharcosok stb.-nek juttatott mérséklés összege 1938-ban mindössze 4.178 P-t, négynél több gyermekkel bíró kisadózóknak juttatott mérséklés összege pedig 3.090 P-t ért el.

Gépjárművek közúti adója.

A gépjárművek közúti adóját az 1928. VI. t.-c. hozta be. Az országban közlekedő csekély számú gépjármű következtében az adókötelesek száma is csekély és nem nagy az adó hozadéka sem, mint azt az alábbi adatok mutatják:

Gépjárművek közúti adója.

Év	Adókötelesek száma	Előírás	Lerovás
		e z e r p e n g ő	
1928	—	—	3.045
1929	23.410	4.628	4.045
1930	31.741	4.873	4.457
1931	30.131	4.779	4.415
1932	28.048	4.052	3.841
1933	28.062	4.358	4.556
1934	24.969	3.837	3.908
1935	23.866	3.214	3.246
1936	24.926	3.318	3.334
1937	25.620	3.474	3.475
1938	33.344	3.683	3.624

Erről az adónemről tulajdonképpen nincs sok mondanivaló s kérdés, hogy tulajdonképpen helye van-e a szoros értelemben vett egyenesadók között (többen lényegileg fogyasztási adónak tekintik). Jelentőségében akkor fog megnövekedni, ha majd a gépjárművek szélesebb körben fognak nálunk is elterjedni, bár persze kérdéses, hogy épen ennek a célnak elérése végett fenn lehet-e tartani ezt az adót akkor is mai formájában.

A gépjárművek közúti adóját mintegy négy-ötöd részben fizetik a városokban, Budapestre egyedül pedig közel 60% esik.

Az állami egyenesadókra vonatkozó részletező adatok befejezésével kétségtelenül érdekes volna áttérni a többi fajta egyenesadók, különösen az önkormányzati pótdadók behatóbb ismertetésére. A rendelkezésre álló tér azonban ezt nem engedi meg, de talán a közeljövőben alkalom nyílik majd arra, hogy a Szemle hasábjain visszatérjünk erre a kérdésre.

Szőnyi Gyula dr.

EGYÉB TÁRGYÚ TANULMÁNYOK

A népszámlálás büntetőjogi védelme.¹⁾

La protection pénale du Recensement en Hongrie.¹⁾

Az 1929 : XIX. t.-c. szerint az állami statisztikai szolgálat feladata: az ország közállapotainak és közérdekű viszonyainak nyilvántartása és erre a célra adatok gyűjtése, feldolgozása és közzététele oly módon, hogy azokat a tudomány, a törvényhozás, a kormányzat, a közigazgatás felhasználhassa és ezek az adatok más közérdekű gyakorlati feladatok megoldásában is alapul szolgálhassanak.

Az állami igazgatás feladatául ismerték el tehát a fennálló jogszabályok a népesség általános státusának nyilvántartását, a népességi tömegjelenségek és a magánosok életviszonyaira vonatkozó közérdekű adatok gyűjtését, valamint az állami élet, a közigazgatás és a tudomány számára való előkészítését.

Az állami statisztikai szolgálat tehát az állami népességügyi igazgatás egyik része.

Az 1940 : XVIII. t.-c. 3. §-a meghatározván a közhivatalnok fogalmát, a következőket mondja ki:

A büntetőtörvények alkalmazása szempontjából az állam, a törvényhatóság vagy a község közigazgatási, igazságszolgáltatási, közoktatási, honvédelmi vagy gazdálkodási tennivalóinak teljesítésére, úgyszintén az állam, a törvényhatóság vagy a község intézeteiben, közintézményeiben, közműveiben vagy üzemeiben való működésre hivatalánál, szolgálatánál vagy *különös megbízásánál fogva* köteles minden személyt — ideértve a m. kir. honvédségnek tényleges szolgálatot teljesítő minden tagját is — közhivatalnoknak kell tekinteni. Közhivatalnokok a kir. közjegyzők is. A hatóság tagját, illetőleg a hatóság közegét megillető büntetőjogi védelem minden közhivatalnokra kiterjed.

Ha tehát a most bekövetkező népszámlálást elrendelő törvény nem mondaná is ki, e törvényhely értelmében a számláló-

biztost, felülvizsgálót és helyi kiküldöttet közhivatalnoknak kell tekinteni (8558. M. E. 1940. sz. rend. 1. §. 5. bek., 6. §. 1. bek.), mert állami feladatul meghatározott igazgatási tennivalót végez különös megbízásánál fogva.

Mik ennek a közhivatalnoki jellegnek jogi következményei?

A számlálóbiztos, a felülvizsgáló és a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal kiküldöttje hivatali kötelességeit a 8558. M. E. 1940. sz. rendelet sorolja fel. A számlálóbiztos és a felülvizsgáló esküt tesz arra, hogy a népszámlálás és az azzal kapcsolatos összeírásoknak körébe tartozó tennivalóira vonatkozó kötelességeit lelkiismeretesen, megbízhatóan és pontosan teljesíti s az adatgyűjtés, illetőleg a felülvizsgálás során tudomására jutott tényeket, mint hivatali titkot megőrzi.

A számlálóbiztos és felülvizsgáló közhivatalnoki jellege szorosan a munkaköréül meghatározott területre vonatkozik. Semmi egyéb tekintetben nem közhivatalnok, semmi egyéb tekintetben nem illeti különleges büntetőjogi védelem. Pontos meghatározott szolgálatában csak a kapott utasítások kötik, természetesen a becsület és lelkiismeretesség általános parancsaival, a köztisztviselőkre vonatkozó törvényes szabályzatok hatálya alatt egyébként nem áll, a közhivatalnokok státusába nem tartozván, a közhivatalnokok közjogi jogosítványai sem illetik meg, viszont feyelmi felelőssége sincs.

(Természetesen a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal ellenőrzést és támogatást végző külön kiküldöttjére mindaz vonatkozik, amit a számlálóbiztosra és felülvizsgálóra megállapítunk, ha egyébként nem lenne közhivatalnok állásánál fogva.)

Egyszóval a számlálóbiztos és felülvizsgáló csak *büntetőjogi értelemben vett közhivatalnok*. Ez azt jelenti, hogy amennyiben bármily szándékos kötelességmulasztást követ el hivatalos tennivalóiban, viseli ennek büntetőjogi következményeit.

¹⁾ Előadás a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által a helyi kiküldöttek részére rendezett tanfolyamon Kolozsvárt, 1940 december 19-én.

¹⁾ *Conférence faite à Kolozsvár, le 19 déc. 1940, au cours organisé pour les commissaires locaux par l'Office C. R. Hongrois de Statistique.*

Miben áll ez a büntetőjogi felelősség?

Általánosságban a közhivatalnok a maga működési körében az államnak, illetve a közérdeknek képviselője. E feladatkörében sokszor kell olyan intézkedéseket tennie, vagy végrehajtania, amelyek arra, akire vonatkoznak, egyénileg kárt, hátrányt, kellemetlenséget, kényelmetlenséget jelentenek. Így például a számlálóbiztosnak a magánlakásban, az üzleti telepen való megjelenése, a szükséges adatok beszolgáltatására intézett felhívása, az adatok ellenőrzésével járó ténykedése másoknak kényelmetlenséget, feltartóztatást, fennakadást, megzavarást okoz, mindenesetre az egyéni szabadság korlátozásával járhat. Hogy tehát a közhivatalnoknak módjában álljon bármiféle törvényes intézkedést megtennie, végrehajtania, kikényszerítenie, a törvény úgynevezett *hivatali hatalommal* ruházza fel őt, ami annyit jelent, hogy törvényes intézkedéseinek mindenki engedelmeskedni tartozik; így kívánja ezt a köznek, az államnak az érdeke.

A törvény büntetéssel sujt mindenkit, aki a hivatali hatáskörében eljáró hatóságnak vagy hatósági közegnek erőszakosan ellenszegül vagy ellene bármi más módon erőszakot alkalmaz, mert ezzel a közhivatalnok hivatali működését lehetlenné teszi. Egy közhivatalnok sem vállalkoznék hivatali tennivalóinak végzésére, ha ki lenne szolgáltatva a mások erőszakosságainak vagy ha azért, amit e hatáskörében végez, rajta bárki büntetlenül boszút állhatna. Ezért részesíti a törvény a közhivatalnok személyét különös védelemben.

Ezzel szemben a törvény még nem tett eleget a közérdeknek. *Nemcsak a közhivatalnokot kell ugyanis védeni az állampolgárok erőszakosságai vagy más hasonló cselekményei ellen, hanem az állampolgárokat is meg kell védeni az olyan közhivatalnok ellen, aki hivatali hatáskörével vagy hatalmával visszaél.* Hivatalos tennivalókat a közhivatalnoknak csak a maga hatáskörén belül szabad végeznie: ha ezt a hatáskört átlépi, vagy ha mások sérelmére visszaélést, jogtalanságot vagy éppen büncselekményt követ el, felelnie kell miatta, mert a törvény nem azért ruházta őt fel különleges jogokkal és hatáskörrel, hogy ezekkel a közösség kárára, hanem azért, hogy annak javára éljen. Ha minden közhivatalnok azt tehetné, amit akar, hamarosan zürzavarrá válnék az egész állami élet,

az állampolgárok pedig védtelenek lennének szemben a hivatali önkénnyel. Rendezett, művelt állam ezt nem tűrheti. Minden alkotmányos államban alapelv, hogy *a közhatalmat kezelő közhivatalnok e hatalom kezeléseért felelős.* Az állam hivatása a joguralmának létesítése és biztosítása, ezért nevezzük a modern államot jogállamnak. Mellőzhetetlen követelménye a jogállamnak a közhivatalnoki felelősség; a közhatalom kezelői által egyeseknek okozott jogsérelmeknek és visszaéléseknek megtorlás alá kell esniök. Szükséges ez azért is, mert *a közhatalmat kezelő hivatalnoknak a törvény őrének és nem megsértőjének* kell lennie; ha a közhivatalnok visszaél hatalmával, megrendíti az általános jogérzetet, a lakosság elveszti bizalmát az államhatalom erkölcsi felsőbbtségében. Az a közhivatalnok, aki hivatali hatáskörében büncselekményt követ el, nemcsak hivatali hatalmával él vissza, hanem a lakosságnak beléje helyezett bizalmával is, mert a lakosság róla törvénytiszteletet, pártatlanságot és megközelíthetlenséget feltételez és személyén keresztül bízik meg az állami élet jogi rendjében. Ezért bünteti a törvény a közhivatalnoki büncselekményeket rendkívül súlyosan.

A Btk. 465. §-a bünteti a *passzív megvesztegetést.* Ezt az a közhivatalnok követi el, aki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak elmulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad vagy az ez iránt tett ígéretet nem utasítja vissza. A büntető tétel súlyosabb (2 évig terjedő fogház), ha a cselekmény vagy mulasztás hivatali kötelesség megszegésével jár, ha nem jár, a büntetés enyhébb (1 évig terjedő fogház).

Ezt a büncselekményt követné el a számlálóbiztos, ha munkájáért a felekkel megfizettetné magát vagy azoktól ajándékot, borraivalót fogadna el; vagy ha egyenesen azért kapja a jutalmat, hogy mellőzze utasításszerű tennivalóit. Közömbös a büntetőjogi felelősség szempontjából, ha a jutalmat a számlálóbiztos nem maga veszi kézhez, hanem más, vagyis ha a passzív megvesztegetés közvetítővel jön létre.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy a törvény szigora alá nem esik olyan ingyenes szolgáltatás elfogadása, amely minden rosszhiszeműségtől távol áll s amelyet a fennforgó körülmények megokolnak. Ilyen lehet bizonyos fokú vendéglátás elfogadása, amelyet önként, becsületből ajánla-

nak fel a közhivatalnoknak, például akkor, amidőn a lakott helyektől távol végezvén munkáját az időjárás viszontagságai miatt kénytelen elfogadni mások vendégszeretét.

Ha a közhivatalnok kötelességét a kapott vagy ígért jutalomért megszegi, büntetése 5 évig terjedő fegyház. (Btk. 467. §.)

Természetesen büntetés alá esik az is, aki a közhivatalnoknak hivatali kötelességszegés végett ad vagy ígér jutalmat. Ha pedig ajánlata eredménnyel jár, a közhivatalnok felbujtójaként felel.

A közhivatalnoknak kötelessége feljelentenie azt, aki őt meg akarja vesztegetni. Ha ezt a cselekményt azonban a fél nyilvánvaló tudatlanságból, minden rosszhiszeműség nélkül követi el, a feljelentés mellőzhető s meg lehet elégedni komoly rendreutasítással. Ha azonban a rosszhiszeműség nyilvánvaló, a fél nem érdemli meg a kíméletet.

A Btk. 471. §-a vétség miatt bünteti azt a közhivatalnokot, aki abból a célból, hogy valakinek jogtalanul kárt vagy más sérelmet okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében *kötelességét megszegi vagy ilyen cselekményt megkísérel*. Ezt a cselekményt követi el például a számlálóbiztos, ha valótlán adatokkal tölti ki a számlálólapot, a házi gyűjtőívet stb.; a felülvizsgáló, ha a felülvizsgálat megejtésében tudatos hanyagsággal vagy rosszhiszeműséggel jár el. Ennek a vétségnek 5 évig terjedő fegyház a büntetése.

A hivatali erőszak büntettét követi el a közhivatalnok és 5 évig terjedő fegyházzal büntetendő, ha a fegyveres erőt jogos ok nélkül alkalmazza vagy beavatkozásra felhívja.

Az idézett M. E. rendelet 9. §-a szerint az összeírás zavartalan és határidőre való lebonyolítása érdekében a számlálóbiztos és a felülvizsgálót a számlálás körében kifejtett működésében minden közigazgatási hatóság a legmesszebbmenően támogatni és a rendelkezésre álló keretek közt minden segítségben részesíteni köteles.

Jogában áll tehát a számlálóbiztosnak karhatalom kirendelését is kérni, ha működésében erőszakkal akadályozzák (bántalmazzák, iratait összetépi stb.), vagy ha általában testi épségét és életét nem érzi biztonságban.

Ha e tekintetben visszaélésszerűen, jogos ok és alap nélkül jár el, valótlán közlésekkel hívja ki a fegyveres beavatkozást, esik e bűncselekmény gyanújába.

Itt említjük meg, hogy *a számlálóbiztos közvetlenül semmiféle karhatalommal nem rendelkezhetik*, nem hívhatja fel tehát a csendőrséget sem fegyveres beavatkozásra; ily kívánsággal csak a községi előljáráshoz, főszolgabíróhoz, polgármesterhez fordulhat.

A Btk. 479. §-a *a hivatali titoktartás kötelességének megszegését sújtja* büntető megtorlással. E bűncselekmény megállapításának feltétele, hogy a kötelesség megszegése az állam vagy magánosok ártalmára legyen. Kirívó esete ennek a bűncselekménynek általában, ha például a számlálóbiztos vagy felülvizsgáló a számlálólapok révén megtudott családi titkokat elhíreszteli. Meg kell jegyezni, hogy az ilyen tett nemcsak a magánszemélynek, hanem az állami igazgatásnak kárával is jár, mert megrendíti a statisztikai szolgálatba vetett közbizalmat s ezzel veszélyezteti az adat-szolgáltatás megbízhatóságát.

Végül büntetéssel jár a Btk. 480. §-a szerint *a szolgálat megtagadása* az esküt tett számlálóbiztos és felülvizsgáló részéről. A büntetés 3 hónapig terjedő fegyház. Büntett a cselekmény és 3 évig terjedő börtön a büntetés, ha a cselekményt legalább két egyén összebeszélése következtében tagadják meg. A szolgálat tehát csak alapos ok (betegség) miatt tagadható meg, különben nem. Pénzbeli követelések nem teljesítése ilyen okul nem szerepelhet.

A Btk. tartalmaz még súlyos megtorló intézkedéseket olyan esetekre, amikor a közhivatalnok hivatali hatáskörében jogtalanul vagyoni haszonra irányuló célzattal, fondorlattal lép fel vagy ily célzattal fenyegetődzik. (Btk. 381. §. 2. p., 353. §. 2. p.)

A magánjogi felelősség.

A büntetőjogi felelősséghez természetesen kapcsolódik a magánjogi felelősség.

Az idézett rendelet 15. §-a intézkedik a magánjogi felelősség egy különös alakjáról, amidőn kimondja:

Az a számlálóbiztos (felülvizsgáló), aki a munkáját hibásan vagy hiányosan végezte el és a hibákat felszólításra nem javítja ki, vagy a hiányokat nem pótolja, vagy pedig akinek munkája nem megfelelő, nemcsak a kifizetett előleg felül fennmaradó díjrészletre veszi el igényét, hanem az előleget is köteles visszatéríteni.

A rendelet nyilvánvalóan olyan esetet szabályoz, amikor a számlálóbiztos felületesség, gondatlanság és nemtörődömség terheli és szándékossággal, tudatos rosszhiszeműséggel nem gyanusítható, mert ilyen esetben a büntetőjogi felelősség lép előtérbe, amelynek egyébként jogszerű velejárója a magánjogi felelősség.

Kétségtelen azonban, hogy a számlálóbiztos vagy felülvizsgáló felületessége vagy hanyagsága nemcsak szórványos, esetszerű sérelmét jelenti a közérdeknek, hanem veszélyeztetheti egy egész felvételsorozat hitelességét és így a felvétel megisméltését vagy külön pótlását teheti szükségessé. Ez természetesen külön költségekkel jár, amely *a kár fogalma alá tartozik*, nem is beszélve arról a kárról, amely magából a késedelemből áll elő.

Az általános magánjogi szabályoknál fogva az ilyen kár megtérítésére is köteles a számlálóbiztos vagy felülvizsgáló. Ennek az igénynek érvényesítése azonban polgári per útján történhetik, más külön jogszabály az ilyen esetre nincsen.

Mindenesetre de lege ferenda helyes lenne az 1929 : XIX. t.-c. 15. §-ának joghasonlatossága szerint teendő intézkedés, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a jogok és köteleességek meghatározásánál a világosság és pontosság érdekében *superflua non nocent*.

A közhivatalnok büntetőjogi védelme.

A számlálóbiztos (felülvizsgáló) az 1914 : XL. t.-c. értelmében *a hatóság közege* s mint ilyen, az e törvényben meghatározott *különleges büntetőjogi védelemben részesül*.

Szigorú büntetésekkel sújtja a törvény, ha valaki a számlálóbiztos akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozza vagy intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatásából folyó eljárása alatt, vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt tetteleg bántalmazza vagy ily cselekményt megkísérel.

A büntetés mértékét emeli, ha a cselekményt csoportosulva vagy felfegyverkezve követik el. (1914 : XL. t.-c. 4. §., 6. §.)

Ezzel kapcsolatosan nem mulaszthatom el annak hangsúlyozását, hogy a hatóság embereinek mindig *a legmesszebbmenő tapintattal és megértéssel* kell fellépnie, különösen akkor, ha ostobaság, tudatlanság vagy mások rosszhiszemű bujtogatása jeleit látja. Ilyenkor érezze hivatásának a

jóindulatú felvilágosítást, a műveltség, erkölcsi felsőbbbség és meggyőző érvelés eszközeit tartsa fontosnak. Tapasztalatom szerint az ilyen fellépésben rejlő méltóság ritkán téveszti el hatását.

Ha azonban ez célra nem vezet, mellőzze a számlálóbiztos az úgynevezett érvényes fellépést. Ez a módszer fegyvertelenségénél fogva semmiképp sem vezet célra, hanem csak elmérgesíti a helyzetet. Ilyenkor tehát az eljárás meghiusulása miatt abba kell hagynia tennivalóit és felettes hatóságának kimerítő, részletes jelentést kell tennie s ne feledkezzék meg arról sem, hogy eljárása kifogástalanságának bizonyítása végett tanukat is jelentsen be, ha ilyenekről szó lehet.

Itt kell megemlítenem, hogy a feleknek a feleletet megtagadó magatartását a törvény csak kihágásként bünteti, jóllehet állampolgári kötelesség tudatos megtagadásáról van szó. Bizonyára helyes lenne súlyosabb intézkedést a törvénytárba beiktatni, mert a súlyosabb megtorlás elejét veheti a könnyen elképzelhető aknamunkának. Egyelőre a közigazgatási eljárás folyamatba tételével lehet védekezni a bujtogatók ellen, a közrend megzavarása miatt.¹⁾ Valótlan adatok beszolgáltatása szintén csak kihágás. (1929 : XIX. t.-c. 17. §.)

A közhivatalnokot megillető büntetőjogi védelem egy neme, hogy a sérelmére elkövetett rágalmozást és tényállításokban megnyilvánuló becsületsértést, ha hivatali kötelességére vonatkoznak, a törvény hivatalból üldözi. A kir. ügyészséget a vád képviselőjére azonban a közhivatalnok felettes hatóságának külön kell felhatalmaznia.

A büntetőjogi védelemmel kapcsolatos egyéb szabályok.

Az 1896 : XXXIII. t.-c. 87. §-a szerint az összes hatóságok és hatósági közegek kötelesek a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magánidítványra üldözendő bűncselekményeket a birtokukba került adatoknak közlésével és a bizonyító tárgyaknak megküldésével a kir. ügyészségnél feljelenteni.

Ez a feljelentő kötelezettség vonatkozik a számlálóbiztosokra is, mint közhivatalnokokra. Figyelmebevételre a rájuk bízott munkakör szoros elhatárolását, a feljelen-

¹⁾ Súlyos államhatalmi fegyver ez, mert ezen az úton a közrendre veszélyes elemeket internálni lehet.

tendő bűncselekmények természetesen csak olyanok lehetnek, amelyeknek bűnvádi üldözése, ha egyes esetekben közvetve is, a számlálóbiztos személyének és munkakörének törvényes védelmével kapcsolatos. Nem tartozik tehát ide más bűncselekménynek észlelése, amelynek észlelése a közhivatalnok működése keretén kívül esik (például lopás, verekedés stb.).

Ilyen bűncselekmény lehet a már említett megvesztegetési ajánlaton és a hatósági közeg ellen elkövetett erőszakon kívül a hatósági rendelet ellen való engedetlenségre felhívással és a valótlan hírek terjesztésével elkövetett bűncselekmény.

Aki a népszámlálás megejtése és a számlálóbiztosok működése ellen izgat, vagyis a törvény és a hatóság rendelete ellen engedetlenségre hív fel, a Btk. 172. §-ába ütköző büntettet követi el.

Aki pedig olyan hírt kohol vagy olyan hírt terjeszt, amely a közrendet vagy a köznyugalmat zavarhatja, vagy az ország külső politikájának érdekét veszélyeztetheti, avagy az ország gazdasági helyzetét, vagy hitelét károsan érintheti, vétséget követ el. (1937 : X. t.-c.)

Itt említjük meg, hogy az 1897 : XXXV. t.-c. 14. §-a előrelátván, mily károkat okozhatnak a statisztikai szolgálatnak a hírkoholók, az államkincstárt feljogosítja, hogy per útján követelje a hírkoholókon a statisztikai felvétel akadályozásával vagy késleltetésével okozott károkat.

Sajnos, a törvénynek ezt az elvi álláspontját nemhogy a modern élet követelményeihez képest kifejlesztették volna, hanem a törvényhozás további intézkedéseiből egészen kihagyták.

Ma már nem lehet vitás, hogy az ilyen hírkoholás delictum sui generis-szé nyilvánítása nagyon is megokolt, sőt pl. az egész ország lakosságát érintő népszámlálást külön meghatározott büntetőjogi védelem alá kellene helyezni.

Nem lényeges, hogy a számlálóbiztos feljelentése pontosan fedje a cselekmény minden büntetőjogi tényelemét, hiszen ennek megköveteléséhez a számlálóbiztosnak büntetőjogi képzettségre lenne szük-

sége. Azonban a közérdek szempontjából lényeges, hogy a számlálóbiztos minden jelenségről, amely zavarhatja a népszámlálás nyugodt és a követelményeknek megfelelő lefolyását, közölje észleletét az irányító és utasító hatóságokkal.

Ez szolgálati és hazafias kötelessége.

Félreértések elkerülése végett hangsúlyozni kell, hogy a számlálóbiztos semmiféle hatósággal közvetlen érintkezésbe nem léphet. Kívánságait, észleleteit, más hatóság intézkedéseinek szükségességére vonatkozó véleményét csak felettes, kiküldő hatóságával közölheti jelentéstétel alakjában. Feljelentései tehát ily jelentések jellegét kapják, mert a feljelentést a népszámlálást vezető és irányító hatóság csak akkor fogja eljuttatni az illetékes igazgatószolgálat hatóságához, ha ezt szükségesnek és törvényesnek látja. Így jár el a népszámlálást vezető M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a valótlan adatokat szolgáltató cselekményének megtorlása végett az 1929 : XIX. t.-c.-be ütköző kihágás esetében is.

Mindezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy a népszámlálást végző közegek nem folytathatnak közvetlen eszmecserét a hatóságok képviselőivel (értjük itt különösen a községi előljáróságot), ha ennek célja a kölcsönös megértés és jóakarát biztosítása. Csak önálló, külön, nem utasításszerű, hogy ne mondjam, önkényes elhatározások keresztülvitele végett tilos a fellépés.

Fejtegetéseimnek célja a felvilágosítás és a mindenkit érdeklő tárgykör bővebb taglalása volt. Sem nekem, sem ennek a nagyfontosságú országos ügyben súlyos felelősséggel és odaadó buzgalommal eljáró magas hivatalnak nincs okunk feltételezni, hogy a számlálóbiztosok és felülvizsgálók körében oly jelenségeket tapasztalhatnánk, mint aminőknek büntetőjogi megtorlásáról itt szó volt. Ellenkezőleg, őszintén meg vagyunk győződve, hogy átlátva küldetésük fontosságát, mindnyájan híven és becsülettel végzik el feladataikat magyar hazafiakhoz és művelt emberekhez illően.

Miskolczi Ágost dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Melly József dr.: Balesetek Budapesten és más nagy városokban.

Dr Joseph Melly: Accidents à Budapest et dans d'autres grandes villes.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 84. kötet, 2. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztika Hivatala.

Publications Statistiques du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest, rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi. 84e volume, numéro 2. Budapest, 147 l. — p.

Melly a Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadásában megjelent fenti című munkájának első részében az újabb idők népesedésének alakulásával, az egészségvédelmi kultúrának a halandóságra való befolyásáról és a baleseteknek a halandóságra való hatásával foglalkozik igen beható részletességgel. Meggyőző adatokat sorol fel eme fejezetekben annak igazolására, hogy milyen végtelenül nehéz feladat a születések fogyását megállítani, a születések számát gyarapítani; ezért kell a megoldást a halandóság további leszorításában keresni. Itt kapcsolódik be a balesetek problémájának kifejtésébe, mert a balesethalandóság vizsgálata arról győz meg, hogy ezen a réven is *megokolatlanul* sok ember pusztul el és különösen szükséges a balesetek megelőzése éppen azért, mert a társadalomplazmát friss értékeiben: a gyermekekben károsítja legnagyobb mértékben.

Munkájának második részében tér át a balesetek lényegének, okainak és forrásainak feltárására. Ez alkotja a munka tulajdonképeni gerincét, melyben ismerteti elébb a balesetek jellemző tényezőit, ezután egyenként részletesen foglalkozik a balesetek három fő előfordulási formájával: az ipari balesetekkel, a közúti forgalmi balesetekkel és a házi balesetekkel. Rendkívül gazdag adatanyagának nagy részét a Magyar Statisztikai Évkönyvekből, a Magyar Statisztikai Szemle és a Munkaügyi Szemle idevágó szakközleményeiből, az OTI jelentéseiből, a külföldi adatokat pedig különösen német, svájci, amerikai és francia forrásokból meríti.

Az ipari baleseteknél rávilágít arra a veszedelemre, mely a munkásságot a balesetek révén fenyegeti, de arra is, hogy ezen a téren a védekezés fejlesztése tekintetében hasznosítható lehetőségek nyílnak. A közúti forgalmi baleseteknél rámutat arra, hogy a balesetek által okozott halandóságban a közúti forgalomnak jelentékeny szerep jut és az esetek száma az egész művelt világban, különösen az automobilizmus terjeszkedésével, egyre emelkedik. A házi baleseteknél megállapítja, hogy a Köz-

ponti Statisztikai Hivatal szerencsés elgondolással az egész balesetproblémát bőséges anyag alapján tárja fel, miáltal nem csak egyes részletek, hanem az egész kérdéstömkeleg világosabban áll előttünk; a külföldi szakirodalomban ellenben nem találhatunk az otthoni balesetekre vonatkozó használható adatokat, holott a rendelkezésre álló szerényebb adatgyűjteményből is kiderül, hogy az otthoni balesetek az ember életét jelentékeny mértékben veszélyeztetik olyannyira, hogy a balesetmegelőzés szálait erőteljesebben be kell vezetni a családi otthonba.

A munka harmadik, befejező része a mentésügynek és a balesetmegelőzésnek van szentelve. A magyarországi és külföldi mentésügynek a messzi múltba visszanyúló érdekes történeti leírását és az újabb időkben történt intézményes szabályozását bő részletességgel taglalja, a mentésügyi és elsősegélynyújtási statisztikának pedig több évre visszamenő adatsorait közli a BÖME és a VVOME ki-mutatásai alapján. A balesetmegelőzés kifejlődésének és időszerű kérdéseinek ismertetésével zárul a könyv, mely a balesetek problémáival foglalkozó szakembereknek hasznos útmutatásokkal szolgálhat.

M. S. dr.

A székesfőváros multja és jelene számokban.

Budapest székesfőváros egyesítésének hatvanadik fordulója alkalmából.

Le passé et le présent de la capitale, par chiffres. A l'occasion du 60e anniversaire de la réunion de Pest à Buda.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 87 kötet, 1 szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques publiées, sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi, par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. 87e volume. Numéro 1.

Budapest, 1934. 35* + 523 lap — pages + 1 térkép — avec 1 carte.

Budapest székesfőváros Pest, Buda és Óbuda testvérvárosokból történt egyesítésének hatvanadik évfordulója (1933) alkalmából készült ez az *Illyefalvi I. Lajos dr.* igazgató, a kötet szerkesztője által írt rövid bevezetőkön kívül csupán táblákat, de azokban igen nagy, módszeresen csoportosított anyagot közkinccsé tévő kiadvány. A kötet csatlakozik az ugyancsak az említett évforduló alkalmából közreadott s egyedülállóan pompás térképalbumhoz;¹⁾ tulajdonképen nagyban-egészben a

¹⁾ Ismertetését l. M. St. Szemle 1934. évf. 798—799. l.

térképalbum előkészítése során összeállított anyagot öleli fel, annak beosztásában és utalásokkal az egyes grafikai ábrázolásokra. A mű az egész fővárosra vonatkozó adatsorok és kombinatív táblák mellett lehetőleg tág területi részletezésben (a régi 10 kerület, illetőleg 32 városrész, sőt néhol 123 statisztikai alkerület szerint) is közli a Budapest történetét mondhatni *minden szempontból* és sok esetben a 60 évről (sőt néhol hosszabb időről is) — évenkénti vagy időszakonkénti tagolásban, illetőleg átlagokban — feltáró anyagot. A adatok zömében Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának adatgyűjtéseiből (részben más intézmények, így kivált a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal felvételeiből) származnak. Abszolút számokat, százalékokat és más egyszerű arányszámokat, ezenfelül azonban beható matematikai módszerekkel kimunkált és előkészített adatokat is a szokásosnál nagyobb bőségben foglalt össze a gondos szerkesztői kéz e kitűnő forrásmunkában. A magyar-német nyelvű, tehát a külföld számára is hozzáférhető forrásmű Budapestről még nem közölt statisztikai anyagban és speciális számításokban, illetőleg kombinációkban is igen gazdag. Nagyon tanulságos például a gyáripari telepek területi részletezése, a születések és halálozások alakulása kis területi egységek szerint, a házasságkötések száma a vőlegény és a menyasszony atyjának társadalmi állása szerint, az orvosi rendelők, valamint az ipari és kereskedelmi foglalkozásúak és a távbeszélő előfizetők területi megoszlása, az utóbbiak foglalkozási tagozódása, a vásárcsarnokba behozott áruk részletezése származási vármegyék szerint, a belföldi idegenek száma lakóhelyük járása szerint, s ugyancsak Budapest belföldi vendégei számának a viszonyítása a kiindulóhely lélekszámahoz. Figyelmet érdemelnek az egy fejre kiszámított legkülönbélebb arányszámok, a reálmunkabérek, a tiszta születési és házasságkötési arányszámok, a halandósági tábla, a morbiditási és letalitási arányszámok stb. Az anyag tartalmát tagolásának váza csak körvonalozza. E szerint a könyv számhalmazát a következő részek tartalmazzák: épületviszonyok; lakásviszonyok; álló népesség; népmozgalom (a kötetnek legterjedelmesebb, speciális arány- és egyéb számításokban is leginkább bővelkedő fejezete); közegészségügy; községi közigazgatás, községi háztartás és közbiztonság; adóügyek; építkezések és közmunkák; őstermelés, ipar és kereskedelem; közlekedés; hitelviszonyok; közlekedés és árak; közoktatás, közművelődés és egyházi élet; szociális viszonyok. Az egyébként céljához híven teljesen Budapestre szorítkozó nagyértékű mű nemzetközi táblájából kitűnően 30 európai nagyváros közül csak Berlin lakosságának az 1800. évi lélekszám 24-szeresére történt megnövekedése haladta meg az ugyanez alatt az idő alatt 17½-szeresre nőtt

lakosságú — újabban ugyan lassabban fejlődő, erős ütemben népesedő környékét azonban magában nem foglaló — Budapestét.

Wildner Ödön dr.: Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolútizmus és provizórium alatt. (II. kötet.)

Dr Edmond Wildner: Histoire de l'administration de Buda et de Pest sous le régime absolu de 1849—65 et sous le régime provisoire (tome II).

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: Illyefalvi Lajos dr.) 88. kötet, 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 88e volume, n° 1. Publiées par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. Budapest, 1940. 87 l. — p.

E mű I. kötete, mely Pestnek és Budának az abszolútizmus (1849—1860) alatti állapotrajzát és közigazgatási viszonyait tárgyalja, még 1937-ben jelent meg s róla e folyóirat 1939. évi 3. számában emlékeztünk meg. A munka jelen II. kötetének első fele 3 fejezetre tagoltan folytatólagosan ismerteti a két főváros történetét és közállapotait az 1860—1865. évi provizórium alatt, majd pedig a történelmi események hatása alatt Pest és Buda közigazgatásában ez idő alatt beállott változásokat; a második fele pedig érdekes adalékokkal szolgál e két rendkívüli korszak (1849—1860, 1860—1865) Pestjének és Budájának állapotrajzához. Ez utóbbi rész különböző fejezetei statisztikai adatokkal tarkított ismertetésekben adnak érdekes tájékoztatót az akkori két főváros népességi tagozódásáról, majd a városrendezésről, a köz- és magánépfkezésekről és a közlekedési viszonyokról. A további fejezetek pedig az akkori Buda és Pest közigazgatási életét, közegészségügyét és szociálpolitikáját, végül pedig közoktatását és közművelődési viszonyait ismertetik meg az olvasóval.

Mint a magyar hivatalos statisztikai szolgálat történetének jellemző érdekességét emeljük ki e fejezetek elejéről azt, hogy a statisztika iránti szükséglet közigazgatási körökben már az abszolútizmus elején mennyire megnyilvánult. Pest akkori kerületi főispánja már 1849 dec. 31-i rendeletével felhívást intézett a két fővároshoz, melyben a statisztika fontosságát hangoztatva, körültekintő tervet alapján teszi kötelességükké a különböző népességi, gazdasági és kulturális adatgyűjtéseket.

G. G. dr.

Magyary Zoltán: Javaslat a közigazgatási statisztika megszervezéséről.

Zoltán Magyary: Proposition sur l'organisation d'une statistique administrative.

Közigazgatástudomány III. évf. 4—5. sz.
„Közigazgatástudomány”, année III, numéros 4—5.
Budapest 1940. 255—258. l. — p.

Hivatalos statisztikánknak a közigazgatási statisztika terén 1931-ben megkísérelt első részletező adatgyűjtése után a közigazgatási statisztika kiépítésének kérdése ismét napirendre került. A kér-

térképalbum előkészítése során összeállított anyagot öleli fel, annak beosztásában és utalásokkal az egyes grafikai ábrázolásokra. A mű az egész fővárosra vonatkozó adatsorok és kombinatív táblák mellett lehetőleg tág területi részletezésben (a régi 10 kerület, illetőleg 32 városrész, sőt néhol 123 statisztikai alkerület szerint) is közli a Budapest történetét mondhatni *minden szempontból* és sok esetben a 60 évről (sőt néhol hosszabb időről is) — évenkénti vagy időszakonkénti tagolásban, illetőleg átlagokban — feltáró anyagot. A adatok zömében Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának adatgyűjtéseiből (részben más intézmények, így kivált a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal felvételeiből) származnak. Abszolút számokat, százalékokat és más egyszerű arányszámokat, ezenfelül azonban beható matematikai módszerekkel kimunkált és előkészített adatokat is a szokásosnál nagyobb bőségben foglalt össze a gondos szerkesztői kéz e kitűnő forrásmunkában. A magyar-német nyelvű, tehát a külföld számára is hozzáférhető forrásmű Budapestről még nem közölt statisztikai anyagban és speciális számításokban, illetőleg kombinációkban is igen gazdag. Nagyon tanulságos például a gyáripari telepek területi részletezése, a születések és halálozások alakulása kis területi egységek szerint, a házasságkötések száma a vőlegény és a menyasszony atyjának társadalmi állása szerint, az orvosi rendelők, valamint az ipari és kereskedelmi foglalkozásúak és a távbeszélő előfizetők területi megoszlása, az utóbbiak foglalkozási tagozódása, a vásárcsarnokba behozott áruk részletezése származási vármegyék szerint, a belföldi idegenek száma lakóhelyük járása szerint, s ugyancsak Budapest belföldi vendégei számának a viszonyítása a kiindulóhely lélekszámahoz. Figyelmet érdemelnek az egy fejre kiszámított legkülönbébb arányszámok, a reálmunkabérek, a tiszta születési és házasságkötési arányszámok, a halandósági tábla, a morbiditási és letalitási arányszámok stb. Az anyag tartalmát tagolásának váza csak körvonalozza. E szerint a könyv számhalmazát a következő részek tartalmazzák: épületviszonyok; lakásviszonyok; álló népesség; népmozgalom (a kötetnek legterjedelmesebb, speciális arány- és egyéb számításokban is leginkább bővelkedő fejezete); közegészségügy; községi közigazgatás, községi háztartás és közbiztonság; adóügyek; építkezések és közmunkák; őstermelés, ipar és kereskedelem; közlekedés; hitelviszonyok; közlekedés és árak; közoktatás, közművelődés és egyházi élet; szociális viszonyok. Az egyébként céljához híven teljesen Budapestre szorítkozó nagyértékű mű nemzetközi táblájából kitűnően 30 európai nagyváros közül csak Berlin lakosságának az 1800. évi lélekszám 24-szeresére történt megnövekedése haladta meg az ugyanez alatt az idő alatt 17½-szeresre nőtt

lakosságú — újabban ugyan lassabban fejlődő, erős ütemben népesedő környékét azonban magában nem foglaló — Budapestét.

Wildner Ödön dr.: Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolútizmus és provizórium alatt. (II. kötet.)

Dr Edmond Wildner: Histoire de l'administration de Buda et de Pest sous le régime absolu de 1849—65 et sous le régime provisoire (tome II).

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: Illyefalvi Lajos dr.)
88. kötet, 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 88e volume, n° 1. Publiées par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. Budapest, 1940. 87 l. — p.

E mű I. kötete, mely Pestnek és Budának az abszolútizmus (1849—1860) alatti állapotrajzát és közigazgatási viszonyait tárgyalja, még 1937-ben jelent meg s róla e folyóirat 1939. évi 3. számában emlékeztünk meg. A munka jelen II. kötetének első fele 3 fejezetre tagoltan folytatólagosan ismereti a két főváros történetét és közállapotait az 1860—1865. évi provizórium alatt, majd pedig a történelmi események hatása alatt Pest és Buda közigazgatásában ez idő alatt beállott változásokat; a második fele pedig érdekes adalékokkal szolgál e két rendkívüli korszak (1849—1860, 1860—1865) Pestjének és Budájának állapotrajzához. Ez utóbbi rész különböző fejezetei statisztikai adatokkal tarkított ismertetésekben adnak érdekes tájékoztatót az akkori két főváros népességi tagozódásáról, majd a városrendezésről, a köz- és magánépfkezésekről és a közlekedési viszonyokról. A további fejezetek pedig az akkori Buda és Pest közigazgatási életét, közegészségügyét és szociálpolitikáját, végül pedig közoktatását és közművelődési viszonyait ismertetik meg az olvasóval.

Mint a magyar hivatalos statisztikai szolgálat történetének jellemző érdekességét emeljük ki e fejezetek elejéről azt, hogy a statisztika iránti szükséglet közigazgatási körökben már az abszolútizmus elején mennyire megnyilvánult. Pest akkori kerületi főispánja már 1849 dec. 31-i rendeletével felhívást intézett a két fővároshoz, melyben a statisztika fontosságát hangoztatva, körültekintő tervet alapján teszi köteleességükké a különböző népességi, gazdasági és kulturális adatgyűjtéseket.

G. G. dr.

Magyary Zoltán: Javaslat a közigazgatási statisztika megszervezéséről.

Zoltán Magyary: Proposition sur l'organisation d'une statistique administrative.

Közigazgatástudomány III. évf. 4—5. sz.
„Közigazgatástudomány”, année III, numéros 4—5.
Budapest 1940. 255—258. l. — p.

Hivatalos statisztikánknak a közigazgatási statisztika terén 1931-ben megkísérelt első részletesebb adatgyűjtése után a közigazgatási statisztika kiépítésének kérdése ismét napirendre került. A kér-

dés egyik legjobb ismerője, *Magyary Zoltán* most idevágó javaslatait nyomtatásban is közreadta s ezáltal ismét vállalta a kezdeményező szerepét. Javaslataiban először az általános szempontokat foglalja össze, majd a közigazgatási statisztika adatgyűjtésének rendszerét mutatja be — e szerint a statisztika a közigazgatás szervezeti egységeit, személyzetét, költségeit és működését tudakolná —, végül a csak vázlatosan bemutatott javaslat részletes kidolgozásának módjára is rámutat.

Dolgozatok a közigazgatási reform köréből.

Etudes sur la réforme administrative.

Magyary Zoltán egyetemi tanársága és a Magyar Közigazgatástudományi Intézet alapítása tíz éves évfordulójára írták tanítványai, a Magyar Közigazgatástudományi Intézet munkatársai.

Ecrites, à l'occasion du 10e anniversaire du professorat d'Université de M. Zoltán Magyary et de l'Institut hongrois de science administrative, par ses élèves, collaborateurs de cet Institut.

Budapest, 1940. 239 l. — p.

*Magyary Zoltán*t tizenhárom tanítványa és munkatársa ajándékozta meg az előttünk fekvő könyvvel. Mind a tizenhárom tartalmas tanulmány *Magyary* és az általa vezetett Magyar Közigazgatástudományi Intézet sajátos, sok szempontból új irányokat kereső felfogásában készült s arról ad számot, hogy a tanulmányok szerzői alapos iskolán mentek végig. A dolgozatok közül egyiknek sincs statisztikai célkitűzése. *Magyary* iskolájában azonban a statisztikának is bő szerep jut és ezért a tanulmányok némelyike statisztikai vonatkozásokban sem szegény. A legközvetlenebbül jut a statisztikával kapcsolatba *Elek Péter* dr. „Terület és közigazgatás“ c. cikke, melyben a szerző megkísérli kis-, közép- és nagytájakra bontani a felvidéki területsávval és Kárpátaljával megnagyobbított Magyarországot. A statisztikus munkáját mindeddig nagyon megnehezítette az a körülmény, hogy a merev közigazgatási választóvonalaktól elszakadó, ill. azokat csak részben, a lehetőség határain belül respektáló területi tagolási rendszer kidolgozásával az e tekintetben érdekelt és a statisztikával rokon legtöbb tudomány, kivált a földrajz mindeddig adós maradt. *Elek* helyes ösvényen haladó kísérletét ezért örömmel kell fogadnunk. *Kiss István* dr. „A közigazgatási népi alapjai és a közigazgatási reform“ c. tanulmánya is erősen statisztikai vonatkozású, mert fejtegetéseiből azt is kiolvashatjuk, hogy mily fontos a közigazgatás szempontjából a helyes és megfelelő statisztikai alap és éppen ezért milyen irányú statisztikák összeállítása a legszükségesebb. A többi tanulmány közül pl. *Vitéz István* dr. „Hivatásrendek Magyarországon“ és *Kovács Ernő* dr. „A mezőgazdasági munkabérmegállapítás intézményének fejlődése és eredménye Magyarországon“ c. cikkében is találunk statisztikai gondolatokat,

ill. adatokat. A könyv több ábrát is közöl és *Magyary*-nak, valamint Intézetének munkásságára jellemző néhány legfontosabb adatot is tartalmazza.

Ember Győző: A M. kir. Helytartótanács ügyintézésének története.

Victor Ember: Histoire de l'activité administrative du Conseil de la Lieutenance générale Royale Hongroise.

A M. kir. Országos Levéltár kiadványa.
Publication des Archives royales hongroises.

Budapest, 1940. 298 l. — p.

A mű nem statisztikai jellegű s intézménytörténeti szempontból bír nagy jelentőséggel. A Helytartótanácsot újjászervezése után, 1724 március 21-én iktatták be Pozsonyban. Ettől kezdve megszokás nélkül működött az első felelős minisztérium felállításáig, majd a Bach-korszak után a kiegyezésig. Az alaptörvény teljes függetlenséget kívánt biztosítani a Helytartótanácsnak. A valóságban azonban a magyar udvari kancellária bizonyos felülvizsgálatot gyakorolt felette, sőt a fontosabb ügyek a király legbizalmasabb tanácsadóinak a kezén is átmentek; utóbbi körülmény nemzeti szempontból nem kis veszedelmet rejtett magában. Az ügyintézés módjára való tekintettel két korszakot különböztet meg a Szerző a Helytartótanács életében. Az elsőben (1724—1783-ig) a bizottságok, a másodikban (1783—1848-ig) az ügyosztályok bírnak fontos szereppel. Majd bemutatja, milyen utat tett meg az „akta“ az elnöktől, később az iktatóhivataltól a kiadóhivatalig, miközben megjárta a bizottságokat, sőt az udvart is. II. József majdnem minden közügyet a Helytartótanács hatáskörébe utalt. 1724-től 1784-ig több mint 300.000, 1785-től 1848-ig pedig több mint 2.000.000 aktát intézett el a Helytartótanács. A megnagyobbodott munkakörre való tekintettel a tisztviselők számát állandóan emelték. Így a kinevezett tisztviselők száma 1724-től 1848-ig 43-ról 268-ra emelkedett. Szerző a Helytartótanács összes tanácsosairól, tisztviselőiről és alkalmazottairól névjegyzéket is közöl.

Gy. F.

Kaán Károly: Alföldi kérdések.

Erdők és vizek az Alföld kérdéseiben.

Charles Kaán: Des questions de la Grande Plaine Hongroise.

Les forêts et les eaux.

Budapest, 1939. 420 l. — p.

A Nagy Magyar Alföld gazdasági problémáival foglalkozó korábbi munkái után *Kaán* utolsó művében a nagy probléma legfontosabb, legalapvetőbb jelentőségű részletével, az alföldi országrész, egyben az egész ország gazdasági életének igen jelentős kellékével, az erdőkkel és vizekkel foglalkozik. A mű anyaga *Kaán* előző nagy munkájának újradolgozása során alakult ki; az átdolgozás során

dés egyik legjobb ismerője, *Magyary Zoltán* most idevágó javaslatait nyomtatásban is közreadta s ezáltal ismét vállalta a kezdeményező szerepét. Javaslataiban először az általános szempontokat foglalja össze, majd a közigazgatási statisztika adatgyűjtésének rendszerét mutatja be — e szerint a statisztika a közigazgatás szervezeti egységeit, személyzetét, költségeit és működését tudakolná —, végül a csak vázlatosan bemutatott javaslat részletes kidolgozásának módjára is rámutat.

Dolgozatok a közigazgatási reform köréből.

Etudes sur la réforme administrative.

Magyary Zoltán egyetemi tanársága és a Magyar Közigazgatástudományi Intézet alapítása tíz éves évfordulójára írták tanítványai, a Magyar Közigazgatástudományi Intézet munkatársai.

Ecrites, à l'occasion du 10e anniversaire du professorat d'Université de M. Zoltán Magyary et de l'Institut hongrois de science administrative, par ses élèves, collaborateurs de cet Institut.

Budapest, 1940. 239 l. — p.

*Magyary Zoltán*t tizenhárom tanítványa és munkatársa ajándékozta meg az előttünk fekvő könyvvel. Mind a tizenhárom tartalmas tanulmány *Magyary* és az általa vezetett Magyar Közigazgatástudományi Intézet sajátos, sok szempontból új irányokat kereső felfogásában készült s arról ad számot, hogy a tanulmányok szerzői alapos iskolán mentek végig. A dolgozatok közül egyiknek sincs statisztikai célkitűzése. *Magyary* iskolájában azonban a statisztikának is bő szerep jut és ezért a tanulmányok némelyike statisztikai vonatkozásokban sem szegény. A legközvetlenebbül jut a statisztikával kapcsolatba *Elek Péter* dr. „Terület és közigazgatás“ c. cikke, melyben a szerző megkísérli kis-, közép- és nagytájakra bontani a felvidéki területsávval és Kárpátaljával megnagyobbított Magyarországot. A statisztikus munkáját mindaddig nagyon megnehezítette az a körülmény, hogy a merev közigazgatási választóvonalaktól elszakadó, ill. azokat csak részben, a lehetőség határain belül respektáló területi tagolási rendszer kidolgozásával az e tekintetben érdekelt és a statisztikával rokon legtöbb tudomány, kivált a földrajz mindaddig adós maradt. *Elek* helyes ösvényen haladó kísérletét ezért örömmel kell fogadnunk. *Kiss István* dr. „A közigazgatási népi alapjai és a közigazgatási reform“ c. tanulmánya is erősen statisztikai vonatkozású, mert fejtegetéseiből azt is kiolvashatjuk, hogy mily fontos a közigazgatás szempontjából a helyes és megfelelő statisztikai alap és éppen ezért milyen irányú statisztikák összeállítása a legszükségesebb. A többi tanulmány közül pl. *Vitéz István* dr. „Hivatásrendek Magyarországon“ és *Kovács Ernő* dr. „A mezőgazdasági munkabérmegállapítás intézményének fejlődése és eredménye Magyarországon“ c. cikkében is találunk statisztikai gondolatokat,

ill. adatokat. A könyv több ábrát is közöl és *Magyary*-nak, valamint Intézetének munkásságára jellemző néhány legfontosabb adatot is tartalmazza.

Ember Győző: A M. kir. Helytartótanács ügyintézésének története.

Victor Ember: Histoire de l'activité administrative du Conseil de la Lieutenance générale Royale Hongroise.

A M. kir. Országos Levéltár kiadványa.
Publication des Archives royales hongroises.

Budapest, 1940. 298 l. — p.

A mű nem statisztikai jellegű s intézménytörténeti szempontból bír nagy jelentőséggel. A Helytartótanácsot újjászervezése után, 1724 március 21-én iktatták be Pozsonyban. Ettől kezdve megszokás nélkül működött az első felelős minisztérium felállításáig, majd a Bach-korszak után a kiegyezésig. Az alaptörvény teljes függetlenséget kívánt biztosítani a Helytartótanácsnak. A valóságban azonban a magyar udvari kancellária bizonyos felülvizsgálatot gyakorolt felette, sőt a fontosabb ügyek a király legbizalmasabb tanácsadóinak a kezén is átmentek; utóbbi körülmény nemzeti szempontból nem kis veszedelmet rejtett magában. Az ügyintézés módjára való tekintettel két korszakot különböztet meg a Szerző a Helytartótanács életében. Az elsőben (1724—1783-ig) a bizottságok, a másodikban (1783—1848-ig) az ügyosztályok bírnak fontos szereppel. Majd bemutatja, milyen utat tett meg az „akta“ az elnöktől, később az iktatóhivataltól a kiadóhivatalig, miközben megjárta a bizottságokat, sőt az udvart is. II. József majdnem minden közügyet a Helytartótanács hatáskörébe utalt. 1724-től 1784-ig több mint 300.000, 1785-től 1848-ig pedig több mint 2.000.000 aktát intézett el a Helytartótanács. A megnagyobbodott munkakörre való tekintettel a tisztviselők számát állandóan emelték. Így a kinevezett tisztviselők száma 1724-től 1848-ig 43-ról 268-ra emelkedett. Szerző a Helytartótanács összes tanácsosairól, tisztviselőiről és alkalmazottairól névjegyzéket is közöl.

Gy. F.

Kaán Károly: Alföldi kérdések.

Erdők és vizek az Alföld kérdéseiben.

Charles Kaán: Des questions de la Grande Plaine Hongroise.

Les forêts et les eaux.

Budapest, 1939. 420 l. — p.

A Nagy Magyar Alföld gazdasági problémáival foglalkozó korábbi munkái után *Kaán* utolsó művében a nagy probléma legfontosabb, legalapvetőbb jelentőségű részletével, az alföldi országrész, egyben az egész ország gazdasági életének igen jelentős kellékével, az erdőkkel és vizekkel foglalkozik. A mű anyaga *Kaán* előző nagy munkájának újradolgozása során alakult ki; az átdolgozás során

egybegyült nagy anyag miatt ugyanis az eredeti mű részletkérdésekre való felbontása mutatkozott szükségesnek; nagy kár, hogy *Kaán* már csak az első részletet tudta közreadni. A könyv alcíme határozza meg tulajdonképpen ennek az első részletnek a tárgyát, tartalmát pedig az egyes fejezetcímek. Ezek szerint a mű az előszó és az Alföld-kérdésnek részben a trianoni béke rendelkezései (a hegyvidékek elszakítása) következtében megsúlyosbodott problémáját s kivált a kérdés műszaki vonatkozásokban bővelkedő erdő- és vízügyi részletét taglaló bevezetése után az alföldi erdőt tárgyalja három történeti szakaszban (a honfoglalástól a török hódoltság megszűnéséig, innen az 1879. évi erdő-törvény életbeléptéig, és azóta), azután a hegyvidéki erdőknek és alföldi vízáradásoknak a trianoni területcsonkítással szorosán összefüggő kérdéseit (az Alföldön a legnagyobb árvízveszélyt a világháború vége óta mindig az elvágott hegyvidéki erdőknek az utódállamok részéről történt oktalán kivágása, irtása okozta), a folyószabályozások, ármentesítések, belvízrendezések ügyét szintén három történeti szakaszban ismerteti (a vízmunkálatok korai nyomai és a vizek elfajulása, a török hódoltság megszűnésétől 1848-ig, a szabadságharc kitöréséig és azóta). A továbbiakban a víziutakról (fejlődéstörténetükről és a hazai gőzhajózásról), az erdők és a természeti viszonyok összefüggéseiről s végül az öntözésekről (fejlődéstörténetéről, az öntözés mai kérdéseiről) szól. A mű megállapításait zárófejezet foglalja össze, melyben többek közt kiemeli, hogy a káros alföldi éghajlat bizonyos mértékű ellensúlyozása s kedvezőbb természeti lehetőségek teremtése céljából a bármilyen műszaki berendezéssel, de eredményesen végzett mesterséges öntözés létesítése feltétlenül szükséges; de az is szükséges, hogy a mezőföldek erdőkkel és szélvédő fasorokkal a kellő mértékben tarkítottassanak. A gazdaságtörténeti és gazdaságpolitikai tárgyú művet számos statisztikai adatidézettel egészíti ki; mint átfogó tanulmány, általános vonatkozású tanulságai statisztikai munkálatok elkészítésénél is igen hasznos szolgálatot tehetnek, azonkívül, hogy az alföldi probléma megoldását is nagymértékben elősegíthetik.

Neubauer Gyula dr.: A főlsszabadult ország-részek közgazdasági jelentősége.

Dr Jules Neubauer: L'importance économique des régions libérées.

Pécs, 1940. 67 l. — p.

A magyar Szent Koronához 1938 végén, illetőleg 1939 elején visszatért felvidéki sáv és Kárpát-alja közgazdasági értékeit a megmaradt ország, ha húsz évi elszakítás ideje alatt számon is tartotta, különösen a fiatalabb nemzedéke, már alig ismerté. Érthető tehát, hogy a közérdeklődés a visszacsatolás után azonnal feltette a kérdést:

Mi értéket jelentenek a visszacsatolt területek a Csonka-ország részére? A napi sajtó és a folyóirataink jórésze is, számtalan cikkben és tanulmányban igyekezett feleletet adni e kérdésre. A Magyar Statisztikai Szemle külön számot szentelt a felszabadult területek népi, kulturális és közgazdasági értékeinek leltározására. A szerzőt is a visszatért területek értékei iránt megnyilvánult közérdeklődés sarkalta arra, hogy könyvben is megjelentesse az esztergomi katolikus nyári egyetemen erről a kérdéstről tartott négy előadását.

Az első előadásban először a nép és terület közti összefüggésekkel, majd a népsűrűségnek az életlehetőségek szempontjából tulajdonított jelentőségével foglalkozik és rámutat Csonka-Magyarországnak ebből a szempontból mért kedvezőtlen helyzetére. Vizsgálat tárgyává teszi a történelmi Magyarország viszonyait is, különös tekintettel a Monarchia gazdasági egységébe ágyazottan s áruforgalmi, pénzügyi és jövedelmi statisztikai adatok alapján megállapítja, hogy a történelmi Magyarország lehetett ideális földrajzi egység, teljes gazdasági egységnek azonban nem volt mondható. Az első előadás további részében Cseh-Szlovákiával foglalkozva érdekes áttekintést nyújt annak belső gazdasági szerkezetéről, mely főokozója volt a cseh-szlovák állam darabokra-hullásának. Majd az ellentétes gazdasági szerkezetű Cseh-Szlovákiából visszatért területek ár- és földbirtokviszonyait, végül pedig a szociálpolitikai berendezéseit hasonlítja össze a Csonka-országéival és ez összehasonlítások eredményeképp az anyaországra e vonatkozásokban háramló feladatok ismerteti.

A második fejezetben a magyarlakta felvidéki területtel foglalkozik. Először e terület népességének alakulását és változásait vizsgálja, különös tekintettel a nemzetiségi viszonyokra és vizsgálatai eredményeképp megnyugvással állapítja meg, hogy amint itt, úgy bizonyos más elszakított területeken sem vesztett a magyarság nagyobb teret. Összehasonlítja a visszatért felvidéki rész népességének nem és kor szerinti megoszlását, majd a foglalkozási tagozódását az anyaországgal és rámutat az eltérések jelentőségére. A továbbiakban ismerteti mezőgazdaságát: szántóföldi termelését, állattenyésztését, majd bányászatát, mely utóbbi az ország közgazdasági szempontjából a legjelentősebb gyarapodás. Áttekintést nyújt a nyert energiagazdasági lehetőségekről és összehasonlítóan tájékoztat a felvidéki gyárpar helyzetéről. A belkereskedelem, a hitelélet, továbbá a közlekedés helyzete, valamint ezeknek az anyaország szempontjából mért jelentősége nyer még e fejezetben megvilágítást. Végeredményképp a magyar Felvidék visszacsatolása az ország gazdasági jellegét nem változtatta meg; agrárország maradtunk és területben is csak annyit nyertünk, amennyit

egybegyült nagy anyag miatt ugyanis az eredeti mű részletkérdésekre való felbontása mutatkozott szükségesnek; nagy kár, hogy *Kaán* már csak az első részletet tudta közreadni. A könyv alcíme határozza meg tulajdonképpen ennek az első részletnek a tárgyát, tartalmát pedig az egyes fejezetcímek. Ezek szerint a mű az előszó és az Alföld-kérdésnek részben a trianoni béke rendelkezései (a hegyvidékek elszakítása) következtében megsúlyosbodott problémáját s kivált a kérdés műszaki vonatkozásokban bővelkedő erdő- és vízügyi részletét taglaló bevezetése után az alföldi erdőt tárgyalja három történeti szakaszban (a honfoglalástól a török hódoltság megszűnéséig, innen az 1879. évi erdő-törvény életbeléptéig, és azóta), azután a hegyvidéki erdőknek és alföldi vízáradásoknak a trianoni területcsonkítással szorosán összefüggő kérdéseit (az Alföldön a legnagyobb árvízveszélyt a világháború vége óta mindig az elvágott hegyvidéki erdőknek az utódállamok részéről történt oktalán kivágása, irtása okozta), a folyószabályozások, ármentesítések, belvízrendezések ügyét szintén három történeti szakaszban ismerteti (a vízmunkálatok korai nyomai és a vizek elfajulása, a török hódoltság megszűnésétől 1848-ig, a szabadságharc kitöréséig és azóta). A továbbiakban a víziutakról (fejlődéstörténetükről és a hazai gőzhajózásról), az erdők és a természeti viszonyok összefüggéseiről s végül az öntözésekről (fejlődéstörténetéről, az öntözés mai kérdéseiről) szól. A mű megállapításait zárófejezet foglalja össze, melyben többek közt kiemeli, hogy a káros alföldi éghajlat bizonyos mértékű ellensúlyozása s kedvezőbb természeti lehetőségek teremtése céljából a bármilyen műszaki berendezéssel, de eredményesen végzett mesterséges öntözés létesítése feltétlenül szükséges; de az is szükséges, hogy a mezőföldek erdőkkel és szélvédő fasorokkal a kellő mértékben tarkítottassanak. A gazdaságtörténeti és gazdaságpolitikai tárgyú művet számos statisztikai adatidézettel egészíti ki; mint átfogó tanulmány, általános vonatkozású tanulságai statisztikai munkálatok elkészítésénél is igen hasznos szolgálatot tehetnek, azonkívül, hogy az alföldi probléma megoldását is nagymértékben elősegíthetik.

Neubauer Gyula dr.: A főlsszabadult ország-részek közgazdasági jelentősége.

Dr Jules Neubauer: L'importance économique des régions libérées.

Pécs, 1940. 67 l. — p.

A magyar Szent Koronához 1938 végén, illetőleg 1939 elején visszatért felvidéki sáv és Kárpát-alja közgazdasági értékeit a megmaradt ország, ha húsz évi elszakítás ideje alatt számon is tartotta, különösen a fiatalabb nemzedéke, már alig ismerté. Érthető tehát, hogy a közérdeklődés a visszacsatolás után azonnal feltette a kérdést:

Mi értéket jelentenek a visszacsatolt területek a Csonka-ország részére? A napi sajtó és a folyóirataink jórésze is, számtalan cikkben és tanulmányban igyekezett feleletet adni e kérdésre. A Magyar Statisztikai Szemle külön számot szentelt a felszabadult területek népi, kulturális és közgazdasági értékeinek leltározására. A szerzőt is a visszatért területek értékei iránt megnyilvánult közérdeklődés sarkalta arra, hogy könyvben is megjelentesse az esztergomi katolikus nyári egyetemen erről a kérdéstről tartott négy előadását.

Az első előadásban először a nép és terület közti összefüggésekkel, majd a népsűrűségnek az életlehetőségek szempontjából tulajdonított jelentőségével foglalkozik és rámutat Csonka-Magyarországnak ebből a szempontból mért kedvezőtlen helyzetére. Vizsgálat tárgyává teszi a történelmi Magyarország viszonyait is, különös tekintettel a Monarchia gazdasági egységébe ágyazottan s áruforgalmi, pénzügyi és jövedelmi statisztikai adatok alapján megállapítja, hogy a történelmi Magyarország lehetett ideális földrajzi egység, teljes gazdasági egységnek azonban nem volt mondható. Az első előadás további részében Cseh-Szlovákiával foglalkozva érdekes áttekintést nyújt annak belső gazdasági szerkezetéről, mely főokozója volt a cseh-szlovák állam darabokra-hullásának. Majd az ellentétes gazdasági szerkezetű Cseh-Szlovákiából visszatért területek ár- és földbirtokviszonyait, végül pedig a szociálpolitikai berendezéseit hasonlítja össze a Csonka-országgal és ez összehasonlítások eredményeképp az anyaországra e vonatkozásokban háramló feladatok ismerteti.

A második fejezetben a magyarlakta felvidéki területtel foglalkozik. Először e terület népességének alakulását és változásait vizsgálja, különös tekintettel a nemzetiségi viszonyokra és vizsgálatai eredményeképp megnyugvással állapítja meg, hogy amint itt, úgy bizonyos más elszakított területeken sem vesztett a magyarság nagyobb teret. Összehasonlítja a visszatért felvidéki rész népességének nem és kor szerinti megoszlását, majd a foglalkozási tagozódását az anyaországgal és rámutat az eltérések jelentőségére. A továbbiakban ismerteti mezőgazdaságát: szántóföldi termelését, állattenyésztését, majd bányászatát, mely utóbbi az ország közgazdasági szempontjából a legjelentősebb gyarapodás. Áttekintést nyújt a nyert energiagazdasági lehetőségekről és összehasonlítóan tájékoztat a felvidéki gyárpar helyzetéről. A belkereskedelem, a hitelélet, továbbá a közlekedés helyzete, valamint ezeknek az anyaország szempontjából mért jelentősége nyer még e fejezetben megvilágítást. Végeredményképp a magyar Felvidék visszacsatolása az ország gazdasági jellegét nem változtatta meg; agrárország maradtunk és területben is csak annyit nyertünk, amennyit

népességben. A felvidéki terület rész visszatérésének nagy közgazdasági jelentősége inkább abban van, hogy az alig valamivel növekvő kormányzati, igazgatási és gazdasági központi szervek költségeit jelentősen nagyobb terület és nép viseli.

Nagyobb a közgazdasági jelentősége az ország szempontjából a visszatért Kárpátaljának erdőgazdasága, a már feltárt és még feltárára váró ásványkincsei, továbbá energiaforrásai és idegenforgalmi lehetőségei miatt. Ezeknek közgazdaságunk szempontjából mért jelentőségével foglalkozik a harmadik fejezetben legrészletesebben, de bőven ismerteti Kárpátalja népességi, kulturális és egyéb közgazdasági viszonyait is, összehasonlítva azokat egyfelől az anyaország, másfelől a visszatért felvidéki sáv viszonyaival. Azzal a helyes megállapítással zárja a szerző munkája e fejezetét, hogy Kárpátaljának az ország számára mindennél nagyobb értéke mégis abban van, hogy itt mutathatjuk meg azt, hogy az új Magyarországot a nemzetiségek életigényeinek igaz megértésével akarjuk felépíteni.

A negyedik előadásban, illetve fejezetben, mely a Nemzetközi forgalom címet viseli, a területének 25,9%-ával és népességének 18,7%-ával megnövekedett trianoni Magyarországnak a külföldtől való függőségében és a külföldi árucserére való ráutaltságában várható kedvező változásokkal foglalkozik.

Megemlíttük végül, hogy az érdekes munkát a szerzőnek az a meggyőződése hatja át, miszerint a kisebbségi sorsból hazatérteknek azt az értékes tudását, miképpen kell az állam gyámködása nélkül is saját lábukon megállni, vétek volna az ország javára gyümölcsözetlenül hagyni.

G. G. dr.

Mendöl Tibor: A Felvidék.

Tibor Mendöl: Le Nord de la Hongrie.

Kincsestár. A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára 118. szám.

„Kincsestár“ *Petite Bibliothèque de la Société de la Revue Hongroise, numéro 118.*

Budapest, 1940. 79 l. — p.

„A Felvidék nekünk is sokat jelent, azonban a Felvidéknek Magyarország a megélhetést jelenti. Ez mind a népi, mind pedig a mindenkori politikai határoktól független érvényű igazság“. — „A Magyar-állam ezer esztendeje annyit jelent, hogy a politikai hatalom a természetes keretekhez simult, tehát oltalma a természettől egymásra utait tájak emberi életformáinak észszerűen fejlődő szövetkezését támogatta“. Ez utóbbi a kezdő, az előbbi pedig a zárótétele a munkának. A könyv e két tétel tudományos védelme és bebizonyítása. A földkéreg és a felszín kialakulásának vizsgálata, a domborzati egységeknek körülhatárolása, valamint a klíma- és vízrajzi viszonyok megállapítása szolgálnak bevezetőül a második részhez, mely meg-

adja a tájnak, mint az emberi élet keretének közelebbi jellemzőit. A növény- és állatvilág, ásványi kincsek pontos helyrajza tartozik ide. Az ismeretettől táj benépesedésének története, a nemzetiségek elhelyezkedése, foglalkozások, életmód, a gazdaság különböző formáinak kialakulása adják a harmadik rész anyagát; idetartozik a nagymúltú bányászat és ipar XIX. századi átalakulásának története, a belső és a határokon túli forgalom útjainak rajza, végül a városok keletkezése és jellegük változása a gazdasági és politikai történet folyamán. Magyarország és a Felvidék történeti és gazdasági egységének fentebb idézett gondolatával zárul a statisztikai vonatkozásokkal is tarkított könyv.

A Felvidék bármely problémájával való foglalkozásnál hasznos bevezetőül szolgál ez a rövidsége ellenére is sok vonatkozásban a lényegét jól megmutató munka.

Sz. B. dr.

Die Siebenbürgische Frage.

Studien aus der Vergangenheit und Gegenwart Siebenbürgen.

Redigiert von Dr. Emerich Lukinich.

Verlag des Osteuropa-Instituts an der Budapester Péter Pázmány-Universität.

Budapest, 1940. 398. l. — p. + 6 grafikai ábrázolás. — avec 6 graphiques.

1940. év júliusában — tehát még a keleti és erdélyi területek felszabadulása előtt — jelent meg Lukinich Imre szerkesztésében, valamint Darkó Jenő, Fall Endre, Fritz László, Mester Miklós, Rónai András, Szász Zsombor és Tamás Lajos közreműködésével a kir. magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Kelet-európai Intézetének kiadásában ez a nagyszabású munka, mely mélyreható tárgyilagos boncolással foglalkozik az erdélyi kérdéssel. A német nyelven megjelent könyv célja az erdélyi probléma széleskörű ismertetése hiteles okmányok és adatok alapján. A tíz tanulmányból álló mű szerzői kivétel nélkül erdélyiek.

Tamás Lajos „A román nép és nyelv fejlődésének története a Kr. u. X. századig“ c. tanulmányában döntő érvekkel bizonyítja a románság eredetét és visszautasítja a mondva csinált dákó-román kontinuitás elméletét.

Az időközben elhunyt Darkó Jenő „A magyarok honfoglalása és Erdély“ cím alatt foglalkozik a honfoglalás erdélyi előzményeivel, a székelyek eredetével és a román beszivárgás okaival, módjaival, településsé való fejlődésével. Megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a XIII. század előtti Erdélyben a románságnak nyoma sem volt. „A magyar kisebbség kulturális helyzete Romániában“ c. tanulmányában ismerteti azokat a jogszabályokat, amelyek az erdélyi románság kulturális helyzetére vonatkoztak a magyar uralom alatt. A világháború előtti magyar törvényes rendelkezések éles ellentét-

népességben. A felvidéki terület rész visszatérésének nagy közgazdasági jelentősége inkább abban van, hogy az alig valamivel növekvő kormányzati, igazgatási és gazdasági központi szervek költségeit jelentősen nagyobb terület és nép viseli.

Nagyobb a közgazdasági jelentősége az ország szempontjából a visszatért Kárpátaljának erdőgazdasága, a már feltárt és még feltárára váró ásványkincsei, továbbá energiaforrásai és idegenforgalmi lehetőségei miatt. Ezeknek közgazdaságunk szempontjából mért jelentőségével foglalkozik a harmadik fejezetben legrészletesebben, de bőven ismerteti Kárpátalja népességi, kulturális és egyéb közgazdasági viszonyait is, összehasonlítva azokat egyfelől az anyaország, másfelől a visszatért felvidéki sáv viszonyaival. Azzal a helyes megállapítással zárja a szerző munkája e fejezetét, hogy Kárpátaljának az ország számára mindennél nagyobb értéke mégis abban van, hogy itt mutathatjuk meg azt, hogy az új Magyarországot a nemzetiségek életigényeinek igaz megértésével akarjuk felépíteni.

A negyedik előadásban, illetve fejezetben, mely a Nemzetközi forgalom címet viseli, a területének 25,9%-ával és népességének 18,7%-ával megnövekedett trianoni Magyarországnak a külföldtől való függőségében és a külföldi árucserére való ráutaltságában várható kedvező változásokkal foglalkozik.

Megemlíttük végül, hogy az érdekes munkát a szerzőnek az a meggyőződése hatja át, miszerint a kisebbségi sorsból hazatérteknek azt az értékes tudását, miképpen kell az állam gyámködása nélkül is saját lábukon megállni, vétek volna az ország javára gyümölcsözetlenül hagyni.

G. G. dr.

Mendöl Tibor: A Felvidék.

Tibor Mendöl: Le Nord de la Hongrie.

Kincsestár. A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára 118. szám.

„Kincsestár“ *Petite Bibliothèque de la Société de la Revue Hongroise, numéro 118.*

Budapest, 1940. 79 l. — p.

„A Felvidék nekünk is sokat jelent, azonban a Felvidéknek Magyarország a megélhetést jelenti. Ez mind a népi, mind pedig a mindenkori politikai határoktól független érvényű igazság“. — „A Magyar-állam ezer esztendeje annyit jelent, hogy a politikai hatalom a természetes keretekhez símult, tehát oltalma a természettől egymásra utait tájak emberi életformáinak észszerűen fejlődő szövetkezését támogatta“. Ez utóbbi a kezdő, az előbbi pedig a zárótétele a munkának. A könyv e két tétel tudományos védelme és bebizonyítása. A földkéreg és a felszín kialakulásának vizsgálata, a domborzati egységeknek körülhatárolása, valamint a klíma- és vízrajzi viszonyok megállapítása szolgálnak bevezetőül a második részhez, mely meg-

adja a tájnak, mint az emberi élet keretének közelebbi jellemzőit. A növény- és állatvilág, ásványi kincsek pontos helyrajza tartozik ide. Az ismeretett táj benépesedésének története, a nemzetiségek elhelyezkedése, foglalkozások, életmód, a gazdaság különböző formáinak kialakulása adják a harmadik rész anyagát; idetartozik a nagymultú bányászat és ipar XIX. századi átalakulásának története, a belső és a határokon túli forgalom útjainak rajza, végül a városok keletkezése és jellegük változása a gazdasági és politikai történet folyamán. Magyarország és a Felvidék történeti és gazdasági egységének fentebb idézett gondolatával zárul a statisztikai vonatkozásokkal is tarkított könyv.

A Felvidék bármely problémájával való foglalkozásnál hasznos bevezetőül szolgál ez a rövidsége ellenére is sok vonatkozásban a lényegét jól megmutató munka.

Sz. B. dr.

Die Siebenbürgische Frage.

Studien aus der Vergangenheit und Gegenwart Siebenbürgen.

Redigiert von Dr. Emerich Lukinich.

Verlag des Osteuropa-Instituts an der Budapester Péter Pázmány-Universität.

Budapest, 1940. 398. l. — p. + 6 grafikai ábrázolás. — avec 6 graphiques.

1940. év júliusában — tehát még a keleti és erdélyi területek felszabadulása előtt — jelent meg Lukinich Imre szerkesztésében, valamint Darkó Jenő, Fall Endre, Fritz László, Mester Miklós, Rónai András, Szász Zsombor és Tamás Lajos közreműködésével a kir. magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Kelet-európai Intézetének kiadásában ez a nagyszabású munka, mely mélyreható tárgyilagos boncolással foglalkozik az erdélyi kérdéssel. A német nyelven megjelent könyv célja az erdélyi probléma széleskörű ismertetése hiteles okmányok és adatok alapján. A tíz tanulmányból álló mű szerzői kivétel nélkül erdélyiek.

Tamás Lajos „A román nép és nyelv fejlődésének története a Kr. u. X. századig“ c. tanulmányában döntő érvekkel bizonyítja a románság eredetét és visszautasítja a mondva csinált dákó-román kontinuitás elméletét.

Az időközben elhunyt Darkó Jenő „A magyarok honfoglalása és Erdély“ cím alatt foglalkozik a honfoglalás erdélyi előzményeivel, a székelyek eredetével és a román beszivárgás okaival, módjaival, településsé való fejlődésével. Megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a XIII. század előtti Erdélyben a románságnak nyoma sem volt. „A magyar kisebbség kulturális helyzete Romániában“ c. tanulmányában ismerteti azokat a jogszabályokat, amelyek az erdélyi románság kulturális helyzetére vonatkoztak a magyar uralom alatt. A világháború előtti magyar törvényes rendelkezések éles ellentét-

ben állnak azokkal a román törvényekkel, amelyek az erdélyi magyarság kulturális színvonalát 22 éven át igyekeztek leszorítani. „A román földreform és a magyar egyházak“ c. munkájában statisztikai táblázatokkal bizonyítja, hogy az erdélyi román földreform végrehajtása során milyen veszteség érte a magyar egyházi birtokokat. Pontos adataiból kitűnik, hogy a földreform következtében az erdélyi róm. kat. egyház 290.649 kat. hold birtokából 277.645 kat. holdat sajátítottak ki. A református egyház 62.148 kat. holdnyi birtokából 25.222 kat. holdat vettek el, míg az unitárius egyház 17.916 kat. holdból 11.389 kat. holdat veszített.

Mester Miklós két tanulmányában („Erdély mint önálló fejedelemség“ és „Erdély a Habsburgok uralma alatt“) a történetíró tárgyilagosságával ismerteti az erdélyi nép örökös küzdelmeinek dicső és szomorú történetét.

A „Nagyrománia keletkezése“ c. fejezetben Szász Zsombor a trianoni szerződésben megduzzasztott Románia „hódításainak“ kulisszatitkait fedi fel. Pragmatikus leírása megrendítő és gondolkozásra készítet.

Rónai András „Nagyrománia földrajzi és statisztikai áttekintése“ c. tanulmányában a térképekkel és grafikonokkal alátámasztott földrajzi ismertetés után a romániai nemzetiségek statisztikai képét adja. A román statisztikai szolgálat megbízhatóságára jellemző az a táblázat, amelyet szerző különböző források alapján a világháború utáni nagyromániai terület népességének 1910. és 1930. évi nemzetiségi megoszlásáról közöl. Megállapítása szerint míg 1910-ben ezen a területen a magyar anyanyelvű népesség száma 1,819.688 (11,4%) volt, addig 1930-ban, a román statisztika állítása szerint, mindössze 1,556.000 (8,6%) lakos volt magyarajkú. Második tanulmányában „Románia és Erdély gazdasági helyzeté“vel foglalkozik. Statisztikai összeállításokkal és grafikus ábrázolásokkal bizonyítja, hogy a román agrárreform a románság földéhségét az egyéb nemzetiségű állampolgárok kárára elégítette ki.

Fritz László tanulmánya „A romániai magyar kisebbség politikai helyzeté“t tárja fel. A két évtizeden át kisebbségi sorsban élő erdélyi magyarság személyi szabadság, sajtószabadság, egyesülési jog, nyelvhasználat és állampolgársági kérdés tekintetében állandó zaklatásnak volt kitéve. Megkapó módon ecseteli, hogy valahányszor a magyarság sérelmeinek orvoslásáért akár Bukaresthez, akár Genfhez fordult, mindannyiszor elutasításban volt része.

E kiváló munka mindegyik tanulmánya tudományosan bizonyítja, hogy Erdély Magyarországgal összefüggő testet képez.

R. Gy.

Andrea Tamás: La Transilvania etnica e l'Arbitrato di Vienna.

Róma — Rome. 1940. 49. 1. — p. + 5 térkép — cartes.

A Turnu-Severin-i sikertelen magyar-román tárgyalások ismertetése után szerző a második bécsi döntés határozatairól ad részletes tájékoztatást. A tömören, de jó szakismerettel és tárgyilagosan szerkesztett füzet második részében Tamás András Erdély néprajzi viszonyait tárgyalja. Statisztikai táblákkal és térképekkel bizonyítja, hogy Magyarország a néprajzi elv elfogadásával jelentős áldozatot hozott, mert lemondott Arad, Kisjenő, Kalotaszeg, Torda és Brassó magyarlakta vidékeiről.

R. Gy.

P. M. Rövide: Ungarn gestern, heute, morgen.

Budapest, 1940. Verlag Ludwig Kókai. — Louis Kókai, éditeur. 119. 1. — pages.

A szerző Magyarország norvégiai főkonzula, norvég újságokban és folyóiratokban megjelent magyar tárgyú cikkeit gyűjtötte össze s a gyűjteményből színes, sokoldalú felvilágosító munka lett, elsősorban a németül beszélő külföld számára. Egyik fejezet úgy kapcsolódik a másikhoz, hogy az olvasó előtt lépésről-lépésre alakul ki „a magyar kérdés“ problémaköre. Kiindulópont a történelmi Magyarország földrajzi, gazdasági tökéletessége, ez a múlt; a bemutatott út a jelen: a magyarság küzdelme Trianon óta, újjáépítés, gazdasági, politikai eredmények, területviszaszerzések (a könyv még csak a felvidéki területnek és Kárpátaljának visszatérését ismertethette). A röviden vázolt cél a jövő, mely nem jelent mást, mint visszatérést a múlt nagyságához. Ezzel befejeződik a kör: Ungarn gestern, heute, morgen. A történelmi fejlődésnek a föld és a nép anyagi és szellemi vagyonának, természeti kincsek, gazdasági kapcsolatok, népművészet, szokások, viselet stb.) felvázolása szolgál háttérül. Számos szép fénykép, térképvázlat és adatsor emeli a könyv értékét.

Sz. B. dr.

Der Umbruch in der Bevölkerungsentwicklung im Gebiete der Ostmark.

Statistische Ergebnisse der natürlichen Bevölkerungsbewegung vor und nach der Wiedervereinigung. Herausgegeben vom Statistischen Amt für die Reichsgaue der Ostmark.

Wien 1939. 59 1. — p.

A Németbirodalom hanyatló népmozgalmában kedvező fordulat csak a nemzeti szocializmus uralomrajutásakor következett be. A volt Ausztria születési mozgalma ezekben az években még tovább romlott s alakulása csupán a csatlakozáskor változott jellegzetes módon és mértékben meg. Kultúr-államokban eleddig nem igen volt példa arra, hogy a születési szám zsugorodását ilyen nagy mértékű — és azóta tartósnak bizonyult — javulás hirtelenül váltsa fel. E rendkívül horderejű jelenség pon-

ben állnak azokkal a román törvényekkel, amelyek az erdélyi magyarság kulturális színvonalát 22 éven át igyekeztek leszorítani. „A román földreform és a magyar egyházak“ c. munkájában statisztikai táblázatokkal bizonyítja, hogy az erdélyi román földreform végrehajtása során milyen veszteség érte a magyar egyházi birtokokat. Pontos adataiból kitűnik, hogy a földreform következtében az erdélyi róm. kat. egyház 290.649 kat. hold birtokából 277.645 kat. holdat sajátítottak ki. A református egyház 62.148 kat. holdnyi birtokából 25.222 kat. holdat vettek el, míg az unitárius egyház 17.916 kat. holdból 11.389 kat. holdat veszített.

Mester Miklós két tanulmányában („Erdély mint önálló fejedelemség“ és „Erdély a Habsburgok uralma alatt“) a történetíró tárgyilagosságával ismerteti az erdélyi nép örökös küzdelmeinek dicső és szomorú történetét.

A „Nagyrománia keletkezése“ c. fejezetben Szász Zsombor a trianoni szerződésben megduzzasztott Románia „hódításainak“ kulisszatitkait fedi fel. Pragmatikus leírása megrendítő és gondolkozásra készítet.

Rónai András „Nagyrománia földrajzi és statisztikai áttekintése“ c. tanulmányában a térképekkel és grafikonokkal alátámasztott földrajzi ismertetés után a romániai nemzetiségek statisztikai képét adja. A román statisztikai szolgálat megbízhatóságára jellemző az a táblázat, amelyet szerző különböző források alapján a világháború utáni nagyromániai terület népességének 1910. és 1930. évi nemzetiségi megoszlásáról közöl. Megállapítása szerint míg 1910-ben ezen a területen a magyar anyanyelvű népesség száma 1,819.688 (11,4%) volt, addig 1930-ban, a román statisztika állítása szerint, mindössze 1,556.000 (8,6%) lakos volt magyarajkú. Második tanulmányában „Románia és Erdély gazdasági helyzeté“ -vel foglalkozik. Statisztikai összeállításokkal és grafikus ábrázolásokkal bizonyítja, hogy a román agrárreform a románság földéhségét az egyéb nemzetiségű állampolgárok kárára elégítette ki.

Fritz László tanulmánya „A romániai magyar kisebbség politikai helyzeté“ -t tárja fel. A két évtizeden át kisebbségi sorsban élő erdélyi magyarság személyi szabadság, sajtószabadság, egyesülési jog, nyelvhasználat és állampolgársági kérdés tekintetében állandó zaklatásnak volt kitéve. Megkapó módon ecseteli, hogy valahányszor a magyarság sérelmeinek orvoslásáért akár Bukaresthez, akár Genfhez fordult, mindannyiszor elutasításban volt része.

E kiváló munka mindegyik tanulmánya tudományosan bizonyítja, hogy Erdély Magyarországgal összefüggő testet képez.

R. Gy.

Andrea Tamás: La Transilvania etnica e l'Arbitrato di Vienna.

Róma — Rome. 1940. 49. 1. — p. + 5 térkép — cartes.

A Turnu-Severin-i sikertelen magyar-román tárgyalások ismertetése után szerző a második bécsi döntés határozatairól ad részletes tájékoztatást. A tömören, de jó szakismerettel és tárgyilagosan szerkesztett füzet második részében Tamás András Erdély néprajzi viszonyait tárgyalja. Statisztikai táblákkal és térképekkel bizonyítja, hogy Magyarország a néprajzi elv elfogadásával jelentős áldozatot hozott, mert lemondott Arad, Kisjenő, Kalotaszeg, Torda és Brassó magyarlakta vidékeiről.

R. Gy.

P. M. Rövide: Ungarn gestern, heute, morgen.

Budapest, 1940. Verlag Ludwig Kókai. — Louis Kókai, éditeur. 119. 1. — pages.

A szerző Magyarország norvégiai főkonzula, norvég újságokban és folyóiratokban megjelent magyar tárgyú cikkeit gyűjtötte össze s a gyűjteményből színes, sokoldalú felvilágosító munka lett, elsősorban a németül beszélő külföld számára. Egyik fejezet úgy kapcsolódik a másikhoz, hogy az olvasó előtt lépésről-lépésre alakul ki „a magyar kérdés“ problémaköre. Kiindulópont a történelmi Magyarország földrajzi, gazdasági tökéletessége, ez a múlt; a bemutatott út a jelen: a magyarság küzdelme Trianon óta, újjáépítés, gazdasági, politikai eredmények, területviszaszerzések (a könyv még csak a felvidéki területnek és Kárpátaljának visszatérését ismertethette). A röviden vázolt cél a jövő, mely nem jelent mást, mint visszatérést a múlt nagyságához. Ezzel befejeződik a kör: Ungarn gestern, heute, morgen. A történelmi fejlődésnek a föld és a nép anyagi és szellemi vagyonának, természeti kincsek, gazdasági kapcsolatok, népművészet, szokások, viselet stb.) felvázolása szolgál háttérül. Számos szép fénykép, térképvázlat és adatsor emeli a könyv értékét.

Sz. B. dr.

Der Umbruch in der Bevölkerungsentwicklung im Gebiete der Ostmark.

Statistische Ergebnisse der natürlichen Bevölkerungsbewegung vor und nach der Wiedervereinigung. Herausgegeben vom Statistischen Amt für die Reichsgaue der Ostmark.

Wien 1939. 59 1. — p.

A Németbirodalom hanyatló népmozgalmában kedvező fordulat csak a nemzeti szocializmus uralomrajutásakor következett be. A volt Ausztria születési mozgalma ezekben az években még tovább romlott s alakulása csupán a csatlakozáskor változott jellegzetes módon és mértékben meg. Kultúr-államokban eleddig nem igen volt példa arra, hogy a születési szám zsugorodását ilyen nagy mértékű — és azóta tartósnak bizonyult — javulás hirtelenül váltsa fel. E rendkívül horderejű jelenség pon-

tos figyelemmelkísérése tehát mindenképen tanulságos és szükséges. Ostmark statisztikai hivatalának az 1937. előtti és az 1938. évi s 1939. első félévi népmozgalom adatait taglaló tartalmas kiadványa éppen ezért a legteljesebb figyelmet megérdemli.

Azt, hogy a nemzet jövőjébe vetett hit megerősödése a kétségtelen gazdasági fellendüléssel és céltudatos népesedéspolitikai intézkedésekkel karöltve mit eredményezhet a születéscsökkenés elleni küzdelemben, a tartalmas kiadvány grafikonokkal, térképekkel díszített szövege, valamint a szöveghez csatlakozó táblasor nagy szakszerűséggel írja le.

A füzet foglalkozik a házasságkötési mozgalmal — itt főleg a területi vizsgálatokon s a házassági korra vonatkozó adatok méltatásán van a hangsúly —, a születésekkel, mégpedig a területi részletadatokon kívül a törvényes és házasságon kívüli s a halva- és többesszületésekkel, végül a halálozásokkal, többek közt a halandóság kor szerinti alakulásával, a csecsemőhalálozással és a halálokokkal is. Rendkívül tanulságos, hogy a nyers házasságkötési ezrelék az 1936—1937. évi 6·9-ről a Németbirodalom és Ausztria egyesülésének évében, 1938-ban 13·5-re, sőt ez év utolsó negyedében 22·5-re, tehát igen magasra szökött fel. Az élve-

születési arány is 1937-ben állott 12·8‰-kel a mélyponton (mégpedig európai viszonylatban is); az 1938-as adat már 14·2‰, azért, mert mindenekelőtt a vetélések száma fogyott meg; a csatlakozás után megfelelő idővel azonban a gyermek utáni vágy fokozódása s a házasságkötési gyakoriság emelkedése következtében a születési mozgalom jóval nagyobb mértékben megélné, úgyhogy az 1939. első félévi nyers natalitási arányszám már 20·8‰ volt. A születési szám ugrásszerű emelkedését a csecsemőhalálozás némi megromlása kísérte nyomon; a halandóság 1937—1938. évi rosszabbodása (13·3‰-ról 14·3‰-re) és kivált az 1939. I. félévi visszaesés (az arányszám ekkor 17·2‰-re ugrott) azonban túlnyomóan rendkívüli okoknak (pl. az 1939. éveleji influenzajárványnak) volt a következménye. A természetes szaporodás ezért nem javulhatott az élveszületéseknél látott mértékben; így is a nyers arányszám szerint korábban kimutatott természetes fogyást 1939. I. felében már részben valódi javulásnak elkönnyvelhető (3·6‰-os) természetes szaporulat váltotta fel. A lendületes javulás a születési mozgalom szempontjából abnormisan rossz helyzetben lévő fővárosban, Bécsben mutatkozott különösen erőteljes üteműnek.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Fifth revision of the international list of causes of death.* Bureau of the census. Washington. (Vital statistics — Special reports. VII. 54.)

Domány Gyula dr.: *A háború hatása a valutapolitikára.* 39 l. Budapest. 1940. (Klny. a Magyar takarékpénztárak és bankok évkönyve 1940. évfolyamából.)

Domány Gyula dr.: *Világ gazdasági szemle az 1940. évről.* 40 l. Budapest. 1940. (Klny. a Külügyi szemle 1940. évi 1—6. számából.)

Künkel Fritz dr.: *A közösség. A közösséglélektan alapfogalmai.* Ford.: Vető Lajos dr. 142 l. Budapest. 1940.

Perneczky Béla dr.: *A munkajog fogalma.* 14 l. Budapest. 1940.

Stadler László: *A gazdasági válság és a közlekedés kölcsönhatásai.* 16 l. Budapest. 1940.

Székágy Miklós dr.: *A liberalizmus.* 25 l. Budapest. 1940.

Walton Ágoston dr.: *A részvénytársasági igazgatóság és felügyelőbizottság felelősségének és ellenőrzésének problémája az újabb külföldi jogalkotások és a magyar részvényjogi reform-törekvések tükrében.* 30 l. Budapest. 1940.

Magyarország. (*Hongrie.*) — *Az Országos társadalombiztosító intézet jelentése az 1939. évi működéséről.* Budapest.

Az Országos társadalombiztosító intézet költéségetése, 1941. Budapest.

Az Országos társadalombiztosító intézet zár számadása, 1939. Budapest.

Budapesti közigazgatási és üzemi útmutató, 1940. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának, ügyosztályainak, hivatalainak, üzeminek és intézményeinek és azok működésének ismertetése az 1940. január 1.-i állapot szerint. Budapest.

Magyarország helységnévtára, 1937. II. Pótfüzet. A kárpátaljai községek és külterületi lakott helyek névtára. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest.

Magyar statisztikai évkönyv, 1939. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest.

Bikfalvy Attila dr.: A közüzemi gazdálkodás új módszerei. 37 l. Budapest. 1940. (Klny. a Városi szemle XXV. évf.-ából.)

Dobrovics Károly dr.—Kovalóczy Rezső dr.: Anyaggazdálkodás és árszabályozás. A termelés, forgalom és fogyasztás szabályozására, az anyagellátásra és árszabályozásra vonatkozó rendelkezések 1939. szeptember 1-től. 432 l. Budapest. 1940.

Ferdinándy Mihály—Gogolak Lajos: Magyarok és délszlávok. 43 l. + 32 képmelléklet. Budapest. 1940.

Gáldi László: XVIII. századi humanizmusunk és a románság. 63 l. Budapest. 1940. (Budapesti tudományegyetemi romanisztikai dolgozatok. 1.)

Gönczy Lajos dr.: A mi fakultásunk. A kolozsvári református teológiai fakultás ismertetése. 23 l. Kolozsvár. 1940.

Groszmann Frigyes dr.—Vári Rezső dr.: Érdekeltségvállalás és elhelyezkedési lehetőség a zsidó-

Folyóiratszemle. — *Revue*.

Az Ország Útja (4. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — Jócsik L.: Olaszország élettere. — Kelemen L.: A visszacsatolt erdélyi részek közlekedési viszonyai. — Ruisz R.: A városi pénzügyek reformja előtt.

Bollettino della R. Società Geografica Italiana (5. köt. 3—4. sz., Róma 1940, ol.). — Guidi G.: Addis-Abeba és népessége. — (5. sz.). — Migliorini E.: A népesség megoszlásának szemléltetésére használt módok. — Pullè G.: A túlnépesedés problémája. — Az új Finnország.

Der deutsche Volkswirt (15. évf. 9. sz., Berlin 1940, ném.). — Szovjetország pamutkivitele. — Mandzsukuo szerepe a keletázsiai újjárendezésben. — (10. sz.). — Baumgarten H.: Szlovákia defláció és a teljesítőképesség emelése között. — Bulgária dohánygazdálkodása. — (11. sz.). — Baumgarten H.: Magyarország küzdelme az életstandardért. — Franciaország legyőzi a munkanélküliséget. — Olaszország háborús pénzügyei. — (12—13. sz.). — Wohlthat H.: Az elfoglalt területek szerepe az európai együttműködésben. — Reischle H.: Tudja-e az európai szárazföld egyedül élelmezni magát? — Hettlage K. M.: Ki fizeti a háborút? — Helfferich E.: Kontinensek a világ-gazdaságban. — Az ipar átszervezése Ostmarkban. — Schröder—Steinegger H.: Készletfelvétel Dobrudzsában.

Die Volkswirtschaft (13. évf. 11. sz., Bern 1940, ném.). — Különböző szükségleti cikkek és személyi szolgáltatások áralakulása Svájcban 1935-től 1940-ig. — (12. sz.). — A svájci kiskereskedelem decemberi árai az 1932—1939. években.

Giornale degli economisti e annali di economia (2. évf. 1—2. sz., Padova 1940, ol.). — De Francisci Cerbino G.: Egy új mezőgazdasági reform. A szicíliai latifundiumok felosztása. — D'Elia E.: Az olaszországi halvaszületések sajátosságai, összefüggésben a házasság tartamával és a születések sorrendjével.

Journal of the American Statistical Association (35. köt. 211. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1940, ang.). — Siegel I. H.: Órabérek és egységes munkaköltség az Egyesült Államok gyárparában. — Shields M.: A vásárlóerő inflációjának és deflációjának mértéke. — Fraenkel M.: A kórházi halálozások osztályozása.

Kisebbségvédelem (3. évf. 5—6. sz., Budapest 1940, m.). — Mikó I.: A romániai magyarság jogi helyzete a bécsi döntés idejében. — Gogolák L.: Erdély és Magyarország. — Thirring L.: Az erdélyi döntés népességi eredménye. — Oberding J. Gy.: Adatok az erdélyi magyarság középosztály termeléséhez. — Kertész J.: A felszabadult magyar könyvtárak és a kisebbségvédelem.

Közgazdasági Szemle (44. évf. 10—11. sz., Budapest 1940, m.). — Surányi-Unger T.: Az országgyarapodás gazdasági hatásai. — Balás K.: Jólét és társadalmi szerkezet. — Nötel R.: A konjunktúráirányítás új módszerei. — Hein J.: Magyarország nemzeti jövedelmének megoszlása. — Veress G.: Közlekedés, közlekedéstudomány.

Külügyi Szemle (18. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — Popovič L. M.: A délszlávok és a magyarok közötti politikai és kulturális érintkezések. — Remetei Balás G.: Románia útja. — Paikert G.: A japán-magyar kultúregyezmény és annak eddigi kihatásai. — Moravek E.: Csendes-óceáni problémák. — Weber T.: Háború és arany.

Láthatár (8. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — Csekes B.: Magyarok Kanadában. — Mikó I.: Az új nemzetiségi iskolapolitika alapvetése. — András K.: Az új Szlovákia.

Magyar Gazdák Szemléje (45. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — Bárányos K.: A mezőgazdasági értékesítés jelenlegi helyzete. — Judik J.: A mezőgazdaság szerepe Magyarország gazdasági életében. — Hunkár B.: Az élelmiszerforgalom ellenőrzésének szociális jelentősége. — Bittera M.: A zöldmezőgazdálkodás eddigi eredményei. — Tassonyi E.: Terméspolitikai időszerű kérdések. — Kulin S. és Pataki L.: Számtartásstatisztikai kutatásaink eredményei és nemzeti szocialista vonatkozásai 1929—1938.

Magyar Kisebbség (19. évf. 21—22. sz., Lugos 1940, m.). — Jakabffy E.: Caraş-Severin (Krassó-Szörény) vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre. — A besszarábiai németek átköltöztetése. — Az 1940. aug. 30-iki bécsi döntés után Romániánál maradt erdélyi és bánági terület lakosságának anyanyelvi és felekezeti adatai az 1930. évi népszámlálás szerint. (1930-as megyebeosztás.) — Az 1940. aug. 30-án Romániától Magyarországhoz került felekezeti magyar iskolák száma az 1938. évi iskolai adatok alapján. — A Romániában maradt felekezeti magyar iskolák száma az 1938. évi iskolai adatok alapján. — (23. sz.). — Jakabffy E.: Caraş-Severin (Krassó-Szörény) vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre. — Visszatelepülnek az észtszági svédek is. — A dobrudzsai németek átköltöztetése. — Az 1940. aug. 30-iki bécsi döntéssel Magyarországhoz visszacsatolt erdélyi terület lakosságának anyanyelvi és felekezeti megoszlása az 1930. évi román népszámlálás adatai szerint. (Román megye-beosztás.)

Magyar Szemle (40. köt. 1. [161.] sz., Budapest 1941, m.). — Szász Zs.: A román változás. — Bíró S.: Az erdélyi magyar iskola keresztútja. — Kilián Z.: Magyar rádiófeladatok.

Mezőgazdasági Közönlöny (13. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — Bikich J.: Személyi hitel és a mezőgazdaság. — Ráth Á.: Magyarországi szikek megjavításának kérdése, jelentősége és lehetőségei. — Faber Gy.: Egy újfajta részes gazdálkodás és annak tanulságai. — Dohánytermelési eredmények.

Munkaügyi Szemle (14. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — P. Dittrich I.: Budapesti leánytanoncok és dolgozó leányok otthonai. — Bikkal D.: Társadalombiztosítás Jugoszláviában. — Pacséri I.: Az OTI iparegészségügyi tevékenysége és célkitűzései. — Temesváry E.: A keresőképesség-csökkenés elbírálásának módszerei csonttörések után.

Nation und Staat (14. évf. 2. sz., Wien 1940, ném.). — von Stamat C.: A besszarábiai németek.

Népegészségügy (21. évf. 18. sz., Budapest 1940, m.). — Pöltzel J.: Az erdélyi részekkel visszakerült fürdők, gyógy- és ásványvizek. — Garamvölgyi K.: Hároméves élesztőkísérlet a 6.469 lakosú Doboz község összes csecsemőin. — Hamar N.: Néhány kenyérféleség B₁-vitamin tartalmáról. — Ifj. Saád A.: Beriberi eset előfordulása Mezőkövesden. — (23. sz.). — Makara Gy., Lovas B., Máté M. és Sipos I.: A malária Atebrin és Plasmochin gyógykezelésével szerzett tapasztalatok. —

Pálfalvi S.: Tervezet a bodrogi malária járványának leküzdésére. — (24. sz.). — **Johan B.:** A társadalom szerepe az egészségvédelmi munkában. — **Bielek T.:** A gyógyintézetek gyermekosztályainak jelentősége a csecsemőhalandóság elleni küzdelemben. — **Goreczky L. és Illényi A.:** Rheumás megbetegedések a MÁV alkalmazottainál.

Nouvelle Revue de Hongrie (33. évf. 12. sz., Budapest 1940, fr.). — **Elekes L.:** A románok Kelet és Nyugat között. — **Paikert G.:** A magyar kultúra gócpontjai külföldi országokban. — **Kisléghi-Nagy D.:** Magyarország külkereskedelme a világválság óta.

Reichsarbeitsblatt (20. évf. 33. sz., Berlin 1940, ném.). — **Vowinkel:** Munkafeltételek Elzászban. — **Haeger:** A foglalkozás megváltoztatása és munkapolitika a német kézművesiparban. — (34. sz.). — A német bányászat életkérdései. — **Körner:** Munkateljesítmény és munkabér. — **Weisser:** Az építési társaságok lényege és jövője Németországban.

Revue du Travail (41. évf. 6–9. sz., Bruxelles 1940, fr.). — Belgium gazdasági helyzete és a munkapiac. — A pályaválasztás története Németországban. — Belgium indexszámai. — A pályaválasztás Belgiumban.

Revue Internationale d'Agriculture (31. évf. 11. sz., Róma 1940, fr.). — **Tchérkinsky M.:** Az európai mezőgazdasági birtokok legújabb fejlődése és annak gazdasági és társadalmi következményei. — **Zlámál J.:** Megjegyzések a takarmányneműek termelésének és fogyasztásának statisztikájához. — **Capone G.:** A világ búzatermelése 1940-ben. — Az 1940. évi bortertermés. — **Costa M.:** A selyemhernyótenyésztés világadatai. — Chile szarvasmarhaállománya.

Rivista italiana di scienze economiche (12. évf. 1. sz., Bologna 1940, ol.). — **Toniolo G.:** Problemák, viták és javaslatok az olasz munkásosztályok korporatív szervezete körül. — (2. sz.). — **Vinci F.:** A családok háztartási mérlege a gyakorlatban és a gazdasági elméletben. — (3. sz.). — **Lasorsa G.:** Olaszország jelenlegi dolgozó népességének összetétele és a nemzeti munka felhasználása. — (4. sz.). — **Bordin A.:** A nemzetközi kereskedelem bilincsei. — (5. sz.). — **Ferrari B.:** Japán háborús gazdasága. — **Rossi Ragazzi B.:** Az egyéni munkaviszonyok kimenetele statisztikai szempontból. — (6. sz.). — **Menegazzi G.:** A pénzügyi rendszerek válsága. — **Grazia-Resi B.:** A mozgóképszínházak Olaszországban.

Soziale Praxis (49. évf. 23. sz., Berlin 1940, ném.). — **Schüttauf A. W.:** Miért szükséges az európai szárazföld gazdasági rendezése? — Beralakulás a Cseh-Morva Protektorátusban. — (24. sz.). — **von Gschliesser:** A munka szerepe a Varsói főkormányzásban.

Statisztikai Értesítő (2. évf. 10. sz., Budapest 1940, m.). — **Szántó E.:** Petrólevilágítású lakások Budapesten. — **Hartai I.:** Az árpa szerepe az emberi élelmezésben. — **Csepeli P.:** A középfokú iskolák tanulójának hitfelekezeti szerinti megoszlása a székesfővárosban. — **Györkös E.:** Budapest tejszállító vidékei.

The Oriental Economist (7. köt. 10. sz., Tókió 1940, ang.). — A japán vastermelés gyors emelkedése. — Az északkeleti gyapotültetvények helyzete. — (11. sz.). — A hármasszövetség és a Monroe-elv.

Ungarische Jahrbücher (20. köt. 1–2. sz., Berlin 1940, ném.). — **Némedi L.:** A németység magyar szemszögből. — **Winkler A.:** A magyar mezőgazdaság „elmaradottsága”.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

(Hatodik, befejező közlemény. — *Suite et fin; communication no 6.*)

Az Értékmegállapító Bizottságnak az 1939. évi külkereskedelmi forgalom ideiglenes egységértékeinek felülvizsgálása és a végleges egységértékek megállapítása tárgyában folytatólagosan megtartott alábbi szakosztályülésein is a Bizottság elnökségét **Farkas János dr.** miniszteri tanácsos, a Bizottság h. elnöke képviselte. Előadó **vitéz Pap László dr.** miniszteri titkár, a Bizottság titkára volt.

A XII. szakosztálynak 1940. május hó 8-án **Nagykovácsy Milenkó m. kir.** kereskedelmi főtanácsos, szakosztályelnök elnöklete alatt megtartott ülésén jelen voltak: **Dorninger Hugó** kereskedelmi tanácsos, **Freudiger Dénes m. kir.** kormányfőtanácsos, **Kartsoké József dr., Kiss Béla, Kiss Sándor, Kunz Román, Lehotzky Pál, Pártos Zsigmond, Pázmányi István, dezseri Rudnyánszky György, Steingaszner Pál dr. és Vágó Károly** kereskedelmi tanácsos tagok, valamint **Boldogh István, Horvát Zoltán és Nádasdi Mátyás** szakértők.

Az ülés megnyitása után **Vágó Károly** adta elő

jelentését a *kalap- és tompgyártó ipar* 1939. évi helyzetéről:

Az 1939. év forgalma az előzőnél nagyobb volt. Ennek oka egyrészt a jó termés és az ipar jobb foglalkoztatottsága következtében a fogyasztókönység vásárlóerejének gyarapodása, másrészt pedig a Felvidék visszacsatolása folytán a fogyasztók számának örvendetes megnövekedése volt. A gyárak kapacitása azonban még így is az ország szükségletének többszörösét ki tudja elégíteni.

Exportunk az előző évvel szemben — egyetlen tétel, a férfi és női nyúlshörtompok kivételével, amelyeknél sikerült a kivitelt az előző évvel szemben a duplájára emelni — erős visszaesést mutat, aminek magyarázata az általános helyzetben keresendő.

Behozatalunk nagyjában megfelel az előző évi importnak a gyapjútompokat kivéve, ahol kb. 50%-os emelkedés mutatkozik. Ez annál kevésbé kívánatos, miután gyáriparunk kapacitása távolról sincs kihasználva.

Pálfalvi S.: Tervezet a bodrogi malária járványának leküzdésére. — (24. sz.). — **Johan B.:** A társadalom szerepe az egészségvédelmi munkában. — **Bielek T.:** A gyógyintézetek gyermekosztályainak jelentősége a csecsemőhalandóság elleni küzdelemben. — **Goreczky L. és Illényi A.:** Rheumás megbetegedések a MÁV alkalmazottainál.

Nouvelle Revue de Hongrie (33. évf. 12. sz., Budapest 1940, fr.). — **Elekes L.:** A románok Kelet és Nyugat között. — **Paikert G.:** A magyar kultúra gócpontjai külföldi országokban. — **Kisléghi-Nagy D.:** Magyarország külkereskedelme a világválság óta.

Reichsarbeitsblatt (20. évf. 33. sz., Berlin 1940, ném.). — **Vowinkel:** Munkafeltételek Elzászban. — **Haeger:** A foglalkozás megváltoztatása és munkapolitika a német kézművesiparban. — (34. sz.). — A német bányászat életkérdései. — **Körner:** Munkateljesítmény és munkabér. — **Weisser:** Az építési társaságok lényege és jövője Németországban.

Revue du Travail (41. évf. 6–9. sz., Bruxelles 1940, fr.). — Belgium gazdasági helyzete és a munkapiac. — A pályaválasztás története Németországban. — Belgium indexszámai. — A pályaválasztás Belgiumban.

Revue Internationale d'Agriculture (31. évf. 11. sz., Róma 1940, fr.). — **Tchérkinsky M.:** Az európai mezőgazdasági birtokok legújabb fejlődése és annak gazdasági és társadalmi következményei. — **Zlámál J.:** Megjegyzések a takarmányneműek termelésének és fogyasztásának statisztikájához. — **Capone G.:** A világ búzatermelése 1940-ben. — Az 1940. évi bortertermés. — **Costa M.:** A selyemhernyótenyésztés világadatai. — Chile szarvasmarhaállománya.

Rivista italiana di scienze economiche (12. évf. 1. sz., Bologna 1940, ol.). — **Toniolo G.:** Problemák, viták és javaslatok az olasz munkásosztályok korporatív szervezete körül. — (2. sz.). — **Vinci F.:** A családok háztartási mérlege a gyakorlatban és a gazdasági elméletben. — (3. sz.). — **Lasorsa G.:** Olaszország jelenlegi dolgozó népességének összetétele és a nemzeti munka felhasználása. — (4. sz.). — **Bordin A.:** A nemzetközi kereskedelem bilincsei. — (5. sz.). — **Ferrari B.:** Japán háborús gazdasága. — **Rossi Ragazzi B.:** Az egyéni munkaviszonyok kimenetele statisztikai szempontból. — (6. sz.). — **Menegazzi G.:** A pénzügyi rendszerek válsága. — **Grazia-Resi B.:** A mozgóképszínházak Olaszországban.

Soziale Praxis (49. évf. 23. sz., Berlin 1940, ném.). — **Schüttauf A. W.:** Miért szükséges az európai szárazföld gazdasági rendezése? — Beralakulás a Cseh-Morva Protektorátusban. — (24. sz.). — **von Gschliesser:** A munka szerepe a Varsói főkormányzásban.

Statisztikai Értesítő (2. évf. 10. sz., Budapest 1940, m.). — **Szántó E.:** Petrólevilágítású lakások Budapesten. — **Hartai I.:** Az árpa szerepe az emberi élelmezésben. — **Csepeli P.:** A középfokú iskolák tanulójának hitfelekezeti szerinti megoszlása a székesfővárosban. — **Györkös E.:** Budapest tejszállító vidékei.

The Oriental Economist (7. köt. 10. sz., Tókió 1940, ang.). — A japán vastermelés gyors emelkedése. — Az északkeleti gyapotültetvények helyzete. — (11. sz.). — A hármasszövetség és a Monroe-elv.

Ungarische Jahrbücher (20. köt. 1–2. sz., Berlin 1940, ném.). — **Némedi L.:** A németység magyar szemszögből. — **Winkler A.:** A magyar mezőgazdaság „elmaradottsága“.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

(Hatodik, befejező közlemény. — *Suite et fin; communication no 6.*)

Az Értékmegállapító Bizottságnak az 1939. évi külkereskedelmi forgalom ideiglenes egységértékeinek felülvizsgálása és a végleges egységértékek megállapítása tárgyában folytatólagosan megtartott alábbi szakosztályüléseiben is a Bizottság elnökségét **Farkas János dr.** miniszteri tanácsos, a Bizottság h. elnöke képviselte. Előadó **vitéz Pap László dr.** miniszteri titkár, a Bizottság titkára volt.

A XII. szakosztálynak 1940. május hó 8-án **Nagykovácsy Milenkó m. kir.** kereskedelmi főtanácsos, szakosztályelnök elnöklete alatt megtartott ülésén jelen voltak: **Dorninger Hugó** kereskedelmi tanácsos, **Freudiger Dénes m. kir.** kormányfőtanácsos, **Kartsoké József dr., Kiss Béla, Kiss Sándor, Kunz Román, Lehotzky Pál, Pártos Zsigmond, Pázmányi István, dezseri Rudnyánszky György, Steingaszner Pál dr. és Vágó Károly** kereskedelmi tanácsos tagok, valamint **Boldogh István, Horvát Zoltán és Nádasi Mátyás** szakértők.

Az ülés megnyitása után **Vágó Károly** adta elő

jelentését a *kalap- és tompgyártó ipar* 1939. évi helyzetéről:

Az 1939. év forgalma az előzőnél nagyobb volt. Ennek oka egyrészt a jó termés és az ipar jobb foglalkoztatottsága következtében a fogyasztókönység vásárlóerejének gyarapodása, másrészt pedig a Felvidék visszacsatolása folytán a fogyasztók számának örvendetes megnövekedése volt. A gyárak kapacitása azonban még így is az ország szükségletének többszörösét ki tudja elégíteni.

Exportunk az előző évvel szemben — egyetlen tétel, a férfi és női nyúlshörtompok kivételével, amelyeknél sikerült a kivitelt az előző évvel szemben a duplájára emelni — erős visszaesést mutat, aminek magyarázata az általános helyzetben keresendő.

Behozatalunk nagyjában megfelel az előző évi importnak a gyapjútompokat kivéve, ahol kb. 50%-os emelkedés mutatkozik. Ez annál kevésbé kívánatos, miután gyáriparunk kapacitása távolról sincs kihasználva.

A nyersanyagellátás terén az előző évvel szemben a helyzet az év második felében teljesen megváltozott. Belföldi gyapjúból nagyobb mennyiség állott rendelkezésre, mint az előző évben. A külföldről való behozatal pedig a háború következtében sokkal körülményesebb és nehezebb volt, mint normális időkben. A belga és hollandi kormányok a gyapjuk kivitelét gyakorlatilag csaknem lehetlenné tették, Anglia pedig csak igen szigorú feltételek mellett és csak a szokottnál jóval kisebb mennyiségekre hozott létre kötéseket. Amellett a nyersanyagok világpiaci árai tetemesen megnövekedtek, amit fokozott a tengeri szállítások útjainak tetemes meghosszabbodása (a szállítások a Földközi-tengeren keresztül történnek), továbbá a biztosítási díjak nagymérvű megdrágulása.

A gyapjúkalaptompok árai 1939 nyarán üzletpolitikai okokból, miután az import meglehetősen előtörést mutatott, darabonként kb. 15 fillérrel lejjebb szállottak, ugyanakkor a kész kalapok árai is ennek megfelelően darabonként kb. 20 fillérrel redukáltak. Amidőn az anyagbeszerzés terén nehézségek mutatkoztak, a tompipar visszaállította az éveleji árakat. A kalapiparban az áremelést nem lehetett simán keresztülvinni, mert az árváltozás éppen az idény közepére esett volna. Ez okból a szakma úgy döntött, hogy az áremelést az idény végén hajtja végre. Ez a terv azonban, minthogy az árak az augusztus 26-i szintén stabilizáltak, nem valósulhatott meg, pedig az utánpótlási árak el nem ismerése az egyes vállalatoknak előbb-utóbb nagy vérvesztést okozhat. Új cikkek ez évben nem kerültek piacra.

Hitelezés tekintetében az előző évekkal szemben lényeges eltérés nem mutatkozott, a veszteségek nem voltak nagyobbak a rendesnél. A munkabérek is a tavalyi nívón mozogtak. Itt említésre méltó a családi pénztári hozzájárulás címén az 1939. évben először fellépő újabb teher, amely azonban általános és amelyet az egész magyar ipar egyformán visel.

Kiss Sándor jelentése a *cirokszalmapiac* alakulásáról így hangzott:

A cirokszalma iránti belföldi kereslet eléggé élénk volt, ugyanis az 1939. évben gyenge volt a termés.

Az 1939. évi termésből eddig mintegy 131 vagon évi cirokszalmát vittünk ki, főként Olaszországba, Szlovákiába, Jugoszláviába, Németországba és Franciaországba.

A termelői árak ez évben 20 pengőről 45 pengőre emelkedtek. A „Tiszántúli ciroktermelők termelő és értékesítő szövetkezete“ a kistermelőket, akik 20 pengő körüli áron adták el cirokszalma-termésüket, 28 pengőig termelési prémiumban részesítette. Az árak tehát a termelőket kielégítették. Az exportban elért árak szintén kielégítőek voltak.

Az 1939. év egész termése kb. 450 vagon telt. Így a belföldi seprőgyárak szükségletei fedezetet találnak, a fennmaradó készlet pedig külföldön eladható lesz.

A magyar cirokszalma versenytársa a külföldi piacokon a román és a jugoszláv cirok. Minthogy azonban a magyar áru manipulációja tökéletesebb, amennyiben a válogatás, a kénezés stb. következtében megfelelő minőségben kerül a magyar áru a külföldi piacokra, fel tudjuk venni a versenyt a román és jugoszláv termékekkel.

Horvát Zoltán a *szőnyegipar* helyzetéről így számolt be:

A magyar szőnyegipar 1939. évi helyzetét megnehezítő tényezőket két főcsoportra oszthatjuk. Mind a kettő mélyrehatóan befolyásolja az ipar és a kereskedelem gazdasági helyzetét és fejlődését. Az első csoport, az úgynevezett „szociális terhek“ csoportja szintén két részből áll. Az első és leg súlyosabb része a családi pótlék adója, a második a munkabér rendezésének kérdése.

A családi pótlék terhe aránytalanul súlyosabban érintette a kézműipart, mint a nagyobb tőkével rendelkező gépipart, mert pl. egy 40 munkással dolgozó szőnyegszövőüzem évente 1.600 pengő terhet visel, de ugyanennyi terhet visel egy 40 munkással dolgozó vasgyári üzem is. Ez annyira méltánytalan, hogy ennek orvoslása okvetlenül kívánatos és szükséges volna.

A szociális terhek másik csoportja a munkabérrendezésből adódik. A munkabéremelés szintén a kézműipart sújtotta nagyobb arányban. Tudott tény, hogy a kézimunkával előállított cikkek legdrágább tényezője a munkabér. A kéziszővésű, illetve -csomózású szőnyegipart a munkabérrendezés kérdése ezért nagy feladatok elé állította. A magyar perzsaszőnyeg munkabérét a rendelet kb. 50%-kal, a torontáli szőnyegekét pedig kb. 33%-kal emelte. Ez az emelés a készáruban 20%-os árdrágulást jelentett, ez pedig a forgalom csökkenését vonta maga után.

A másik főcsoport, illetve probléma a nyersanyag ellátásának kérdése. Ebben a kérdésben egyforma nehézségekkel küzd a kézi és a gépi ipar.

A gépszőnyegipar főnyersanyaga a juta, származására nézve indiai eredetű, tengeri úton, Hamburgon át érkezett hazánkba. Ez a szállítási út a háború kitörésével megszűnt. A gyáraknak már márciusban nagy gondot okozott az ugrásszerű áremelkedés is. Az áremelkedés természetes következménye volt a háborús célt szolgáló, külföldön, különösen Angliában és Franciaországban eszközölt fantasztikus arányú jutazsákrendeléseknek. A jutazsákokat légvédelem céljaira használták fel. Néhány hónap után a juta árában visszaesés mutatkozott ugyan, ez év szeptemberében azonban újabb, szinte elképzelhetetlen ugrással 40 fontra emelkedett fel az árnívó, amelyhez még a háborús szállítás rizikója is járult. Ez az akkor hihetetlen magasnak tűnő áremelkedés valósággal eltörpült a későbbi 70 fontos ár mellett. Célszerű volt ezért a jutára nézve rendeleti úton keverési kötelezettséget megállapítani, amelynek értelmében a jutafonalat 60% jutából és 40% kenderből, illetve kenderkóc-ból kell előállítani.

A kéziüzemek főanyaga a gyapjú és a durva állati szőr, a pamut, a vigogne és a kender. A gyapjúnál az ár kérdését részben a külföldi mohair szabályozza. Egy jóminőségű perzsacsomózófonal mohairtartalma 40—50%-ra tehető. Ennek a nyersgyapjúnak az ára majdnem 80%-kal emelkedett. Az emelést a gyapjúkereskedők a fonódásokra áthárították, de a fonódások az augusztus 26-i rendelet értelmében egyelőre tovább nem háríthatták azt. Így a fonódák több belföldi eredetű gyapjú hozzákeverésével olyan minőséget, illetve olyan fonalat igyekeznek előállítani, amelynek ára elfogadható, de ez az áru minőségére, fényére van befolyással.

A pamutellátás terén is mutatkoztak zavarok. A kisemberek, akiknek volt annyi tőkéjük, hogy egy-két hónapra elláthassák magukat megfelelő fonalakkal, felvásárolták a kereskedőknél fekvő készleteket, úgyhogy a kis tőkével rendelkező kis-

iparosok közül sokan csak nagy nehézségek és anyagi áldozatok árán tudták üzemüket foglalkoztatni.

A torontáli fonalnál, amelynek főanyaga a belföldi timárgyapjú, a pokrócszállítások nagy mennyisége hatalmas tömegű nyersanyagot vont el a szőnyegipartól. Megjegyzendő, hogy mind a perzsa, mind a torontáli szőnyegek háziipari készítmények, vidéki szorgalmas munkáskezeknek sokszor, különösen télen, egyetlen kereseti lehetőségei. Ezeknek a munkáskezeknek nyersanyaggal való ellátása így elsőrendű fontossággal bír.

A szőnyegipar exportja az év első felében rohamos emelkedésnek indul. A munkabérrendezés következtében azonban az árak annyira emelkedtek, hogy a külföldi piac, annak ellenére, hogy a volt cseh ipar versenye részben megszűnt, drágának találta árucikkeinket. Az év utolsó negyedében viszont a háború kitörése redukálta a minimumra a kivitel lehetőségeit.

A beszámolóval kapcsolatban *Pártos Zsigmond* hozzászólásában arra mutatott rá, hogy a juta-beszerzési nehézségeket a kisipar és a háziipar hasznosította oly módon, hogy rongyszőnyegeket hozott a piacra. *Kiss Béla* az értékes valódi perzsa-szőnyegek behozatalának felszabadítása mellett szólalt fel, hogy így a nemzeti vagyon gyarapodjék. A magyar szőnyegeknek pedig a márkázás bevezetését ajánlja, a csomószám megállapítása, a szőnyeg alapszerkezetének előírása útján.

Nádasdi Mátyás a *szalagok, paszományok, rövidárúk* piaci helyzetét ekként vázolta:

Az e cikkeket előállító gyárak foglalkoztatása kielégítő volt: kapacitásuk az első félévben kb. 80%-ig, míg a második félévben teljes 100%-ig ki volt használva.

Az első félévben május hóban 20%-os munkabéremelés történt. Ugyanebben a félévben a pamutfonalak árai is kb. 10%-kal drágultak. Az erős verseny miatt a gyárak ezeket az emelkedéseket nem tudták áthárítani, miért is a gyártás az első félévben a legminimálisabb haszonnal járt. Ez a helyzet a gyártást erősen izgatta.

A másodszori 20%-os munkabéremelkedés, amely július hónapra esett, arra indította a gyárakat, hogy a gyári eladási árakat kb. 10%-kal felfel-emeljék. Az áremelés különösen azoknál a cikkek-nél érvényesült, amelyeknek árait a verseny a legjobban lenyomta, mert ezeknél volt a legjobban érezhető a kétszeri munkabéremelés és a pamutfonalak beszerzési árainak emelkedése.

Az 1939 augusztus 26-ával történt árrögzítés folytán, különösen a külföldről beszerzett nyersanyagokból gyártott cikkek kalkulációi úgyszólván veszteséget mutattak, mert a külföldi gyárak a fennálló és még ki nem szállított kötések törölték, új árakat írtak elő és a további szállításokat csak a mindenkori napi áron vállalták és eszközölték. A nyersanyagoknál jelentkező ártöbblet az árrögzítés miatt az év második felében nem volt áthárítható, miáltal a gyártás rentabilitása erősen szenvedett.

A korábbi években a fenti cikkekből említésre érdemes exportot bonyolítottunk le. Az 1939. évben az exporttevékenység csökkent ugyan, azonban a belföldi kereslet nagyon megerősödött. Ennek volt köszönhető gyáraink és üzemeink teljes foglalkoztatása. Az erős belföldi kereslet a következő okokra vezethető vissza:

1. A felvidéki kereskedők mind erősebben jelentkeznek mint vásárlók, mert régebbi készleteik

teljesen kifogytak. Ilyen cikkeket gyártó említésre méltó üzem a Felvidéken nincs, tehát az utánpótlásnál kizárólag az anyaország gyárai jöhetnek figyelembe.

2. Az ország lakosságának vásárlóereje állandó emelkedést mutat. Ugyanis az agrártermények árainak emelkedése és az ipari munkabérek, napszámok emelése által a lakosság jövedelme állandóan emelkedő.

3. Az európai háború és ennek kihatása, amely különösen a készletek erősebb kiegészítésében és tartalékolásában jelentkezett.

A szakma erős foglalkoztatásából következően az év második felében szakmunkáshiány jelentkezett, a gyárak tartalékainak kiegészítése pamut- és fémfonalakból pedig nehézségekkel járt. Aránylag legjobban működött a műselyemfonalak utánpótlása. A gyárak az év utolsó hónapjaiban a pamutfonalaknak részben más fonalakkal való helyettesítését tervezték.

Az 1939. évben új cikkek meghonosítása nem fordult elő.

Kartsoke József dr. a szőr és toll, kefe-, ecset- és seprőanyag, valamint a kefe- és ecsetipari termékek 1939. évi termelési és forgalmi adatait általánosságban a következők szerint ismertette:

Az iparunkhoz szükséges *nyersanyagok* 1939. évi beviteli forgalma 5% híján majdnem elérte az 1938. évi forgalom értékét. A háború kitörése az anyagoknak mind behozatali, mind kiviteli forgalmára az első hónapokban teljesen bénítóan hatott és csak az év vége felé indult meg ismét a régi forgalom. Ha nem következik be a háború, úgy a gazdasági életnek az utóbbi években tapasztalt fellendülésével kapcsolatos árukereslet emelkedése folytán kereskedelmi forgalmunk mindkét viszonylatban igen jelentős emelkedést mutatott volna.

A *készáru* termelési és forgalmi eredményeire káros befolyással voltak a családi (gyermeknevelési) pótlék kivétele folytán előálló rezsiemelkedés, továbbá a minimális munkabéreknek 1939 májusában történt bevezetése, ami a munkabéreknek 60—90%-os emelkedését eredményezte. Az ilyenképen előálló termelési költségtöbbleteket ugyanis felsőbb rendelkezés folytán a belföldi fogyasztókra áthárítani nem lehetett. Az ilyen költségek áthárítása tehát csakis kiviteli célokra történő termelésnél lehetséges. Az exportviszonyokat azonban ugyancsak károsan befolyásolta az év utolsó negyedében kitört háború. Meglátszik egyébként a csökkenés a behozatalnál éppúgy, mint a kivitelnél. Örvedetes tényként kell azonban megemlíteni azt, hogy amíg az importált árunál a csökkenés az előző, 1938. évhez viszonyítva kb. 20%-ot tesz ki, addig az exportnál ez a különbség mindössze 5%, úgyhogy a békeállapot fennmaradása esetén kivitelünk az előző éveket túlhaladva igen szép eredményt ért volna el.

A háborúnak az exportra kifejtett hatása egyébként abban mutatkozott, hogy Németországot kivéve a többi háborút viselő államok (Anglia, Franciaország, valamint a gyarmataik és a domíniumok) területére, úgyszintén a tengerentúli országokba a kiviteli lehetőségek megszűntek. Javulás mutatkozott azonban Németország, Svájc, Hollandia, Belgium, Törökország, valamint a Közel-Kelet forgalmában. Utóbbi azért regisztrálható örvedetes jelenségként, mert az eladás e területekre kizárólag ú. n. nemes deviza ellenében történhetett.

A szakosztály ezután a fonás-, kefekötő- és szitakötőipar nyersanyagai és termékei, a szőnye-

gek, terítők, függönyök, egyes textilanyagokból konfekcionált cikkek, valamint a nap- és esernyők egységértékeit állapította meg.

A **XVI. szakosztály** május 10-én tartotta meg ülését *Nagykovácsy* Milenkó m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Dorning* Hugó, *Hevesi* Béla, *Kokron* Károly, *Köstler* Róbert, *Szénásy* Alán és *Szenes* Róbert kereskedelmi tanácsos tagok, valamint *Boldogh* István és *Kronberg* László dr. szakértők.

Az ülésen *Hevesi* Béla a *selyem és selyemárak* termelési, forgalmi és árviszonyairól a következők szerint emlékezett meg:

Az 1939. év a bel- és a külföldön egyaránt a selyem- és műselyemárak fokozott keresletének, valamint a nyersanyagok és az üzemanyagok jelentékeny áremelkedésének jegyében állott.

Belföldön ezekhez az általános jellegű világjelenségekhez hozzájárult a visszacsatolt Felvidék jelentékenynek bizonyult felvevőképessége, amely különösen a régi aránytalanul nagy készletek ritkulásával és a hitelviszonyok biztonságának helyreállításával érezte kedvező hatását. De emelkedett a belső kereslet az ország többi részében is.

Visszaesés csak az exportnál mutatkozik. Különösen Anglia léptetett életbe az év második felében csak az anyaországra érvényes behozatali korlátozásokat. Az északi országokból egyes cikkekben mutatkozó élénkebb kereslet csak kis hányadban tudta pótolni a másfelé irányuló kivitel nagy visszaesését, de bőségesen pótolta a kivitelben kiesett mennyiséget a belföldi szükséglet jelentékeny emelkedése.

Az állati selyem 1939. évi olaszországi termelési eredménye alatta marad a várakozásnak, a Japánban tárolt régebbi készleteket a világszükséglet teljesen felhasználta, úgy, hogy ezidőszent a rendelkezésre álló nyersanyagkészlet nem elegendő. A hazai állati selyemgubó tenyésztésében örvendetes emelkedés mutatkozik és igen figyelemreméltó a lényeges minőségi javulás is. Az 1938. évi 267 ezer kg gubótermeléssel szemben az 1939. évi eredmény 500 ezer kg, az ebből adódó selyemfonal (grège) termelés 28 ezer kg-mal szemben kb. 50 ezer kg, tehát majdnem 100%-os az emelkedés. Legalább is ugyanilyen fontos az az örvendetes tény, hogy a termelt gubók 85%-a elsőrangú. Ezt és a várható további javulást a gubó beváltási árának emelése és az elsőrendű gubó premizálása eredményezte. Az 1939. évi beváltási ár az elsőrendű gubóért az előző évi 1.40 P helyett 1.80 P volt, a másodrendű 1.— P és a harmadrendű 0.10 P értékben változatlan maradt. Ez a lényeges árkülönbség a leghatásosabb ösztönzésnek bizonyult abban a tekintetben, hogy a tenyésztők kellő gondot fordítsanak a gubó minőségére. A beváltási árak előrelátható további emelése jogos reményt nyújt arra nézve, hogy a fejlődés emelkedő irányzata 1940-ben is tartható lesz.

Nem kisebb fontossággal bír az, hogy mint a gubó tenyésztésénél, úgy a gubó felfonásában is lényeges minőségi javulás tapasztalható. Ha a fonódai üzemek elkerülhetetlenül szükséges modernizálása megtörténik, úgy a magyar állati selyem minőségileg elfoglalja a világpiacon őt megillető helyét.

Az állati selyemfonal (grège) áremelkedése 1939-ben a belföldön kb. 30—40%-os, a külföldön kb. 50—60%-os volt és ez az eltérő emelkedés a bel- és külföldi árak között az utóbbi években fennállott árkülönbséget kiegyenlítette.

A *műselyemárak* továbbra is kizárólag külföldi eredetű nyersanyagokból készült, még pedig elsősorban olasz és német, kisebb arányban svájci és holland fonalból. A készáru iránt mutatkozó nagyobb kereslet természetesen maga után vonta a nyersanyag iránti nagyobb keresletet és így a nyersanyag behozatalának szükséglete fokozódott, bár 1939 szeptember óta bizonyos korlátozások léptek fel, amelyek a műselyemfonal vontatott és redukált szállításában mutatkoznak.

Az év második felében a műselyemfonal ára átlagosan 20%-kal emelkedett és az eddigi mintegy két havi hitelnyújtás helyett a számlák összege még az áru átvétele előtt előre fizetendő.

A *selyem- és műselyemfeldolgozó* iparban az év folyamán új alapítás vagy investíció nem volt, csak kisebb javítások és racionalizálások folytak. Általában a selyem- és műselyemszövő üzemek kapacitásuk teljes kihasználására törekedtek és a termelésnek mind mennyiségi, mind összszegszerű emelkedése 10—40% közöttinek becsülhető.

A nyersanyagok és az összes üzemi anyagok árának az év folyamán történt nagyobb mérvű áremelkedése ellenére a kész termékek ára 1939-ben a belföldön úgyszólván változatlan maradt és csak 1940-ben hárítja át az ipar az Árkormánybiztos rendeletei alapján és ezek keretein belül tisztán a feldolgozott nyersanyag árának emelkedéséből eredő többletet.

A fizetéképtelenségek száma és volumene csökkent, a hitelkeretek és fizetési feltételek változatlanok maradtak. Talán azt jegyezhetjük itt meg, hogy a megállapított fizetési feltételeket az adósok pontosabban tartják meg, mert a hitelezők erre az eddiginél nagyobb súlyt helyeznek.

A belföldi ipar termelése minőség, ízlés, tetteszetőség és divathoz való alkalmazkodás tekintetében a legmagasabb igényeket is kielégíti és bármely más ország iparával kiállja a versenyt. Ennek köszönhetőe jelentékeny, a kiviteli számokban is mutatkozó sikerét külföldön. A kivitel visszaesését rajta kívül eső körülmények okozták, azokat megállapítani nem állott módjában. Egészen biztos, hogy a viszonyok változásával ott fogja folytatni az eredményes kiviteli tevékenységet, ahol hibáján kívül abbamaradt.

A szakosztály végül a selyem- és műselyemipar nyersanyagainak, félgyártmányainak és a selyemszöveteknek, továbbá a kötszövet és szövött áruknak, a hímzéseknek, csipkéknak, tüllöknek, keskenyáruknak egységértékét állapította meg.

A **XIV. szakosztály** május hó 15-iki ülésén *Hardy* Sándor nyug. miniszteri tanácsos szakosztályelnök elnöklete alatt jelen voltak: *Ducker* Ödön, *Fischl* Simon, *Girardi* Kornél és *Morvay* Izsó kereskedelmi tanácsos, *Mössmer* József és *Mössmer* Pál dr. m. kir. kereskedelmi főtanácsos tagok, valamint *Löffler* Ferenc szakértő. Az ülésen jelen volt *Szigeti* Gyula dr. miniszteri tanácsos h. elnök is, aki az ülés megnyitása után az újonnan alakult szakosztályt s annak elnökét üdvözölve, azoknak a feladatoknak a fontosságára mutatott rá, amely feladatok a szakosztály tagjait új munkaterületükön, a statisztika művelése terén várják.

Majd *Morvay* Izsó számolt be — a szakosztály részéről üdvözölve az új elnököt — a szakosztály hatáskörébe tartozó áruk, főként nyersanyagok piaci helyzetéről:

Egy évvel ezelőtt hosszabb előadásban ismertettük öt esztendő történetét, s ma nem kívánunk ismétlésekbe bocsátkozni, mindenestre azonban ez alkalommal is leszögezni kívánjuk, hogy évek hosszú sora óta szóval és írásban folyton és állandóan hangoztattuk a rostosnövények termelésének szükségességét, lehetetlen nemzetgazdasági politikának minősítve azt, amely olyan terményt, amely hazai földből nyerhető, külföldről importál. Hiszen öt év alatt 1934-től 1938-ig a behozott 251'83 vagón lenért 3'1 millió P-vel, 234'96 vagón kócért 1'6 millió P-vel, tehát mintegy 487 vagón lenrostért 4'7 millió P-vel áldoztunk a külföldnek.

A hazai földben elvetett 80 kg lenmag 17 mázsás átlagterméssel ugyan csak kb. 170 pengőt hozott a gazdának, de a búzát, köztudomás szerint, olcsón adtuk el a külföldnek, s helyette jó áron lent hoztunk be.

Az a kívánságunk, hogy a lentermelést az állam a külföld (Német-, Cseh-, Lengyelország, Ausztria, Franciaország, Belgium, Hollandia és Lettország) nyomán okulva, hathatós támogatással mozdítsa elő, nem ment teljesezésbe, sőt — amint már azt kimutattuk — ez a támogatás évről-évre csökkent: 1935-ben 2'25 P, 1939-ben pedig 0'90 P volt, s már az 1939. termelési évben nemcsak elenyészően kevés volt, de a lenért a kidolgozó telepek által fizethető ár semmiképen sem ösztönözhetette a mezőgazdát a lentermelésre.

Ez az oka annak, hogy lentermelésünk nem érthette el azt a mértéket, hogy belföldi szükségletünk hazai nyersanyaggal fedezhető, s a külföldről való behozatal kiküszöbölhető lett volna.

Évek óta hangoztattam, hogy az olajmagra termelt lenszalma rostja olyképen kezelendő, hogy durva fonalak, s így szövetek készítésére, legalább juta pótlására esetleg alkalmassá válják. S amíg Lengyel- és Németország a kotonizálással már ott tart, hogy mindennemű lenszalma és hulladék felhasználásával, pamuttal keverve, jól feldolgozható rostot nyer, addig nálunk semmi sem történik e téren, bár az importált pamut jelentékeny tehertétele kereskedelmi mérlegünknek.

Míg a honvédelmi kormányzat éveken keresztül nem láthatta el a lenipart számottevő megrendelésekkel, 1938 második felében, s 1939-ben oly mértékű foglalkoztatáshoz juttatta ezt az iparágat, hogy ú. n. „kommersz” célokra való termelés érdekében a számottevő két fonógyár kénytelen volt termelési munkaidejét felemelni, hogy az igényeket kielégíthesse. Míg eddig lenfonógyáraink évente kb. 15.000 sokk fonalat gyártottak, s ebből a mennyiségből 1935-ben kb. 17 $\frac{1}{2}$ vagóonnal, 1936-ban 7 vagóonnal, 1937-ben 12 $\frac{1}{2}$ és 1938-ban 5 $\frac{1}{2}$ vagóonnal exportáltak, addig 1939-ben majdnem 27.000 sokk fonal termelése mellett még 24 vagóonnal importáltunk, amely mennyiségből kb. 22'2 vagón egyágú nyers fonal, 90 q egyágú fehérített, s festett, végül 92 q többágú nyers és fehérített cérna volt.

A 22'2 vagón nyers, s a 90 q fehérített fonal átlagszámát kb. 30-asra kell tenni, ennek sokkja 36 kg s így 6.400 sokkra lehet átlagban becsülni a behozatalt, a 27 ezer sokkos belföldi termelés mellett. Hogy vajjon e számokon alapuló tények arra ösztönözhetik-e a fonóipart, hogy tovább fokozza termelését vagy sem, erre a jövő programjának ismertetésénél rátérek.

Az 1939. évben lenrosttermelésre 8.250 kat. hold vettett be, azonban a kedvezőtlen időjárás

következtében csak 6.500 holdról arattunk mintegy 110 ezer q gubós lenkórót. Ez 17 mázsás átlagtermésnek felel meg, ami valóban szomorú eredménynek mondható. Ez a kórómennyiség teljesen feldolgozva kb. 90 vagón lent és kb. 52 vagón fonható kócot ad.

Külföldről behoztunk a jelentés évében: 59 vagón lent, 21 $\frac{1}{2}$ vagón kócot, belső termelésünk eredményével együtt felhasználtunk tehát 149 vagón lent és 73 $\frac{1}{2}$ vagón kócot, feltéve, hogy a fennmaradt készletek mindkét évben egyformák voltak. Kivittünk ugyan 54 vagón kócot, de ez fonási célokra felhasználható nem volt, amit az is igazol, hogy amíg a behozott kókok átlagára (Lengyelországból) 80 fillér volt kg-ként, a kivitelben hulladékok is lévén, az ár 20 fillértől 53 fillérig változott. Végeredményben tehát rendelkezésünkre állott összesen 222 $\frac{1}{2}$ vagón len és kóc.

A kb. 27 ezer sokk belföldi fonaltermeléshez így 59 vagón lent és 21 $\frac{1}{2}$ vagón kócot, s az így nyert nyersanyagon felül pedig még 24 vagón fonalat kellett behoznunk, hogy az igényeket kielégíthessük. Az előző évek lenfonalbehozatala össze sem hasonlítható az elmúlt év mennyiségével; korábbi behozatalunk mindössze 708 q volt, amivel 543 mázsás kivitel állott szemben, míg a jelentés évében egész kivitelünk csak 153 q-t tett.

Len- és kenderszövet, valamint damasztbehozatalunk 1938-ban 196 q volt, kivitelünk pedig 17 q, a jelentés évében behozatalunk 131 q-t, kivitelünk 3 q-t tett. Mindkét évben a behozatal túlnyomórésze damasztáru volt; 1938-ban 80, 1939-ben 120 q. A hazai ipar tehát komolyan foglalkozhatna ezzel a cikkel is.

Megemlítendő, hogy olajmagra kb. 11.390 holdon termeltetett len, holdankint 4'6 q magterméssel. Csak a mag értéke, 41 pengővel számítva, majdnem 190 pengőt jelent, amihez még a szalma hozadéka számítható. A magtermelés is jobban fizetett tehát a rostra termelt kórónál.

Egészen más a kender helyzete. E rostosnövény termelésének előfeltételei inkább megvannak hazánkban, mint a lennél. Sokkal több alkalmas föld áll rendelkezésre, az érési idő hosszabb, a rossz termés lehetőségei kisebbek, mint a lennél. Jobban is fizet a gazdának, mint a len. 1938-ban kb. 15—16 ezer kat. hold vettett be, s a termés átlagban 38—40 q volt holdankint. A jelentés évében 10.535 hold volt a szerződéses kenderterület, amiről learattatott 319.000 q, az átlag tehát holdankint kb. 36 q. Bevetettek ú. n. „feles részesséssel” még 4.204 holdat, saját gazdaságban (tehát szerződésileg le nem kötött) 6.331 holdat, ilyenképen az összes bevetett kenderterület 21.070 hold.

A kendertermelés rentabilitását vizsgálva, látjuk, hogy a rosszabbik esetben, tehát 36 q átlagtermés mellett a gazda holdankint 1939-ben 8 P-t kapott az első osztályú kóróért, 1938-ban 6'75 P-t, a 36 mázsás átlagtermés mellett tehát egy kat. hold hozama 1939-ben 288 P volt. Ebből látható, hogy a kendertermelés jóval előnyösebb a lentermelésnél. A lentermelést tehát csak hathatós állami támogatással lehetett volna fokozni, amire más államok óriási erőfeszítései elég példát mutattak.

Kenderfonógyáraink a jelentés évében jól voltak foglalkoztatva, egyrészt mert egyes esetekben a kenderrosthoz lent, a jutához kenderkócot keverték, másrészt, mert az állami szállítások is hatékonyan foglalkoztatták ezt az iparágat. A helyzet a számok világában eképen alakult: Kender-

behozatalunk 1938-ban 7.183 q-t (708 ezer P), 1939-ben 7.079 q-t (711 ezer P) tett. Ebből 60% Olaszországból, 40% pedig Jugoszláviából jött be. Eltolódást tehát nem látunk. Kivittünk 1938-ban 21.231 q (1,6 millió P) kendert, míg 1939. évi kivitelünk csak 11.256 q-t (820 ezer P) tett, tehát az előző évnek kb. csak a felét, a megnövekedett belföldi szükséglet következtében.

Kenderkócból 1938-ban 696 q-t (27 ezer P), 1939-ben 903 q-t (42 ezer P) hoztunk be, csaknem kizárólag Jugoszláviából. Kivitelünk 1938-ban 26.276 q-t (1,2 millió P), 1939-ben csak 18.830 q-t (837 ezer P) tett, tehát az előző évinél jóval kevesebbet, mert a belszükséglet növekedése nagyobb exportot nem engedhetett meg.

A kendercikkek exportja (behozatalunk egyik évben sem volt) a lefolyt két esztendőben így alakult: 1938-ban 9.138 q (1,9 millió P), 1939-ben 10.937 q (1,8 millió P).

A kenderből készült cikkek kivitelét tehát fenn tudtuk tartani, ezzel szemben kenderkivitelünk a felére redukálódott, kócból pedig mintegy 30%-kal volt kevesebb, mint 1938-ban.

A kereslet mind belföldön, mind a külállamokban, különösen az év második felében a megelőző évhez képest lényegesen emelkedett, s így a belső gyártás és forgalom is nőtt. Belföldön a forgalom emelkedése mintegy 40%-ra tehető; ez az oka annak is, hogy külföldre kevesebb exportálható anyag jutott.

A jelentés éve a ma már virágzó juteiparunk szempontjából volt a legküzdelmesebb, amely nyersanyagát teljes egészében külföldről, tengerentúlról szerzi be. A világpiacon fellépett árhullámzások majdnem megoldhatatlan feladatok elé állították a gyárakat, hiszen 1939 január havában a nyersjuta ára még 19 font volt, s májusban már 34 fontra szökött fel; július-augusztusban volt ugyan visszaesés, s történtek is vásárlások 22—23 fonton, de az útban levő áruk rendkívül nehezen futottak be; ez év végén az árak már 56 fontra szöktek fel. Ilyen körülmények között szükségesnek mutatkozott, hogy a juta mintegy 40% erejéig kenderkóccal kevertessék.

A nehéz esztendőből leszűrhető a tanulság is: minél nagyobb mértékben termeljünk kendert, hogy ilyen módon a jutát kóccal pótolhassuk, nem okozván gondot az, hogy feleslegessé vált kenderünket külföldi piacokon helyezzük el.

Az elmúlt világháború idején, 1918 május havában volt alkalmunk a nyersanyag kérdésében részletes ismertetést adni a Magyar Textiltechnológusok Egyesületének közgyűlésén:

„Tengerentúli nyersanyagoknak t. i. jutának és pamutnak megszerzése ma teljesen lehetetlen és így rostosanyagban arra vagyunk ráutalva, amit ennek az országnak földje megterem, és amennyit az elfoglalt területekről megszerezni képesek vagyunk. Ha a háború utáni időben beállna is az az eset, hogy pamutban és jutában megfelelő mennyiségű nyersanyagokat meg tudnánk szerezni, azoknak nagymennyiségben való behozatala valutáris szempontból sem volna kívánatos, minthogy pedig a szükségletnek minél jobban fedezhető elsőrendű érdek, e cél elérésére a hazai len- és kendertermelésnek fokozása és az ez anyagokat feldolgozó üzemeknek minél nagyobb termelő-képességűvé tétele kívánatos és pedig nemcsak az ipar fejlesztése szempontjából, hanem azért is, hogy külföldről minél kisebb mennyiségű nyers-

anyagának és készárúnak behozatala váljék szükségessé.”

Nagymagyarország külkereskedelmi forgalmáról csak mellékesen említjük meg, hogy 1913-ban 1.370 vagon kendert vittünk ki 12.750 K értékben s ezzel szemben 391 vagonnal hoztunk be 3,4 millió K összegben főképen Olasz- és Oroszországból; fonásra alkalmas lenből és kócból 1913-ban 1276 vagonnal hoztunk be (1,1 millió K) s 119 vagonnal vittünk ki (1,3 millió K), vagyis jobb minőségű hazai termésű lenjeinket cseréltük ki durva fonalához alkalmasabb olcsóbb minőségekre.

Ugyanakkor tartott előadásban hangoztattuk a pótanyagok kérdésével való sürgős foglalkozást legalább a pamut és juta egy részének pótlására:

„A csalán rostanyaga kiváló minőségénél fogva már nem is tekinthető pótanyagának; ennek gyűjtése s kidolgozása még nehézségekkel jár ugyan, mindazonáltal törekednünk kellene, hogy az minél nagyobb mértékben történjék, mert hisz azzal a pamutot kitűnően lehet helyettesíteni. A nevezett anyag a pamutnál hosszabb rostú; nem olyan finom, de jól fonható és festésre, fehérítésre kiválóan alkalmas. Sajnos, hazai lenkikészítő telepeink csalán feldolgozásával nem igen foglalkozhatnak, mert egy közepes lentermés esetén a len kidolgozása üzemeiket annyira igénybe veszi, hogy a csalánra nem kerülhet a sor. Ezt a kérdést, véleményünk szerint, legelső sorban a pamutfonó- és szövőgyáraknak kellene figyelemmel kísérniök és a csalán feldolgozását nekik kellene előmozdítaniok.”

A csalán mint pótanyag nem vált be, mert termelése nagy nehézségekbe ütközik, feldolgozása is drága, bár rostja kiváló. Ma már pamutpótlónak a kotonint használják, amire még visszaterünk.

Mindezek előadása után rátérhetünk arra, mi történt és minek kellett volna történnie az 1940/41. év nyersanyagszükségletének biztosítására.

Ahhoz, hogy a külföldről való lenbehozatal teljesen kiküszöbölhető legyen s a 27—30 ezer sokkos fonaltermelés belföldi nyersanyaga honi földből nyeressék, az eddigi import, tehát 79½ vagon lenrostnak itthon való termelése és kikészítése szükséges. Az 1939. termelési évben mintegy 6.500 kat. holdról 110 ezer q gubós lenkóró került le, amelyből — amint már említve volt — kb. 142 vagon rostot nyertünk. Hogy a hiányzó 79½ vagon is fedezhessük, további mintegy 4.000 hold, összesen tehát 10—11 ezer holdon való termelésre volna szükség. Minthogy azonban kiszántásokkal, s a termést érhető egyéb elemi csapásokkal is kell számolnunk, legalább 12 ezer holdon kellene lavaszi vetésű rostlent termelni, hogy az elmúlt évben felnövekedett belső szükséglet fonalban fedezhető legyen. E mellett fennmarad még a mintegy 22 vagon fonalbehozatal szüksége, mindaddig, amíg a belső áruszükséglet a mai mértékű.

Az utóbbi években őszi vetésű lennel is próbálkoztak hazánkban s 1939-ben nagy területeket vetettek be (talán 10 ezer kat. holdat), azonban a kemény tél a vetést majdnem teljesen kipusztította. Az ezekből a kórókból nyerhető lenrost durva (kóróját nem nyúvik, hanem kaszálják) s finomabb fonalak fonására csak ritkán alkalmas. Termelése ellen mindazonáltal nem lehet szót emelni, mert minden a búzától elhódított terület, amelynek más növényvel való megművelése legalább is annyit jövedelmez, mint ez a kalászos növény, csak a nemzetgazdaság javát szolgálja.

A búzaexportnál hozott áldozatok inkább részben a lentermelésnek fokozására lettek volna fordítandók. Véleményünk szerint az őszi lennek kócsanyaga alkalmas lenne durva zsákok, csomagoló vásznak s ilyen nemű anyagok gyártására főképpen akkor, amikor a jutabehozatal nehézségekbe ütközik. De örködjünk afelett, hogy az őszi len termesztése ne szorítsa ki a tavaszi lenrostét csak azért, mert jövedelmezősége kedvező, s aratása kényelmesebb. Ilyenképpen ugyanis a mezőgazda a tavaszi len termelését mellőzni fogja, s így e nemes rostanyagnál a behozatalt sohasem tudjuk kiküszöbölteni.

A kenderrel bevetett területek nagysága remélhetőleg nem lesz kisebb a tavalyinál. Az 1939. évben a gazda az I. osztályú kenderkóróért 8 pengőt kapott, 1940-re a beváltási ára az I. osztályú kórónak 9'10 P. Erre, a lennél kevésbé kényes rostosnövényre még jöhet olyan időjárás, amely jó termést biztosít.

Legyen szabad rámutatni még arra, hogy azt is javasoltam, hogy minden kg behozott nyerspamut után 1 fillér fizetendő s az így előálló összeg fordítassék a lentermelés emelésére. 1938-ban 267.200 q-t hoztunk be 17.707.000 P értékben, 1939-ben pedig 271.597 q-t 23.613.000 P értékben s így évente mintegy 260—270 ezer pengő állott volna e célra rendelkezésünkre. A javaslat, sajnos, nem talált meghallgatásra.

A pamut pótlására évek óta az ú. n. „kotonint” használják. Ez nem póttanyag, nem is műrost, hanem a lenszalmának, kardahulladéknak, nem fonható kócnak (amely utóbbiból elég van az országban, s amelynek értékesítése kivitellel nem engedélyeztetett) megfelelő kezelés által rövid rosttá való átmunkálása folytán olyan fonható anyagot nyerünk, amely pamuttal keverve (akár 50—50%-os arányban) legalább 20-as metrikus számig kitűnő fonalat és olyan szövetet ad, amely egyesíti a pamut és len jótulajdonságait. Az abesszin háború idején Olaszországban egy francia vegyész óriási mennyiségben használt kenderanyagot kotonizálásra s azóta Lengyel- és Németország, valamint Anglia használta fel, a nem fonható lenrostokat pamutpótlás céljaira.

A pamut világalma mindinkább erősödött, míg a lené mindinkább hanyatlóban volt. A kotonizálás, kellőképpen megfogva, jelentős területeket hódíthatna vissza a pamuttól, s ha csak részben is de függetleníthetne bennünket a külföldi rostanyagtól.

Az önálló Lengyelországban 1937-ben 7 millió kg-ra, 1938-ban 10 millió kg-ra rúgott a kotonin termelése; hasonlóképpen Németországban is folyton erősödött a gyártás, s még abban az államban is, amely pamuttal korlátlanul rendelkezik, folyton erősödik, fejlődik ez az ipar.

Hosszabb idő óta van szó arról, hogy hazánkban is állíttassék fel kotonizáló üzem, amelynek működése megkezdéséhez nyersanyag is volna az országban. E terv kivitele ma éppen nem vesztett időszerűségéből. Ma viszont sem csalánról, sem egy újfajta, angol részről propagált évelő növény meghonosításáról nem érdemes tárgyalni, mert hosszú ideig tartana, amíg használható rostanyaghoz jutnánk.

A teendő ezek után: mind lenből, mind kenderből minél többet termelni, hogy függetlenítsük magunkat a külföldi behozataltól, felhasználni minden nem fonható rostanyagot is, hogy helyettesíthessük a pamutot, a jutát.

A belföldi kikészítő telepeknek nem kell attól tartaniok, hogy rostanyagukat nem tudják elhelyezni; ez az eset belföldön évekig nem következhet be. S ha mégis úgy változnának a viszonyok, külföldön mindig elhelyezhető lesz a len is, s a kender is. Fonógyáraink foglalkoztatása, ha a katonai rendelkezések csökkennének is, még mindig biztosítva maradhat hosszú időre, mert a kommersz célokra szolgáló áruk fedezésére fog nagy mértékben kerülni sor.

8—9 ezer holdas lentermelésünk a szükséglethez viszonyítva oly kicsiny, hogy ha nagy lépést teszünk is előre, még mindig behozatallal is kell számolnunk. De lehet a lenfogyasztást propagandával is fokoznunk.

A jelentéshez a *szakosztályelnök*, s *Mössmer József* szólt hozzá, majd a szakosztály áttért a len-, kender-, juta- és egyéb növényi rostanyagok, az ezekből készült fonalak és készárúk egységértékeinek megállapítására.

A **XIII. szakosztály** május hó 21-én tartotta ülését *Haggenmacher Ottó* szakosztályelnök elnökletével. Jelen voltak: *Aczél Ottó* és *Ambró László* dr. kereskedelmi tanácsos, *Freudiger Dénes* m. kir. kormányfőtanácsos, *Kozma Gyula* dr., *Kunz Román*, *Lechmann Lajos*, *Márkus Andor* dr., *Módos József*, *Richweiss Ferenc*, *Szalóki Zoltán* dr., *Takács Sándor* dr. kereskedelmi tanácsos tagok, valamint *Szöts Gyula* meghívott tag és *Nádasdi Mátyás* szakértő.

Az ülésen elsőnek *Módos József* számolt be a pamutszövőipar 1939. évi helyzetéről:

A pamutfonalakat feldolgozó iparok és ezek között főképpen a szövőipar *termelése* az 1937. év IV. és 1938. év I—III. negyedében észlelt jelentős visszaesés után az 1938. év IV. negyedében ismét fejlődésnek indult. Ez a fejlődés az 1939. év folyamán a termelést állandóan magas szinten tartotta és az év III. negyedében csúcsteljesítményig fokozta. Ennek a negyednek a termelése azonos az 1935. év utolsó negyedének csúcstermelésével.

A nagy termelés okai közismertek: 1. az állami beruházásoknak a gazdasági életet általában serkentő hatása, 2. a mezőgazdaság megnövekedett vásárlóereje, 3. a vásárlóképességnek az ipari munkabérek emelésével járó megerősödése, 4. a közszállítások mennyiségének növekedése, 5. a pamutszövetbehozatal fokozásának nehézségei, 6. a háborús készülődések és a háború következményeként jelentkező áruhalmozási törekvések, 7. az ország területének megnövekedése. Ezeknek hatása lényegesen felülmúlta az év folyamán visszafelődést mutató export-termelést csökkentő hatását. Egyébként a pamutfonalakat feldolgozó iparok termelését index-számokban (1925—1927. évek átlaga = 100) a következő táblázat mutatja:

Év	é v n e g y e d				átlag
	I.	II.	III.	IV.	
1931	104·9	129·2	101·4	160·7	124·0
1932	220·2	76·6	94·2	181·7	143·2
1933	170·5	155·0	180·7	208·3	178·6
1934	190·6	205·1	178·7	220·8	198·8
1935	187·5	178·3	165·3	228·7	189·9
1936	207·8	196·8	203·1	195·9	200·9
1937	209·3	205·8	205·0	180·6	200·2
1938	161·3	145·0	169·8	194·9	167·7
1939	215·7	205·1	228·6	209·7	214·8
átlag	185·3	166·3	169·6	197·9	179·8

Az 1939. évi termelést tehát 7%-kal múlta felül az addig legnagyobbnak tekintett 1936. és 1937.

évi termelést, az előző 1938. évi termelést pedig 28%-kal.

Mint hogy a pamutszövőipar szövőgéppálmánya az 1931. évi 12.500-ról az 1939. évig 14.000-re növekedett, a szövőipar termelő képességének kihasználásáról a fenti táblázatban foglalt indexszámok csak az 1931. évi szövőgépszámra való átszámítás után nyújthatnak tájékoztatást. A redukált termelési index-számokat az alábbi táblázat tünteti fel:

Év	I.	II. v n e g y e d	III.	IV.
1931	104·9	129·2	101·4	160·7
1932	220·2	76·6	94·2	181·7
1933	163·7	148·8	173·5	200·0
1934	175·9	191·3	164·9	203·8
1935	173·1	164·5	125·6	211·1
1936	178·7	169·2	174·6	168·4
1937	180·0	176·0	175·3	155·3
1938	138·7	124·7	146·0	167·6
1939	184·5	175·4	196·5	180·3
átlag	168·8	150·6	150·2	180·9

Ezek a számok azt mutatják, hogy az 1939. év III. negyedének nagy termelése (196·5) nem jelenti a termelőképesség teljes igénybevételét, mert az 1932. év I., továbbá az 1933., 1934. és 1935. évek IV. negyedében ennél is magasabb termelési indexszámok voltak kimutathatók. Ezek szerint szövőiparunk 1932. év I. negyedében aránylagosan kb. 10%-kal többet termelt, mint az 1939. év III. negyedében.

A pamutszövetek *belső forgalma* a termeléssel párhuzamosan alakult. Az 1939. év folyamán tehát állandóan igen élénk volt és az év III. negyedében csúcsértéket mutatott. Az exporttevékenység viszont lényegesen kisebb volt az 1938. évinél és a III. évnegyedben jóformán szünetelt. Újabb lendületet csak az év utolsó negyedében kapott. Az exportnak ekkor megindult fejlődése áttért az 1940. év elejére is.

Az 1925—27. évek átlagát 100-nak véve, az 1938. évi pamutárufogyasztás 86·4, míg az 1939. évi 114·3, az emelkedés tehát 32%-os. Ugyanekkor a termelésben 28%-os növekedés volt kimutatható.

A pamutszövetek exportjának alakulását a következő adatok jellemzik:

1936. évben	17.206 q
1937. „	15.484 „
1938. „	10.542 „
1939. „	6.180 „

A belföldi forgalom alakulását az alábbi rendelkezések befolyásolták:

A 12.113/1939. M. E. sz. rendelet a legfontosabb textilipari nyersanyagok készleteinek zár alá vételét rendelte el, megjelölve egyben a zár alá vett anyagok felszabadításának módozatait. 1939. szeptember 10-én jelent meg az iparügyi miniszternek 46.906/1939. Ip. M. sz. rendelete, amelyben bizonyos textilárúk forgalombahozatalát és felhasználását szabályozták. 1939. szeptember 23-án az iparügyi miniszter 49.751/1939. Ip. M. sz. rendeletében bizonyos zár alá vett textilárúk forgalmát és felhasználását újból szabályozta. 1939. szeptember 30-án ugyancsak az iparügyi miniszter 50.620/1939. sz. rendeletével a pamutfonó-, pamutszövő-, kikészítő- és vigognefonó-gyárak termelését, nyersanyag felhasználását újból szabályozta. Ugyanezen év november hó 25-én jelent meg a 10.670/1939. M.

E. sz. rendelet, amely az ipari nyersanyaggyártás központi bizottságának és szakbizottságainak felállítása tárgyában intézkedik. E rendelet alapján az iparügyi miniszter 64.000/1939. Ip. M. sz. rendeletével felállította a Textilipari Anyaggyártás Szakbizottságát. Mint hogy a nyerspamutbeszerzés lehetőségei az 1939. év vége felé javuló irányzatot mutattak, az Anyaggyártási Szakbizottság nem tett korlátozó intézkedéseket.

A pamutszövőipar termékeinek ára az 1928. év óta állandóan romlik. Az 1929. évre vonatkozó adatokat 100-nak tekintve, a pamutkészárúk árindexe mélypontját az 1938. év június és július hónapjaiban érte el 67·8 index-számmal. Ugyanakkor a nyerspamut árindexe 55·9, a pamutfélgártmányoké pedig 72·8 volt. Lassú fejlődéssel a készárú árindexe az 1939. év augusztusáig 73·7-re, az év végéig 76·6-ra javult. Ugyanezen idő alatt azonban a nyerspamut árindexe 58·5-re, illetőleg 80-ra, a félgártmányoké pedig 76·7-re, illetve 79·5-re növekedett. A félgártmányok és a készárúk tehát az árfejlődésben viszonylagosan jelentősen elmaradtak.

A háború kitörése óta az árak javítása csak az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosának engedélyével lehetséges. Az árkormánybiztos a textilipari cikkek ára tekintetében a következő rendelkezéseket adta ki: 1939. november 26-án a 8813/1939. sz. rendeletével megállapította a nyerspamutfonal legmagasabb gyári eladási árát, még pedig Ia Amerika 20-as fonalra vonatkoztatva kg-ként 3·28 P értékben, szemben a korábbi 3·13 P-s árral. December 24-én az árkormánybiztos 10.510/1939. sz. rendelete a külföldi származású műselyemfonal, 10.660/1939. sz. rendelete a pamutfonal, 10.666/1939. sz. rendelete a külföldi származású műrostanyag árának emelkedéséből a feldolgozó iparban előállított költségtöbblet felszámítását és áthárítását engedte meg.

Majd *Nádasdi Mátyás* jelentése következett a magyar *pamutfonóipar* helyzetéről:

Az 1939-es évet a pamutfonóipar tekintélyes készletekkel kezdte és habár kapacitása csak 60—70%-ban volt kihasználva, a készletek emelkedő irányzatot mutattak. Az év első felében már fokozottan jelentkezett a visszatért Felvidék, mint vásárló, ez a forgalomemelkedés azonban inkább a készletek apadásában jelentkezett és a pamutfonóipar foglalkoztatását nem emelte. Ez az állapot kb. az év közepéig állott fenn, mely időpontig a pamut ára kisebb ingadozásoktól eltekintve nem változott, úgy, hogy az 1939. év első felében a pamutfonóipar általában redukált, de kiegyensúlyozott, nyugodt üzlet képét mutatta.

Az év második fele már súlyos politikai feszültségekkel indult és ennek kihatásai a pamutfonalak keresletében és fogyasztásában is emelkedőleg jelentkeztek, ugyannyira, hogy a pamutfonódák az addig heti 96 órára korlátozott termelésüket fokozatosan emelhették és megközelítették a normális foglalkozottság határait. A 96 órás termelés napi két szakmáynak felelt meg, a termelés fokozása tehát az egyes szakmáynak időtartamának felemelésében, vagy pedig harmadik szakmány bekapcsolásában mutatkozott. Az 1939. évi szeptember hó elején a háború kitörése a pamutfonóipar helyzetét egy csapásra megváltoztatta. A kereslet erősen fellendült, a nyersanyagbeszerzés pedig megnehezült. Az angol hatóságok a tengerentúlról érkező szállítmányokat blokádvizsgálatnak vetették alá és a kontrollrendszer

megszervezésének nehézségei miatt az egyes hajók hetekig vesztegeltek az ellenőrző kikötőkben.

A nyers-pamutellátás november hótól kezdődőleg javult, mert a vizsgálat céljából visszatartott pamutszállító hajókat fokozatosan felszabadították, sőt újabb vásárlások és szállítások is lehetővé váltak. Ily módon a fonódák fenntarthaták üzemkapacitásuknak körülbelül azt a fokát, amelyet az év augusztus havának utolsó hetében fenntartottak, sőt később a kapacitásnak 10%-kal való emelése is lehetővé vált. Az év végén már az összes fonódák, úgyszólván kivétel nélkül, ismét három szakmában dolgoztak. Az év őszétől fogva megkezdődött a honvédség részére rendelt áruk gyártása, amely célra történő fonalszállítások teljesen igénybevétték a többlettermékeket.

A pamutfonóiparnak az 1939. évben tulajdonképpen erős konjunktúrája volt, azonban az általános ismert korlátozások miatt az esztendő szerény üzleti eredménnyel végződött. A nagyközönség fonaellátása általában kielégítő volt.

Windisch Lajos jelentése ugyancsak a magyar pamutfonóipar 1939. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól számolt be:

Az 1939. év pamutfonóiparunk szempontjából is mozgalmas esztendő volt. Az év őszén bekövetkezett háború és annak eredményeként beállott gazdasági változások komoly problémák elé állították iparunkat. Egyrészt nyersanyagellátásunk, melyet azideig csak a devizagazdálkodás érdekei és lehetőségei szorítottak megszabott korlátok közé, egyszerre szemben találta magát a legsúlyosabb feladatokkal, másrészt pedig az egész világon bekövetkezett gazdasági kényszerrendszabályok sem hagyták hazánkat érintés nélkül és a kormány mind a termelés, mind pedig az árkérdés terén ugyancsak a legszigorúbb rendszabályokhoz kényszerült nyulni. E rendszabályok a magyar pamutfonóipar életét megváltoztatták és az addig relative szabad gazdálkodási rend helyébe a zárt, irányított gazdasági rend lépett.

Vessünk azonban egy pillantást külön-külön a pamutfonóipar 1939. évi helyzetének különböző területeire.

A visszatért Felvidékkel és Kárpátaljával megnagyobbodott ország 1939. évi nyerspamut-szükségletének mérlegelésénél a következő tényezők egybevetéséből kell kiindulni:

1. Csonka-Magyarország normális évi nyerspamut-szükséglete az elmúlt évek statisztikai alapján átlagban évi 26—27 millió kg-ra volt tehető.

2. A visszatért Felvidék és Kárpátalja szükséglete a népesség kerekén 18%-os növekedésével egyenes arányban kb. évi 5 millió kg. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy a visszatért Felvidék pamutárúkbán fennálló szükségletei — bár erre nézve számszerű adatok még nem állnak rendelkezésre — valószínűleg nagyobbak, mint a csonkaország lakosságának pamutfonal-fejquotája alapján kiszámított mennyiség.)

3. A nyár végétől kezdve, a nyugati háború következtében beálló — addig jelentékeny — pamutfonal-import csökkenése.

4. A nyugati háború következményeként jelentkező újabb pamutáru-exportlehetőségek kihasználásához szükséges nyersanyagmennyiség.

A tényleges szükséglet kiszámításánál nem hanyagolható el azonkívül az a körülmény sem, hogy az 1938. és 1939. években a legjobb és legértelmezesebb fogyasztóréteg, a kistisztviselő-társadalom és az ipari munkásság gazdasági helyzeté-

ben, a minimális munkabérek megállapítása, a gyermeknevelési pótlék, továbbá egyéb nagyjelentőségű szociális jogalkotások folytán jelentékeny javulás állott be, ami a pamutárufogyasztás tekintetében számokkal lemérhető növekedést eredményezett. Figyelembe kell venni továbbá — különösen a katonai szükséglet növekedése folytán — az állami megrendelések jelentékeny emelkedését, amelyek 1938. második fele óta szinte állandó jelleggel befolyásolták a pamutáru-piac helyzetét és amelyekkel ezentúl — az első szükséglet beszerzése után — ha csökkenő mértékben is, de mindig számolni kell.

Ha mindezeket a tényezőket figyelembe vesszük, Magyarország tényleges nyerspamut-szükséglete kb. évi 32 millió kg-ra tehető, az évi kb. 3—4 millió kg műrostszükségleten kívül. A műrostszükséglet mennyiségének megállapításánál természetesen döntő jellegű az a körülmény, hogy milyen mértékben szükséges a műrostot, mint nyerspamut-pótanyagot alkalmazni.

Meg kell jegyezni, hogy a nyerspamut szükségletnek ez az emelkedése az 1939. esztendőben még nem bontakozott ki teljesen, egyrészt, miután a Felvidéken a visszacsatoláskor eléggé nagymennyiségű pamutárúkészletek állottak rendelkezésre, másrészt pedig, mert a visszacsatolt területeknek az anyaország gazdasági rendjébe való beilleszkedése megfelelő időt igényelt.

A nyugati hatalmak mindjárt kezdetben gazdasági térre terelték a háborút és megnyitották Németország ellen a legteljesebb blokádot. Ennek hatása a semleges államokra nézve sem maradhatott el. A nyugati hatalmak eleinte még maguk sem tudták pontosan, hogy a semleges államok tengerentúli nyersanyagellátását miféle módon fogják biztosítani, míg aztán kialakult a megoldásnak az a formája, hogy a nyugati hatalmak a semleges államok és így Magyarország számára is annyi nyersanyag behozatalát engedélyezik, mint amennyit ezek a megelőző három békeév átlagában ténylegesen behoztak. Ennek alapján állapított meg Magyarország számára a visszacsatolt területek szükségleteinek betudásával kb. évi 28 millió kg nyerspamut-kontingens.

Megállapítható, hogy a magyar pamutfonóipar ezekben az időkben is hivatása magaslatán állott és a legteljesebb szakmai együttműködés, továbbá az illetékes hatóságok, különösen a M. kir. Külkereskedelmi Hivatal és a Magyar Nemzeti Bank hatóságos támogatása mellett megszerezte a maga részére azokat a mennyiségeket, amelyek a termelés folytonosságát biztosították.

A nyugati háború következtében nagy eltolódás állott be a nyerspamutbeszerzési lehetőségekben is. Békevilágban a magyar pamutfonóipar szükségleteinek nagyrésztét nagy európai pamutkereskedő házaknál, különösen a brémai és hamburgi piacokon szerezte be. Pamutfonóiparunk az egyiptomi pamutot kivéve, a termelői piacokkal közvetlenül nem állott szorosabb összeköttetésben. A háború ezt a helyzetet megváltoztatta. A német piacok kiesése részben intenzívebbé tette a jelenlegi semleges államokkal (Hollandia, Svájc) fennálló összeköttetéseket, részben pedig elősegítette a termelői piacokkal való közvetlen összeköttetések kiépülését.

A magyar pamutfonóipar a megelőző években legnagyobb részben az USA-származású nyerspamutot dolgozta fel. Az 1939. esztendőben ez a helyzet még a háború előtt jelentősen eltolódott. Különösen a braziliai piac és a Belga-Kongóból származó

pamut konkurenciája befolyásolta erősen az USA-pamut hegemoniáját. A brazíliai és belgakongói pamutházak az amerikaiaknál lényegesen kedvezőbb árakkal léptek fel a piacon, ami végül is az amerikai kormányt 1939 július 27-én arra kényszerítette, hogy libránként 1'5 dollárcentes ú. n. subsidy (exporttámogatási prémium) juttatásával segítse elő az amerikai származású nyerspamutok exportját. A háború kitörése után az egyes pamutfajták közötti versenyviszonyok természetesen megváltoztak. A nyugati hatalmak a blokád hatásosabbá tétele érdekében majdnem az összes piacon — az amerikaiat kivéve — vásárlókként léptek fel, ami különösen a brazíliai pamut árát egyszerűen soha nem látott magasságra emelte. Ennek hatása alatt az amerikai kormány a subsidy-t 1939 decemberétől kezdve fokozatosan visszavonta.

Magyarország pamutimportja az 1939. évben országok szerint a következő volt:

1. Amerikai Egyesült Államok	106.554 q
2. Egyiptom	55.901 "
3. Belga-Kongó	35.988 "
4. Brazília	25.622 "
5. Brit-India	23.692 "
6. Argentina	4.796 "
7. Törökország	1.812 "
8. Holland-India	616 "
9. Egyéb Angol-Afrika	510 "
10. Szíria	236 "
11. Paraguay	124 "
Összesen	255.851 q

Mürost-importunk összesen kb. 4 millió kg-t tett. Két főszállítónk: Olaszország, főként pedig Németország a háború ellenére is erősen emelte mürost-kivitelét.

A nyerspamut jegyzése a háború kitörése előtt eléggé állandó jellegű volt és csak május elején kezdett felfelé menő irányzatot mutatni. (A newyorki tőzsde jegyzése május 31-én júliusra libránként 8'96 \$c). Májustól egészen november közepéig a pamut ára a háború ellenére szintén alig hullámzott. A newyorki pamutár november hó végén kezdett erősen emelkedni és december végén már 11 \$c fölé emelkedett. A liverpooli ár a hausse-mozgalomban a newyorkinál erősebben vett részt, de különösen nagy lett a diszparitás december végére a brit-indiai pamutnál, ami ezt az árufajtát szinte megfizethetlenné tette. Az alexandriai tőzsde viszont a hausse-mozgalmat csak óvatosan követte.

A magyar nyerspamutimport békeidőben szinte kizárólag a német és olasz kikötőkön keresztül bonyolódott le. A nyugati háború elzárta előlünk a német kikötőket és teljes egészében az olasz kikötőkre (Trieszt, Fiume) lettünk utalva. A háború óta a tengeri szállítást legnagyobb részben olasz hajósárságok bonyolítják le, amelyek áraikat fokozatosan emelték és ezáltal erősen megrágították a szállítást. Megdrágultak a trieszti és fiumei átvételi költségek, valamint a trieszt—budapesti vasúti fuvardíjak is, miután az olaszok a különböző preferenciális kedvezményeket a háború kitörése óta egymásután visszavonták.

Jelentékeny drágulási tényező lett a nyerspamutár kalkulációjában a háborús biztosítási költség is, amely a háború kitörése után a biztosított értéknek egészen 10%-áig emelkedett. November óta azonban ez a díjtétel az első ijedelem elmulásával fokozatosan csökkent és az év végén 2% körül mozgott.

A blokád hatalmak által megállapított kontingens a tényleges szükséglet fedezésére nem elegendő, blokádellenőrzés alá nem eső tételek beszerzése viszont kilátástalan. A magyar kontingens felemelése, vagy pedig a pamutpótló műanyagok (mint a mürost) nagyobb mértékű felhasználásának lehetősége tudná enyhíteni a helyzetet.

Az 1939. esztendő a termelés szempontjából a magyar pamutfonóiparra kedvező körülmények között indult meg. Az 1938. évben tapasztalható lanyhaság a Felvidék visszatérésevel fokozatosan feloldódott és az üzemek kapacitásukat újra erőteljesebb mértékben kezdték kihasználni. Az állami beruházási program megindulása, mely nyomott árakon ugyan, de hatalmas megrendeléseket juttatott a textiliparnak, továbbá 1939 tavaszán Kárpátalja visszatérése újabb lökést adott a termelés intenzitásának, úgy, hogy 1939 tavaszának végére a pamutfonóiparnak teljes kapacitását igénybe kellett vennie, hogy a szükségleteket kielégíthesse. Körülbelül erre az időpontra esik az 1938. év őszi visszacsatolt Felvidéknek az ország gazdasági életébe való erőteljesebb beilleszkedése is, ami különösen a pamutárak iránti jelentékeny keresletben nyilvánult meg. Hogy egy esetleges általános háborús konfliktus kitörése esetén a meglévő készletek — az állami szükségletek számára történő igénybevétel után — a lakosság között arányosan legyenek szétszthatók, a kormány a nyugati háború kitörésekor azonnal az 1939. évi szeptember hó 2-án megjelent 12.113/1939. M. E. számú rendeletével zár alá vette a közszükségleti cikkek legnagyobb részét, így többek között a nyerspamut-készleteket, továbbá egyes pamutfonalfajtákat is. Ugyanakkor a közszükségleti cikkekre vonatkozólag 8.300/1939. M. E. számú rendeletével rögzítette az 1939. évi augusztus hó 26-án érvényben volt árakat.

A 12.113/1939. M. E. számú rendelet nem maradhatott sokáig hatályban, miután nem volt rugalmas és így bénítólag hatott volna az egész gazdasági életre. Ezért szeptember hó 9-én az iparügyi miniszter a hivatkozott M. E. rendeletben foglalt felhatalmazása alapján 46.906/1939. szám alatt már kiadta a zár alá vett textilárak forgalombahozatala és felhasználása tárgyában végrehajtási rendeletét, melynek legfontosabb rendelkezése az volt, hogy az ipar termelését az 1939. évi augusztus hó 21—27. közötti hét korlátai közé szorította. Ezt folytatta az iparügyi miniszter 50.620/1939. Ip. M. számú rendelete, amely már a nyerspamutfelhasználást részletesen szabályozta és egyidejűleg előírta, hogy a közszállítások céljaira leszállított mennyiségeken felül maradó termelést a pamutfonódáknak olyan arányban kell egyéb vevők között szétszthatni, mint amilyen arányban azoknak 1939. január 1. és augusztus 31. között szállításokat teljesítettek. Ez a rendelet teljesen véget vetett a gazdasági szabadságnak, miután az egyes gyárak a kormány által iniciált arányos árueosztás végrehajtóivá váltak. Meg kell azonban állapítani, hogy ez a rendelet jótékony hatással volt a piacra, miután a rendelet alapján mindenki pontosan megállapíthatta, hogy neki mi jár és ezáltal részben véget értek az áremelést illető sorozatos panaszok és reklamációk.

A magyar pamutfonóipar 1939. évi fonaltermelése, a tiszta mürost és bengál-fonalakkal, — a rendelkezésre álló nyerspamut — és a részben keverve, részben pedig tiszta mürostfonal gyártására felhasznált mürostmennyiségeknek megfelelően — kereken 24.750.000 kg tehető. Ebből fonalexportra,

ill. exportáruk gyártásához készült kereken 850.000 kg. Ez utóbbi mennyiségben csak az ú. n. „vertikális üzemek“ exportadatai foglaltatnak. Az egyéb pamutáruexportok vizsgálatunk tárgyát nem képezték.

A magyar pamutfonalipar termelésének méreteit tehát az 1939. évben a rendelkezésre álló nyersanyagmennyiségek szabták meg. Az üzemek készleteiknek megfelelően 2 vagy 3 műszakban dolgoztak.

A pamutfonal árát 1933 óta a fonódák az ú. n. „Fabinyi ár“-séma alapján naponta számították ki. Ez az árszámítási rendszer figyelembe vette a nyerspamut árának newyorki napi jegyzését, az ú. n. „ON“-okat (minőségi felár, mely a tengeri fuvardíjat és biztosítást is európai kikötőig magában foglalja), továbbá az árképzés egyéb változó, ill. rögzített tényezőit. Az árvetésnek ez a rendszere ideálisan megfelelt mind az eladók, mind pedig a vevők érdekeinek. — A „Fabinyi ár“ úgynevezett utánpótlási ár volt, miután a fonódák fonalkötéseiket azon az árbázison eszközölhették, amelyen ugyanakkor módjukban volt a megfelelő nyersanyagmennyiség lekötése is. A pamutfonók tehát kikapcsolhatták a nyerspamutár ingadozásából előállható kockázatokat, míg a vevők üzleti politikájuknak megfelelően mindenkor a napi áron fedezhették szükségleteiket. A Fabinyi-ár keletkezése óta nagyszerűen bevált és nyugodt fejlődést biztosított a magyar pamutfonóiparnak.

A nyugati háború kitörésekor ez a helyzet is lényegesen megváltozott. A kormány fenthivatkozott 8.300/1939. M. E. számú rendeletével az 1939. évi augusztus hó 26-i árbázison rögzítette a pamutfonal árát. A fonódákat kezdetben, — miután termelésük néhány hónapra el volt adva, nyersanyagszükségletük (eladásaiuknak megfelelően) fix áron le volt fedezve — nem érintette kártékonyan az árrögzítő rendelet. Különösen nem azért, mert mint fentebb vázoltam, a háború kitörése után a nyerspamutárak egyideig semmiféle jelentékeny változást nem szenvedtek.

A nyerspamutellátás biztosítása érdekében azonban szükségessé vált az árkérdéseknek mielőbbi rendezése, miután a pamutfonódák, rugalmas fonalár hiányában, nem tehették ki magukat az esetleg létüket fenyegető kockázatoknak. Hosszas tárgyalások eredménye volt végül az Árellenőrzés Országos Kormánybiztosának az 1939. évi november hó 25-én megjelent 8.813/1939. számú rendelete, mely csak részben fogadva el az időközben beállott drágulási tényezőket, az 1939. augusztus 26-i 3'13 P-s pamutfonalárat kg-ként 3'28 P-re emelte.

Az Árkormánybiztosnak ez a rendelete szakított az addigi utánpótlási ár elvével és helyébe a készletár rendszerét valósította meg. Pedig nagyon súlyos indokai vannak a pamutfonódáknak arra, hogy rugalmas árképzés fenntartását kívánják. A legfőbb indok nemzetgazdasági jelentőségű, még pedig az, hogy ennek hiányában a jelenleg életképes vállalatok elszegényedhetnek, miután pamut-hausse esetén az eladott pamutfonálért kapott összeggel nem tudnak olyan mennyiségű nyersanyagot vásárolni, mint amennyi az ugyanolyan mennyiségű újabb pamutfonal előállításához szükséges és így mobil tőkék rövidesen felemészthetők, vagy termelésüket kénytelenek csökkenteni, vagy pedig — amíg futja — az utóiparoknál hitel formájában kintlévő tőküket kénytelenek nyersanyagbeszerzésre fordítani. Nem kell bővebben kifejteni,

hogy mindkét eshetőség súlyos veszélyeket jelenthet a gazdasági életre.

A készletek alapján történő árképzés azonban igazságtalan is, miután olyan meglévő helyzetből indul ki, amely az egyes fonódákra vonatkoztatva más és más. A gyárak nyerspamutár-rögzítési időpontjai ugyanis különbözők és a mindenkori üzletpolitikából, ill. tényleges szükségletből adódnak. A különböző készletárakból az egész pamutfonóiparra átlagárat vonni feltétlenül a fonódáknak indokolatlan veszteségével jár és csak akkor állhatná meg a helyét, ha az egész nyersanyagbeszerzés központilag azonos áron történnék. Ha ez a rendszer állandósulna, kiölné a gazdasági rendből az éltető elemet, a kezdeményezést és nem engedné érvényesülni a tehetséget és a rátermettséget, miután minden gestio eredménye csak a közös átlagban egy szám, anélkül, hogy az a vállalat egyéni érdekeit szolgálná.

A magyar pamutfonóipar mindenkor átértékelte a nemzet gazdasági életében betöltött szerepének fontosságát és tisztában van azzal, hogy az ország gazdasági életének súlyos érdeke fűződik az árképzés állandósulásához. Éppen ezért árjavaslatában elért a rugalmas napiár alkalmazásától és rugalmas havi ár életbeléptetését kezdeményezte. Remélhető, hogy ebben a fontos elvi kérdésben, mely az egész pamutfonóipar jövőjére kihatással lehet, sikerül majd megtalálni azt a helyes utat, mely mind a köz érdekeinek, mind pedig a pamutfonódák jogos magánérdekeinek legjobban megfelel.

Az 1939. évben a pamutfonóiparban alkalmazott munkások számára, valamint a kifizetett munkabérekre nézve még nem állanak rendelkezésemre a megfelelő adatok és így jelentésemben ezekre csak nagy általánosságban térhetek ki. A pamutfonóipar becslésünk szerint az 1939. évben átlagosan kb. 6—7 ezer munkást foglalkoztatott, akiknek kb. 25%-a férfi, 75%-a női munkás. A pamutfonóipari munkások kereseti viszonyai az egymást követő minimális munkabér-megállapítások következtében jelentékenyen javultak, bár le kell szögezni azt, hogy pamutfonógyárak általában már a minimális munkabér-megállapítás előtt magasabb béreket fizettek, mint az utóbb megállapítottak. A munkások gazdasági helyzetében bekövetkezett javulás határozottan észlelhető.

1939 január 1-én lépett életbe az ipari munkásság szociális helyzetét javító egyik legfontosabb jogalkotása: a gyermeknevelési pótlék intézménye. A magyar pamutfonóipar jelentékeny munkásságával egyik főteherviselője ennek az intézménynek, melynek áldásos juttatásaiban viszont — miután legnagyobb részt női munkásokat foglalkoztat — csak csekély mértékben részesül.

A szakosztály végül a nyerspamut, pamutfonalak és -szövetek végleges egységértékeit állapította meg.

A XV. szakosztály május hó 29-i ülése *Dischka Győző* dr. m. kir. kereskedelmi főtanácsos szakosztályelnök vezetése alatt folyt le. A szakosztály-ülésen résztvettek: *Girardi Tibor* m. kir. kormányfőtanácsos, *Heltai Sándor*, vitéz *Kiss Lajos*, *Lachmann Lajos*, *Lipcsai Vilmos*, *Lukács János*, *Pártos Zsigmond*, vitéz *Rohonczy Viktor*, *Schmelcz János*, *Szénásy Alán* és *Szenes Róbert* kereskedelmi tanácsos, valamint *Willerstorfer József* m. kir. kereskedelmi főtanácsos tagok és *Tauszig György* szakértő.

Az ülésen *Dischka Győző* dr. a gyapjúipar helyzetéről számolt be:

A világgazdaság helyzete az 1939. év folyamán gyökeres változáson ment keresztül. Az első 8 hónapban már előre vetette árnyékát a szeptember első napjaiban kitört háború. Így az első 8 hónap alatt lázas nyersanyag-import mutatkozott minden országban. Magyarország első 8 havi beviteli forgalma is 24%-kal volt magasabb az előző évvel szemben, míg az utolsó 4 hónapban a blokád folytán ez a többlet már csak 10%-os volt. Szerencsére a kiviteli oldalon is megfelelő emelkedés mutatkozott, vagyis az egész 12 hónapos időszakra vonatkozólag 16%-kal volt nagyobb a kivitel az előző évvel szemben.

A nagyobb nyersanyagimport tette lehetővé, hogy a textilipar a háború kitörését követő néhány hónap csökkent behozatala mellett is fenn tudta tartani foglalkoztatottságát.

A gyapjúipar foglalkoztatottsága az előző év foglalkoztatottságával szemben még kb. 10%-kal emelkedett. A Gazdaságkutató Intézet adatai szerint 1938-ban a gyapjuszövettermelés indexszáma 196,5 volt (az 1929. évi indexszámot 100-nak tételezve fel), az 1939. év átlaga pedig 223,5. Ez az emelkedés főleg a nagyobb mértékű közszállításnak tulajdonítható. A polgári szövetséggyártás nem emelkedett az előző évvel szemben, sőt a gyapjúipar, közszállításai révén, a polgári szükségletnek egy részét nem is tudta kielégíteni. Ennek tulajdonítható, hogy az összes gyapjúárufogyasztásból a behozatalra 6,1% esett, míg 1938-ban csak 4,4% volt a behozatal.

A gyapjuszövetbehozatal túlnyomó része Németországra, kisebb része Olaszországra, valamint Nagy-Britanniára esett.

A behozatali és kiviteli forgalom alakulását a következő néhány adat jellemzi:

Cikk	Behozatal		Kivitel	
	Mennyiség q	Változás az 1938. évvel szemben	Mennyiség q	Változás az 1938. évvel szemben
Gyapjú	18.115	+ 69 %	4.315	+ 129 %
Fésült gyapjú .	10.126	+ 71 %	—	—
Gyapjufonal . .	2.799	+ 11 %	132	+ 21 %
Gyapjuszövet .	5.924	+ 61 %	1.314	+ 9 %
Női felsőruházat	—	—	1.369	— 50 %

Az árakban némi emelkedés mutatkozik, még pedig a gyapjú árának 1'71 P-ről 1'80 P-re való emelése folytán. A gyapjuszövetek árindexe az 1938. év utolsó hónapjaiban érvényben volt 75,5-ről február havában 78,1-re, majd áprilisban 82,2-re emelkedett; ez az indexszám változatlanul érvényben volt egészen az év végéig.

A szövetárak tehát nem változtak, jóllehet úgy májusban, mint augusztus havában a textilipari munkabérek új szabályozást nyertek és mintegy 20%-kal emelkedtek. Nagy mértékben emelkedtek szeptember óta a gyártási segédanyagok is, így pl. a festékek átlag 30%-kal drágultak. Az ár-kormánybiztosság azonban az augusztus 26-iki árnívón rögzítette a szövetárakat és így a gyártási költségekben bekövetkezett áremelkedések a szövetárakban nem jutottak kifejezésre.

Aczél Ottó kereskedelmi tanácsos jelentése a *textilkereskedelem* helyzetét a következőképpen jellemezte:

A 1939. év folyamán az előző esztendő helyzetével ellentétben a bizonyosfokú áruhiány és az áralakulás volt az a két jelenség, amely köré a

szakma eseményei csoportosultak. A piacon általában áruszűke volt tapasztalható. Már az év első részében nagy kereslet mutatkozott a textilgyártmányok iránt, aminek több oka volt. Mint első és legfontosabb okot a magyarulakta Felvidék és Kárpátalja visszacsatolását kell megemlíteni. E területek fogyasztása textilanyagokban számottevő, különösen a felvidéki részen. A textilanyagfogyasztásban e vidékek teljesen a trianoni Magyarország gyáriparára támaszkodnak, mivel helyi textilipar — egy-két, a visszacsatolás után keletkezett új alakulástól eltekintve — jelentéktelen volt.

Másik igen fontos oka a kereslet növekedésének az volt, hogy a gazdasági élet általánosan tapasztalható lendülete következtében megjavult az egész országban a fogyasztóerő. A mezőgazdasági termények jobb ára, az agrárnépesség vásárlásait ösztönözte, úgyhogy az alföldi és tiszántúli községekben és városokban egyaránt tapasztalható volt az élénkség. Természetesen a városi lakosság jobb kereseti viszonyai ugyancsak hatást gyakoroltak a fogyasztás növekedésére.

Ezek voltak az okok, amelyek az 1939. év folyamán fokozták a keresletet. Nyersanyagszűke csak elvétve, átmeneti jelenséggé mutatkozott. Az áruhiányt viszont némileg növelte a behozatal megcsappanása is. Ugyancsak ide kell soroznunk azokat a körülményeket is, amelyek a készletbejelentés nyomán egyes fontos textilanyagok zárolási elrendelésével kapcsolatban jelentkeztek. Gyáriparunk felkészültsége és illetékes tényezőink kellő gondoskodása következtében (egyes kormányintézkedések során textilanyagok zároltattak is) a piac ellátása azonban folyamatos volt és egyes szórványosnak minősíthető zökkenőktől eltekintve sem az áruellátásban, sem a közönség kiszolgálásában fennakadás tapasztalható nem volt.

Az egyes textilanyagokban jelentkező fogyasztás megnövekedésére néhány adatot a következőkben említek meg: A Magyar Gazdaságkutató Intézet számításai szerint gyapjúárufogyasztásunk az év első negyedében (mindenkor 1938 ugyanazon időszakához viszonyítva) 15%-kal, a második negyedben 33%-kal, a harmadik negyedben 15%-kal növekedett meg. Pamutáru fogyasztásánál, ugyanezekben az időszakokban 36%, majd 49%, az utolsó negyedben pedig további 39%-os növekedés jelentkezik. A selyemáru fogyasztásánál 6%, második negyedben 56%, harmadik negyedben pedig 32% fejlődés. Műselyemárúnál a legnagyobb adatok jelentkeznek, amennyiben az első negyed 98%, a második negyed 154%, a harmadik negyed pedig 93%-os növekedést mutat: mindenkor természetesen 1938-nak, ugyanezen negyedéveihez számítva. Jutaárunknál ugyancsak számottevő a fejlődés, amennyiben a fogyasztásuk 310, továbbá 56, végül 69%-os növekedést ért el.

Ezek az adatok pontosan mutatják, hogy a legfontosabb textilárunkban milyen jelentős fogyasztásnövekedés következett be. Mindez persze a polgári fogyasztásra vonatkozik, pedig a hadsereg-felszereléssel kapcsolatos munkák is ugyancsak jelentős feladatot róttak a textiliparra, ami azonban nem tartozik a textilkereskedelem tárgykörébe.

Mi sem természetesebb, minthogy a megnövekedett fogyasztás megmutatkozott a textilkereskedelem üzletében is. Ennek legjellegzetesebb képét a fizetésképtelenségek alakulása adja. 1938-ban úgy látszott, mintha a fizetésképtelenségek száma növekednék, de természetesen az üzleti helyzet megváltozása nyomán e téren is kedvező változás

állott be. 1939 első negyedében 1938 első negyedéhez viszonyítva még 8%-os növekedés mutatkozott. A második negyedben már 27%-os volt a csökkenés, a harmadik negyedben pedig 43%-kal kevesebb fizetésképtelenség volt, mint 1938 ugyanezen negyedében. Az utolsó negyed ismét erős hanyatlásról számol be. Számszerint véve a textilkereskedelemben előforduló összes fizetésképtelenségek 290 esetet mutatnak. A passzívumban is jelentős csökkenés mutatkozik: összegük az első negyedben 1, a második negyedben 2%-kal növekedett, a harmadik negyedben viszont 55%-kal csökkent. Hasonló volt a visszaesés a negyedik évnegyedben is.

Nem szabad természetesen megfeledkezni arról sem, hogy a hitelhelyzet az utolsó évharmadban, sőt a második félévben megváltozott, amennyiben a gyárak és a nagykereskedelem is áttértek az eddigi hosszú hitellejáratról az egészen rövid hitellejáratra vagy készpénzfizetésre.

Az áralakulás ugyancsak fontos problémája volt az 1939. év textilkereskedelmi eseményeinek. A minden szakmában jelentkező árrögítő rendelkezés, amely az augusztus 26-iki árszínvonalat kötelezően írta elő, itt is érvényesült. Később az Árkormánybiztosság az ártényezőök kényszerítő hatására eltéréseket engedélyezett. Így először a textilsegédanyagok drágulásának a készárura való áthárítását engedélyezte, majd pedig fonalaknál járult hozzá némi áremeléshez. Az általános árszínvonal némi emelkedése nem annyira az 1939 augusztus 26-iki árakhoz viszonyítva, hanem már az első kétharmadában következett be.

Az általános árszínvonal jellemzésére néhány indexszám idézhető, amelyeket (1929 = 100 alapon) a Gazdaságkutató Intézet dolgozott ki. Ezek szerint 1939 októberében (az őszi kampány jellegzetes hónapja) az előző év októberéhez viszonyítva a gyapjuszövet árainál 1939-ben 81,2, 1938-ban

75,5 volt az indexszám; a pamutárunknál 70,4-ről 74,0-ra, a műselymennél 48,3-ról 51,0-ra, a lenárunknál 107,2-ről 113,2-re, kötszövöttárunknál 84,1-ről 86,3-ra, férfi konfekció árunknál 104,7-ről 149,7-re, női konfekció árunknál 67,4-ről 85,0-ra, férfi fehérneműnél 65,5-ről 67,5-re emelkedett egy év leforgása alatt az árindex. Az indexek a gyári árakra vonatkoznak, de a változások természetesen visszatükröződtek a nagykereskedelmi árakban is és ezeken keresztül a kiskereskedői árakban is érezhetővé váltak.

Az áralakulásnak ez az eltozódása a fogyasztókörözésben különösebb visszahatást nem keltett. A szigorú árelenőrző intézkedések természetesen éreztették hatásukat. A kiskereskedelem helyzetét pontosan mérlegelni nem lehet, de ahol a szolid üzletvitel elvei érvényben maradtak és nem akarták a helyzetet árdrágításra kihasználni, ott a közönség sem tanúsított visszahatást. Kivételek persze voltak, amiről az egyes árdrágítási perek tanuskodtak. A helyzet kalkulatív alapját némileg zavarta az a körülmény, hogy a kalkulációs alapelvek tisztázatlanok voltak és a kereskedelem nem tudta, hogy az Árkormánybiztosság, s még inkább az ügyészség milyen kalkulációs elveket tart helyesnek.

A kereskedelem adminisztrációs terhei az év folyamán erősen megnövekedtek. Ennek részben a különböző új rendelkezések betartásával kapcsolatos munkatöbblet volt az oka. A kereskedelem egyébként igyekezett alkalmazkodni az új helyzethez és mindenben arra törekedett, hogy közgazdasági funkcióját végezhesse, vagyis hogy a fogyasztókörözésget minél olcsóbb áron lássa el áruval.

Ezek után a szakosztály hatáskörébe tartozó árak, a gyapjú, rongy, gyapjufonalak és -árak, egyes textilanyagokból konfekcionált cikkek végleges egységértékei állapították meg.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Kinevezés. — *Nominations.*

A Kormányzó Úr Ó Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten 1940. évi december hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Meszlényi Emil* dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsossá, *Kubányi Rezső* statisztikai főtanácsosi címmel felruházott statisztikai tanácsost statisztikai főtanácsossá nevezte ki.

A magyar királyi miniszterelnök a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Thirring Lajos* dr. miniszteri titkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri segédtitkárt miniszteri titkárrá, *Szalay Zoltán* miniszteri segédtitkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri fogalmazót és *Ghimessy László* dr. miniszteri fogalmazót miniszteri segédtitkárokká, *Schneider Árpád* dr. miniszteri segédfogalmazót és *Fogarasi Zol-*

tán dr. statisztikai ellenőrt miniszteri fogalmazókká, *Sztankóczy György* dr. és *Szathmári Gábor* dr. miniszteri fogalmazógyakornokokat, valamint *Horváth Róbert* dr. ideiglenes alkalmazottat miniszteri segédfogalmazókká, *Somogyi László*, *L'Éplattenier Lajos* és *Turczay József* statisztikai tanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai felügyelőket statisztikai tanácsosokká, *Antal József* és *Andrásházi Kálmán* statisztikai főtiszteket statisztikai felügyelőkké, *Eggenberger Lajos*, *Abaffy Lajos*, *Ivánfy János*, *Bódy György* és *Keresztes Vilmos* statisztikai ellenőröket statisztikai főtisztekké, *Zsarnóczy Béla*, *Nemes Elek* dr., *Lázár József* dr., *Kibédy Zoltán* és *Hegedüs Károly* statisztikai tiszteket statisztikai ellenőrökké, *Tombor István László*, *Páll András*, *Balázs Barnabás*, *Buláth Tibor*, ifj. *Landthaller Ede*, *Hary József* dr., *Stancsich György* és *Szállási Sándor* dr. statisztikai gyakornokokat statisztikai tisztekké, végül „az egyéb tudományos és szakszemélyzet” létszámában *Gombás Géza* dr. sta-

állott be. 1939 első negyedében 1938 első negyedéhez viszonyítva még 8%-os növekedés mutatkozott. A második negyedben már 27%-os volt a csökkenés, a harmadik negyedben pedig 43%-kal kevesebb fizetésképtelenség volt, mint 1938 ugyanezen negyedében. Az utolsó negyed ismét erős hanyatlásról számol be. Számszerint véve a textilkereskedelemben előforduló összes fizetésképtelenségek 290 esetet mutatnak. A passzívumban is jelentős csökkenés mutatkozik: összegük az első negyedben 1, a második negyedben 2%-kal növekedett, a harmadik negyedben viszont 55%-kal csökkent. Hasonló volt a visszaesés a negyedik évnegyedben is.

Nem szabad természetesen megfeledkezni arról sem, hogy a hitelhelyzet az utolsó évharmadban, sőt a második félévben megváltozott, amennyiben a gyárak és a nagykereskedelem is áttértek az eddigi hosszú hitelejáratról az egészen rövid hitelejáratra vagy készpénzfizetésre.

Az áralakulás ugyancsak fontos problémája volt az 1939. év textilkereskedelmi eseményeinek. A minden szakmában jelentkező árrögzítő rendelkezés, amely az augusztus 26-iki árszínvonalat kötelezően írta elő, itt is érvényesült. Később az Árkormánybiztosság az ártényezőök kényszerítő hatására eltéréseket engedélyezett. Így először a textilsegédanyagok drágulásának a készárura való áthárítását engedélyezte, majd pedig fonalaknál járult hozzá némi áremeléshez. Az általános árszínvonal némi emelkedése nem annyira az 1939 augusztus 26-iki árakhoz viszonyítva, hanem már az első kétharmadában következett be.

Az általános árszínvonal jellemzésére néhány indexszám idézhető, amelyeket (1929 = 100 alapon) a Gazdaságkutató Intézet dolgozott ki. Ezek szerint 1939 októberében (az őszi kampány jellegzetes hónapja) az előző év októberéhez viszonyítva a gyapjuszövet árainál 1939-ben 81,2, 1938-ban

75,5 volt az indexszám; a pamutáruknál 70,4-ről 74,0-ra, a műselyemnél 48,3-ról 51,0-ra, a lenáruknál 107,2-ről 113,2-re, kötszövöttárúnál 84,1-ről 86,3-ra, férfi konfekció árúknál 104,7-ről 149,7-re, női konfekció árúknál 67,4-ről 85,0-ra, férfi fehérneműnél 65,5-ről 67,5-re emelkedett egy év leforgása alatt az árindex. Az indexek a gyári árakra vonatkoznak, de a változások természetesen visszüktrződtek a nagykereskedelmi árakban is és ezeken keresztül a kiskereskedői árakban is érezhetővé váltak.

Az áralakulásnak ez az eltoiódása a fogyasztóközönségben különösebb visszahatást nem keltett. A szigorú árelleőrőző intézkedések természetesen éreztették hatásukat. A kiskereskedelem helyzetét pontosan mérlegelni nem lehet, de ahol a szolid üzletvitel elvei érvényben maradtak és nem akarták a helyzetet árdrágításra kihasználni, ott a közönség sem tanúsított visszahatást. Kivételek persze voltak, amiről az egyes árdrágítási perek tanuskodtak. A helyzet kalkulatív alapját némileg zavarta az a körülmény, hogy a kalkulációs alapelvek tisztázatlanok voltak és a kereskedelem nem tudta, hogy az Árkormánybiztosság, s még inkább az ügyészség milyen kalkulációs elveket tart helyesnek.

A kereskedelem adminisztrációs terhei az év folyamán erősen megnövekedtek. Ennek részben a különböző új rendelkezések betartásával kapcsolatos munkatöbblet volt az oka. A kereskedelem egyébként igyekezett alkalmazkodni az új helyzethez és mindenben arra törekedett, hogy közgazdasági funkcióját végezhesse, vagyis hogy a fogyasztóközönséget minél olcsóbb áron lássa el áruval.

Ezek után a szakosztály hatáskörébe tartozó árú, a gyapjú, rongy, gyapjúfonalak és -árú, egyes textilanyagokból konfekcionált cikkek végleges egységértékei állapították meg.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Kinevezés. — Nominations.

A Kormányzó Úr Ó Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten 1940. évi december hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Meszlényi Emil* dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsossá, *Kubányi Rezső* statisztikai főtanácsosi címmel felruházott statisztikai tanácsost statisztikai főtanácsossá nevezte ki.

A magyar királyi miniszterelnök a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Thirring Lajos* dr. miniszteri titkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri segédtitkárt miniszteri titkárrá, *Szalay Zoltán* miniszteri segédtitkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri fogalmazót és *Ghimessy László* dr. miniszteri fogalmazót miniszteri segédtitkárokká, *Schneider Árpád* dr. miniszteri segédfogalmazót és *Fogarasi Zol-*

tán dr. statisztikai ellenőrt miniszteri fogalmazókká, *Sztankóczy György* dr. és *Szathmári Gábor* dr. miniszteri fogalmazógyakornokokat, valamint *Horváth Róbert* dr. ideiglenes alkalmazottat miniszteri segédfogalmazókká, *Somogyi László*, *L'Éplattenier Lajos* és *Turzay József* statisztikai tanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai felügyelőket statisztikai tanácsosokká, *Antal József* és *Andrásházi Kálmán* statisztikai főtiszteket statisztikai felügyelőkké, *Eggenberger Lajos*, *Abaffy Lajos*, *Ivánfy János*, *Bódy György* és *Keresztes Vilmos* statisztikai ellenőröket statisztikai főtisztekké, *Zsarnóczy Béla*, *Nemes Elek* dr., *Lázár József* dr., *Kibédy Zoltán* és *Hegedüs Károly* statisztikai tiszteket statisztikai ellenőrökké, *Tombor István László*, *Páll András*, *Balázs Barnabás*, *Buláth Tibor*, ifj. *Landthaller Ede*, *Hary József* dr., *Stancsich György* és *Szállási Sándor* dr. statisztikai gyakornokokat statisztikai tisztekké, végül „az egyéb tudományos és szakszemélyzet“ létszámában *Gombás Géza* dr. sta-

tisztikai főtitkárát miniszteri segédtitkárrá és *Rózsa Albert* dr. miniszteri segédfogalmazót miniszteri fogalmazóvá nevezte ki.

A magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke a magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Szabó Bertalan* dr. ideiglenes alkalmazottat és *Palotay Ferenc* ideiglenes díjnokot miniszteri fogalmazó-gyakornokokká, *Siklósi Béla*, *Árvai Imre*, *Tamás Antal*, *Tihanyi Zoltán*, *Witkowski Tibor*, *Horváth Gyula* állandó szakdíjnokokat statisztikai gyakornokokká, *Pethő Pál József* irodafőtitkárát és *Égető Béla* statisztikai főtitkárát irodafelügyelőkké, *Nikovits Mária* irodatisztet irodafőtitkárként, *Somkuti Nándor* irodasegéd-tisztet irodatiszté, *Regedei Ferenc* II. osztályú altisztet I. osztályú altiszté és *Nagy Imre* kisegítő szolgát II. osztályú altiszté nevezte ki.

Címadományozás. — Promotions.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában Budapesten 1940. évi december hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásával *Dubravszky László* dr. miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet és jelleget, *Nagy József* statisztikai felügyelőnek a statisztikai tanácsosi címet és jelleget, *Doroszló Gyula* dr. statisztikai főtitkárnak a statisztikai felügyelői címet és jelleget adományozta.

Elismerés. — Reconnaissance de mérites.

A Magyar királyi Honvédezerkar főnöke Budapesten 1940. évi december hó 10-én kelt elhatározásával a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatalnak, különösen *Schneider Árpád* dr. miniszteri fogalmazónak nagy munkatöbbletet vállaló áldozatkész fáradozásáért, továbbá mindazoknak, akik lelkes közreműködésükkel a „Katonai Közigazgatási Hadtápségédlet“ szerkesztését megkönnyítették és

kiadását a vezetés által meghatározott időre lehetővé tették, köszönetét fejezte ki.

Keresztes Vilmos statisztikai főtitkár, tartalékos hadnagy Erdély megszállásával kapcsolatosan kifejtett átlagon felüli teljesítményeiért 1940. évi október hó folyamán hadtestparancsnoki dícsérő elismerésben részesült.

Nyugdíjazás. Kiválás. — Mise à la retraite. Fonctionnaires nommés ailleurs.

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából *Bakos Jenő* statisztikai főtanácsost, *Szatmári Ármin* statisztikai főtitkárát, *vitész Molcsányi Endre* dr. statisztikai tisztet és id. *Mészöly Kálmán* irodafelügyelőt — saját kérelmükre — nyugállományba helyezte. Ebből az alkalomból a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke *Bakos Jenő*, *Szatmári Ármin* és id. *Mészöly Kálmán*nak a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatalnál közel négy évtizeden át kifejtett értékes munkásságért elismerését és köszönetét fejezte ki.

A Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából *Hollós István* dr. miniszteri segédtitkár szociális felügyelővé, *Páll András* dr. miniszteri segédfogalmazó postafelügyelővé, az „egyéb tudományos és szakszemélyzet“ létszámából pedig *Rónai András* dr. miniszteri osztálytanácsos az ősi székhelyére visszatért kolozsvári „*Ferenc József*“ tudományegyetem közgazdaságtudományi karán a politikai földrajz egyetemi nyilvános rendes tanárává, *Mikó Tibor* dr. miniszteri fogalmazó a magyar királyi miniszterelnökséghez miniszteri segédtitkárrá neveztetett ki és ennek folytán nevezettek a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámából kiváltak. *Hollós István*nak a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke a Hivatalnál eltöltött szolgálata alatt különösen a szociális statisztika fejlesztése terén kifejtett kiváló és eredményes működéséért elismerését és köszönetét fejezte ki.

Albánia népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques sur l'Albanie.

Albániáról, Európának erről a „művelt nyugat” mögött talán évszázadokkal elmaradt részéről igen kevés adat áll rendelkezésünkre. Ez az oka annak, hogy kevésbé ismerik, mint a világnak számos nehezebben megközelíthető részét.

Az albánok őstörténetéről nem tudunk sokat. Őseik az árja eredetű illirek voltak és azokból lettek kisebb népekkel való keveredésük után az arbok, mai nevükön albánok, akiket a rómaiak is csak nagy áldozatok árán tudtak leigázni. A nyelvükben még ma is megtalálható latin kifejezések a római hódítás emlékét őrzik. A keleti gótok és a szláv törzsek keresztülkalandozásai után (VII. VIII. század), Albánia északi részébe a szerbek, déli részébe pedig a bolgárok nyomultak be. A középkorban a tartomány hol bolgár, hol pedig bizánci uralom alá került, de a partvidékein Velencének is voltak birtokai. A XIV. század közepétől tartó szerb uralomnak a törökök vetettek véget. A rigómezei csata után (1398) ugyanis, amikor a törökök legyőzték a szerbeket, Albánia is a félhold uralma alá került. Az albánok a XIX. század folyamán többször felkeltek a porta ellen. Ezeket a zendüléseket azonban minden esetben elfolytották.

Felszabadulásukat csak az 1912—13. évi balkán-háborúk hozták meg. Ekkor ugyanis az osztrák-magyar monarchia kezdeményezésére a hatalmak önálló fejedelemséget kreáltak Albániából. A világháború éveiben Albánia északi részét a Monarchia, a délit Olaszország szállta meg. Az 1920. évi rapallói szerződésben kimondták Albánia függetlenségét és ezt Jugoszlávia is elismerte. Az ország kormányzása a háborúban szereplő Esszád pasa bukása után Fan Noli, majd Ahmed Zogu kezébe került, aki 1928 szeptember elsején királlyá kiáltotta ki magát. Az országot 1939 április 6-án az albánok kívánságára Olaszország szállta meg. Ezzel az időponttal Albánia történelmében új korszak kezdődött.

Albánia területe a világháború előtt 45.000 km² volt, jelenleg csupán 27.538 km². Ez művelési ágak szerint már évek óta a következő megoszlást mutatja: szántó föld 11,3%, erdő 36%, legelő 30%, rét 0,7%, ugar (műveletlenül hagyott terület) 11%, tó és tenger 5%, terméketlen terület 6%. A völgyek és síkságok talaja kellő műveléssel gazdag termést hoz, a hegyek azonban terméketlenek. A kukorica és a gabonaneműek mindenütt megteremnek; a dohány is bő termést hoz; a partmenti olajtermelés jelentékeny kivittelt nyújt. A tengerparti magaslatokon azelőtt sűrűbben voltak erdők s kitűnő hajóépítőfát szolgáltatottak. A mértéktelen irtás kö-

vetkeztében azonban hatalmas területek lettek karszttá; ma már csak az ország belsejében vannak erdőségek. A nép inkább kóborló pásztoréletre hajlandó, mint földművelésre; szarvasmarha, juh és kecsketenyéssel foglalkoznak; sok juhot szállítanak Konstantinápolyba. A valamikor jelentékeny korallhalászat helyett a tengerisó-főzés hódított teret. Az utóbbi években kezdték a gazdagnak ígérkező olajmezők feltárását és ez a petróleumban szegény Olaszország számára nagy érték.

Albánia helyzete geopolitikai jelentőségű a Balkánon és az Adria kapujában is, mert uralkodik az otrantói-szoroson. Fővárosa Tirana (30.806 lakos). Vasúti hálózata még jelentéktelen: mindössze 40 km. Állandó hajóösszeköttetése van Jugoszláviával, Görögországgal és természetesen Olaszországgal. Az utóbbival állandó légiforgalmat is bonyolított le. Táviró vonalainak hosszúsága 3.000 km. Két kábel kapcsolja Olaszországhoz. Külkereskedelme a multban is főképpen Olaszország felé irányult. Fő kiviteli cikkek voltak: a sajt, olaj, nyersbőr, élő állat, tojás, gyapjú, faszén és aszfalt. A behozatal legfőbb tételei voltak: a gabona, kukorica, kávé, cukor, rizs, szövet, építőanyagok és vasárak. Pénzegysége az arany-frank (= 5 le = 100 kvintár¹⁾). Költségvetésének (kiadás 28,5, bevétel 28,2 millió frank) mintegy felét katonai kiadások tették. Az albán hadsereg 12.629 főből állott. Ebből 771 volt a tiszték, 11.858 pedig az altisztek és a legénység száma.

Albánia lakossága 1.063.893 lélek.²⁾ Ebből albán 86,8%, szerb 3,3%, cincár 4,2%, török 1,9%, görög 1,4%, egyéb nemzetiségű pedig 2,4%; a népesség vallásfelekezete szerint a következőképpen oszlik meg: mohamedán 67,5%, görög keleti 19,8%, róm. kat. 10,9%, egyéb vallásfelekezete pedig 1,8%. Az idegen államok fennhatósága alatt élő albánok száma megközelítő becslés szerint 682.000-re tehető. Ebből Jugoszláviában a vardari, a moravai és a zétai bánóságokban az 1921. évi népszámlálás szerint 442.000, Görögországban kb. 125.000, Olaszországban és Sziciliában pedig mintegy 80.000 albán nemzetiségű lakos van. Jelentéktelen albán kisebbség van ezeken kívül még Besszarábiában és Kis-Ázsiában is.

B. A.

¹⁾ 1 frank = 1,4 svájci = 11,4 francia frank = 0,6 holland gulden = 0,067 angol font = 0,3 amerikai dollár.

²⁾ 1938. évi adatok.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

1940. november havi adatok. — Chiffres de novembre 1940.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Voici les données de novembre 1940:

Sur le territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, il y eut 10.560 nouveaux mariages (11'9 pour 1.000 habitants), 15.703 naissances vivantes (17'6‰) et 10.686 décès (12'0‰). L'accroissement naturel de la population a été de 5.017 unités (5'6‰). — Sans la Subcarpathie, les chiffres montrent, comparativement à novembre précédent, une diminution de la nuptialité et de la natalité, et peu de changement pour la mortalité. Sur le territoire agrandi du fait de la 1re Sentence de Vienne, la nuptialité a représenté 11'9‰, la natalité 17'0‰ et la mortalité 11'9‰, contre respectivement 13'6‰, 18'1‰ et 11'9‰ un an auparavant. L'accroissement naturel (5'1‰) y était inférieur à celui de novembre précédent (6'2‰).

Les syndicats ouvriers ont enregistré 10.647 chômeurs, soit 11'2% de plus qu'en octobre et 9'9% de moins qu'en novembre précédent. Par rapport au mois d'octobre dernier, le nombre des chômeurs a grandi dans le Bâtiment (+ 32'8%), parmi les employés d'hôtel et de restaurant (+ 18'1%), dans les industries de l'habillement (+ 16'4%), du cuir (+ 8'9%), du fer (+ 7'5%) et du bois (+ 3'8%).

La production de houille a monté à 1.081'0 mille q, dépassant respectivement de 27'2% et de 5'6% celles d'octobre dernier et de novembre 1939. En ce qui concerne la production de lignite, elle a été de 9.062'7 mille q, 30'9% de plus qu'au mois précédent et 3'9% de moins qu'en novembre de l'année d'avant. — La production de sucre a été en novembre de 898 mille q. Depuis septembre, où la campagne actuelle a commencé, notre pays a produit près de 1'8 million de q de sucre. Cette quantité dépassait de 37% la production de sucre de l'année dernière (1'3 million de q). — La Ville de Budapest a produit 41.781 millions de kWh de courant électrique, 2 mille kWh de moins qu'en octobre dernier et 8'6% de plus qu'en novembre précédent.

En ce qui concerne le trafic ferroviaire, il a été de 2.866 mille tonnes pour les marchandises, accusant une diminution de 71 mille t par rapport à octobre et une augmentation de 15'3% par rapport

à novembre 1939. Le trafic-voyageurs a été de 9'9 millions, dépassant d'un demi-million celui d'octobre et de 1'1 million celui de novembre précédent.

Le trafic postal a été de 60'3 millions pour le nombre des correspondances, montrant une régression de 7'2% par rapport au mois précédent et un accroissement de 19'7% comparativement à novembre de l'année dernière. Les mandats-poste ont diminué de 3'1% quant à leur nombre, et augmenté de 0'3% quant à leur montant total. Le nombre des télégrammes a monté de 2'7%; celui des conversations téléphoniques locales de Budapest, de 9'8%. Le nombre des usagers de la Radio s'est élevé à 594.832, s'accroissant de 2'6% depuis fin octobre et de 21'7% en un an.

L'indice des prix de gros était à la fin de novembre de 107'5, dépassant de 0'5 point celui d'octobre et de 19'3 points celui d'un an auparavant. En un mois, l'indice de la catégorie „agriculture et élevage“ a monté de 0'3%, et celui des matières nécessaires à l'industrie et des objets fabriqués, de 0'7%. L'indice des produits d'origine animale a baissé de 0'3%; celui des produits d'origine végétale a monté de 0'4%; celui des denrées coloniales n'a pas varié. Les indices des objets fabriqués et des matières premières industrielles ont monté respectivement de 0'7% et de 0'1%. Entre le niveau des produits agricoles et celui des objets fabriqués, la disparité était, au profit des premiers, de 3'9%.

L'indice du coût de la vie, calculé sans le loyer, était de 127'1, contre 127'2 au mois précédent et 106'9 un an auparavant.

D'après la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque a monté à 1.365'8 millions de pengős, augmentant de 41'5% par rapport à novembre de l'année d'avant. Le Portefeuille-effets y représentait 728'3 millions de pengős, dépassant de 5'7% celui du mois précédent et de 22'8% celui d'un an auparavant. Les „devises et monnaies“ ayant diminué de 4'6 millions de pengős, l'encaisse métallique a baissé, de 164'1 millions, à 159'5 millions. Les dépôts en banque, continuant à augmenter en novembre, s'élevèrent pour les dépôts d'épargne à 752'6 millions de pengős (+ 6'1 millions) et pour les dépôts sur comptes

Munkapiac.

A munkanélküliek száma november hónapban mérsékelten emelkedett, az emelkedés azonban nem haladta meg a szokásos idényszerű kereteket. A kimutatott *szakszervezeti munkanélküliek* száma a tárgyalt hónapban 10.647 volt, 11·2%-kal több, mint az előző hónapban, de 9·9%-kal kevesebb, mint az előző év ugyanezen hónapjában. A munkanélküliek számában *vidéken*, — amelyre az összes munkanélkülieknek 42·0%-a esett, — 14·9%-os, *Budapesten*, — ahol a kimutatott összes munkanélkülieknek 58·0%-a foglalt helyet — 8·7%-os növekedés volt észlelhető. A november hó végén kimutatott 10.647 munkanélküli közül 9.119 (85·6%) a férfi, 1.528 (14·4%) pedig nő. A férfi munkanélküliek száma az előző hónappal szemben sokkal nagyobb mértékben növekedett, mint a nőké, (az előbbi 12·5%-kal, az utóbbi 4·5%-kal).

A munkanélküliek számában beállott időközi változásokat foglalkozási ágak szerint vizsgálva erősebb csökkenést az előző hónaphoz képest csupán a sokszorosító iparban látunk (8·4%), ezzel szemben emelkedett a munkanélküliek száma az építőiparban (32·8%), a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (18·1%), a ruházati iparban (16·1%), az élelmezési iparban (12·3%), a bőriparban (8·9%), a vasiparban (7·5%) és végül a faiparban (3·8%).

Termelés.

Széntermelésünkben, az idényhez mérten jelentős kisebb mértékű október havi termelés után, november hó folyamán nagyobb arányú emelkedés mutatkozik. A *kőszén* termelése az október havi 849·8 ezer q-hoz képest a tárgyalt hónapban 1.081·0 ezer q volt, a növekedés itt 27·2%, az előző évvel szemben pedig 5·6%. A *barnaszéntermelés* november hónapban 9.062·7 ezer q-t eredményezett, ami az elmúlt hónap termeléséhez képest 30·9%-os emelkedést jelent, az előző év azonos havával szemben azonban 4·0%-os csökkenés mutatkozik.

A *szesztermelés*, amely a november—december hónapokban indul meg nagyobb mértékben, a tárgyalt hónapban az előző hónaphoz képest erősen felugrott s 53·9 ezer hl-t tett, ami 9·5%-kal jobb eredmény, mint a tavalyi novemberi termelés.

Cukortermelésünk az idei termelési kampányban november végéig 482 ezer q-val haladta meg az elmúlt év hasonló időszakának eredményét, ami 37%-os többletnek felel meg.

A Budapest székesfőváros elektromos-áramtermelése a tárgyalt hónapban éppen olyan magas szinten mozgott, mint az elmúlt hónapban. A *termelt áram mennyisége* összesen 41.781 ezer kilowattórát tett ki s mindössze 2 ezer kilowattórával volt kevesebb, mint októberben, az egy évvel ezelőtti helyzethez képes pedig 8·6%-os emelkedés mutatkozik. A *motorikus célra elosztott*

áram mennyisége az előző hónaphoz képest 2·9%-kal növekedett, a múlt évit pedig 14·9%-kal múlta felül. November hónapban motorikus célra összesen 21.781 ezer kilowattórát használtak fel. A *magánvilágításra elosztott áram mennyisége* 6.824 ezer kilowattórát tett ki, 19·1%-kal többet, mint októberben és 4·2%-kal többet, mint az előző év novemberében. Az *egyéb célokra elosztott áram mennyisége* november hónapra 17·9%-kal 4.773 ezer kilowattórára emelkedett. Az *elektromos-áram-fogyasztók száma* november hó végén 293.778-ra rugott. Ez a szám az előző hónapinál 2.980-nal (1·0%-kal), az egy év előttinél pedig 17.389-cel (6·3%-kal) több.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. A *szállított áruk mennyisége* november hónapban 2.866 ezer tonnát tett s csak 71 ezer tonnával maradt el az előző hónapi teljesítménytől. A rendkívüli viszonyok következtében a forgalom mindössze 2·4%-kal esett a szokásos október havi csúcseredmény alá, az előző év hasonló hónapjának teheráruforgalmát pedig 15·3%-kal haladta meg. Az *árutonnakilométerek* hossza a tárgyalt hónapban 456·5 millió km. volt, ami az előző hónaphoz képest 8·2%-os, az előző év hasonló hónapjához képest pedig 22·2%-os emelkedést jelent. A *megrakott teherkocsik* száma 192.167-re rugott, amely ugyan 13·8%-kal haladta meg az előző év hasonló időszakát, az előző hó eredményénél azonban 1·7%-kal kevesebb. November hónapban a vasutak 9·9 millió személyt szállítottak, fél millióval többet, mint az előző hónapokban és 1·1 millióval többet, mint az előző év november havában. Az *utasforgalom* így 5·4%-kal volt nagyobb, mint októberben. Az *utaskilométerek* hosszában még nagyobb az emelkedés. A tárgyalt hónapban kerek 340 millió km. volt az utaskilométerek hossza, ami az előző hónap eredményéhez viszonyítva 15·9%-os és a tavalyi november havi eredményéhez mérten 37·3%-os növekedésnek felel meg.

Postaforgalom. November hó folyamán a *levélküldemények* száma 60·3 millió volt, ami az előző havi 64·9 millió darabbal szemben 7·2%-os csökkenést jelent. A *csomagküldemények* száma 1.517 ezer darab volt az előző havi 1.540 ezer darabbal szemben, ez 1·5%-os csökkenésnek felel meg. A *postautólványok száma* novemberben 3·1%-kal csökkent és az előző havi 1.375 ezer darabbal szemben csak 1.332 ezer darabot ért el. A *postautólványok értékösszege*, amely november hónapban 116·7 millió pengőt tett ki, 0·3 millióval volt több, mint októberben. A tárgyalt év november havi eredményeit az előző év hasonló hónapjaihoz viszonyítva megállapítható, hogy a *levélküldeményeknél* 19·7%-os, a *csomagküldeményeknél* 23·2%-os, a *postautólványok* számánál 11·9%-os,

értékösszegénél pedig 43'6%-os emelkedés következett be. A *táviratok* darabszáma a szeptember havi megtorpanás után, november hónapban tovább emelkedett és 459 ezer darabot ért el. Itt az előző hónap-hoz képest 2'7%-os, az előző év november havával szemben pedig 37'7% az emelkedés. A *budapesti helyi beszélgetések* száma ez év novemberében 14'0 millió volt, 9'8%-kal több, mint az előző hónapban és 11'4%-kal több, mint az előző év hasonló hónapjában. A *helyközi beszélgetéseknél* is mind az október, mind pedig az egy év előtti november havi állapothoz képest emelkedés jelentkezik (+7'9%, +42'6%). A *távbeszélő főállomások* száma novemberben 183-mal (0'1%-kal), 148.702-re emelkedett. A *távbeszélő főállomások* száma az elmúlt év novemberével összehasonlítva 16.405-tel (12'4%-kal) több. A *rádióvevőberendezések számának* az év eleje óta tartó állandó emelkedése tovább folytatódott. November hónapban 594.832 rádióvevő engedélyest tartottak nyilván, 15.012-vel (2'6%-kal) többet, mint az elmúlt hónapban és 105.989-cel (21'7%-kal) többet, mint az elmúlt év november havában. A *budapesti rádióvevőberendezések* száma 174.892-t tett ki, egy hónap alatt tehát Budapesten 1.785-tel (1'0%-kal) emelkedett a rádióvevőberendezések száma.

Áralakulás.

Az árszínvonal fokozatos emelkedése — ha nem is olyan ütemben, mint az előző hónapokban — tovább folytatódott. Az átlagos nagykereskedelmi árindex november végén az 1929. évhez viszonyítva 107'5-en állott s 0'5 ponttal volt magasabb, mint az előző hónapban. Egy év leforgása alatt az index 19'3 ponttal (21'9%-kal) nőtt meg, az év eleje óta pedig az árnívó duzzadása 15'8 pontot tett. Az emelkedés úgy a mezőgazdasági, mint az ipari árnívóra egyaránt kiterjedt, a tárgyalt hónapban azonban az agrárcikkek drágulása valamivel lanyhább ütemű, mint az iparcikkeké. A *mezőgazdaság és állattenyésztés* csoportindexe az október hó végi 108'3-es állásáról november hó végére 108'6-re növekedett, az *ipari anyagok és termékek* csoportindexe pedig 105'5-ről 106'2-re nőtt. Egy év leforgása alatt az agrárcikkek árnívójában nagyobb arányú emelkedés állapítható meg, amennyiben az ipari cikkek árnívójának 10'9 pontos emelkedésével szemben a mezőgazdasági és állattenyésztés csoportindexénél 32'3 pontos emelkedés mutatkozik. A mezőgazdasági árnívón belül az áralakulás a tárgyalt hóban sem volt egyöntetű. November hónapban az *állati eredetű termékek* árnívója 0'3 ponttal 98'3 pontra esett vissza, a *növényi eredetű termékeké* viszont 112'8-ről 113'3-re emelkedett, ami az előzőnél 0'3%-os csökkenést, az utóbbinál 0'4%-os emelkedést jelent. A két mezőgazdasági termelési

csoport árszintje egy év leforgása alatt az elsónél 43'7%, a másodiknál 41'8% növekedést mutat. A *mezőgazdasági ipar* termékeinek csoportindexénél egy hónap alatt csupán 0'2%-os emelkedés jelentkezik, egy év alatt is csak 12'4%-os növekedés állapítható meg úgy, hogy végeredményben a mezőgazdasági ipar termékeinek csoportindexe a tárgyalt hónapban 106'8 pontot ért el. A *gyarmatárúk* csoportindexénél az előző hónaphoz képest változás nem következett be, az index a tárgyalt hónapban is 259'4-en állt, az előző évinél csupán 1'4 ponttal (0'5%-kal) volt magasabb. Az ipari árszínvonal egy hónap alatti 0'7 pontos emelkedését főleg a *gyártmányok* hasonló arányú emelkedése idézte elő, mert a *nyersanyagok* indexénél egy hónap alatt csupán 0'1 pontos növekedést látunk. A *nyersanyagok* 112'2 pontot kitevő indexe egy év alatt mindössze 5'0 pontot, a *gyártmányoknak* 104'5 pontot kitevő indexe pedig 11'3 pontot emelkedett. A *tüzelőanyagok* drágulása is tovább folytatódott. A *tüzelőanyagoknak* november hónapban 118'6 pontot kitevő indexe egy hónap alatt 0'3 ponttal, egy év alatt pedig 17'0 ponttal emelkedett.

A mezőgazdasági áraknak az ipari készáruhoz 1929 = 100 alapon mért diszparitása a tárgyalt hónapban az előző havi 4'3%-kal szemben 3'9% az agrártermékek javára. Egy év előtt még 18'1% diszparitás mutatkozott az ipari gyártmányok javára.

Megélhetési költségek. A Központi Statisztikai Hivatalnak 27 cikk alapján számított létfenntartási költségindexe lakbér nélkül a tárgyalt hó végén 127'1-en állott az egy hó előtti 127'2-del és az egy év előtti 106'9-del szemben, novemberben tehát alig változott, míg az egy év előtti helyzethez viszonyítva az index együtthatói közül az élelmezés indexe 22'6%-kal, a ruházati cikkek indexe 19'6%-kal, a fűtés és világítás indexe 6'2%-kal emelkedett. Lakbérrel együtt számítva az index november hónapban 117'3 pontot tett ki, az előző havi 117'4 ponttal és az előző évi 102'0 ponttal szemben.

Pénz és hitel.

Jegyforgalom. A tárgyalt hó végén a Magyar Nemzeti Bank jegyforgalma 1.365'8 millió P-t tett, 12'8 millió P-vel (0'9%-kal) kevesebbet, mint az előző hónap végén. Az elmúlt év azonos hónapjához mérten a jegyforgalom 400'5 millió P-vel (41'5%-kal) emelkedett. A *leszámított váltók és előlegek* összege 728'3 millió P-re rúgott, mely összeg az előző hó végi álladéknál 5'7%-kal, az egy év előtti-nél pedig 22'8%-kal magasabb. Az *aranytartalék* változatlanul 124'1 millió P, a *devizák és valuták* összege 4'6 millió P-vel 35'4 millió P-re hanyatlott s ez az előző év november havi álladéknál 53'7%-kal kevesebb. Az összes érckészlet 159'5 millió P-t

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	
Népmozgalom.²⁾												
1	Házasságkötés	szám	7.277	6.439	5.476	4.611	6.630	6.557	7.563	11.328	7.639	8.922
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·6	7·8	6·6	5·4	7·7	7·9	8·8	13·6	8·9	9·7
3	Élveszületés	"	16.199	16.419	15.243	15.511	16.961	17.966	16.290	15.035	14.555	19.397
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	19·1	19·8	18·4	18·0	19·7	21·6	18·9	18·1	16·9	21·1
5	Halálozás	"	11.454	12.445	10.382	10.312	10.096	9.879	10.855	9.900	10.998	15.312
6	Halálozás 1000 lélekre	"	13·5	15·0	12·5	12·0	11·7	11·9	12·6	11·9	12·8	16·6
7	Egy éven aluli elhalt	"	2.039	2.459	1.917	2.030	2.247	2.190	2.003	1.601	1.740	2.471
8	Egy éven aluli elhalt 100 évesülöttre	"	12·6	15·0	12·6	13·0	13·2	12·2	12·3	10·6	12·0	12·7
9	Gümőkórban elhalt	"	1.114	1.464	1.101	1.004	810	791	864	837	897	1.359
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·32	1·76	1·33	1·17	0·94	0·95	1·00	1·01	1·04	1·48
11	Természetes szaporodás	"	4.745	3.974	4.861	5.199	6.865	8.087	5.435	5.135	3.557	4.085
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	4·8	5·9	6·0	8·0	9·7	6·3	6·2	4·1	4·5
13	Kivándorolt	"	179	191	133	218	192	22	212	207	212	231
14	Visszavándorolt	"	16	13	30	8	25	9	19	8	14	25
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	1.232·6	1.214·5	1.242·7	1.273·7	1.265·0	1.302·2	1.325·2	1.224·6	1.240·8
Ebből:												
16	Férfi	"	—	830·7	814·8	841·0	864·9	857·2	882·8	894·9	810·0	817·5
17	Nő	"	—	401·9	399·7	401·7	408·8	407·8	419·4	430·3	414·6	423·3
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.039	19.899	16.924	15.842	14.064	10.904	10.736	11.054	12.359	13.091
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.909	11.158	9.304	8.976	8.209	6.225	5.894	5.763	6.220	6.746
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	867	884	842	827	726	732	722	769	774	788
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	16.906	20.783	17.766	16.669	14.790	11.636	11.458	11.823	13.133	13.879
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	17.743	18.652	19.726	19.206	21.920	19.040	20.531	17.283	13.534	15.074
23	Munkakereső	"	48.348	53.795	46.876	44.846	42.670	41.712	44.834	43.799	41.811	46.767
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	282	288	238	233	195	219	218	253	308	310
25	Munkaközvetítés	"	13.702	14.579	15.355	14.935	15.608	13.026	15.488	13.537	11.160	12.220
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	77·8	78·2	77·8	77·8	71·2	68·4	75·4	78·3	82·4	81·1
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengő	0·66	0·62	0·65	0·62	0·69	0·74	0·74	0·75	0·71	0·70
28	Asztalos	"	0·58	0·53	0·57	0·59	0·61	0·61	0·68	0·60	0·62	0·57
29	Szabó	"	0·67	0·66	0·62	0·66	0·76	0·68	0·69	0·71	0·75	0·80
30	Kőműves	"	0·81	0·78	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	.	.	0·82
31	Napszámos	"	0·45	0·40	0·48	0·46	0·44	0·47	0·48	0·50	0·46	0·55
32	Gyári munkásnő	"	0·29	0·27	0·30	0·29	0·29	0·29	0·33	0·30	0·28	0·30
33	Napszámosnő	"	0·36	0·35	0·33	0·37	0·37	0·36	0·40	0·41	0·39	0·41
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	922·5	832·7	884·1	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4	967·3	1.050·8
35	Barnaszén ³⁾	"	7.932·0	6.701·4	6.208·0	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0	8.981·6	9.601·5
36	Vasérc és vassalak ³⁾	"	535·8	485·1	485·9	529·4	592·7	495·3	532·2	617·8	489·8	—
37	Finomításra való nyers vas	"	341·1	355·5	337·4	326·0	369·5	286·4	288·5	358·3	344·7	—
38	Szesz	1.000 hl.	40·4	42·1	25·2	19·5	31·3	2·2	15·3	49·2	73·1	59·8
39	Cukor ³⁾	1.000 q	108·6	0·0	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	447·3	1·9	0·0
Budapest Szfőv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000 kw. óra	33.246	28.809	29.540	30.113	31.122	34.128	37.213	38.485	38.856	40.767
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	16.324	15.350	16.538	16.920	14.502	18.290	19.008	18.958	18.456	17.569
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁵⁾	"	6.183	6.913	4.964	4.323	1.669	5.638	5.261	6.550	8.359	8.710
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁵⁾	"	3.992	4.089	3.414	3.728	168	3.833	4.154	4.585	4.696	4.691
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	274.689	273.002	273.819	274.034	273.874	275.705	276.389	278.117	279.856

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltatnak. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁴⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁵⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

1 9 4 0										Unités	Désignation	
február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
7.519	7.126	5.940	9.676	6.149	4.506	4.812	4.440	6.210	10.560	nombre	Mouvement de la population.²⁾	
8·8	7·7	6·7	10·5	6·9	4·9	5·2	5·0	6·7	11·9		Mariages	1
18.741	20.628	18.731	18.464	17.092	18.690	19.349	19.953	18.082	15.703		Mariages pour 1000 habitants	2
21·9	22·4	21·1	20·0	19·2	20·3	21·0	22·4	19·6	17·6		Nés vivants	3
14.894	17.509	16.228	13.617	11.591	11.197	11.900	10.301	10.952	10.686		Nés vivants pour 1000 habitants	4
17·4	19·0	18·3	14·8	13·0	12·2	12·9	11·6	11·9	12·0		Décès	5
2.917	3.851	3.844	2.499	2.115	2.107	2.470	2.219	2.216	1.967		Décès pour 1000 habitants	6
15·6	18·7	20·5	13·5	12·4	11·3	12·8	11·1	12·3	12·5		Décédés au-dessous d'un an	7
1.288	1.509	1.578	1.655	1.341	1.140	983	843	943	882		Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
1·50	1·64	1·78	1·80	1·51	1·24	1·07	0·95	1·02	0·99		Décès par tuberculose	9
3.847	3.119	2.503	4.847	5.501	7.493	7.449	9.652	7.130	5.017		Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
4·5	3·4	2·8	5·2	6·2	8·1	8·1	10·8	7·7	5·6		Accroissement naturel	11
174	243	226	157	1	6	—	65	6	12		Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
15	5	13	15	19	5	1	12	18	11		Émigrés	13
										Émigrés rentrés	14	
											Marché du travail.	
1.261·3	1.246·2	1.331·4	1.364·6	1.341·6	1.301·7	1.311·1	1.308·8	1.347·7	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc	15
											Dont:	
834·0	816·6	881·0	902·2	881·8	852·8	857·1	865·2	891·1	.	"	Sexe masc.	16
427·3	429·6	450·4	462·4	459·8	448·9	454·0	443·6	456·6	.	"	Sexe fémin.	17
											Chômeurs:	
15.367	15.365	13.089	11.232	8.527	7.574	7.210	8.425	9.028	9.968	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
7.773	8.678	6.783	6.656	5.726	5.017	4.791	5.137	5.136	5.495		Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
729	636	569	565	492	431	441	538	542	679		Aux syndicats chr. soc. de Budapest	20
16.096	16.001	13.658	11.797	9.019	8.005	7.651	8.963	9.570	10.647		Chômeurs parmi les syndiqués, au total	21
											Bureaux de placem., offic. et privés grat.:	
17.010	17.278	23.025	20.494	20.220	23.045	20.337	19.323	17.504	16.324	nombre	Offres d'emploi	22
48.239	47.028	48.955	42.826	40.396	40.641	37.894	40.243	42.872	44.615		Demandes d'emploi	23
283	272	213	209	199	176	186	207	244	273		Demandes pour 100 offres d'emploi	24
13.168	12.993	17.393	15.286	14.244	17.064	15.741	15.545	15.431	13.647		Placements	25
77·4	75·2	75·5	74·5	70·4	74·0	77·4	80·4	82·4	83·6		Placem. pour 100 offres d'emploi	26
											Salaires horaires offerts:	
0·72	0·77	0·77	0·83	0·85	0·85	0·84	0·92	0·91	0·90	pengős	Ferblantiers	27
0·61	0·63	0·66	0·70	0·69	0·77	0·75	0·73	0·69	0·77		Menuisiers	28
0·75	0·71	0·61	0·75	0·71	0·78	0·85	0·82	0·79	0·76		Tailleurs	29
0·86	0·92	0·81	0·97	0·93	0·91	0·93	0·98	0·95	0·94		Maçons	30
0·57	0·54	0·47	0·53	0·53	0·52	0·51	0·51	0·57	0·50		Journaliers	31
0·30	0·30	0·36	0·36	0·38	0·33	0·33	0·41	0·35	0·35		Ouvrières de fabrique	32
0·35	0·44	0·40	0·41	—	0·41	0·43	0·44	0·50	0·45		Journalières	33
											Production.	
977·9	982·8	1.138·7	968·7	977·3	1.073·2	1.026·4	979·6	849·8	1.081·0	1.000 q	Houille	34
8.932·4	9.197·0	9.117·9	8.118·8	7.990·2	8.256·4	8.212·9	8.601·8	6.922·0	9.062·7		Lignite ³⁾	35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Minerai de fer et scorie de fer ³⁾	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Fonte à affiner	37
53·2	41·9	43·4	43·0	48·6	21·6	8·2	3·0	15·0	53·9	1.000 hl	Alcool	38
0·0	0·0	0·0	—	—	0·0	1·0	4·7	879·9	898·2	1.000 q	Sucre ⁴⁾	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
36.731	36.780	37.156	34.617	32.600	34.169	35.150	37.218	41.783	41.781	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾	40
19.391	17.918	19.009	20.821	19.375	18.137	20.128	21.292	21.156	21.781		Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
9.620	8.691	7.369	6.769	5.946	4.868	1.843	6.794	5.732	6.824		Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁵⁾	42
5.039	4.414	4.263	4.316	3.998	4.071	3·893	4.002	4.047	4.773		Energie él. distribuée à d'autres fins ⁶⁾	43
282.592	283.638	283.582	284·392	285.027	285.495	286.619	288.258	290.798	293.778	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — 1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris, à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — 3) A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — 4) Y compr. le courant acheté. — 5) Sans les villes situées aux environs de Budapest. — 6) Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier		
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·2	40·7	42·0	40·0	42·8	30·0	37·8	44·6	50·6	46·3
E b b ó l :												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	774·5	490·0	506·0	398·5	396·6	129·0	208·2	315·5	507·1	313·3
47	Szén	1.000 P	3.660	2.622	3.310	2.431	2.579	784	1.219	2.011	3.383	2.171
48	Papíros és papirosárak	1.000 q	437·2	643·0	651·5	533·3	573·9	464·9	549·6	554·5	702·5	758·5
49	Nyers pamut	1.000 P	1.236	1.889	1.829	1.512	1.682	1.393	1.644	1.724	2.068	2.344
50	Gépek és készülékek	q	52.130	73.003	58.674	79.474	74.425	49.344	104.068	118.889	120.071	64.558
51	Nyers bőr	1.000 P	1.771	2.347	1.907	2.378	2.297	1.698	3.288	3.615	4.065	2.174
52	Nyers dohány	q	22.252	22.633	22.342	25.059	23.473	12.696	11.443	17.129	28.107	34.635
53	Selyem és selyemfonál	1.000 P	1.880	1.968	1.944	2.093	2.046	1.121	1.103	1.645	2.680	3.531
54	Ásványolaj	q	5.336	5.107	4.641	4.216	4.995	5.979	3.848	6.853	8.360	11.210
55	Pamutszövet	1.000 P	1.747	1.960	1.801	1.990	1.899	1.866	1.512	2.857	2.998	2.922
56	Nyers dohány	q	13.170	14.404	20.597	22.988	21.368	10.162	4.846	8.472	8.003	6.644
57	Selyem és selyemfonál	1.000 P	1.688	1.667	2.430	2.600	2.236	1.128	704	1.226	1.169	931
58	Ásványolaj	q	1.332	1.580	4.642	2.656	1.865	1.640	5.404	366	464	369
59	Pamutszövet	1.000 P	540	640	2.148	1.039	694	603	2.030	182	268	170
60	Selyem és selyemfonál	q	2.011	3.436	2.929	3.252	3.389	3.871	4.391	5.398	4.639	5.513
61	Ásványolaj	1.000 P	720	1.152	1.332	1.028	1.106	1.236	1.512	1.849	1.556	1.988
62	Pamutszövet	1.000 q	174·5	148·5	180·0	206·2	199·4	104·7	39·5	80·0	90·5	14·7
63	Pamutszövet	1.000 P	1.344	1.301	1.548	1.794	1.913	997	422	919	1.133	231
64	Pamutszövet	q	479	666	546	511	538	523	842	1.200	1.210	1.685
65	Pamutszövet	1.000 P	297	432	378	312	385	429	544	715	710	1.140
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	50·5	43·5	48·1	61·1	37·8	52·5	59·5	64·7	46·0
E b b ó l :												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	6.220	11.567	9.741	7.241	6.848	6.497	7.268	7.008	10.556
68	Baromfi	1.000 P	1.955	2.682	4.917	4.150	2.908	2.827	2.553	2.966	2.742	4.211
69	Búza	q	21.003	16.865	6.375	5.573	8.063	8.047	23.520	43.362	42.493	13.834
70	Liszt	1.000 P	2.203	2.047	767	780	1.129	1.235	3.230	5.051	5.041	1.693
71	Villamos gépek és készülékek	1.000 q	363·4	839·9	437·3	527·5	1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1	971·8	436·6
72	Sertés	1.000 P	5.692	10.027	4.416	573·8	22.231	11.497	13.452	13.452	11.838	5.302
73	Prémhbőr, kikészített	1.000 q	29·3	61·1	46·7	8·0	3·2	32·2	87·9	106·2	222·7	87·8
74	Toll	1.000 P	691	1.349	1.114	65	35·0	350	1.311	2.336	5.291	2.367
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	1.529	1.799	1.278	1.927	1.539	1.963	1.845	1.797	1.432
76	Sertés	1.000 P	2.122	1.927	1.788	1.532	2.370	1.876	2.462	2.341	2.304	2.250
77	Prémhbőr, kikészített	drb.	19.066	31.857	31.461	32.780	24.172	21.821	27.534	30.580	30.984	42.491
78	Toll	1.000 P	2.855	5.461	5.309	5.544	4.082	3.688	5.094	5.552	5.556	7.619
79	Prémhbőr, kikészített	q	333	254	393	445	459	149	172	148	132	49
80	Toll	1.000 P	594	494	672	727	815	152	310	295	279	95
81	Friss gyümölcs	q	11.736	8.629	5.208	2.976	606	997	440	795	6.730	77
82	Friss gyümölcs	1.000 P	881	806	548	255	54	122	60	90	669	10
83	Friss gyümölcs	q	2.128	2.917	3.624	2.289	2.737	2.076	2.063	2.673	2.849	2.116
84	Friss gyümölcs	1.000 P	1.095	1.453	1.595	899	1.527	1.180	1.248	1.604	1.827	1.232
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·7	48·7	29·1	146·1	234·4	78·8	45·0	33·6	15·1	13·5
86	Friss gyümölcs	1.000 P	819	1.251	1.266	5.236	4.772	1.288	653	1.039	526	68
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 9·3	+ 9·7	+ 1·5	+ 8·1	+ 18·3	+ 7·8	+ 14·7	+ 14·9	+ 14·1	— 0·3
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.674	1.987	1.767	1.884	2.371	2.514	2.976	2.485	2.053	1.729
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	217·6	277·3	230·5	284·2	339·2	350·1	418·3	373·4	315·7	267·9
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	139.218	127.811	138.753	165.829	179.233	190.547	168.865	138.493	118.911
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.724·6	8.082·3	8.213·5	8.036·9	8.399·4	8.789·6	9.448	8.707·9	9.103·8	8.065·7
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	203·2	248·3	254·9	291·0	300·7	314·1	296·4	247·7	273·7	226·7

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ³⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt.

1 9 4 0

1 9 4 0										Unités	Désignation	
február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
41·2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,000.000 p	Importations totales	45
Dont :												
293·9	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Bois bruts et ouvrés	46
2.174	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		47
537·8	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Charbon	48
1.548	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		49
34.697	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Papier et articles en papier	50
1.322	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		51
21.729	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Coton brut	52
2.208	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		53
6.110	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Machines et appareils	54
2.287	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		55
7.502	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Peaux brutes	56
1.163	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		57
142	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Tabacs bruts	58
65	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		59
4.120	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Soie et fils de soie	60
1.568	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		61
6·4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Huile minérale	62
237	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		63
1.812	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Tissus de coton	64
1.036	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		65
39·3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,000.000 p	Exportations totales	66
Dont :												
7.587	.	.	.	.	.	.	.	.	.	tête	} Bêtes à cornes	67
3.130	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		68
15.762	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Volaille	69
1.829	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		70
225·0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Froment	71
2.224	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		72
23·2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Farine	73
514	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		74
984	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Machines et appareils électriques	75
1.470	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		76
29.290	.	.	.	.	.	.	.	.	.	tête	} Porcs	77
5.111	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		78
48	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Pelleteries apprêtées	79
94	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		80
—	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Oeufs	81
—	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		82
1.748	.	.	.	.	.	.	.	.	.	q	} Plumes	83
978	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		84
0·6	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 q	} Fruits frais	85
38	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000 p		86
— 1·9	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,000.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	87
Trafic des chemins de fer^{1) 4)}												
1.456	2.174	2.377	2.381	2.384	2.190	2.283	2.2·0	2.937	2.866	1.000 t.	Marchandises transportées ^{2), 3)}	88
231·3	339·7	360·3	352·7	354·5	333·4	345·7	326·4	421·8	456·5	1,000.000 km	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	89
98.993	143.309	162.620	159.577	159.153	144.557	153.087	146.216	195.506	192.167	nombre	Wagons chargés ²⁾	90
6.945·1	8.618·4	8.322·0	9.071·7	9.578·1	8.315·5	8.568·3	9.300·9	9.353·0	9.856·3	1.000	Voyageurs transportés ²⁾	91
195·2	242·3	289·0	290·3	306·5	297·3	306·3	332·5	293·4	340·0	1,000.000 km	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	92

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ³⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9							január Janvier	
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.			
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	42.496	50.666	45.560	47.237	50.764	52.068	51.949	50.336	62.458	50.896
94	Csomagküldemény	"	889·0	1084·4	989·5	1.024·6	1.040·0	1.120·9	1.239·3	1.231·8	1.543·6	1.072·4
95	Postautalvány	1.000 db	908·3	1149·7	1.172·3	1.159·5	1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.190·0	1.169·8	1.081·2
96		1.000 P	63.639	76.955	74.679	76.741	80.970	85.370	86.648	81.304	90.775	78.696
97	Távirat	1.000 db	282·4	326·6	321·4	349·4	412·5	363·5	348·5	333·4	334·9	329·1
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.168	11.813	11.968	11.433	10.425	12.185	12.203	12.612	12.681	12.407
99	Helyközi beszélgetés	"	470·2	608·7	608·3	664·6	717·6	716·1	676·8	657·0	627·8	631·0
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	127.985	128.637	129.262	130.433	131.372	132.297	133.954	135.242
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	470.334	468.290	467.920	470.930	476.818	488.843	499.368	511.410
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	149.303	148.727	148.260	149.239	150.598	154.797	157.538	160.740
Áralakulás. ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·8	86·3	84·9	85·3	86·3	86·5	87·5	88·2	89·2	91·7
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	73·4	75·2	73·3	74·3	76·3	75·8	75·9	76·3	77·8	83·4
105	Állati eredetű termékek	"	65·6	65·6	63·8	64·6	66·0	67·4	66·8	68·4	67·7	71·3
106	Növényi eredetű termékek	"	76·9	79·5	77·7	78·8	81·0	79·6	80·0	79·9	82·5	88·8
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	103·0	93·9	92·4	91·5	92·4	92·7	93·8	95·0	95·7	96·6
108	Gyarmatárúk	"	122·1	154·8	122·2	122·2	122·2	122·3	242·0	258·0	258·0	258·0
109	Ipari anyagok és termékek	"	93·3	93·1	92·2	92·4	92·6	93·4	94·5	95·3	96·0	96·5
110	Nyersanyagok	"	99·7	101·8	99·7	99·8	100·4	104·4	105·5	107·2	108·6	108·7
111	Gyártmányok	"	92·5	91·7	91·1	91·3	91·4	91·6	92·9	93·2	93·5	94·1
112	Tüzelő anyagok	"	103·8	102·6	102·0	102·0	101·8	101·6	101·6	101·6	105·0	105·3
113	Agrárrolló ³⁾	"	20·6	18·0	19·5	18·6	16·5	17·2	18·3	18·1	16·8	11·4
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	103·1	101·6	101·6	101·1	102·3	102·3	102·2	102·0	102·3	103·9
115	Összesen lakbér nélkül	"	108·4	106·4	106·4	105·8	107·3	107·3	107·2	106·9	107·4	109·5
116	Élelmezés	"	95·4	92·8	92·7	91·9	94·3	94·4	94·2	93·8	94·0	97·1
117	Ruházat	"	134·9	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	138·1	137·5	137·7	137·7	136·7	136·4	136·4	136·4	138·5	138·5
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	21·25	20·31	19·85	19·80	19·95	20·08	20·15	20·30	20·45	20·55
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	16·59	14·24	13·20	14·25	14·10	14·10	14·13	15·03	15·23	15·83
122	0-ás liszt	P/kg	0·88	0·37	0·36	0·36	0·37	0·37	0·38	0·38	0·38	0·38
123	2-es ..	"	0·37	0·36	0·35	0·35	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36
124	6-os ..	"	0·31	0·28	0·27	0·26	0·26	0·27	0·27	0·27	0·28	0·28
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	15·43	17·33	16·68	18·05	19·58	18·80	19·25	17·25	19·75	20·83
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·59	1·63	1·61	1·64	1·62	1·71	1·71	1·74	1·76	1·76
127	Borjú	P/kg élőszűly	0·97	0·84	0·87	0·83	0·86	0·84	0·81	0·82	0·73	0·82
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·06	1·07	1·04	1·06	1·15	1·13	1·16	1·15	1·10	1·12
129	Sertézsír	P/kg	1·60	1·55	1·44	1·46	1·56	1·68	1·68	1·68	1·80	1·80
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·39	1·50	1·22	1·21	1·39	1·40	1·88	2·40	2·28	2·30
131	Borjúbőr	P/kg	1·75	1·73	1·70	1·70	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75
132	Marhabőr	P/kg	1·14	1·26	1·25	1·25	1·30	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·64	1·66	1·60	1·60	1·60	1·60	1·70	1·90	1·90	1·90
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·50	1·69	1·65	1·68	1·58	1·88	1·86	1·92	2·16	2·10
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	—	—	—	—	—	—	—
137	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·87	16·78	14·68	16·38	16·95	16·80	16·80	17·53	17·73	17·93
138	Zab I. r.	"	17·36	20·52	22·58	18·43	20·35	19·25	19·13	19·33	19·73	20·10
139	Burgonya, Ella	"	6·97	8·07	8·15	8·75	7·90	7·90	7·90	8·—	8·—	10·03
140	Maláta	"	28·42	27·1	25·—	25·—	25·—	29·—	29·—	33·—	37·—	37·—
141	Cukor, kocka	"	124·54	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja, 1940 szeptember havától a visszatért keleti és erdélyi részek forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁶⁾ Egységes búzakenyérliszt.

1 9 4 0

február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	Unités	Désignation
Trafic postal :^{a)}											
48.809	60.032	52.693	52.759	51.369	58.423	50.366	65.856	64.916	60.268	1.000 unités	Correspondances ^{a)} 93
968·2	1.121·9	1.094·0	1.104·3	1.058·3	1.146·7	1.131·3	1.314·2	1.540·2	1.517·1	"	Colis 94
1.044·3	1.010·9	1.119·7	1.065·2	1.064·8	1.167·1	1.179·2	1.185·8	1.374·8	1.332·3	1.000 unités	} Mandats-poste 95
82.188	74.472	83.595	83.070	82.046	91.952	99.204	94.616	116.408	116.746	1.000 p	
344·2	368·8	345·3	403·2	381·1	479·7	454·0	393·4	446·8	459·1	1.000	Télégrammes 97
13.932	13.133	13.281	13.361	13.766	12.625	11.940	12.974	12.801	14.051	1.000	Conversations locales à Budapest 98
708·3	695·4	707·7	711·0	693·2	866·4	842·8	833·5	868·9	937·2	"	Conversations interurbaines 99
136.323	137.557	138.748	139.927	141.443	141.612	141.802	146.948	148.519	148.702	nombre	Postes téléphoniques principaux 100
519.675	528.589	531.990	534.873	537.620	539.963	542.443	548.733	579.820	594.832	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie 101
163.182	165.424	166.887	167.065	168.495	169.193	169.487	171.438	173.107	174.892	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest 102
Mouvement des prix :^{b)}											
Indice des prix de gros :											
93·0	93·6	94·3	97·5	98·7	101·9	104·0	105·7	107·0	107·5	1929 = 100	Moyennes générales 103
86·3	87·1	87·9	90·3	92·2	99·4	102·4	105·9	108·3	108·6	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage 104
75·9	76·2	77·9	83·9	83·1	84·3	88·4	87·3	98·6	98·3	"	Produits d'origine animale 105
91·0	92·1	92·5	93·2	96·4	106·3	108·8	114·4	112·8	113·3	"	Produits végétaux 106
95·8	96·3	96·5	98·9	99·0	99·0	104·2	104·6	106·6	106·8	"	Produits de l'industrie agricole 107
258·0	258·0	258·0	259·4	259·4	259·4	259·4	259·4	259·4	259·4	"	Denrées coloniales 108
97·0	97·4	98·1	102·2	103·1	103·9	104·5	105·1	105·5	106·2	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr. 109
108·7	108·7	109·7	109·9	110·8	111·2	111·3	111·6	112·1	112·2	"	Matières premières 110
94·7	95·1	95·8	100·2	100·8	101·8	102·6	103·2	103·8	104·5	"	Objets fabriqués 111
105·2	105·7	105·7	113·5	116·9	117·8	118·0	118·3	118·3	118·6	"	Combustibles 112
8·9	8·4	8·2	9·9	8·5	2·4	0·2	+ 2·6	+ 4·3	+ 3·9	"	Ciseaux agricoles ^{b)} 113
Indice du coût de la vie :											
105·1	105·4	105·5	107·6	108·3	110·4	110·8	112·3	117·4	117·3	1913 = 100	Au total, y compris le loyer 114
111·0	111·4	111·6	114·3	115·2	118·0	118·5	120·5	127·2	127·1	"	Au total, non compris le loyer 115
97·3	98·4	99·4	102·2	102·6	104·7	105·3	108·3	115·1	115·0	"	Alimentation 116
136·9	136·9	136·9	142·4	144·5	151·7	151·7	151·7	160·6	160·6	"	Vêtement 117
144·3	142·2	138·5	138·5	140·5	141·0	141·0	141·4	144·9	144·9	"	Chauffage et éclairage 118
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement 119
Prix de gros :											
20·65	21·00	21·00	21·00	21·00	23·00	23·00	23·20	23·40	23·55	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg 120
16·13	16·43	16·58	16·73	16·73	19·00	19·00	19·20	19·40	19·55	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest 121
0·38	0·38	0·38	0·39	0·39	0·42	0·42	0·42	0·44	0·44	1 kg, en pengós	Farine No 0 122
} 0·33	0·33	0·33	0·34	0·34	0·36	0·36	0·36	0·36	0·31	"	.. No 2 123
										"	.. No 6 124
	21·58	21·43	22·45	22·43	26·13	27·63	25·10	24·60	21·20	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza 125
1·79	1·82	1·90	2·00	2·05	2·35	2·38	2·38	2·40	2·40	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér. 126
0·93	0·93	0·85	1·18	1·03	0·72	1·11	1·10	1·16	1·22	1 kg de poids vif, en p.	Veaux 127
1·22	1·23	1·36	1·40	1·39	1·40	1·44	1·44	1·60	1·60	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos 128
1·80	1·80	1·96	1·98	1·98	1·98	1·98	1·98	2·14	2·14	1 kg, en pengós	Saindoux 129
2·25	1·78	1·45	1·68	1·80	1·68	2—	2—	2·60	2·70	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé 130
1·75	1·75	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	"	Cuir de veau 131
1·32	1·32	1·33	1·28	1·28	1·28	1·28	1·28	1·28	1·28	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf 132
1·90	1·90	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	"	Laine brute 133
2·07	2·03	2·01	1·90	1·90	1·84	1·84	1·84	1·84	1·84	"	Coton brut, américain 134
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène 135
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne 136
18·23	18·43	18·63	18·73	18·73	18·73	20—	20·40	20·70	21—	"	Orge fourrag., de 1er ordre 137
20·60	20·93	21·13	21·23	21·23	20·70	20·70	21·10	21·50	21·80	"	Avoine de 1er ordre 138
11·05	11·05	11·05	11·05	11·05	12·65	9·55	9·50	9·50	9·50	"	Pommes de terre dites Ella 139
39—	39—	39—	39—	39—	39—	42—	42—	42—	42—	"	Malt 140
106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	"	Sucre en morceaux 141

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — ⁴⁾ Y compris, à partir de nov. 1938, le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, la Subcarpathie; à partir de sept. 1940, les territoires transylvain et oriental réincorporés. — ⁵⁾ Nouvel indice pondéré des prix de gros. — ⁶⁾ Farine de froment à pain, dite unique.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9							január Janvier	
		átlag Moyennes		június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.		
142	Ácsolt épületfa	P/m ³	69·29	71·02	69—	70—	71·50	73—	73—	73—	73—	81·50
143	Len I.	P/kg.	2·04	2·07	2·05	2·05	2·05	2·05	2·09	2·15	2·15	2·20
144	Kender	P/kg.	1·04	1·04	1·02	1·02	1·02	1·02	1·07	1·10	1·10	1·10
145	Rotációs-papiros	P/q	30·16	28·04	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—
146	Tűzifa	P/q	3·66	3·48	3·40	3·35	3·35	3·35	3·35	3·40	3·40	3·30
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	884·9	879·4	1.038·3	1.087·0	1.032·3	965·3	974·8	953·8
148	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	438·4	417·9	576·4	627·0	624·5	593·1	585·3	607·4
É r c k é s z l e t :												
149	Arany	1,000.000 P	—	—	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
150	Deviza és valuta	"	—	—	93·6	93·5	101·3	97·8	83·1	76·4	77·3	76·6
151	Összesen	"	—	—	217·6	217·5	225·4	221·9	207·2	200·5	201·4	200·7
152	Fedezeti arany	%	25·9	—	25·3	25·3	24·1	—	—	—	—	—
153	Leszámítolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·25-6·50	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	135·7	140·0	136·4	123·3	129·4	131·5	135·4	141·0
158	A PK. budapesti pénztázeinél	"	—	—	590·5	601·4	556·8	524·1	541·8	554·8	590·8	598·1
159	Összesen	"	—	—	726·2	741·4	693·2	647·4	671·2	686·3	726·2	739·1
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	86·9	77·8	86·8	94·3	100·5	111·9	116·5	105·4
161	A PK. budapesti pénztázeinél	"	—	—	654·4	686·8	682·5	704·1	726·3	737·9	755·8	738·6
162	Összesen	"	—	—	741·3	764·6	769·3	798·4	826·8	849·8	872·3	844·0
B e t é t e k e g y ü t t :												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	222·6	217·8	223·2	217·6	229·9	243·4	251·9	246·4
164	A PK. budapesti pénztázeinél	"	—	—	1.244·9	1.288·2	1.239·3	1.228·2	1.268·1	1.292·7	1.346·6	1.336·7
165	Összesen	"	—	—	1.467·5	1.506·0	1.462·5	1.445·8	1.498·0	1.536·1	1.598·5	1.583·1
166	A 28 legn. vidéki pénzt. betétállománya	"	—	—	123·1	124·7	115·0	110·1	114·4	115·8	120·9	121·4
Tőzsdé:												
167	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	111·1	92·1	76·7	75·6	78·0	102·1	108·2	110·4	111·5	120·9
168	Eladott részvény	szám	195.908	123.378	87.198	63.531	41.629	448.912	120.983	110.217	87.719	151.797
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	12·3	8·4	4·3	3·6	2·5	32·1	9·9	10·7	8·6	13·9
Hitelbiztonság:												
170	Csőd ²⁾	szám	3	3	2	—	2	2	8	2	5	2
171	Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	76	57	54	40	20	35	59	50	34	33
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. ³⁾	"	79	60	56	40	22	37	67	52	39	35
Ebből:												
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	25	15	12	9	4	6	10	7	6	6
174	Magán- és kényszeregyesség aktíva Magyarországon ⁴⁾	1.000 P	1.833	3.343	2.367	617	178	1.263	1.912	1.225	519	1.928
175	Magán- és kényszeregyesség passzíva Magyarországon ⁵⁾	"	2.888	4.145	3.485	1.054	334	1.721	2.491	1.841	806	2.216
176	Magán- és kényszeregyesség aktíva Budapesten	"	963	2.442	1.412	90	32	213	527	512	219	305
177	Magán- és kényszeregyesség passzíva Budapesten	"	1.568	2.816	1.830	182	64	410	552	760	294	326
178	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	3.342	2.832	2.772	2.467	2.626	3.134	2.849	2.436	2.107	2.611
179	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.448	1.378	1.018	1.174	1.250	1.400	1.476	1.459	948	2.096
180	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	1.432	1.192	1.118	938	1.020	1.192	1.092	1.006	888	947
181	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	747	723	518	576	602	617	753	822	466	773
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :												
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	220	233	229	211	199	205	205	184	213
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.123	4.544	4.988	4.657	4.367	4.289	4.485	4.445	4.134	4.504
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	261	240	220	225	240	265	265	227	225	202
185	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.262	4.850	4.576	4.353	4.756	5.517	5.247	4.760	4.738	4.420
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.252	1.256	1.227	1.161	1.101	1.079	1.038	1.049
187	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	25.109	25.414	25.025	23.797	23.034	22.719	22.115	22.199
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	8.219	6.205	6.037	6.322	6.002	6.168	5.232	5.138	2.765	5.846

1) Csak 18 részvény alapján számítva. — 2) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg.
3) 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. — 4) 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. 5) A váltóóvások felvételét a 7.670/1940 M. E. sz. rendelet átmenetileg, 1940 dec. 31-ig elengedte.

1 9 4 0										Unités	Désignation	
február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
83·50	83·50	82—	85—	88—	91—	91—	91—	95—	93—	l m ³ , en pengős	Bois de construct., charpenté	142
2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	l kg, en pengős	Lin de 1er ordre	143
1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	"	Chanvre	144
28—	28—	28—	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	l q, en pengős	Papier p. rotatives	145
3·30	3·30	3·30	3·30	3·30	3·45	3·50	3·50	3·50	3·50	"	Bois à brûler	146
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
967·9	960·9	975·8	1.039·7	1.077·5	1.157·7	1.199·7	1.357·3	1.378·6	1.365·8	1.000.000 p	Circulation des billets de banque	147
599·5	564·8	539·0	646·5	670·2	692·6	849·4	814·9	688·8	728·3	"	Effets escomptés et avances	148
Encaisse métallique :												
124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1.000.000 p	Or	149
74·5	67·4	63·2	59·0	59·1	57·3	49·7	42·7	40·0	35·4	"	Devises et monnaies	150
198·6	191·5	187·3	183·1	183·2	181·4	173·8	166·8	164·1	159·5	"	Total	151
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	3·0	3·0	%	Proportion de la couverture	152
4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	3·5-6·0	"	Taux d'escompte	153
3	3	3	3	3	3	3	3	3	2·5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	154
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	1·5-1·5	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	155
										"	Taux de dépôts à vue	156
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
143·2	141·9	147·5	140·2	136·4	136·1	138·4	142·7	150·7	150·8	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
601·6	607·5	600·2	572·2	580·4	578·6	580·2	591·1	595·7	601·8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	158
744·8	749·4	747·7	712·4	716·8	714·6	718·5	733·8	746·4	752·6	"	Total	159
Dépôts s. comptes courants :												
100·1	110·0	101·8	110·5	124·2	120·0	136·2	134·9	133·2	153·3	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
735·2	752·7	766·1	757·2	753·8	781·1	775·2	796·8	822·0	846·5	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	161
835·3	862·7	817·9	867·7	878·0	901·1	911·4	931·7	955·2	999·8	"	Total	162
Ensemble des dépôts :												
243·3	251·9	249·3	250·7	260·6	256·1	274·6	277·6	283·9	304·1	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1.336·8	1.360·2	1.366·3	1.329·4	1.334·2	1.359·7	1.355·4	1.387·9	1.417·7	1.448·3	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	164
1.580·1	1.612·1	1.615·6	1.580·1	1.594·8	1.615·7	1.629·9	1.665·5	1.701·6	1.752·4	"	Total	165
123·8	124·8	123·2	120·8	123·0	122·6	124·2	129·1	131·2	132·6	"	Dép. dans les 28 princ. établ. de c. de prov.	166
Bourse :												
119·1	119·1	111·9	104·2	100·2	104·7	107·0	101·8	96·2	100·2	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	167
107.129	69.186	77.976	141.332	69.181	59.590	51.299	59.946	80.027	51.720	nombre	Actions vendues	168
10·1	5·9	7·6	11·6	6·0	4·1	4·0	5·6	6·2	4·6	1.000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	169
Sécurité du crédit :												
1	2	2	1	2	1	2	1	2	2	nombre	Faillites ²⁾	170
20	17	17	8	16	3	4	8	6	8	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	171
21	19	19	9	18	4	6	9	8	10	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ⁴⁾	172
10	3	6	4	6	2	2	3	2	2	"	Dont:	
426	175	407	79	3.440	54	132	246	79	2.179	1.000 p	Nouv. insolvabilités à Budapest	173
755	326	673	176	3.775	104	206	404	134	2.420	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	174
350	103	289	62	120	7	3	48	3	24	"	en Hongrie ⁵⁾ (passifs	175
610	171	490	155	265	40	4	75	4	53	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	176
2.360	2.222	1.953	2.264	2.223	1.615 ⁵⁾	42 ⁵⁾	16 ⁵⁾	43 ⁵⁾	24	nombre	à Budapest (passifs	177
1.284	1.283	1.002	1.325	1.128	1.084	41	12	43	24	1.000 p	Lettres de change protest. en Hongrie ⁴⁾	178
807	827	637	805	726	549	9	5	9	12	nombre	Lettres de change protest. à Budapest	179
584	582	412	601	470	486	28	6	24	33	1.000 p	Lettres de change protest. à Budapest	181
188	195	244	228	201	213	200	200	221	209	1.000 reconn.	Mouv. des monts-de-piété :	
4.224	4.303	5.306	5.001	4.557	4.652	4.436	4.589	5.128	4.692	1.000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
191	196	218	217	197	213	198	201	244	215	1.000 reconn.	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	183
4.184	4.034	4.544	4.817	4.344	4.539	4.142	4.403	5.298	4.916	1.000 p	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	184
1.046	1.045	1.071	1.082	1.085	1.085	1.088	1.086	1.064	1.057	1.000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	186
22.239	22.508	23.270	23.454	23.668	23.781	24.075	24.261	24.090	23.866	1.000 p	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	187
4.649	4.274	4.991	4.206	3.799	4.438	3.999	4.124	4.495	3.757	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	188

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compris, à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. — ⁴⁾ Y compris, à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. ⁵⁾ En vertu de l'arrêté 7.670/1940, pris par le président du Conseil, il n'y aura pas de protêts jusqu'au 31 déc. 1940.

tett, az előző havi 1641 millió P-vel és az egy év előtti 2005 millió P-vel szemben. A bankkamatláb október hó 22-től 3%, a betéti kamatláb a budapesti nagybankoknál 3 havi lekötéssel 25%, lekötés nélkül 15%. Az elsőrendű üzleti váltók kamata 35% és 60% között mozgott.

Betétállomány. A Postatakarékpénztárnál és a P. K. budapesti tagintézeténél elhelyezett betétállomány május hó óta állandóan emelkedik. A *takarékbetétek* összege november hó végén 7526 millió P-t ért el. Az előző hónaphoz mérten az emelkedés mérsékelt (08%), az egy év előtti 6863 millió P-höz arányítva azonban már 97% növekedés mutatkozik. A *folyószámlabetétállomány* november hó folyamán 9998 millió P-re emelkedett s egy hó alatt 446 millió P (47%), egy év alatt 150 millió P (176%) gyarapodást ért el. Az *összes betétállomány* egy havi gyarapodása 508 millió P-re rúgott, s az 1.7524 millió P-t kitevő összes betétállomány a múlt évi 2163 millió P-vel (141%-kal) multa felül. A 28 legnagyobb vidéki pénzügyintézet betétállománya november hó folyamán 1312 millió P-ről 1326 millió P-re nőtt s ez az egy év előttinél 168 millió P-vel több.

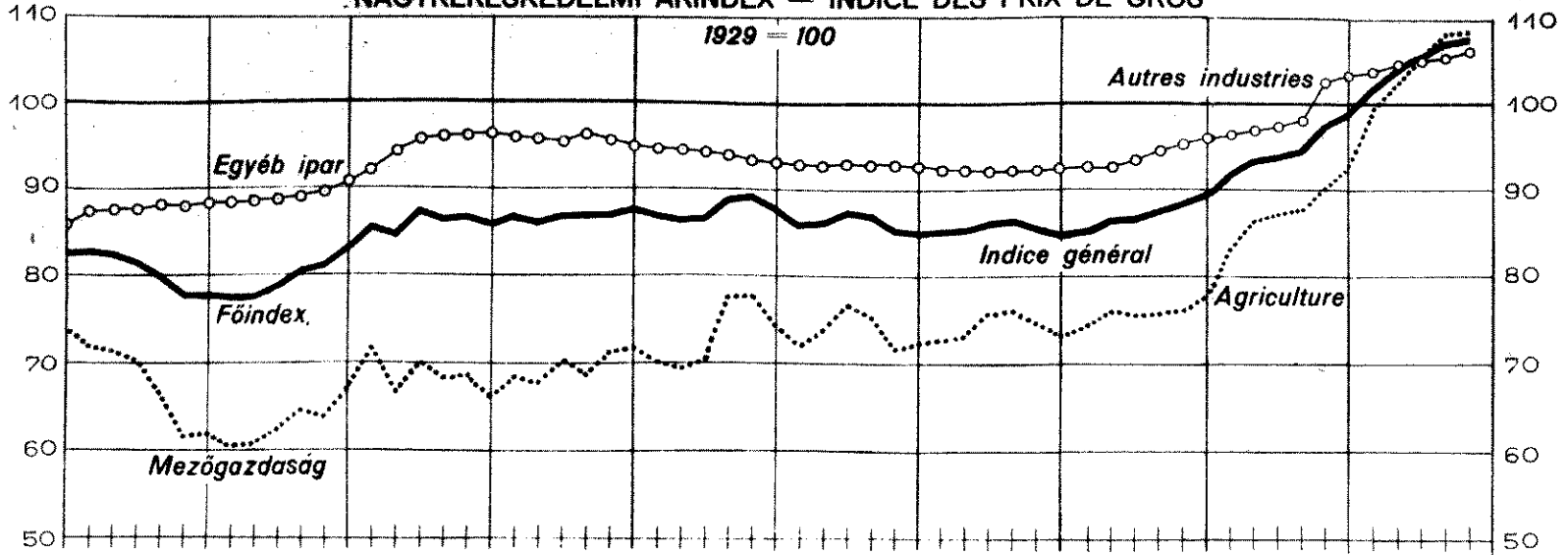
Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén a forgalom a tárgyalt hóban meglehetősen szűk keretek között bonyolódott le. A részvényárfolyamok a hónap elején még némi emelkedést értek el, később a vételkedv ellanyhult és egészen a hónap végéig aránylag egyenetlen volt a tőzsde irányzata. No-

vember utolsó hetében a vételkedv megélénkülése folytán a részvények jórésze kisebb árfolyamnyereségre tett szert s így a hivatalos *részvényindex* hóvégi 1002 pontos állása 4 ponttal magasabb az előző hóvégi állásánál, a múlt évi értékénél azonban 102 ponttal alacsonyabban állott. Az *eladott részvények száma* 517 ezret ért el, szemben az előző havi 80 ezerrel s az előző évi 1102 ezerrel. A *szállítások és átvételek összege* mindössze 46 millió P-t tett ki, ez 16 millióval kevesebb az október havi és 61 millió P-vel kevesebb az előző év november havi értékénél.

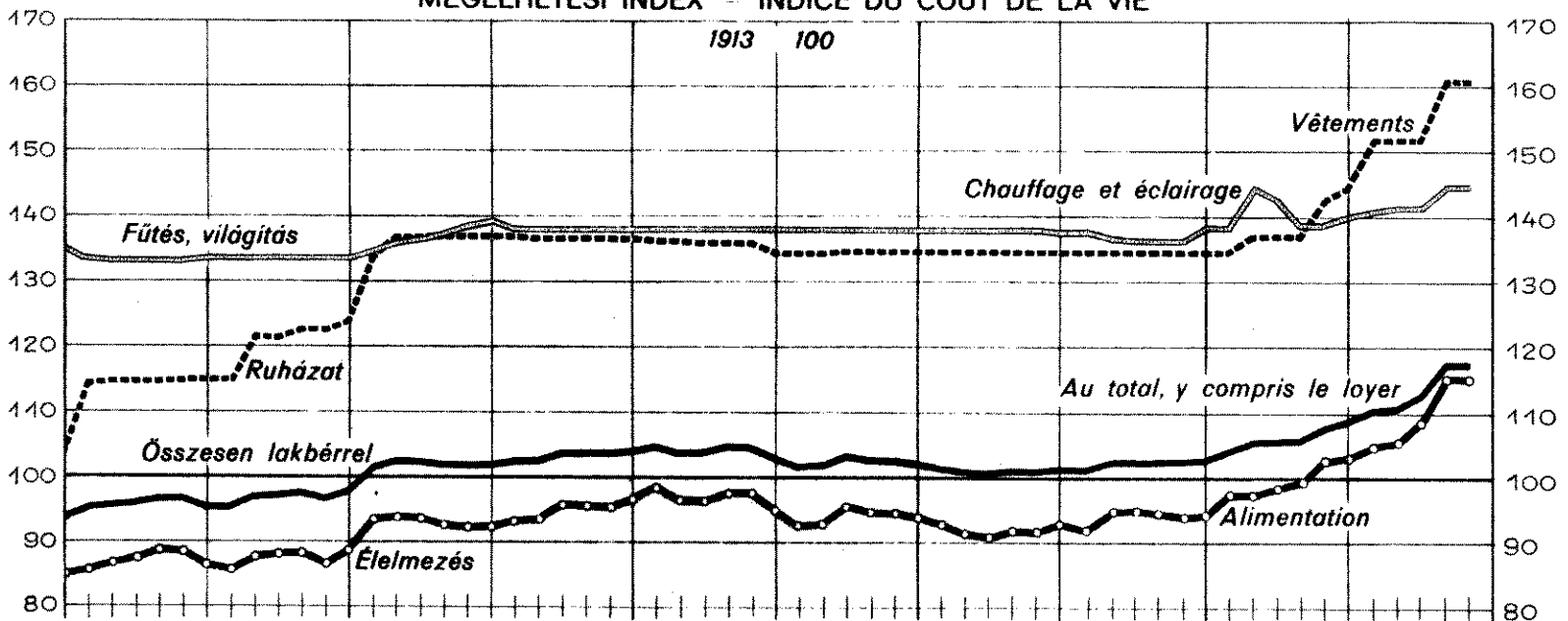
Hitelbiztonság. Az új *fizetéseképtelenségi esetek száma* november hónapban 10 volt, 2-vel több, mint az előző hónapban, de 42-vel kevesebb, mint egy év előtt. A kimutatott új fizetéseképtelenségi esetek között 2 csődeset fordult elő, 8 pedig magán- és kényszeregyességekre esett. A magán- és kényszeregyességek aktívái és passzívái a tárgyalt hóban magasabbak az előző hónapiaknál. Az aktívák összege 22 millió P-t tett, szemben az előző havi 79 ezer P-vel s az egy év előtti 12 millió P-vel, míg a passzívák összege 24 millió P-re rúgott, az október havi 134 ezer P-vel s a múlt évi 18 millió P-vel ellentétben. Budapesten az új fizetéseképtelenségi esetek száma novemberben mindössze 2 volt, a magán- és kényszeregyességi esetek aktíváiból 24 ezer P, a passzívákból 53 ezer P esett a fővárosra. A *váltóóvások száma* a fennálló moratórium következtében november hónapban is teljesen jelentéktelen volt.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLAHOZ – GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

NAGYKERESKEDELMI ÁRINDEX – INDICE DES PRIX DE GROS

MEGÉLHETÉSI INDEX – INDICE DU COÛT DE LA VIE

MAGYAR NEMZETI BANK – BANQUE NATIONALE DE HONGRIE

